

**DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ÖĞRENME ORTAMI OLARAK ÜNİVERSİTE
MÜZELERİNİN MEKANSAL AÇIDAN
İRDELENMESİ**

Nurten ÖZDEMİR

Şubat, 2017

İZMİR

**ÖĞRENME ORTAMI OLARAK ÜNİVERSİTE
MÜZELERİNİN MEKANSAL AÇIDAN
İRDELENMESİ**

**Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi Programı**

Nurten ÖZDEMİR

**Şubat, 2017
İZMİR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

NURTEN ÖZDEMİR tarafından, DOÇ. DR. HİKMET SİVRİ GÖKMEN yönetiminde hazırlanan “ÖĞRENME ORTAMI OLARAK ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN MEKANSAL AÇIDAN İRDELENMESİ” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

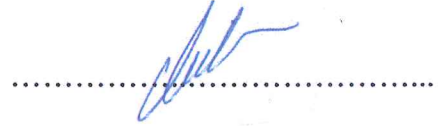
Doç. Dr. Hikmet SİVRİ GÖKMEN

Yönetici

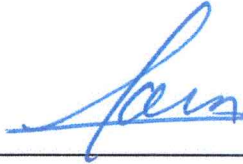
Prof. Dr. Emine Özen EYÜCE

Jüri Üyesi

Doc. Dr. Didem AKYOL ALTUN

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Emine İlknur CÖCEN

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca yol göstericiliği ve katkılarıyla akademik alanda geliştiren ve motive eden değerli hocam Sayın Doç. Dr. Hikmet SİVRİ GÖKMEN'e teşekkür ederim. Tezin yanı sıra diğer akademik yayınlardaki desteği ve teşvikleri oldukça yol gösterici olmuştur. Ayrıca değerli katkılarından dolayı jüri üyelerim Prof. Dr. Özen EYÜCE ve Doç. Dr. Didem ALTUN'a çok teşekkür ederim.

Tez süresince Türkiye'de ki üniversite müzeleri ile ilgili veri toplamama yardımcı olan ve bilgilerini benimle paylaşan üniversite müzeleri yöneticileri ve çalışanlarına ilgileri ve destekleri için teşekkür ederim.

Yaşamımın her alanında destek olan, fazlasıyla motive eden ve akademik hayata yönelmemi sağlayan annem Sabriye ÖZDEMİR'e, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen babam Şükrü ÖZDEMİR'e, canım kardeşim Berk ÖZDEMİR'e, her zaman destek olan ve yardımlarını esirgemeyen Özgür GÖKMEN ve Fulya SELÇUK'a, tez süresince destek olan dostlarıma çok teşekkür ederim.

Nurten ÖZDEMİR

ÖĞRENME ORTAMI OLARAK ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN MEKANSAL AÇIDAN İRDELENMESİ

ÖZ

Son yıllarda bilgi kavramı ve öğrenme biçimleri üzerine düşüncelerin çeşitlenmesiyle birlikte, yeni öğrenme yaklaşımları geliştirilmiştir. Önceleri, bilgi kişiye doğrudan aktarılan bir kavram iken, günümüzde kişi tarafından alınması, çeşitli yöntemlerle yapılandırılarak oluşturulması gereken bir kavram haline gelmiştir. Öğrenme yaklaşımlarının çeşitlenmesi, beraberinde yeni öğrenme çevrelerinin oluşumunu getirmektedir. Bilginin doğrudan verildiği formal eğitim kurumları yerine, kişinin keşfederek, yorumlayarak, sentezleyerek bilgiyi oluşturabileceği informal öğrenme ortamları yaratılmaktadır. Bu bağlamda ele alınan müzeler sağladıkları atölyeler, koleksiyonlar, gösterimler, seminerler gibi araçlarla informal öğrenmenin sağlandığı kurumlardır.

Tez kapsamında incelenen üniversite müzeleri ise formal eğitim kurumu olan üniversitelerin, ürettikleri bilgiyi informal bir ortamda ziyaretçilere aktarmasıyla önemli bir yere sahiptir. Kurulum amaçları ve koleksiyonları çeşitlilik gösterse de temel hedefleri üniversitede gerçekleştirilen çalışmalara kaynak sağlamak ve bu çalışmaları halka aktarmaktır. Bu süreçte izledikleri yöntemler de yeni öğrenme yaklaşımlarından etkilenecek geliştirilmiştir. Üniversite müzelerinin misyonlarını geliştirmeleri ve uygun öğrenme ortamlarını sağlamalarında konumlarından sergi elemanlarına kadar her türden mekân nitelikleri önemli bir yere sahiptir. Ancak dünyada ve Türkiye’de bulunan üniversite müzeleri incelendiğinde mekânsal nitelikleri ve işleyiş bakımından oldukça farklı yapılarda oldukları görülmüştür.

Tezin amacı üniversite müzelerinin bir öğrenme ortamı olarak ele alınarak mekânsal açıdan gerektirdiği niteliklerin irdelenmesidir. Bu doğrultuda dünyada ve Türkiye’de bulunan farklı koleksiyonlara sahip üniversite müzeleri işleyiş bakımından ve mekânsal olarak incelenmiştir. Öğrenme yaklaşımlarının mekânsal

olarak nasıl karşılık bulduğu ve bunların öğrenme üstündeki etkileri tespit edilmiştir. Son bölümde ise Türkiye’de ve dünyada bulunan üniversite müzelerinin karşılaştırmalı analizi yapılmış, ülkemizde üniversite müzeciliğinin geliştirilmesi ve mekân niteliklerinin iyileştirilmesi için yapılması gerekenler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme yaklaşımları, üniversite müzeleri, müze mekânları

ARCHITECTURAL ANALYSIS OF UNIVERSITY MUSEUMS AS A NEW LEARNING ENVIRONMENT

ABSTRACT

In recent years, new learning approaches have been developed, with the diversification of ideas on the learning styles and formation of knowledge. In the past, knowledge was a concept that allows the person to be directly conveyed, but today, it has become a concept that needs to be structured by various methods. Diversification of learning approaches brings with it the formation of new learning environments. Instead of formal education institutions where information is provided directly, informal learning environments are created in which one can create knowledge by exploring, interpreting and synthesizing. In this context, museums are informal learning institutions with provided tools such as workshops, collections, demonstrations, seminars.

The university museums examined in the scope of the thesis have an important place where the universities as a formal education institutions, transfer the information they produce to the visitors in an informal environment. Although the aims and collections are diversified, these museums mainly aim both to provide resources to work in universities and to transfer these studies to the public. The methods they followed in this process were developed by being influenced by new learning approaches. Space qualities from location to exhibition design have an important place on developing the mission of the university museum and in providing appropriate learning environment. However, when the university museums in the world and Turkey are examined, it is seen that they are quite different structures in terms of spatial qualities and functioning.

The aim of the thesis is to investigate the concept of the university museum and examine the spatial qualities that it needs in terms of space as a learning environment. In this direction, university museums that have different collections in

the world and in Turkey, have been examined in terms of their functioning and spatial qualities. The spatial responses of learning approaches and their effects on learning have been determined. The missing aspects and potentials of university museums in Turkey tried to be determined. In the last part, a comparative analysis of the university museums in Turkey and in the world was carried out; the necessary things to be done in order to improve the university museum and their spatial qualities in our country have been detected.

Keywords: Learning approaches, university museums, museum spaces

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xvii

BÖLÜM BİR-GİRİŞ.....1

1.1 Problem Tanımı.....	1
1.2 Çalışmanın Amacı	2
1.3 Çalışmanın Yöntemi	3
1.4 Kapsam..	4

BÖLÜM İKİ- MÜZE KAVRAMI VE ÖĞRENME YAKLAŞIMLARININ İNCELENMESİ.....6

2.1 Müze Nedir?.....	6
2.1.1 Müzelerin Tarih İçinde Gelişimi..	7
2.1.2 Türkiye’de Müzecilik.....	9
2.1.3 Müzelerin İşlevi.....	12
2.2 Müzelerde Eğitim ve Öğrenme	16
2.2.1 Müzelerde Öğrenme Kuramları	20
2.2.1.1 Öğretici/Didaktik Yaklaşım	20
2.2.1.2 Aktif ya da Keşfedici Öğrenme	20
2.2.1.3 Yapılandırmacı Yaklaşım	21
2.2.1.4 Sosyo-kültürel Yaklaşım	23
2.2.1.5 Bağlamsal Öğrenme Modeli	24

2.2.1.6 Çoklu Zeka Kuramı.....	27
2.3 Öğrenme Kuramlarının Müze Mekanlarına Yansıması	29

BÖLÜM ÜÇ- ÖĞRENME ORTAMI OLARAK ÜNİVERSİTE MÜZELERİ..35

3.1 Üniversite Müzesi Nedir?	35
3.2 Üniversite Koleksiyonlarının ve Müzelerinin Gelişimi	37
3.3 Üniversite Müzelerinde Eğitim ve Öğrenme	40
3.3.1 Akademik Eğitim ve Araştırma Ortamı Olarak Üniversite Müzeleri.....	41
3.3.2 Toplum İçin Öğrenme Ortamı Olarak Üniversite Müzeleri.....	44
3.4 Üniversite Müzelerinde Mekân Kurgusu	44
3.5 Koleksiyonuna Göre Üniversite Müzeleri	47
3.5.1 Sanat Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri	47
3.5.2 Arkeolojik ve Etnografik Koleksiyona Sahip Üniversite Müzeleri ..	48
3.5.3 Bilim Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri ..	49

BÖLÜM DÖRT- DÜNYADAKİ ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN ÖĞRENME ORTAMI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ51

4.1 Dünyadaki Üniversite Müzelerinin Öğrenme Ortamı Olarak Değerlendirilmesi.....	51
4.1.1 Bilim Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri ...	51
4.1.1.1 Hebrew Üniversitesi, Bloomfield Bilim Müzesi, İsrail ..	51
4.1.1.2 Utah Üniversitesi, Doğa Tarihi Müzesi, ABD ...	57
4.1.1.3 Oxford Üniversitesi, Doğa Tarihi Müzesi, İngiltere ...	63
4.1.1.4 Harvard Üniversitesi, Doğa Tarihi Müzesi, ABD...	67
4.1.1.5 Florida Üniversitesi, Doğa Tarihi Müzesi, ABD ...	71
4.1.2 Sanat ve Arkeoloji Koleksiyona Sahip Üniversite Müzeleri ..	77
4.1.2.1 Harvard Üniversitesi, Fogg Sanat ve Arkeoloji Müzesi, ABD.	77
4.1.2.2 Oxford Üniversitesi, Ashmolean Sanat ve Arkeoloji Müzesi, İngiltere	83

4.1.3 Sanat Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri	88
4.1.3.1 Yale Üniversitesi, Sanat Galerisi, ABD... ..	88
4.1.3.2 Michigan Üniversitesi, Sanat Müzesi, ABD... ..	93
4.1.3.3 Minnesota Üniversitesi, Weisman Sanat Müzesi, ABD	99
4.1.3.4 Michigan Devlet Üniversitesi, Eli ve Edythe Broad Sanat Müzesi, ABD	101
4.1.3.5 Asya Üniversitesi, Modern Sanatlar Müzesi, Tayvan.....	107
4.2 Dünyada Bulunan Üniversite Müzelerinin Öğrenme Ortamı Olarak Değerlendirilmesi.....	111

BÖLÜM BEŞ- TÜRKİYE’DE BULUNAN ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN ÖĞRENME ORTAMI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ.....118

5.1 Türkiye’de Üniversite Müzeleri.....	118
5.1.1 Türkiye’de Bilim Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri	118
5.1.1.1 ODTÜ, Bilim ve Teknoloji Koleksiyonu, Ankara.....	122
5.1.1.2 Ankara Üniversitesi, Veteriner Anatomi Müzesi, Ankara.....	129
5.1.1.3 Ege Üniversitesi, Tabiat Tarihi Müzesi, İzmir.....	133
5.1.1.4 Bilgi Üniversitesi, Enerji Müzesi, İstanbul.....	140
5.1.1.5 Uludağ Üniversitesi, Zooloji Müzesi, Bursa.....	149
5.1.2 Türkiye’de Arkeolojik ve Etnografik Koleksiyona Sahip Üniversite Müzeleri.....	152
5.1.2.1 ODTÜ Arkeoloji Müzesi, Ankara.....	152
5.1.2.2 Ege Üniversitesi, Etnografya Müzesi, İzmir.....	156
5.1.2.3 Gazi Üniversitesi, Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi.....	162
5.1.2.4 İstanbul Üniversitesi, II. Bayezid Türk Hamam Kültürü Müzesi İstanbul ..	165
5.1.3 Türkiye’de Sanat Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri	170
5.1.3.1 Hacettepe Üniversitesi, Sanat Müzesi, Ankara	170
5.1.3.2 Sabancı Üniversitesi, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul.....	174
5.1.3.3 Kadir Has Üniversitesi, Rezan Has Müzesi, İstanbul.....	180
5.1.3.4 Ege Üniversitesi, Kağıt ve Kitap Sanatları Müzesi, İzmir	185

5.2 Türkiye’de Bulunan Üniversite Müzelerinin Öğrenme Ortamı Olarak Değerlendirilmesi..	189
BÖLÜM ALTI- DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	198
KAYNAKLAR	214

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1.1 Bağlamsal öğrenme modeli	24
Şekil 4.1 Hebrew Üniversitesi Givat Ram Kampüs planlaması	54
Şekil 4.2 Bloomfield Doğa Tarihi ve Bilim Müzesi zemin kat planı	54
Şekil 4.3 Bloomfield Doğa Tarihi ve Bilim Müzesi vaziyet planı	55
Şekil 4.4 Bloomfield Doğa Tarihi ve Bilim Müzesi şematik kesit	56
Şekil 4.5 Müze güzergahının şematik gösterimi	56
Şekil 4.6 Topoğrafya deneyim alanı	57
Şekil 4.7 (a) Utah Doğa Tarihi Müzesi'nin alana yerleşimi (b) Doğal bir peyzaj alanında konumlanan müzenin çevre ile olan ilişkisi.....	60
Şekil 4.8 Müzenin iç mekanında jeolojik oluşumları andıran düzenleme	61
Şekil 4.9 Müzenin 3. kat planı	62
Şekil 4.10 Ayrılan eğitim ve sergi bölümlerinin köprüler ile birbirine bağlanması ...	62
Şekil 4.11 (a) Sergi galerilerinin arasında kurulan görsel bağlantı (b) Köprüler aracılığıyla mekânların birbirine bağlanması	63
Şekil 4.12 Teknolojinin kullanımıyla müze deneyiminin çeşitlenmesi	65
Şekil 4.13 Oxford Doğa Tarihi Müzesi'nin şeması	65
Şekil 4.14 Müzenin dikkat çeken çatı sistemi	66
Şekil 4.15 Müzenin Gotik mimari yapısı	66
Şekil 4.16 Harvard Üniversite kampüsünde bulunan diğer müzeler	68
Şekil 4.17 Müzenin inşa aşamaları.	69
Şekil 4.18 Harvard Doğa Tarihi Müzesi planı	70
Şekil 4.19 Etkinlikler için kullanılan müze avlusu	70
Şekil 4.20 Akşam saatlerinde etkinlik alanına dönüşen sergi galerileri	71
Şekil 4.21 Powell Hall ve McGuire Biyoçeşitlilik ve Pulkanatlılar Araştırma Merkezi.....	73
Şekil 4.22 Florida Doğa Tarihi Müzesinin çevre ile ilişkisi	74
Şekil 4.23 Kelebek Yağmur Ormanı	74
Şekil 4.24 Etkinlik bahçeleri	75
Şekil 4.25 Müzenin arka tarafında yer alan araştırma ve etkinlikler için kullanılan orman dokusu	75

Şekil 4.26 Temaya uygun olarak tasarlanan sergi galerileri	76
Şekil 4.27 Çocuklar için tasarlanan özel alan	77
Şekil 4.28 Fogg Müzesi zemin kat planı	80
Şekil 4.29 Müzede atriyum ile birbirine bağlanan mekânlar	81
Şekil 4.30 “Işık kutusu” ile aydınlanan galeri boşluğu	81
Şekil 4.31 Müzenin koruma laboratuvarı	82
Şekil 4.32 Carpenter Görsel Sanatlar Merkezi ile görsel ilişki kuran saydam yüzey	82
Şekil 4.33 Çevre dokunun da bir sergi ögesi olarak kullanılabildiği sergi galerileri..	83
Şekil 4.34 Neo-klasik tarihi müzeye ek olarak inşa edilen yeni yapı	85
Şekil 4.35 (a) Ashmolean Müzesi binasının kesiti (b) Mekânlar arası görsel bağlantı sağlayan galeri boşluğu	86
Şekil 4.36 Farklı kotlar aracılığıyla görsel iletişimi arttıran müze mekânı.....	86
Şekil 4.37 Yapının önemli mimari öğelerinden olan merdiven	87
Şekil 4.38 Sergi galerilerinde ve atriyumda gerçekleştirilen çeşitli sanat performansları.....	87
Şekil 4.39 Yale Üniversitesi Sanat Galerisi	90
Şekil 4.40 Müzenin içinde bulunduğu Neo-gotik yapılar	91
Şekil 4.41 Tarihi yapıda sergilenen kalıcı koleksiyon	91
Şekil 4.42 Sergileme panelleriyle esnek mekân oluşturan sergi galerisi	92
Şekil 4.43 (a) Tarihi müze binasına eklenen birimler (b) Müzeye en son eklenen yüzer kat	92
Şekil 4.44 Heykel terası	93
Şekil 4.45 Michigan Üniversitesi, Sanat Müzesi planı ..	95
Şekil 4.46 Müzenin çevre ile kurduğu ilişki	96
Şekil 4.47 Müze konseptinin oluşturulma süreci	97
Şekil 4.48 Mekânları birbirine bağlayan galeri boşluğu	97
Şekil 4.49 (a) Yapıda geçirgen özellikte cephe kullanımı (b) Zemin kata çevreyle iletişim kuran galeriler	98
Şekil 4.50 Her türlü etkinliğin düzenlendiği forum alanı ..	98
Şekil 4.51 Weisman Sanat Müzesi’nin yeni cephesi	100
Şekil 4.52 (a) Geniş sergi galerileri (b) Galerilerin doğal ışık almasını sağlayan çatı yarıkları.....	101

Şekil 4.53 Manzaraya yönelen sergi galerileri	101
Şekil 4.54 Müze ve çevre yapıların arasında görülen zıtlık	103
Şekil 4.55 Çevre yolların izleriyle oluşturulan yapı formu	104
Şekil 4.56 Dış mekân avlusuyla ilişkilenen eğitim kanadı	104
Şekil 4.57 Eli ve Edythe Broad Sanat Müzesi binasının kesiti	105
Şekil 4.58 Bina yüzeyi ve sergilenen objelerin etkileşimi	105
Şekil 4.59 Günışığı ile aydınlanan sergi galerileri	106
Şekil 4.60 Etkinlikler için kullanılan iç mekân	106
Şekil 4.61 Etkinlikler için kullanılan dış mekân	106
Şekil 4.62 Müze ve peyzaj ilişkisi	108
Şekil 4.63 Asya Müzesi planı	109
Şekil 4.64 Esnek mekân kullanımı	110
Şekil 4.65 manzaranın da sergilenmesine imkân veren geçirgen cephe	110
Şekil 4.66 Müzede performans sanatı	110
Şekil 5.1 (a) Büyük Silo (b) Hangar binası (c) Uygulamalı Bilim Merkezi (d) Cam Silo	125
Şekil 5.2 (a) ODTÜ Bilim ve Teknoloji Koleskiyonu'nun yerleşim planı (b) Açık hava sergi alanı	126
Şekil 5.3 Esnek ve geniş iç hacme sahip müze yapısı	127
Şekil 5.4 Cam Silo'nun iç mekanı	127
Şekil 5.5 Uygulamalı Öğrenme Merkezi iç mekan	128
Şekil 5.6 (a) Müzenin yer aldığı fakülte binası (b) Müze girişi	131
Şekil 5.7 Veteriner Anaomi Müzesi planı	132
Şekil 5.8 (a) Hayvan İskeletleri sergisi (b) Kemik, eklem, kas sistemleri sergisi ..	133
Şekil 5.9 Tabiat Tarihi Müzesi'nin konumu	136
Şekil 5.10 (a) Yapının ana girişi (b) Müze girişi	136
Şekil 5.11 Müze mekânlarının şematik gösterimi	137
Şekil 5.12 Müzenin farklı noktalarından algılanabilen dinazor iskeleti	137
Şekil 5.13 Tabiat Tarihi Müzesi Sergi Galerisi	138
Şekil 5.14 Müzenin kullanım potansiyeli olan dış mekânı	139
Şekil 5.15 Silahtarağa Elektrik Santrali Kampüsü	140
Şekil 5.16 Enerji Oyun Alanı	142

Şekil 5.17 Müzenin öğrencileri karşılama alanı	142
Şekil 5.18 Santralistanbul restorasyon öncesi ve sonrası vaziyet planı	144
Şekil 5.19 Çağdaş Sanatlar Müzesi ve Enerji Müzesi	144
Şekil 5.20 Müzenin iç mekânı ve dış kabuk arasındaki bağlantı	145
Şekil 5.21 (a) Restorasyon sırasında yapıya eklenen sirkülasyon hattı (b) İskeleden müze mekânına bakış.....	146
Şekil 5.22 (a) Zemin kat tölye odası (b) Sergilenen makinelerin arasında yer alan atölye alanı.....	147
Şekil 5.23 Kontrol odası	147
Şekil 5.24 Farklı kotlar arasında oluşturulan görsel bağlantı	148
Şekil 5.25 Zemin kat döşemesinde yer alan bilgilendirme ekranı	149
Şekil 5.26 Müzenin yer aldığı fakülte binası	150
Şekil 5.27 Zooloji Müzesi sergi galerisi	151
Şekil 5.28 Müzenin yer aldığı zemin kat planı	151
Şekil 5.29 ODTÜ kampüsünün inşa edildiği yıllarda Mimarlık Fakültesi	154
Şekil 5.30 (a) Türkiye’de Modern Mimarlığın ilk uygulamalarından olan müze binası (b) Gün ışığı ile aydınlanan sergi mekânı.....	155
Şekil 5.31 Giriş holünde yer alan toplantı ve ders alanı	156
Şekil 5.32 Müzenin zemin ve asma kat planları	156
Şekil 5.33 İki farklı dönemde inşa edilen, günümüzde müzelerin yer aldığı yapılar	159
Şekil 5.34 Müze yapılarının planları.....	160
Şekil 5.35 Müzik dinletileri ve sunumların gerçekleştirildiği galeri alanı.....	161
Şekil 5.36 Müzenin caddeye yönelen cephesi	161
Şekil 5.37 Müzenin yer aldığı tarihi Hamamönü Konağı	162
Şekil 5.38 Hikayelerle, kukla oyunları ile somut olmayan kültürel mirasın aktarımı	163
Şekil 5.39 Dekorasyonu ile geleneksel Hamamönü Konağı hakkında bilgi veren müze	165
Şekil 5.40 Müzeleştirilen hamam yapısı	167
Şekil 5.41 (a) Müzenin açılmasıyla birlikte düzenlenip daha güvenli bir ortamın yaratıldığı sokak, (b) Müze ile bitişik olarak konumlanan kafeterya	167
Şekil 5.42 Giriş alanı ve asma katta yer alan idari birimler	168
Şekil 5.43 Türk Hamam Kültürü Müzesi planı.....	169

Şekil 5.44 Seminerler için kullanılan alan	170
Şekil 5.45 Cam vitrinlerde sergilenen koleksiyon	170
Şekil 5.46 Çocuklar için düzenlenen resim atölyesi	172
Şekil 5.47 Müzenin iç mekânı	173
Şekil 5.48 Müzenin yer aldığı fakülte binası	173
Şekil 5.49 Müzeye dönüştürülen Atlı Köşk	174
Şekil 5.50 Müzenin içinde yer aldığı çeşitli bitki türlerini içinde bulunduran bahçe	178
Şekil 5.51 Müze krokisinin şematik gösterimi	179
Şekil 5.52 Ek bina ve seyir terası	179
Şekil 5.53 Rezan Has Müzesi girişi	182
Şekil 5.54 Kadir Has Üniversite'si yerleşkesi	183
Şekil 5.55 Müze içinde interaktif bilgilendirme ekranı	184
Şekil 5.56 Mimarlık bölümü ve müze arasında kurulan görsel iletişim	184
Şekil 5.57 Müzede sergileme biçimi	185
Şekil 5.58 Müzenin bodrum katına ek olarak sergileme için kullanılan alan	185
Şekil 5.59 Çocuk Dünyasının Ressamları ve Kitapları Bölümü	186
Şekil 5.60 Kâğıt Sanatları Müzesi'ne dönüştürülen Giraud Köşkü	187
Şekil 5.61 Kâğıt Sanatı Müzesi kat planları	188
Şekil 5.62 Müzede sergileme biçimleri	189
Şekil 5.63 Sergi yüzeyini arttırmak için kullanılan cam bölücüler	189

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1 Dünyadaki üniversite kampüslerinde bulunan kültürel odaklar	113
Tablo 4.2 Dünya çapında incelenen üniversite müzelerinin genel özellikleri	117
Tablo 4.3 Dünya çapında incelenen bilim koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinin öğrenme ortamı olarak incelenmesi	118
Tablo 4.4 Dünyada çapında incelenen sanat ve arkeoloji koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinin öğrenme ortamı olarak incelenmesi.....	119
Tablo 5.1 Türkiye’de bulunan üniversite müzelerinin genel dağılımı	121
Tablo 5.2 İncelenen Türkiye üniversite müzelerinin genel özellikleri	194
Tablo 5.3 Türkiye’de incelenen bilim koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinin öğrenme ortamı olarak incelenmesi.....	195
Tablo 5.4 Türkiye’de incelenen arkeolojik ve etnografik koleksiyona sahip üniversite müzelerinin öğrenme ortamı olarak incelenmesi	196
Tablo 5.5 Türkiye’de incelenen sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinin öğrenme ortamı olarak incelenmesi.....	197

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

1.1 Problem Tanımı

Toplumların değişen yapısıyla birlikte bilginin elde ediliş biçimi, eğitim ve öğrenme kavramları üzerine düşünceler çeşitlilik göstermeye başlamış ve yeni öğrenme yaklaşımları üretilmiştir. Bu öğrenme yaklaşımlarının zaman içinde gelişimine bağlı olarak bilgi, kişiye verilen değil kişi tarafından alınması gereken, hatta zihinsel süreçlerden geçirilip kişi tarafından yapılandırılması gereken bir kavram haline gelmiştir. Böylece bilginin doğrudan verildiği formal eğitim yaklaşımına alternatif olarak bilginin çeşitli şekillerde yapılandırılabilirdiği informal öğrenme yaklaşımları önem kazanmıştır. Bu öğrenme yaklaşımları beraberinde yeni öğrenme çevrelerinin oluşumunu gerekli kılmıştır.

Öğrenme yaklaşımlarının gelişimine paralel olarak müzecilik anlayışının da değişmesi müze ve öğrenme kavramlarının ortak bir paydada kesişmesini sağlamıştır. Müzeler koleksiyonlarını koruma ve sergileme işlevlerini genişleterek, objelerin sunumunun yanı sıra kendilerini en iyi şekilde ifade etmenin yollarını aramaya başlamıştır. Yeni ifade biçimleri olarak kurgulanan çeşitli etkinlikler, atölye çalışmaları, gösterim ve sunum teknikleri müzeleri yeni öğrenme yaklaşımlarıyla desteklenen öğrenme ortamları haline getirmiştir. İçerdikleri koleksiyonlar ile iyi bir öğrenme ortamı sunan müzelerin, öğrenme yaklaşımlarıyla beraber yeniden yorumlanması, müzelerin mekân kurgusunun yeniden ele alınmasını gerekmiştir. Önceleri sadece objeleri koruma, bakımını yapma ve sergilemeye yönelik mekânlar bulunduran ve sadece objeye odaklanan müzeler, post-modern müzeciliğin de etkisiyle, ziyaretçinin nasıl düşündüğünü, ne hissettiğini, neler talep ettiğini de göz önünde bulundurarak mekânlarını yenilemeye başlamıştır. Müze mekânlarının ziyaretçileri öğrenmeye, keşfetmeye yönlendirmesi, bulunduğu bağlamı dikkate alarak uyum sağlaması, kişiler arası diyalogu arttırıcı nitelikte olması tasarımda önemli kriterler haline gelmiştir.

Müzelerin koleksiyon türlerinin, bağlı oldukları kurumların çeşitlilik göstermesi de ifade biçimlerinin, hitap ettiği kitlenin, yaratılan öğrenme ortamlarının değişiklik göstermesine neden olmaktadır. Üniversitelere bağlı olarak kurulan müzeler, üniversitede üretilen bilginin halka aktarıldığı, halk-üniversite etkileşimin kurulduğu, bilginin ve dolayısıyla öğrenme biçimlerinin sürekli olarak yenilendiği öğrenme ortamları sağlamaktadır. Dünyada müzelerin kurulumuna öncülük eden üniversiteler, son yıllarda öğrenme yaklaşımlarının çeşitlenmesiyle müze yapılarını ve mekânlarını yeniden ele almaya başlamışlardır. Ancak ülkemizde üniversite müzelerinin bilinmemesi, bu kavramın içinin boş kalması, çeşitli nedenlerle geliştirilememesi üniversitelerin öğrenme ortamlarını çeşitlendirerek halka açılması konusunda yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Üniversite müzeleri sürekli bilim üreten bir kuruma bağlı olmalarıyla, bilginin aktarımı konusunda önemli potansiyellere sahiptir. Ülkemizde de giderek çeşitlenen koleksiyonlara sahip olan üniversite müzelerinin hak ettiği yere gelebilmesi ve hem halka hem de araştırmacılara yönelik nitelikli öğrenme ortamları sağlayabilmesi için bu konuda araştırmaların yapılması, sorunların ve potansiyellerin belirlenmesi gerekmektedir.

1.2 Çalışmanın Amacı

Üniversite müzesi kavramının araştırılması ve dünyadaki üniversite müzelerinin geldiği noktanın görülmesi, ülkemizde bu konuda önemli eksikliklerin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ülkemizde müzelerin maddi açıdan desteklenmemesi, idari ve eğitim kadrolarının yetersiz kalması ve mekân bulmada yaşanan sorunlar, üniversite müzelerinin potansiyellerini yeterince kullanamamasına neden olmaktadır. Bu sorunların üstesinden gelmek için öncelikle üniversite müzesi kavramının iyi bilinmesi ve tanınması, bu kavramın üniversite ve halk için oluşturacağı öğrenme ortamının değerinin anlaşılması gerekmektedir. Çalışmanın amacı, bu bilinci oluşturmak için bir adım atmak, Türkiye’de ve dünyada bulunan üniversite müzelerini birer öğrenme ortamı olarak ve mekânsal nitelikleri bakımından karşılaştırarak sorunlarını ve potansiyellerini tespit etmeye çalışmaktır. Üniversite müzelerinin sahip olduğu potansiyellerin farkına varılmasının sorunların çözümü konusunda teşvik edici bir unsur olduğu düşünülmektedir. Bunun için öncelikle

üniversitelerin koleksiyon oluşturma, koleksiyonun müzeleşme ve müzenin geliştirilme süreçlerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Bu süreç içinde ziyaretçiler için yaratılan öğrenme ortamları, üniversite-müze, müze-halk etkileşiminin mekânlar aracılığıyla nasıl kurulduğu değerlendirilmiştir.

Üniversite müzelerinin öğrenme yaklaşımları bağlamında değerlendirilmesinden sonra bu yaklaşımların müze mekânına yansımaları irdelenerek, mekânın öğrenme üstündeki etkisi tartışılmak istenmiştir. Uygun bir öğrenme ortamının sağlanması için gereken mekân niteliklerinin tartışılması, üniversite müzelerinin potansiyellerini ortaya çıkarmada önemli bir yere sahiptir.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Üniversite müzeleri, öğrenme yaklaşımları ve öğrenme yaklaşımlarının müze mekanlarına yansımaları konularındaki literatür taramasından sonra 'karşılaştırmalı analiz' yöntemiyle tez geliştirilmiştir. Dünyada ve Türkiye'de sanat, bilim, arkeolojik ve etnografik koleksiyona sahip üniversite müzeleri seçilerek müzelerin kuruluş süreci, koleksiyon oluşumu ve uygulanan etkinlikler araştırılmış, müzeler öğrenme ortamı olarak ve mekânsal açıdan değerlendirilmiştir. İncelenen müzelerin ayrı ayrı ele alınmasından sonra, dünyada ve Türkiye'de bulunan üniversite müzelerini karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. İncelenen üniversite müzelerinden dünya çapındaki örneklerin seçiminde, müze mimarisi hakkında bilgiye ulaşabilme durumu ve farklı yapılarda (tarihi yapı, işlev değiştiren yapı, yeni yapı gibi) olmaları dikkate alınmıştır. Türkiye'de bulunan üniversite müzelerinin seçiminde ise müzelerin kendilerine ait bir yapıda yer alması veya yapı içinde geniş bir alana sahip olmasına dikkat edilmiştir. Bu müzeler içinden de İzmir, Ankara ve İstanbul'da olanlar ve ziyaret edilebilenler seçilmiştir.

Dünya çapındaki örneklerin incelenme sürecinde müzelere ait bilgiler internet ortamından elde edilmiştir. Türkiye'de bulunan müzelerin incelenmesinde ise internet ortamına ek olarak müzeler ziyaret edilip, müze yetkilileri ile kişisel görüşmeler yapılmıştır. Böylece birinci elden bilgi elde edilip, müze mekânları

deneyimlenmiştir. Müzeler tek tek öğrenme ortamı olarak ve mekânsal açıdan değerlendirildikten sonra dünya çapında ve Türkiye’de bulunan üniversite müzeleri arasında karşılaştırma yoluna gidilmiştir. Böylece üniversite müzelerinden bir öğrenme ortamı olarak nasıl yararlanılabileceğinin, hangi mekânsal düzenlemelere ihtiyaç olduğunun, Türkiye’de ki müzelerin eksik kalan yönleri ve potansiyellerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir.

1.4 Kapsam

Tezin birinci bölümünde; çalışmaya neden olan problem tanımı verilip, çalışmanın amacı, yöntemi ve kapsamı açıklanmaktadır.

İkinci bölümde ise müze kavramı incelenip Türkiye’de ve dünyada müzelerin gelişim süreci açıklanmaktadır. Müzelerin işlevlerinden bahsedildikten sonra eğitim işlevi daha detaylı bir şekilde ele alınıp, müzelerde uygulanan öğrenme yaklaşımlarından bahsedilmektedir. Bu öğrenme yaklaşımları bağlamında, tezin diğer bölümlerinde seçilen müzelerin değerlendirmeleri yapılmaktadır. Son olarak öğrenme yaklaşımlarının müze mekânlarına yansıma durumu ele alınmaktadır.

Üçüncü bölümde, üniversite müzesi kavramı detaylı olarak açıklanmaktadır. Üniversite koleksiyonlarının müzeye evrilme sürecinden bahsedilip, bu müzeler akademi ve toplum için öğrenme ortamları olarak ele alınmaktadır. Müzelerin konumlanmasının ve mekân kurgusunun öğrenme ortamı üzerine etkileri incelenmektedir. Üniversite müzeleri sanat koleksiyonuna, bilim koleksiyonuna, arkeolojik ve etnografik koleksiyona sahip müzeler olarak kategorilendirilip her kategoriden incelenecek müzeler seçilmiştir.

Dördüncü bölümde, dünya çapında 12 adet üniversite müzesi, beşinci bölümde ise Türkiye’den 13 adet üniversite müzesi seçilerek öğrenme ortamları ve mekânsal özellikleri açısından değerlendirilmektedir. Farklı koleksiyonlara sahip üniversite müzeleri seçilerek her bir koleksiyonun desteklediği öğrenme ortamları ve ihtiyaç duyduğu müze mekânları incelenmektedir.

Altıncı bölümde ise Türkiye ve dünyada bulunan üniversite müzeleri hem öğrenme yaklaşımları bağlamında hem de bu yaklaşımların desteklediği müze mekânları bakımından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de bulunan üniversite müzelerinin hem mekânsal hem de öğrenme ortamı olarak nasıl geliştirilebileceği tartışılmaktadır. İnterdisipliner çalışmalarla desteklenmeye ihtiyaç duyan üniversite müzeleri konusunun gelecekte ne şekilde ele alınabileceği, hangi konuların detaylı olarak incelenmesi gerektiğinden bahsedilerek çalışma sonlandırılmıştır.

BÖLÜM İKİ

MÜZE KAVRAMI VE ÖĞRENME YAKLAŞIMLARININ İNCELENMESİ

2.1 Müze Nedir?

Toplumların gelişimi, yaşam biçimlerinin değişimi ve halkın talepleriyle birlikte her dönem farklı misyonlar yüklenen ve tanımı değişiklik gösteren müzeler, günümüzde obje odaklı yaklaşıma ek olarak iletişim ve ziyaretçi odaklı yaklaşımın benimsendiği kurumlara dönüşmüştür. Geçmişten günümüze ulaşan değerli objeleri, sanat eserlerini toplayan, sergileyen, koruyan, toplumun hizmetine sunan müzeler yeni müzecilik anlayışının gelişimiyle eğitim, kitleler arası iletişim, boş zaman etkinliği, sosyalleşme, eğlenme amacıyla da hizmet vermeye başlamıştır.

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) 2007 yılında, Viyana’da yapılan 21. Genel Konferans’ında benimsenen haliyle müzeyi “insanoğlunun ve çevresinin kesin kanıtlarını, eğitim, çalışma ve insanlığın estetik hazzı için toplayan, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen, halka açık, toplumun ve toplumun gelişiminin hizmetinde olan kâr amacı gütmeyen kalıcı bir kuruluş” olarak tanımlamaktadır. Şahan (2005, s.488), Madran’ın (1999, s.6) müzeler ile ilgili tanımını şu şekilde aktarmaktadır; “Çağdaş anlamıyla müzeler, toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevresine tanıklık etmiş malzemelerin üzerinde araştırmalar yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan kurumlardır.” Bekir Onur (2009) ise müzenin daha çok toplumsal gelişime etki eden yönlerine vurgu yaparak, müzeyi bilim ile halk arasında köprü kuran, bilgiyi paylaşan ve yayan bir kuruluş olarak tanımlamıştır. Onur (2012, s.394)’un aktarımıyla, Tirrell (2000), “doğal bir kesişme noktası” olduğunu söylediği müzelerin ortak özelliklerini şöyle vurgulamaktadır: “...[M]üzeler çok önemli öğrenme merkezleridir ve araştırma, toplanma, eğitim ve halk hizmeti için işbirliğine aktif olarak katılırlar. Toplum, bilim insanları ile halk arasında bir kesişme noktası istemektedir. Başka hangi kurumlar bu isteği böylesine karşılayabilirler?”

Kandemir ve Uçar (2015) müze tanımının modernizmden postmodernizme geçiş sürecinde değişiklik gösterdiğini, bunun da “bilgi”nin ne olduğu ile ilgili sorgulamalarla bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Bilgi kavramının; inançları, teknikleri, gelenekleri, bilinmek istenen her şeyi içerir şekilde algılanması, günümüzde somut mirasın yanı sıra “yerel” bilgi biçimi olarak tanımlanan küçük anlatıların da önem kazanmasına neden olmaktadır. Bu durum da müzeleri obje odaklı olmaktan çıkarıp soyut değerlerin de aktarıldığı bir kurum haline getirmektedir (Kandemir, 2005). Modernist müzelerde bilgi nötr bir şekilde aktarılmaktayken, post-modern müzelerde insanların duygularına, gündelik ilişkilerine, olgulara yönelik de aktarımlar yapılmakta, bilgiler kesinlik taşımayıp yoruma ve hayal gücüne de olanak sağlamaktadır. Fleming (2005) müzeyi gücün nesnelerini içeren, somut olanla ve fikirle ilişkili, inanca değil sorgulamaya ihtiyaç duyan bir kurum olarak tanımlamaktadır. Parry ve Sawyer (2005) ise müzenin tarih boyunca toplumun beklentileri ve endişeleri ile biçimlendirildiğini, buna bağlı olarak müzenin kavram ve uygulama açısından sürekli değişeceğini belirtmektedir. Tanımlardan da anlaşılabilceği gibi müzeler büyük ölçüde obje koruma ve sergileme amacına hizmet etse de son dönemlerde sergileme yöntemleri, uyguladıkları programlar, toplum yararına ve eğitime olan katkıları ile de ele alınmışlardır. Müzenin böylesine değişken bir yapıda olması sorgulayan ve toplumu yansıtan bir kurum olmasıyla ilişkilidir. Toplamların hızla değişen yapıları, gündelik yaşantıları, üretim ve tüketim pratikleri göz önüne alınırsa ilerleyen zamanlarda müze tanımlarının değişeceğini söylemek mümkün görünmektedir.

2.1.1 Müzelerin Tarih İçinde Gelişimi

Müzelerin şu an ki durumunu anlamadan ve geleceğe dair yorumlarda bulunmadan önce gelişim süreçlerini incelemek gerekmektedir. Onur (2012), Avrupa müzelerinin ve sanat galerilerinin kökenlerinin 16. yüzyılın sonlarına kadar gittiğini belirtmektedir. 16. yüzyılda Rönesans Avrupası’nda koleksiyonları toplamak için “nadir eser kabineleri” ortaya çıkmış ve bu döneme kadar kiliseler, katedraller, saraylarda toplanan koleksiyonlar, Rönesans döneminde bilim ve sanat alanında yeni arayışlara girilmesi ile birlikte varlıklı ailelere ait nadir eser kabinelerinde

toplanmaya başlamıştır (Onur, 2009; Buyurgan ve Mercin, 2005). Müze bilincinin büyük ölçüde 17. yy da Rönesans döneminde gelişmeye başladığı söylenebilir. Rönesans dönemi eserlerinin de koleksiyonlara girmesi, bunların kategorize edilerek sergilenmesi, halkın kullanımına yönelik düzenlemelerin yapılması bu dönem için önemli gelişmelerdendir. Ancak zamanla koleksiyonların sergilendiği mekânların yetersiz gelmeye başlamasıyla yeni müze yapıları inşa edilmeye başlamış ve koleksiyon sahipleri koleksiyonlarını bağışlayarak yeni müzelerin oluşumuna katkıda bulunmuşlardır. Bu şekilde pek çok Avrupa başkentinde halk müzeleri açılmıştır. Elias Ashmole koleksiyonunu Oxford Üniversitesi'ne bağışlayarak 1779'da aynı zamanda ilk üniversite müzesi olan Ashmolean Müzesi'nin açılmasına katkıda bulunmuştur.

19.yy'da müzecilik açısından hem çeşitlenme hem de eğitim yönünün ortaya çıkması anlamında büyük atılımların yaşandığı görülmektedir. Koleksiyonlar türlerine göre ayrılarak farklı konularda özelleşen müzeler kurulmaya başlanmış ve 1874 yılında dünyanın en büyük müzesi kabul edilen Amerikan Tabiat Tarihi Müzesi kurulmuştur. Müzelerden eğitim alanında nasıl yararlanılacağı konusunda çalışmalar yapılarak farklı yöntemler denenmeye başlanmıştır (Buyurgan ve Mercin, 2005). Koleksiyonların çeşitlenerek eğitim alanında değerlendirilmeye başlaması, zamanla müzelerin üniversiteler ile etkileşiminin artmasını sağlamıştır.

20. yy eğitim alanında geliştirilen yeni teorilerle eğitimin sorgulandığı ve etkili bir öğrenme için kütüphane, müze gibi yeni ortamların geliştirilmesi gerekliliğine vurgu yapılan bir dönem olmuştur. Müzelerde eğitimciler çalıştırılmaya başlamış, müzelerin de birer araştırma merkezi olması gerektiği yönünde düşünceler ortaya atılmıştır. 1950'li yıllarda seminerler düzenleyen UNESCO, müzelerin eğitimdeki rolünü vurgulamıştır. Bu yüzyıl, çağdaş müzeciliğin temellerinin atılması konusunda 1947 yılında Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM)'nin kurulması ile ilerleme kaydetmiştir (Buyurgan ve Mercin, 2005). 1953 yılında ise ICOM'un alt kolu olarak Uluslararası Eğitim ve Kültürel Faaliyet Komisyonu (CECA) kurulmuştur. "ICOM'un o dönem başkanı olan Henri Riviere 1958 tarihli 'Müzelerin Yeniden Teşkilatlanması' ICOM yayınının sonsözünde müzecilikte eğitimin önemini

vurgulamanın yanı sıra ‘müzebilim’ terimini kullanarak, müze profesyonelinin eğitiminde koleksiyon alanındaki uzmanlığın dışında başta eğitim olmak üzere birden fazla alanı kapsamaması gerektiği mesajını vermiştir” (Atagök, 2010, s.9).

Müzelerin sadece objeleri koruma ve sergileme amacına hizmet ettiği düşüncesinin değiştirilip aslında eğitim, kültür, boş zaman etkinliği olarak pek çok alana hizmet edebileceğinin anlaşılmasıyla, oluşturulan program ve mekânlar yeni müzecilik anlayışına göre düzenlenmeye başlamıştır. Eski ürkütücü ve soğuk müze ortamları yerine toplumun ilgisini çeken, insanların herhangi bir zaman diliminde gidip tüm gününü geçirebileceği mekânlar oluşturulmuştur. 1960’lı yıllarda dünya çapında önem kazanan kavramlardan da esinlenerek bilim, teknoloji, çocuk müzeleri, ekomüzeler gibi yeni müze türleri ortaya çıkmıştır.

Onur’un (2012) aktarımıyla Olofsson, ICOM’un 1971’de Paris’te yaptığı dokuzuncu genel konferansında müzenin güçlü bir eğitim aracı olarak vurgulandığını; Eğitim ve Kültürel Etkinlikler Komitesi’nin (Committee for Education and Cultural Action) yıllık kongrelerinde müzede eğitimin çeşitli yönlerinin ele alındığını belirtmiştir. 70’li yıllar, dünya genelinde müzede eğitimin yaygınlaşması bakımından önemli bir dönüm noktası haline gelmiştir. Özellikle sanat eğitimi alanında önemli bir yere sahiptir. Bu yıllarda halkla ilişkiler ve eğitim alanında gönüllülerden yararlanılmaya başlanılmış, 1990’lı yıllarda ise müze eğitiminde uzman personeller yer almıştır. 1990’larda müze eğitiminin yalnızca öğrenciler için değil, sokakta yaşayan, uyuşturucu bağımlısı, suçlu bireylere yönelik olarak da geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir (Buyurgan ve Mercin, 2005).

2.1.2 Türkiye’de Müzecilik

Türk müzeciliğinin gelişmeye başlaması Osmanlı Dönemi’nde değerli objelerin toplanıp saklanmasıyla dayansa da 1839 yılında Tanzimat Dönemi’nde görülen “Batılılaşma çabalarının” etkisi oldukça önemlidir. Bu dönemde sanat eserlerinin İstanbul’da toplanması sağlanmış ve batıya öykünerek bir müzecilik sistemi oluşturulmaya başlanmıştır. Ancak 1840 yılında yabancılara Anadolu topraklarında

kazı yapımına izin verilmesi yüzlerce eserin yurtdışına kaçırılmasına neden olup müzeciliğin gelişiminin önünde bir engel oluşturmuştur.

Türkiye’de müzeciliğin gelişimine katkısı olan en önemli isim Osman Hamdi Bey olarak bilinmektedir. Müzelerin belirli bir sisteme göre işlemesi, kazı ve koruma uygulamalarının düzgün bir biçimde gerçekleştirilmesi, vilayet müzelerinin kurulması konusunda önemli girişimlerde bulunmuştur. Müzelerin pedagojik açıdan düşünülmesi ve eğitim ortamı olarak kullanılmasının önünü açan isim ise Satı Bey’dir. Öğrencilerin eğitimi için sadece okulların yeterli olmadığını, toplumsal ve tarihi çevreyi tanımalarının, gözlem ve keşifler yapmanın önemli olduğunu ve müzelerin de bunda önemli rol oynadığını vurgulamaktadır (Buyurgan ve Mercin, 2005). Bununla bağlantılı olarak 1883’te Güzel Sanatlar Okulu öğrencilerinin eğitimini destekleme amacıyla bir resim koleksiyonu oluşturma fikri ortaya atılmıştır.

Cumhuriyet’e kadar sadece kültür varlıklarını koruma ve bunların Osmanlı’ya ait olduğunu kanıtlamaya yönelik olan ideoloji değiştirilip, kültür ve sanat eserlerinin korunması, sergilenmesi, tarihi yapıların restorasyonu ve plastik sanatların gelişimine yönelik bir ideoloji benimsenmiştir. Atatürk’ün de emriyle pek çok kentte müzeler kurulmaya başlanmıştır. 1930 yılında Türk Tarih Kurumu’nun kuruluşu arkeoloji, tarih ve müzeciliğin gelişiminde önemli bir role sahiptir. 1937 yılında ilk sanat müzesi olan İstanbul Resim ve Heykel Müzesi açılmıştır. Sonrasında ise Güzel Sanatlar Akademisi bünyesinde Türkiye’de ilk üniversite müzesi olan Resim ve Heykel Müzesi kurulup bağışlar ve satın almalarla koleksiyonu geliştirilmiştir. (Buyurgan ve Mercin, 2005). Cumhuriyet döneminde yeni oluşturulan müzelere ek olarak önemli ve tarihi değere sahip mimari yapılar da müzeye dönüştürülmüştür. Topkapı Sarayı 1927 yılında, Ayasofya ise 1935 yılında müze olarak hizmete girmiştir (Şimşek, 2014).

1950 yılından itibaren dünyada olduğu gibi Türkiye’de de müzelerin eğitim rolüne vurgu yapıldığı görülmektedir. Okulların iş eğitimi ve resim dersleri kapsamında müzelerle etkileşim içinde olması, ziyaretlerin teşvik edilmesi amacıyla

alışmalar yapılmıştır. 1980 yılında İstanbul Resim ve Heykel Müzesi’nde eğitim amaçlı olarak ilk “müzedede atölye çalışmaları” başlamıştır. 1961 yılında Eski Eserler ve Müzeler Komitesi Raporunda müzelerin eğitici ve öğretici birer müessese olarak yapılandırılması gerektiğı belirtilmiştir (Atik, 1999).

Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren liberal ekonomiye geçiş ve küreselleşmenin başlaması ile müzecilikte de yeni bir dönemin başladığı söylenebilir. Kültürün bir endüstri haline gelmesi müzeciliğı de etkilemekte, işadamları sosyal ve kültürel hayatta daha fazla görünür olmak adına bu alanlara katkı koymaktadır. Bu durum ve 1983 tarihli “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”, özel müzeciliğın gelişmesinin önünü açmıştır. Vehbi Koç Vakfı tarafından Sadberk Hanım Müzesi, Rahmi Koç Sanayi Müzesi; Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı tarafından Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi kurulmuştur. Sosyo-ekonomik ve kültürel dönüşümlerin yaşandığı bu dönemlerde sanat galerileri ve müzeler de bu dönüşümü desteklemektedir (Artan, 2012).

Türkiye’de müzecilik uygulamaları ve müzedede eğitim alışmaları Avrupa ile yakın tarihlerde başlamış olmasına rağmen günümüzde gelinen nokta yeterli değildir ve müzeler ilk kurulduğu dönemlerde olduğu gibi büyük ölçüde objeleri koruma ve sergileme amaçlı olarak hizmet vermektedir. Türkiye’de müzeciliğın gelişim sürecine bakıldığında çeşitli çabaların olmasına rağmen bunların noktasal çabalar olarak kaldığı, toplum bütününde uygulamaya geçilemediğı ya da sürdürülemediğı görülmektedir. Daha çok “batılılaşma” çabası içinde oluşturulan müzelerde uzman elemanların interdisipliner bir yaklaşımla bir araya gelip müze kurgusunu oluşturmamış olması Türkiye’de müzeciliğın batıya oranla daha yetersiz olmasına ve sığ kalmasına neden olmaktadır. Oruçoglu (2002), bu durumu şöyle ifade etmektedir; “batıda var diye onlarda da olması gerektiğini düşündükleri müzeleri birbiri ardına kursalar da, Batı tarafından kabul edileceklerini düşünerek kurdukları bu müzeler, örnek aldıkları kültürden farklı olarak, toplumu oluşturan bireylerin hiçbirini kendi “müşteri” föyü içinde görmez. Her şeyden evvel bu tavır, yani yüzeysel kopyalama, müzenin içini kavramsal ve işlevsel açıdan tamamen boşaltmak anlamına gelir.” Bununla bağlantılı olarak müzelerde demokratikleşme süreci olarak görülen

oluşumların, müzenin toplumsal yönünün geliştirilme durumunun ülkemizde görülmediği söylenebilmektedir.

Müzeciliğin gelişmesi için sivil toplum kuruluşlarının, derneklerin, özel kurumların da bu konuda girişimlerde bulunmaları gerekmektedir. 1980'lerden itibaren bu konuda gelişmeler olmasına rağmen sahip olunan zengin kültürel ve tarihi değerlerin halka sunumu ve eğitim aracı olarak kullanımının yeterli olmadığı görülmektedir. Ancak 1990'lı yıllarda üniversitelerde müzecilik yüksek lisans programlarının açılması müzeciliğin gelişimi konusunda bilimsel çalışmalar yapılması ve eleman yetiştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Türkiye'de ki müze mekânları incelendiğinde çoğunlukla müzeler için özel yapılar tasarlanmayıp mevcut yapıların restore edilip müze olarak işlevlendirildiği görülmektedir. 1891 yılında inşa edilen İstanbul Arkeoloji Müzesi ülkemizde müze olarak tasarlanmış ilk yapıdır. Ankara Etnografya Müzesi ise Cumhuriyet'ten sonra müze binası olarak tasarlanan ilk yapı olarak literatüre geçmiştir. Son dönemlerde ise tarihte iz bırakan önemli kişilerin evlerinin anı evi olarak ve endüstri yapılarının eski fonksiyonlarıyla bağlantılı olarak müzeye dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu müzelerin bulunduğu bağlamla ilişkili olması ziyaretçilerin mekânsal deneyimlerle yerin ruhunu hissetmesini ve sergilenen objelerin bağlamla ilişkisini kurmasını sağlamaktadır. Santralistanbul Enerji Müzesi, Sadberk Hanım Müzesi, Rezan Has Müzesi, Rahmi Koç Müzesi, Cermodern, Sabancı Müzesi buna örnek olarak verilebilecek, aynı zamanda kültürel ve endüstriyel mirası ortaya çıkaran yapılardır.

2.1.3 Müzelerin İşlevi

Müzelerin sahip olduğu işlevler dönemlere göre farklılık göstermektedir. İlk kurulduğu dönemlerde objeleri koruma ve sergileme amacı taşıyan ancak tam anlamıyla halka açık olmayan müzeler, zaman içinde toplumsal alanda da pek çok görev üstlenip eğitim, kültürlenme, iletişim, boş zaman etkinliği, turizm gibi çok çeşitli alanlarda misyonlara sahip olmuşlardır. Çağdaş müzeciliğin gelişimi ile birlikte müzelerin halkla ilişkiler, sunum, görselleştirme ve pazarlama yönleri de ön

plana çıkmıştır. Artan (2012), tüketim mekânı olarak postmodern müzeleri ele aldığı makalesinde bu durumu post-modern müzecilik kavramını ortaya çıkaran bir durum olarak yorumlamaktadır. Çağdaş müzeciliği klasik müzecilik anlayışından ayıran en önemli etken özellikle iletişim fonksiyonunun geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi olmuştur. Yeni ifade biçimlerinin geliştirilmesi, bilginin farklı şekillerde üretilmesi ve sunulmasıyla müzelerin sosyal ortamdaki rolü önem kazanmıştır. Çok anlamlılık, eleştirel düşünme, kendini yansıtma, sosyal sorumluluk gibi kavramlar müzelerin misyonlarını yeniden tanımlamalarını sağlamıştır (Harrison, 2005). Klasik müzelerdeki bilginin aktarımı misyonu yerini bilginin deneyimlendiği ortamlara bırakmıştır.

Müze tanımlamalarında genel olarak müzenin sergileme işlevine, toplumsal hayata olan katkılarına ve son dönemlerde eğitim işlevlerine daha çok vurgu yapıldığı görülmektedir. Müze yaşantısında ortaya çıkan objeleri okuma, gözlem yapma, hayal gücünü kullanma, bilgilenme, alınan bilgiyi analiz etme ve yorumlama, çeşitli uygulamalar ile aktif katılım, etkileşim durumlarından bahsedilmektedir. Artun'un (2014) aktarımıyla Daniel Buren, müzenin sergilediği objeler üzerinde durarak müzenin rolünü estetik rol, ekonomik rol, mistik rol olarak belirtmiştir. Müze eserin kaydedildiği, çerçevesini oluşturduğu için estetik rol; sergilediği şeyleri ayrıcalıklı kılarak ticari bir değer kazandırdığı için ekonomik rol; sanat statüsüne yükselttiği için mistik role sahiptir. Şahan'ın (2005) aktarımıyla Rebetez (1967), müzenin öğretici ve toplumsal rolü üzerinde durarak müzenin işlevlerinin bir şeyler öğretmek, kişinin yaratıcı gücünü geliştirmek, kişiyi topluma kazandırmak olarak belirtmiştir.

Bekir Onur (2012), Sandell (2007), Ambrose ve Paine (2006) ise müzelerin işlevini daha çok toplum yaşamına katkı açısından ele almakta ve benzer başlıklara değinmektedir. Bekir Onur'un (2012) sınıflandırmasını dikkate alacak olursak müzelerin işlevleri toplumsal-kültürel işlevler, ekonomik işlevler, siyasi işlevler ve eğitim işlevi olarak 4 grupta incelenebilir.

Toplumsal-Kültürel İşlevler:

Günümüzde müzeler bulundukları bağlamla ilişkili olarak şekillenmekte, fonksiyon ve amaçlarını buna göre belirlemekte, bulundukları sosyal ortamın sorunlarını araştırmaya ve çözümüne yönelik fikirler üretmektedirler (Sandell, 2007). Sandell'in (2007) aktarımıyla, Scott(2002) müzelerin rollerinde meydana gelen bu değişimleri insan hakları söylemlerinin küresel etkisinin artmasına, Batılı toplumların değişen demografik yapısına, çok kültürlülüğe duyulan uluslararası ilginin artmasına bağlamaktadır. Benzer bir yaklaşımla Onur (2012, s.72), “Müzeler, yerel ve küresel toplumsal sorunlara tepki göstermeye, değerini toplumsal alanlara eklemlemeye, etkilerinin göstermeye ve yeni çalışma pratikleri geliştirmeye yönelik yeni amaçlar kazanmaya başlamış görünmektedir.” şeklinde müzelerin toplumsal alana etkilerini belirtmiştir.

Müzeler sahip oldukları koleksiyonlarla bulundukları topluluk için bellek yeri oluşturmaktadırlar. Bu bellek sadece müze sorumluları tarafından koleksiyonların toplanmasıyla değil çeşitlenen programlar sayesinde halkın katılımıyla beraber inşa edilmektedir. Kütüphane, tiyatro, sanat merkezi gibi diğer kültür kuruluşlarıyla ortak programlar geliştirmekte ve sergi alanları, toplantı odaları, konferans salonları gibi alanlar sağlayarak halkın çeşitli kültürel etkinliklere katılımı için çeşitli alternatifler yaratılmaktadır.

Post-modern müzecilik kavramından bahsedilirken de müzenin toplumsal-kültürel işlevlerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Müzeler artık kendilerini ziyaret etmeyen kullanıcılar üzerinde araştırma yapmakta ve daha fazla insanın müzelerden yararlanması için çalışmalar yapmaktadırlar. Örneğin Sabancı Müzesi “Komşu Günü” ve “Taksici Günü” düzenleyerek belirli günlerde ücretsiz erişim sağlamaktadır. “Gece Müzeleri” etkinliği ile gece 01.00’e kadar bazı müzeler ücretsiz hizmet vermektedir (Artan, 2012). İstanbul Modern Perşembe gününü halk günü olarak belirlemiştir ve ziyaretçiler ücretsiz olarak giriş yapabilmekte ve daha geç saatlere kadar burada zaman geçirebilmektedir.

Ekonomik işlevler:

Müzenin ekonomik işlevlerinin büyük ölçüde post-modern müzecilik kavramı ile bağlantılı olduğu söylenebilir. Artan (2012) post-modern müzeciliğe neden olan etmenlerin bireylerin müzelere ve objelere erişimi anlamında “müzelerin demokratikleşmesi” ve sunulan hizmetler dolayısıyla “müzeciliğin ticarileşmesi”ne bağlı olduğunu belirtmektedir. Müzeler artık sergiledikleri objeler ya da programlar ile değil kafeteryaları, sergilenen ürünlerin reproduksiyonunu satışa sunan hediyelik eşya dükkânları ile ziyaretçi çekmeye çalışmaktadır. Bu şekilde tüketimin bir kültürel olgu olarak görülmesi müzelerin artık bir tüketim mekânı olarak da görünür olmasına yol açmıştır. Bazı müzelerde sergi bölümünün kapanmasının ardından gece geç saatlere kadar kafeterya ve restoran birimlerinin hizmet verdiği görülmektedir, bu birimlerde müzik dinletisi gibi dikkat çekici etkinlikler de düzenlenmektedir. Müzenin daha fazla ziyaretçi çekip, ziyaretçileri uzun süre müzede tutmak için kurguladığı bu etkinlikler bir yandan müzenin ekonomisini döndürürken diğer yandan da istihdam olanağı sağlamaktadır. Müzeler kendi kendilerini finanse edebilmek için konferans salonu, restoran, bahçe gibi mekânları kiralamaktadırlar.

Müzelerin turizm ekonomisine de katkılarından söz etmek mümkündür. Bulundukları bölgenin kültürel açıdan değerinin artmasına ve daha çok ziyaretçi çekmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda istihdam kaynağı olarak sürekli ya da geçici süre işe aldıkları kişilerle yerel ekonomiye katkıda bulunabilmektedirler (Onur, 2012).

Siyasal işlevler:

Onur (2012), müzelerin yerel ve merkezi hükümet otoriteleri ile ilişkiler kurarak topluluk yaşamına katkıda bulunduğunu ve sponsorluk ilişkileri sayesinde özel sektörle de yararlı ortak işler gerçekleştirebileceğini belirtmektedir.

Eğitim işlevi:

Okul dışında öğrenme yöntemlerinin tartışıldığı, verimli ve etkili öğrenme üzerine yeni teorilerin geliştirildiği günümüzde, müzede eğitim konusu da önem kazanmaktadır. Müze, eğitimin çok çeşitli şekillerde gerçekleştirilebileceği, her yaş grubuna hitap eden öğretim potansiyellerine sahip bir kurumdur. “Eğitim aktivitelerinin müzede en yaygın aktivite olması, müzede en çok tüketilenin bilgi olduğunu göstermektedir ki, bu da müzenin temel amaçlarından biridir” (Artan, 2012, s.124). Onur, diğer öğrenme kuruluşlarının çok az ulaşabileceği doğal ve kültürel mirası müzelerin öğrenme amacıyla kolayca kullanabileceğini ifade etmektedir (Onur, 2012).

Müzenin eğitim işlevi gönüllülük programları, temalı turlar, okul gezileri, atölye çalışmaları, festivaller, değişik kurumlarla işbirliği gibi farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Özellikle üniversite öğrencilerinin gönüllülük programlarına katıldığı düşünülürse üniversite ve müze etkileşimi açısından olumlu sonuçlar doğurduğu söylenebilir. Müze turları halka açık gruplara, özel ilgi gruplarına, okullara yönelik olarak düzenlenirken ailelere, yetişkinlere, çocuklara da özel programlar düzenlenerek kişilerin sosyalleşirken öğrenmesi hedeflenmiştir. Farklı dönemlerde düzenlenen kurslar, yaz-kış programları, müze kampları, film gösterimleri gibi etkinlikler de düzenleyen müzeler informal öğrenmeye katkı sağlamaktadırlar.

2.2 Müzelerde Eğitim ve Öğrenme

Uzun yıllar müzelerin en önemli görevinin koruma ve toplama olduğuna dair düşünce Dewey, Pestalozzi ve Montessori gibi eğitimcilerin yeni eğitim teorileri geliştirmesiyle değişiklik gösterip, müzelerin ideal öğrenme ortamları oldukları yönünde vurgu yapılmaya başlanmıştır (Şahan, 2005). 20. Yüzyılın başlarında müzelerin eğitici ve sosyal yönü fark edilmiştir. Amerikan galeri eğitiminin ilk on yılı, eğitimin amaçları ve yöntemleri konusunda ki sorgulamalarla geçmiştir. 1926 yılında Dewey’in yazdığı “Yetişkin Eğitiminin Anlamı”ndan etkilenen eğitimci

Lindeman eğitimin “otoriter olmayan, enformel öğrenimi hedefleyen bir ortak girişim” olduğunu belirtmiştir. İlk olarak müzelerde yetişkinlere yönelik planlanan eğitimler 1930’lu yıllardan itibaren çocukları da dikkate almaya başlamıştır (Kai-Kee, 2015). 1950’li yıllarda müzeye gidenlerin sayısı daha da artınca, müzeler gönüllülerden yararlanmaya başlamıştır. Bu dönemlerde müze öğretmenleri, okul programlarında aktif katılım ve özgürlüğü sağlama amacını desteklemiştir. Dewey düzenli müze ziyaretlerinin yılda bir defa yapılan bir aktivite değil, eğitim programlarının bir parçası olması gerektiğini belirtmiştir. Bir yandan müzelerin eğitimin bir parçası olması gerekliliğini savunurken bir yandan da geleneksel müzeleri eleştirmektedir. Bu müzelerin halkın bakış açısıyla sıralı objelerle dolu olan tozlu bir alan, özenle kataloglanmış ancak bilişi canlandıran etkileşimden yoksun alanlar olduğunu belirtmektedir (Hein, 2004).

1990’lar ve 2000’ler ise postmodernizm ve yapılandırmacılığın yani anlam yaratma akımının müzeciliğe de etki ettiği yıllar olmuştur. Bu akıma bağlı olarak müzelerde kendini yapılandırmacı öğrenme teorileri geliştirilmeye başlanmıştır. Eserleri anlamlandırma süreci ziyaretçilere devredilerek ziyaretçilerin kendilerine görünen anlamları keşfedebilmesinin yolu açılmıştır (Kai-kee, 2015).

Müzeler eğitim ve öğrenme açısından okul gibi formal eğitim kurumlarına göre çok daha farklı ve esnek bir yaklaşıma sahiptir. “Müzede yapılan eğitim, okuldaki eğitimi zenginleştirici, destekleyici ve tamamlayıcı bir potansiyele sahiptir. Müze eğitimi zihinsel kavrayış yanında empatik bağlar kurmayı, merak etmeyi, eleştirel bakmayı ve pratik beceriler kazanmayı da sağlamaktadır” (Gökmen, Arcan, Çelik, Mumcu ve Özdemir, 2014, s.29). Onur (2012), önceleri “müzede eğitim” kavramının kullanıldığını, ancak müzecilikle ilgili yapılan çalışmalar sonucu bu kavramın müzede öğrenmeye evrildiğini belirtmiştir. İnformal öğrenme çevresi olarak değerlendirilen müzelerde öğretimi sorgulamadan önce öğrenme kavramını incelemek gerekmektedir. Hooper-Greenhill (2007) öğrenme olgusunun sürekli olduğunu, sadece zihni değil duyguları ve bedeni de içeren deneyimsel bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Beden hareket halinde oldukça zihin ve duygular da aktif olarak öğrenmeye dâhil olmaktadır. Başaran (2004)’ın aktarımıyla Kyriacou (1972),

etkili öğrenmeyi, “öğrencilerin bir dereceye kadar sahiplendiği ve kontrol edebildikleri öğrenme tekniklerinin kullanıldığı, öğrenme deneyimlerinin katı bir biçimde önceden belirlenmesi yerine açık uçlu olduğu, öğrencinin aktif olarak katıldığı ve biçimlendirdiği öğrenme deneyiminin bulunduğu durumlar” olarak tanımlamaktadır. En genel anlamıyla etkili öğrenme, öğrenenin, eski bilgi ve deneyimlerinin üstüne yeni fikirleri inşa ettiği etkin bir süreç olarak tanımlanabilmektedir. “Okumak, dinlemek, konuşmak gibi bilinçli sözel süreçlerin gerçek bir öğrenme için yeterli olmadığı; büyük ölçüde bilinçsiz olan hissetme süreçlerinin bedensel eylem yoluyla işin içine girmesi gerektiği söylenebilir” (Onur, 2012, s.191).

Onur (2012), öğrenmenin günlük yaşamla bütünleşmiş olduğunu, özel eğitsel alanlarla sınırlı olmadığı için yaşam boyu öğrenme niteliğinde olduğunu belirtmektedir. İnfomal öğrenme, yaşam boyu devam eden bir süreç oluşuyla da belirli kalıplara bağlı ve düzenlenmiş olan formal eğitimden ayrılmaktadır. Öztürk (2000), formal öğrenme yaklaşımlarında bulunan “öğretmen”, “kitap”, “bellek” kavramlarının aksine, infomal öğrenme yaklaşımlarında “doğa”, “eşya”, “olay” ve “gözlem” kavramlarının önem kazandığını belirtmektedir. Sadece verileni alma değil, deneyimlerle ve gözlemlerle bilgiyi elde etme, anlamlandırma, yorumlama esastır.

“Çağdaş psikolojik analizlerin çoğu, bireyin öğrenmeye hevesli olduğunu varsayar, ancak motivasyon, öğrenmeyi teşvik edecek ortam, belli bir öğrenme biçimini öne çıkaran değerler, destekleyici bir kültürel ortam gibi faktörler eğitim sürecinin vazgeçilmez öğeleridir” (Gardner, 2010, s.531). Bu aşamada okullar dışında eğitime destek olabilecek yan kurumlar ve çevreler devreye girmektedir. Müzeler, galeriler, fuarlar, parklar, kütüphaneler, sanat ve kültür merkezleri gibi kurumlar infomal öğrenme çevresi olarak değerlendirilmektedir. Müze-temelli öğrenme infomal öğrenmenin gerçekleşebilmesi için nesnelerle etkileşime geçme, gözlemlleme, yorumlama, deneyimleme gibi her türlü uygun ortamı sunmaktadır. Tüm bunları uygun bir ortamda biraraya getiren müzeler öğrenme için verimli bir ortam sağlayarak ziyaretçiye gerekli motivasyonu ve kültürel ortamı sağlamaktadır.

Müzelerdeki eğitim ilköğretim, lise gibi belirli eğitim kademeleriyle sınırlı değildir, çocukluktan yaşlılığa kadar her yaş grubundan insana çeşitli eğitim programlarından yararlanma olanağı sağlanmaktadır. Hooper-Greenhill (1992) müze eğitimini, müzenin koleksiyonları ile ziyaretçilerin ilgileri arasında ilişki kurulan, yaşamboyu, aktif, canlı, katılımcı ve yenilikçi bir süreç olarak tanımlamaktadır. ICOFOM'a (2010) (International Committee for Museology) göre müze eğitimi, izleyicinin gelişimini sağlamak amacıyla çeşitli değer, kavram ve bilgilerden yola çıkarak ve pedagojik yöntemler kullanarak geliştirilen bir kültürlenme sürecidir (Karadeniz ve Çıldır, 2014). Yaşadığımız yüzyıldaki disiplinler arası etkileşim, müze ve müzecilik anlayışındaki değişiklik ve yeni gelişmeler ile eğitim bilimlerindeki öğrenmenin sadece okulla sınırlı olmaması gerekliliği, öğrenmede çoklu ortamların, örtük programların ve kültür pedagojisi gibi yeni disiplin, yöntem ve tekniklerin önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Adıgüzel, 2000).

“Çağdaş müzeler bireyin gelişimini, toplumun kalkınmasını temel alan kuruluşlardır. Bu yeni yaklaşımın birtakım yeni teknikleri vardır: nesneye “dokunma” olanağı sağlama, gezici müze uygulaması yapma, ödünç verme sistemi kurma, sergilerin düzenlenmesine ziyaretçiye de katma, keşif gezileri, bilim kampları, aile gezileri düzenleme, vb. bütün bu tekniklerin temelinde yaparak, yaşayarak, eğlenerek öğrenme felsefesi yatmaktadır. Hayal gücünü kışkırtmak, duyuları harekete geçirmek, “nesneden öğrenmek” esastır. Dolayısıyla müzedeki eğitim okuldaki eğitimden oldukça farklıdır...” (Onur, 2009, s.13).

Müzedeki öğrenmenin temelinde yaparak, yaşayarak, eğlenerek öğrenme felsefesi vardır; ziyaretçiler nesnelere dokunarak, müze içindeki her türlü etkinlikte aktif rol alarak, bilim kamplarında, keşif gezilerinde yoğun olarak duyularını kullanarak öğrenirler. Genel bir müze deneyimi nesnelerle görsel iletişim kurmayı sağlar ancak diğer duyular da devreye girdiği zaman bu deneyim genişletilip eğitsel bir boyut kazanmaktadır. Sürekli sergilerin yanı sıra geçici sergiler, film gösterimleri, atölye çalışmaları, rehberli geziler ve söyleşilerle farklı kesimlerden insanların ilgisini çekmek hedeflenmiştir.

Eğitim biliminin ve bununla bağlantılı olarak müzeciliğin gelişimi ile birlikte çeşitli öğrenme kuramları ortaya atılmış ve müzelerde uygulanmaya başlanmıştır. Bu kuramların bir kısmı birbiriyle çelişmekle birlikte pek çoğu birbirini destekler niteliktedir. Didaktik-açıklayıcı yaklaşımdan deneyerek, keşfederek ve bilgiyi kurarak öğrenmeye doğru bir geçiş görülmektedir. Pek çok eğitim bilimci ve filozofun odaklandığı belli başlı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu çalışmada müzecilik alanında yararlanılan başlıca öğrenme yaklaşımlarına yer verilmektedir.

2.2.1 Müzelerde Öğrenme Kuramları

Müzelerde eğitim ve öğrenme açısından ortaya çıkan ve Piaget, Bruner, Gardner'in çalışmalarıyla bağlantılı olan pek çok kuram 70'li 80'li yılların ürünüdür. Bekir Onur (2012), Gibbs ve arkadaşlarına göre müzede öğrenme alanında dört büyük yaklaşım olduğunu belirtmektedir.

2.2.1.1 Öğretici / Didaktik Yaklaşım

Bu yaklaşımda ziyaretçiler pasif ve alıcı izleyici rolü üstlenmektedir. Bilginin yansız, nesnel olduğu kabul edilerek sadece rehberler tarafından bilgi aktarımı şeklinde müze ziyareti gerçekleştirilmektedir. Her birey için öğrenme deneyiminin ve biçiminin sabit olduğu düşünülerek, akılcı ve standart bir programa bağlı olarak kişinin öğrenmesi sağlanmaktadır. Bu türden bir müzenin sergileme mekânlarının tasarımında önceden belirlenmiş bir ziyaretçi rotası bellidir ve böylece ziyaretçilerin her adımda öğrenecekleri bilgi tek seçenek olarak önlerine sunulmuş durumdadır (Onur, 2012).

2.2.1.2 Aktif ya da Keşfedici Öğrenme

Bu yaklaşıma göre ziyaretçiler pasif alıcı rolünden çıkıp etkinliklere katılarak, keşfederek, öğrenmede aktif rol almaya başlarlar. İnfomal öğrenme olarak değerlendirilen bu öğrenme şeklinde dokunmalı, etkileşimli, eğlence ile eğitimin birbiriyle kaynaştığı deneyimler önem kazanmaktadır. Bu yaklaşımda öğrencinin

fiziksel olarak aktif olduğu durumlarda daha iyi öğreneceği düşünöldüğü için müze ziyaretleri çeşitli programlarla zenginleştirilmiştir. Koleksiyonların sergilendiği mekânların yanı sıra grupların toplanmasına, çeşitli etkinliklerin gerçekleşmesine olanak veren mekânlar yaratılmıştır. Özellikle çocuk müzelerinde uygulanan bu öğrenme yaklaşımına göre çocukların oyun oynayarak keşfetmesi ve bilgiye ulaşması sağlanmaktadır (Onur, 2012).

2.2.1.3 Yapılandırıcı Yaklaşım

Yapılandırıcılık insanların pasif bilgi alıcısı olmadığını, bilgiyi kurarak öğrenmede aktif olduğunu ileri süren bir kuramdır. Bu kuram bilginin ideal bir durumda varolan bir doğrunun basitçe içselleştirilmesi olmadığını, tam tersine öğrenci tarafından “kurulduğunu” ortaya koymaktadır. Perkins (1999), D.C. Philips (1995)’ in belirttiği şekliyle yapılandırıcı yaklaşımda “aktif öğrenci, sosyal öğrenci ve yaratıcı öğrenci” kavramlarının bulunduğunu belirtmektedir. Sadece okumak ve dinlemek yerine tartışmak, hipotezler üretmek, keşfetmek ve bakış açıları geliştirmek yaklaşımın bir parçasıdır. Bu yaklaşımda ziyaretçinin nesnelerle etkileşime girerek anlam üretmesi ve bilgiyi kurması beklenmektedir.

Müze eğitimi alanında yapılandırıcı kuramdan en çok söz eden düşünür George E. Hein’dir. Hein (2004), ziyaretçilerin müzeye bir eğitim için değil bir yaşantı (ya da deneyim) için geldiklerini vurgulamaktadır. Ziyaretçi araştırmaları ziyaretçilerin sergileri sadece anlamadığını, aynı zamanda onları yorumladığını ortaya koymaktadır. Yapılandırıcı sergiler kişisel anlam vermeye uygun olarak tasarlanmakta ve ziyaretçilere kendi yorumlarını geçerli kılma (aynı zamanda değıştirme ve genişletme) olanağını vermektedir (Onur, 2012). Yenawine (2002), müzede ‘görme becerileri’ni, yani insanların gözlem becerilerini, derinlemesine araştırma ve farklı anlamlar bulma yeteneğini geliştirmenin öneminden bahsetmektedir. Ziyaretçinin birincil kaynaktan bilgiyi yorumlayarak almayı öğrenmesi, daha önce öğrendiği bilgilerle sentezlemesi, diğer ziyaretçilerle paylaşımda bulunarak yeni bilgiler üretmesi yapılandırıcı müzelerin hedeflerindendir.

“Hein’a göre yapılandırmacılık ziyaretçilerin aktif olarak öğrendiklerini ve kişisel bilgiyi kurduklarını kabul ettiği için, yapılandırmacı müze eğitimcisinin ve tasarımcısının şu üç noktaya dikkat etmesi gerekmektedir:

1. Bireysel ziyaretçinin nasıl öğrendiği üzerine düşünmek.
2. Ziyaretçilerin sergilere ve programlara kendileriyle birlikte kültürel/toplumsal/kişisel hangi kurguları getirdiği üzerine düşünmek.
3. Ziyaretçiler sergilerle ve programlarla etkileşime girdikleri için, ziyaretçilerin yaptıkları kişisel anlamlandırmaya onay ve değer vermek, uyum sağlamak” (Onur, 2012, s.171).

Bu süreçte biliş ve anlayışın sadece kişisel olarak geliştirilmediği, başkalarıyla diyalog aracılığıyla yeniden yapılandırıldığı savunulmaktadır. Sosyal ortamlarda sağlanan öğrenme daha hızlı ve kalıcı olmaktadır. Ayrıca bilgi kişi tarafından tekrar tekrar yaratılmaktadır. Aktif öğrenme kavramı yapılandırmacı yaklaşımın temel taşı olsa da, sosyal ve yaratıcı öğrenme bu kavramın en önemli destekçilerindendir (Perkins, 1999). Müzeye gelen her ziyaretçi farklı deneyimlere, değerlere, görüşlere sahip olduğundan dolayı oluşturulan sosyal ortamlarda daha çeşitli bilgiler üretilme ve yorumlarla, tartışmalarla bu bilgilerin paylaşılarak yeniden yapılandırılma potansiyeli bulunmaktadır.

Bu yaklaşıma göre müze eğitimcileri ziyaretçilerin kendi deneyimlerini “anlamlandırarak” bilgiyi kurdukları görüşünü kabul etmektedir. Dolayısıyla ziyaretçinin müze içinde yaşadığı her türlü deneyim öğrenmeyi etkilemektedir. Dewey deneyimi çevremizle etkileşime girdiğimizde sürekli meydana gelen bir şey olarak tarif etmektedir. Kolb 1984 yılında geliştirdiği deneyime dayalı öğrenme modelinde Dewey, Piaget ve Lewinian’ın öğrenme teorilerinden yararlanmıştır. Bu modele göre bireyler önceki deneyimlerinden faydalanarak, yeni deneyimlerini daha rahat bir şekilde anlamlandırmakta ve yapılandırmaktadır. Öğrenme somut yaşantı, yansıtıcı gözlem, kavramsallaştırma, aktif deneyimden oluşmaktadır ve deneyim öğrenme sürecini etkileyen temel değişkendir.

2.2.1.4 Sosyo-kültürel Yaklaşım

Öğrenme deneyimini sosyokültürel açıdan incelerken akla gelen ilk kuramcı Vygotsky, Piaget gibi öğrenmenin gelişimsel olduğuna inanmakta ve toplumsal etkileşim üzerine yoğunlaşmaktadır. Ancak Piaget'ten farklı olarak öğrenmenin sadece kişisel olmadığı, öğrenmede sosyal etkileşimin önemli olduğunu vurgulamaktadır. “Vygotsky çocuğun dil ve deneyimler yoluyla sosyal çevresiyle etkileşerek öğrendiği sosyal çevrenin ve bu sosyal çevredeki insanların çocukların öğrenmesini etkilediğini, eğer bunlar kaliteli ise oluşacak etkileşimin çocukların bilişsel gelişimini hızlandırabileceğini ve bilişsel gelişimin sonu olmadığını, sürekli geliştiğini savunmaktadır” (Sağlam ve Bilgili, 2006, s.278).

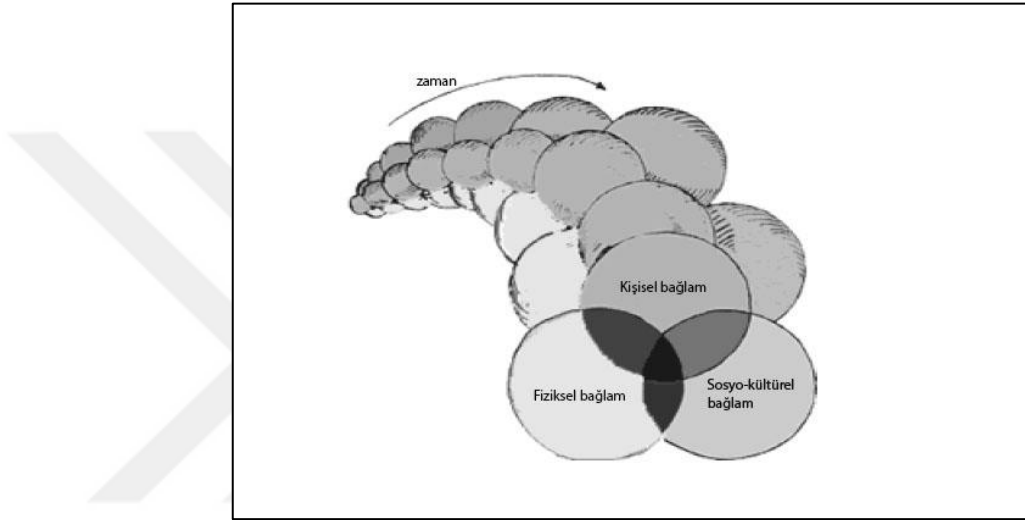
Bu yaklaşıma göre öğrenmenin kaynağı diyalogdur. Kişinin bir bilgiyi tek başına yorumlaması ile farklı bir sosyal çevrede başkalarıyla etkileşim içindeyken yorumlaması farklılık göstermektedir. Kişinin bilişsel süreci toplumsal alanlarda şekillenmekte ve zaman içinde içselleştirilmektedir.

Müzedeki öğrenmeyi sosyo-kültürel etkinliklere katılım süreci olarak gören Gioftsali (2003), çalışmasında farklı katılımcılar (müze personeli, okul çocukları, öğretmenler, ana-babalar) arasındaki toplumsal etkileşimin öğrenmeye olan etkisine vurgu yapmaktadır. Gioftsali; müzelerden, aile ve okul grupları gibi toplumsal grupların başkalarıyla etkileşime girmek, deneyimlerini paylaşmak, birbirinden bir şeyler öğrenmek için gittikleri toplumsal çevreler olarak bahsetmektedir. Tsitoura (2010) ise müzelerde sosyal etkileşimin sağlanması konusunda çeşitli yöntemler geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Etkileşim denildiğinde pek çok müze teknoloji aracılığıyla ziyaretçi ile etkileşim sağlama gibi sık bir yaklaşıma yönelmektedir. Hâlbuki mekânsal etkileşim ve diyalog ile etkileşim sağlanması müzenin sosyo-kültürel rolünü arttırmaktadır.

Yukarıda belirtilen “Yapılandırmacı” ve “Sosyo-kültürel” öğrenme yaklaşımlarının oluşturulmasında Bağlamsal Öğrenme Modeli ve Çoklu Zekâ Kuramlarının da etkisi vardır.

2.2.1.5 Bağlamsal Öğrenme Modeli

Falk ve Dierking (2000) öğrenmenin sadece bireysel olmadığını ve her türlü çevresel ortamdaki etkileşimini belirterek “Bağlamsal Öğrenme Modeli”ni ortaya atmaktadır. Bu model bireyin çevresi ile diyalog halinde olduğu ve içinde bulunduğu sosyal, fiziksel ve bireysel bağlamın öğrenme üzerinde etkisi olduğu gerçeğine dayanmaktadır (Şekil 1.1).

Şekil 1.1 Bağlamsal öğrenme modeli (Falk ve Dierking, 2000).

Kişisel bağlam, sosyo-kültürel bağlam ve fiziksel bağlam olmak üzere üç başlık altında tanımlanan ve birbiri içine geçen 12 öge öğrenmeyi ve anlam vermeyi kolaylaştırmaktadır.

Kişisel bağlam:

- 1- Motivasyon ve beklentiler
- 2-Biliş seviyesi
- 3-Önceki deneyimler
- 4-Kişisel ilgi alanları
- 5-Seçimler ve denetim

Kişilerin kolay ve kalıcı olacak şekilde öğrenmesi kişisel bağlamın öğrenilecek bilgi ile uygunluğuna bağlıdır. Kişiler öğrenmeyi bekledikleri, merak ettikleri ve

ilgileri olan konuları daha çabuk öğrenmekte, daha önceden yaşadıkları deneyimler ve öğrenilen bilgiler de yeni bilginin algılanma sürecine etki etmektedir. Bunlara ek olarak kişi öğrenme deneyimi üzerinde denetim sağlandığında, süreci kendisi kontrol edebildiğinde öğrenme daha kolay sağlanmaktadır. 1970’li yıllarda bireyin kişiisel ilgi alanlarına, seçimlerine önem verilmeye başlanmasıyla, müzede kişiye özel yaklaşım benimsenmeye başlamış ve ziyaretçilerin daha etkili öğrendikleri keşfedilmiştir. O dönemde sanat müzelerinde çocukların koleksiyon içinde serbestçe gezinip beğendikleri sanatçıları arayıp bulmalarına ve istekleri doğrultusunda eserler hakkında konuşulmasına önem verilmiştir (Kai-Kee, 2015).

Günümüzde de müzelerde her bir bireyin özel olduğu ve kendi ilgi alanlarının bulunduğundan yola çıkılarak bir yaklaşım benimsenmektedir. Kai-Kee’nin aktarımıyla (2015, s.54), Rowe “her grup ya da bireyin ilgi alanının farklı olması ve onlara farklı şekilde davranılması gerektiği gerçeği nedeniyle, sabit bir plan izlenemez” demiştir. Müze rehberinin kendisini mümkün olduğunca geri planda tutmasını, ziyaretçinin kendi değerlendirme ve eleştirisini ortaya çıkarmaya çalışmasını tavsiye etmektedir.

Sosyokültürel bağlam:

6-Grup içi sosyo-kültürel aracılık

7-Çevrede bulunan diğer sosyal gruplar ile aracılık

renme hem grup içinde hem de bireysel olarak gerçekleşmektedir. Paylaşılmış bilgi ve deneyimler aracılığıyla toplumsal gruplar oluşturulmakta ve öğrenme etkili biçimde gerçekleşmektedir. Kişinin tek başına öğrendiği bilgi tartışarak, yorumlayarak farklı gruplarla öğrendiği bilgiye göre farklılık göstermektedir. Sosyo-kültürel bağlamın farklılaşmasına bağlı olarak kişi bilgiyi farklı şekillerde yorumlamaktadır. Hooper-Greenhill’in (2000, s.119), “kişiisel yorumlar toplumsal ve kültürel erevesel aracılığıyla şekillenir” sözü sosyo-kültürel bağlamın önemini belirtmektedir.

Fiziksel bağlam:

8-İleri hazırlık

9-Fiziksel mekân

10-Mimari ve yakın çevre

11-Sergi ve programların tasarımı ve düzenlenmesi

12-Müze çevresinde gelişen etkinlikler ve deneyimler

Araştırmalar insanların, özellikle çocukların, kendi çevrelerinde olduklarında ve neyle karşılaşacaklarını bildiklerinde daha iyi öğrendiklerini göstermektedir. Kendilerini şaşkın hissettiklerinde herhangi bir şeye yoğunlaşma yetileri doğrudan etkilenmektedir. Öğrenme deneyimi ne olursa olsun, öğrenme ve anlam verme tasarımıdan yani deneyimin özel tasarım öğelerinden etkilenmektedir (Onur, 2012). Bu noktada müze tasarımı ve sergilenme biçimleri önem kazanmaktadır. Bir takım araştırmalar bazı müzelerdeki dev yapıların, korumaların, loş ve sessiz ortamların çocuklar üzerinde korkutucu etkiler yarattığını ortaya koymuştur; bu tür düzenlemeler ziyaretçilerin içeriği yorumlama biçimlerini de etkilemektedir.

Bu öğrenme modeline göre öğrenme bahsedilen üç bağlamın birbiriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bağlamlardan her birinin sürekli bir biçimde yapılandırıldığı ve bu bağlamlar arasında oluşan etkileşimin kişi ve kişiden kişiye farklı deneyimler yarattığı bilinmelidir (Falk ve Dierking, 2000).

Öğrenme kavramı yetişkinler açısından ele alındığında ise “yaşam boyu öğrenme” kavramı ortaya çıkar. İlk olarak 1929 yılında B. Yeaxlee tarafından ortaya atılan bu kavram mesleki beceri ve bilgi kazandırmak yerine, tüm yaşama anlam ya da haz katmayı ifade etmektedir ve 1960’lardan itibaren pek çok ülkede ele alınmaya başlanmıştır. Yetişkinlerin etkileşimli yollarla birlikte tartışarak öğrenmeyi tercih ettikleri, öğrenmek için heves duydukları ve keşfetmeye ve deneyimlemeye heves duydukları yapılan araştırmalar sonucunda öğrenilmiştir (Onur, 2012).

Yetişkin öğrenciler öğrenme sürecine aktif olarak, ilgilerine uygun olacak şekilde kendileri yönelirler ve öğrenme yöntemlerini seçerler. Amaca yöneliktirler, ne

öğreneceklerini bilirler ve duyguları da harekete geçirildiği sürece etkili bir şekilde öğrenirler. Geçmiş deneyimlerin yeni öğrenme ile birleştiği ve ilişki kurulduğu durumlarda öğrenme daha etkilidir. Öğrenme sürecinde yarar durumunu gözetirler, en yararlı olan şeylere odaklanmak isterler.

2.2.1.6 Çoklu Zekâ Modeli

Howard Gardner'ın geleneksel zekâ ölçme testlerine karşılık olarak önerdiği “Çoklu Zekâ Kuramı”na göre insanlar sadece sözel ya da sayısal değil dil, mantıksal, sosyal, uzamsal, müzikal, bedensel, özedönük ve doğal zekâ olmak üzere 8 farklı zekâ türüne sahiptir. Gardner’a (2010, s.85) göre “insani bir zihinsel yetkinlik, problem çözmeye dair bir dizi beceriyi –bireyin karşısına çıkan gerçek sorunları ya da güçlükleri çözmesini, uygun olduğunda da etkili bir ürün ortaya koymasını, yeni sorunlar bulması ya da yaratmasını, böylece yeni bilgiler edinmek için zemin hazırlamasını- içermelidir.”

Dil zekâsı: Sözcükleri okuma, hikâye anlatma, konuşma yapma gibi sözel olarak ya da şiir, roman yazma gibi yazınsal alanda etkin kullanabilme becerisini ifade etmektedir.

Müzikal zekâ: Ton, ritim ve melodileri ayırt etme, üretebilme ve duygularını müzikle ifade edebilme yeteneğidir.

Mantık-matematiksel zekâ: Bireyin mantıksal düşünme, problemlere analitik yaklaşabilme, kavramlar ve düşünceler arasında ilişki kurabilme, genelleme yapma, ayırt etme, matematiksel formülle ifade etme, test etme yeteneğini ifade etmektedir.

Uzamsal zekâ: Görsel olarak algılayabilme ve ifade edebilme zekâsıdır. 3 boyutlu olarak hayal edebilme yetisini, görsel düşünme, şekil, renk ve biçimleri kavrayıp ifade edebilme, çizme, boyama, ifade etme gibi becerileri gerektirmektedir.

Bedensel zekâ: Bireyin vücudunu ve hareketlerini rahatça yönlendirebilme ve kontrol edebilme becerisini ifade etmektedir. Bu bireylerde beden-zihin koordinasyonu gelişmiş olduğundan denge, el becerisi, beden gücü gerektiren hareketleri rahatça yapabilmektedirler.

Kişisel zekâ: Bireylerin kendini iyi tanıması, ne istediğini bilip hedeflerini belirlemesi, sorumluluk alabilmesi ve problemlerini rahatça çözebilmesine yönelik zekâ türüdür.

Sosyal zeka: İnsanlarla iletişim ve empati kurma, davranışlarını yorumlayabilme yeteneğidir.

Bu zekâ türlerine ek olarak, son yıllarda ‘doğal zekâ’ adı verilen yeni bir zekâ türü ortaya çıkmıştır. Bu zekâ türü doğal dünyaya ilişkin bilgileri kavrayabilme, doğanın sistemini, işleyişini rahatça anlamlandırabilme, türleri birbirinden ayırt edebilme, tanıyabilme ve sınıflandırabilmeye yönelik zekâ türüdür (Başaran, 2004).

Gardner (2010), zekânın genetik faktörler ve kültürel ortamdan büyük ölçüde etkilendiğini savunmaktadır. Entelektüel beceriler boşlukta gelişmemekte, bu zekâlar, kültürler içinde anlamlı pratik anlamları ve hassas sonuçları olan sembolleştirme etkinlikleriyle harekete geçirilmektedir. Farklı kültürler farklı zekâ türlerine önem vermekte, bu durum da kişilerin değer verilen yönleri eğilip bu türde zekâlarını geliştirmelerini sağlamaktadır.

1970’li yıllarda bireylerin kişisel özelliklerine ve seçimlerine yer verilmeye başlanması ve buna yönelik yaklaşımların belirlenmesi her bireyin sahip olduğu zeka türünü ortaya çıkarmaya ve bunu geliştirmeye teşvik etmiştir. Doğaçlama tiyatro teknikleri kullanarak çocukları sanat eserleriyle tanıştırmaya, ‘Galerideki Dansçı’ etkinliğiyle çocukları bedenlerini kullanarak baktıkları sanat eserinin hareketlerini incelemeye teşvik etme gibi uygulamalar yapılmıştır. Çizgi, hareket, ritm ve duygu temalı oturumlardan oluşan programlar, çocukların bir Çin parşömenindeki çizginin hareketini tekrarlamak için çömelip, kalkıp hareket etmeleri, ‘Morris Louis’ renk patlamaları karşısında dans etmeleri (Kai-kee, s.86) bedenlerini kullanarak eserlerle iletişim kurmalarını sağlamayı ve bu sayede bedensel zekâlarını da geliştirmelerini sağlamıştır.

Maccario’nun (2012) aktarımıyla, Bümen (2007) müzelerde çoklu zekâyı geliştirebilmek için pek çok model ve aktivite önermektedir. Dil zekâsını geliştirmek

için oyunlar, yazma, karşıt kelimeler oluşturma; matematiksel zekâ için beyin fırtınaları, soru sorma, bedensel zekâ için kurma, kesme, yapıştırma, beden dilini kullanarak sanatsal projeler üretme; uzamsal zekâ için resim çizme, yapboz ve poster hazırlama; sosyal zekâ için drama, rol yapma, grup çalışmaları; kişisel zekâ için ise fikirleri ve senaryolar yazma gibi aktiviteler önerilmektedir.

Müzeler amaçlarına uygun olarak bu öğretim kuramlarından birini ya da birkaçını uygulayabildikleri sürece öğrenim için yeni ufuklar açabilmekte ve topluma daha fazla katkı sağlayabilmektedirler. Kuramlara bağlı olarak yeni programlar ve sergileme biçimleriyle birlikte müzelerin mekânsal yapıları da önem kazanmaktadır. Özellikle yapılandırmacı ve sosyo-kültürel eğitim kuramlarına göre fiziksel çevrenin öğrenme üzerinde etkilerinin olduğu, çünkü bilgiyi anlamlandırma sürecinde ziyaretçilerin bulundukları çevreden etkilendikleri fikri benimsenmektedir. Bu düşünce, mekân kurgusunun önemini gündeme getirmektedir. Farklı yaş gruplarına, ilgi alanlarına, öğrenme biçimine sahip olan kullanıcılara yönelik, öğrenmeyi kolaylaştıracak, ilgiyi arttıracak, kaliteli zaman geçirmeyi sağlayacak esnek mekânların tasarlanması gerekmektedir. Koleksiyonların sergilenmesi dışında konferans, seminer, film gösterimi için çok amaçlı salonlar, eğitimi destekleyecek kütüphane, laboratuvar ve sosyal ihtiyaçların giderileceği mekânlara yer vermek müzenin mekânsal niteliğini arttıran özelliklerdir.

2.3 Öğrenme Kuramlarının Müze Mekânlarına Yansıması

Yukarıda bahsedilen öğrenme yaklaşımlarının müzelerde uygun şekillerde kendini bulabilmesi, ziyaretçiye hem fiziksel hem de kavramsal olarak öğrenme deneyimine hazırlayabilmesi için uygun bir mimari düzenlemeye gerek duyulmaktadır. Müzelerde öğrenme yaklaşımlarının uygulanmasına yönelik olarak müze eğitiminin nasıl olması gerektiği, öğrenmenin diğer müze işlevleriyle nasıl bir araya geleceği gibi konular üzerinde uzun zamandır tartışılmaktadır. Son yıllarda ise modern müze kavramının yok olup daha geçirgen, iletişime ve yoruma dayalı müze anlayışının gelişmesiyle, müze mekânları da sorgulanmaya ve farklı şekillerde ele alınmaya başlamıştır. Müzeler farklı grupların etkileşimine olanak verirken aynı

zamanda bireysel deneyimleri de çeşitlendirebilecek ortamlar kurmaya çalışmaktadır. Bu deneyimler ve onların yarattığı etkileşimler ise beraberinde müzede öğrenme kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Falk ve Dierking (2000) öğrenmeyi fiziksel çevre ile gerçekleştirilen diyalog olarak tanımlamaktadır. Bu diyalogun sağlanabilmesi için müzenin görsel, işitsel ve sosyal olarak ziyaretçiyi çekmesi, tüm duygularına hitap etmesi gerekmektedir. Müzede objelerin sergilenmesinin yanı sıra mekânlar aracılığıyla yaratılan deneyimlerin çeşitlenmesi öğrenmenin yalnızca bilgi aktarımıyla değil keşfederek, aktif katılım sağlayarak gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ziyaretçilerin mekân deneyimleri bireysel veya grup ziyaretlerine göre değişiklik göstermektedir ve her birinde farklı bilgiler edinilmektedir. Bu nedenle bireysel deneyimlerin yaşanabileceği mekânların yanı sıra ziyaretçiler arasında sosyal etkileşimin de sağlanacağı mekânlar önem kazanmaktadır. Çünkü bu sosyal ortamlarda kişiler birbirlerinin deneyimlerinden, yorumlarından, fikir alışverişi yaparak öğrenmekte, öğrenme sürecinde pasif katılımcı değil aktif katılımcı olarak rol almaktadırlar. Yapıyla, objelerle ve kişilerle kurulan diyalog bir öğrenme çevresinin oluşumunda en önemli unsurlardır. Birbiriyle kesişen, ortak alanlar oluşturan, geniş toplulukların ya da grupların orta etkinlikler düzenleyebileceği mekânlar bulunduran müzeler bu açıdan olumlu olarak değerlendirilebilmektedir.

Yapılandırmacı öğrenme kuramına göre kişinin bilgiyi düşünüp, sorgulayarak, araştırıp, keşfederek zihninde yapılandırması gerekmektedir. Bu süreçte ziyaretçinin keşiflere, araştırmaya, sorgulamaya yönlendirilmesi yalnızca uygulanan etkinliklerle değil mekânın yönlendirmesi ve teşvik etmesi ile gerçekleşmektedir. Ziyaretçiyi fiziksel, zihinsel, duygusal olarak etkileyen mekânlar merak duygusu uyandırıp daha fazla öğrenmeye teşvik etmektedir.

Kandemir ve Uçar (2015), çağdaş müze ortamlarının yaratılmasında ön plana çıkan faktörlerin belirlenip bunların değerlendirilmesi gerektiğine değinmiş ve “yönlendirme”, “erişilebilme”, “çeşitlenme”, “esneklik” ve “bağlamsal ele alış” olmak üzere beş faktör belirlemiştir. Ziyaretçinin müzenin vermek istediği mesaja

odaklanması için öncelikle mekâna hâkim olması gerekmektedir. Hein'in deyimiyle korku, şaşkınlık, belirsizlik duyguları diğer tüm duygulara engel olarak müzenin amacını gerçekleştirmesine engel olmaktadır. Ziyaretçiye sergi öğelerinin yerleştirilmesi, perspektiflerin yaratılması, yönlendirici hacimlerin geliştirilmesiyle yönlendirme sağlanmalıdır (Kandemir ve Uçar, 2015). Böylece kişinin yön bulma sorunu yaşamadan mekâna kolayca adapte olması, müze ve öğrenme deneyimlerine odaklanmasına yardımcı olmaktadır. Diğer yandan her bireyin farklı fiziksel, zihinsel ve sosyal yapısının olduğu göz önüne alınarak herkesin erişebileceği müze mekânlarının yaratılması önemlidir. Ziyaretçilerin farklı yaş grupları ve sağlık durumları göz önünde bulundurularak fiziksel erişimleri sağlanmalı; bireylerin farklılık gösteren öğrenme stilleri ve zekâ türleri dikkate alınarak, zihinsel erişimleri sağlanmalıdır. Amaç müzeyi ziyaret etmeyi düşünmeyen kişileri bile müzeye çekmek olmalıdır.

Kandemir ve Uçar'ın (2015) aktarımıyla, Fleming (2005) mekânların heyecan verici ve etkileyici, sakin ve yoğun etkiyi açığa çıkartıcı, düşünmeye ve öğrenmeye teşvik edici olması gerektiğini belirtmektedir. Bu noktada farklı koleksiyonlar, amaçlar ve motivasyonlar için farklı çözümler üretilerek ziyaretçi için çeşitlilik yaratılmaktadır. Mimarinin kullanıcı tarafından da şekillendirilerek çeşitli kullanımlarla yeniden üretilme potansiyelinin olduğu düşünülebilmektedir. “Bu bakış açısı, müzelerdeki kullanıcı çeşitliliğinin müze mimarisini, müzedeki kullanım biçimleriyle sürekli bir biçimde yeniden biçimlendirdiği gerçeğini de açığa çıkartıcı niteliktedir. Bu bağlamda müze mimarisinin kendisini statik bir biçimde ortaya koymadığı, fiziksel yapısını esnek bir ele alışla, kullanım yoluyla yeniden üretilmek üzere değerlendirilmeye açık hale getirdiği bilinmelidir” (Kandemir ve Uçar, 2015, s.37). Bağlamsal ele alış faktöründe ise eserlerin müze yapısı ve çevresi ile bir bütün olarak ele alınabileceği düşüncesi savunulmaktadır. Özellikle sosyal ve kültürel açıdan gelişime ihtiyaç duyan bölgelerde inşa edilen müzelerde, bölge halkının müzeyle kuracağı diyalog düşünülerek müze mimarisi yapılandırılmalıdır. Herkesi kucaklayan, merak uyandırıp içeriye davet eden müze yapıları bölgenin ihtiyaç duyduğu gelişime uygun ortam hazırlamaktadır.

Müzelerde geçirilen yaşantının önem kazanmasıyla birlikte bu yaşantının nasıl kurgulanacağı, hangi mekânlarda gerçekleşeceği gibi sorulara cevap aranmaya başlanmıştır. Müzeler obje odaklı yerler olmaktan çıkıp ziyaretçinin deneyimlerine, duygularına, taleplerine, ilgi alanlarına ve öğrenme tarzlarına önem veren mekânlar haline gelmiştir. Her bireyin farklı zekâ türlerine sahip olması, farklı yöntemlerle öğrenmesi ihtiyaç duyulan programlarla beraber mekânları da çeşitlendirmiştir. Bedensel zekâyı geliştirmeye yönelik olarak el becerilerini kullanarak bir şeyler üretebilecekleri aktivite alanları, bilim müzelerinde fiziksel hareketlerle enerji üreten interaktif sistemler, sanat müzelerinde danslarla kendini ifade etme gibi kullanımlar görülmektedir. Yaratılan performans alanlarında dil zekâsı ve sosyal zekâ drama, tiyatro etkinlikleriyle zenginleşmekte, sonradan eklenen bir zeka türü olan doğal zekanın gelişimine hizmet edecek türde açık alanlar müze tasarımına dâhil edilmektedir. Son dönemlerde inşa edilen müze yapılarında iç mekân-dış mekân ilişkisinin kurulumuna dikkat edilmekte, çünkü dış mekânın öğrenme üzerinde olumlu etkilerinin olduğu bilinmektedir.

Kandemir ve Uçar'ın (2015) aktarımıyla, Hooper-Greenhill (1994), müzelerin ziyaretçilerle koleksiyonlar arasında dinamik bir ilişki geliştirmek için kullandığı yöntemlerden bazılarının; objelere dokunma, rol-oyun kullanımı, bir bina ya da alan çevresinde çalışma, eğitim içerisindeki tiyatrolara dahil olma, geniş ölçekli kolaj yapma, grup heykelleri inşa etme, birinci el kanıtlardan sonuç çıkartma, tanıtım gösterileri izleme, teyp ya da video kayıt cihazları kullanma vb. olduğunu dile getirmektedir.

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında bahsedilen bilgiyi kurma durumu, içinde bulunulan bağlama ve sosyal çevreye göre değişmektedir. Bu durum da bilgi kurma biçimlerini çeşitlendirmek için farklı ortamlar yaratmayı, çevreyle ve kişilerle etkileşim potansiyelini arttırmayı gerektirmektedir. Müzelerde yaratılan kotlar, galeriler, köprüler, açıklıklar farklı mekânlarla fiziksel ve görsel ilişkiler kurmayı sağlamaktadır. Krauss (1989)'un bahsettiği gibi bir galerinin duvarındaki beklenmedik bir açıklık, uzaktaki bir nesnenin göze ilişmesine olanak yaratmakta, o nesnenin bilgisinin koleksiyonun bilgisine eklenmesini sağlamaktadır. Bu görsel

hareketlilik başka bir şeye, başka bir sergiye, ilişkiye, biçimsel düzene eklenerek izleyicinin dikkatini belirli bir merkezden uzak tutmaktadır. Bu şekilde mekânsal zenginlik arttıkça kullanıcının zihnindeki bilgi katmanları da farklı bilgilerin kurulumuna öncülük etmektedir. Bu durum sadece müzenin içinde, galerilerde dolaşırken değil, müze iç-dış mekân ilişkisinin sağlanmasında da ortaya çıkmaktadır. Postmodern müzelerde manzara kavramı ön plana çıkmaktadır ve müzenin bulunduğu ortam, çevresiyle kurduğu bağlantı biçimi de önem kazanmaktadır. Bu nedenle son dönemlerde inşa edilen pek çok müze koleksiyonunun yanı sıra çevre dokuyu da serginin bir parçası olarak ele almakta, yapının formu, yönelişi bu bağlantıya göre belirlenmektedir. Fiziksel bağlamın da ele alınması ziyaretçilerde fiziksel çevre bilinci, -tarihi bir dokuda bulunuyorsa- tarihi çevre ve kültürel miras bilincinin gelişiminde önemli bir yere sahiptir.

Müzelerde belirli bir rotanın dayatılmayıp, ziyaretçinin serbest seçimine bırakılması ziyaretçinin kendi ilgi alanları, istekleri, doğrultusunda yönelmesine ve istediği bilgileri toplayıp bir anlam yaratmasını sağlamaktadır. Böylece ziyaretçi gereksiz bilgi yüklemesine maruz kalmayıp sadece istediği bilgiyi alacaktır. Ancak belirli rotaların dayatıldığı müzeler tüm ziyaretçilere hitap etmeyip, ziyaretçilerin sıkılmalarına, müzeden etkin bir şekilde yararlanamamalarına neden olmaktadır.

Uygulanacak eğitim yaklaşımlarında ve müze kurgularının düzenlenmesinde müze koleksiyonunda ne tür objelerin sergilendiği, müzenin hangi konularda özelleştiği ve kimlere hitap ettiği önem kazanmaktadır. Günümüzde müze çeşitleri ve müzeyi destekleyen kurumların sayısı arttıkça, müze çeşitlerini gruplama ihtiyacı doğmaktadır. Bu güne kadar yapılan sınıflandırmalarda genel olarak sergilenen obje türüne, hitap ettiği kitleye ve müzenin bağlı olduğu birime göre sınıflandırmalar yapılmıştır. Ambrose ve Paine (2006)'ın sınıflandırmasını baz alacak olursak müzeler koleksiyonlarına göre, bağlı olduğu idari birime göre, hizmet ettiği bölgeye, hitap ettiği kitleye, koleksiyonu sergileme yöntemlerine göre olmak üzere 5 kategoride incelenmektedir.

a-Koleksiyonlarına Göre Müzeler

- Genel Müzeler -Etnoğrafya Müzeleri
- Arkeoloji Müzeleri -Doğa Tarihi Müzeleri
- Sanat Müzeleri -Jeoloji Müzeleri
- Tarih Müzeleri -Bilim Müzeleri

b-Bağlı Olduğu İdari Birime Göre Müzeler

- Devlet Müzeleri -Askeri Müzeler
- Yerel Yönetim Müzeleri -Bağımsız ya da Özel Müzeler
- Üniversite Müzeleri -Ticari Kuruluş Müzeleri

c-Hizmet Ettikleri Bölgeye Göre Müzeler

- Ulusal Müzeler
- Bölgesel Müzeler
- Yerel Müzeler

d-Hitap Ettikleri Kitleye Göre Müzeler

- Eğitici Müzeler
- Uzmanlaşmış Müzeler
- Genel Toplum Müzeleri

e-Koleksiyonlarını Sergileme Yöntemlerine Göre Müzeler

- Geleneksel Müzeler
- Açık Hava Müzeleri
- Anıt Müzeler

BÖLÜM ÜÇ

ÖĞRENME ORTAMI OLARAK ÜNİVERSİTE MÜZELERİ

Bağlı olduğu idari birime göre sınıflandırılan üniversite müzeleri bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Üniversitelere bağlı olarak kurulan bu müzeler, belirli uzmanlık alanlarının gerektirdiği koleksiyonların toplanmasıyla oluştukları için sahip oldukları koleksiyona göre de kendi içlerinde sınıflandırılabilir. Tezin bu bölümünde üniversite müzelerinin ortaya çıkış ve gelişim süreci açıklandıktan sonra, çeşitlilik gösteren ziyaretçi profiline yönelik yarattıkları öğrenme ortamı incelenecek ve mekânsal özelliklerinin öğrenme ortamına olan etkisi tartışılacaktır.

3.1 Üniversite Müzesi Nedir?

Üniversite müzelerini bilim üreten, akademik çalışmalar ortaya koyan üniversiteler ile halkı sosyal, kültürel açıdan besleyen müzelerin kesişim noktası olarak değerlendirmek mümkündür. “Müze doğası gereği geçmişi koruyup sergilerken, üniversite geleceği şekillendirmek üzere yapılandırılmaktadır. Birlikteliklerinden doğan kontrast, her ikisinin de tanımını sorgulatar niteliktedir; bu kurumlar boşlukta var olamaz ve gelişmiş bir kültürel altyapıya gereksinim duyar” (Savaş, 2012, s.73). Müze ve üniversitenin iç içe geçtiği bu kurumlar hem fiziksel hem de zihinsel anlamda üniversite ve müzenin birbirini desteklemesini sağlamaktadır. Üniversitelerin topluma açılmasını sağlayan üniversite müzelerinin bütünleştirici özelliği, onu diğer müzelerden ayıran en önemli yönüdür. “Üniversite müzeleri kampüs ve toplum arasında bağ kurmakta ve üniversitenin misyonlarının da önüne geçerek kamusal hizmet alanında önemli bir rol oynamaktadır” (King, 2001, s.19). Onur (2009, s.7) üniversite müzesini, “üniversitedeki öğrencilerin ve akademisyenlerin yanı sıra üniversitenin bulunduğu bölge halkının da eğitimine ve gelişimine katkıda bulunan bir bilim ve kültür kurumu” olarak tanımlamıştır. Kelly (2001) ise üniversite müzelerinin bilgiyi yaydığını, yüksek eğitimi ve topluluk yaşamını desteklediğini, bu süreçte de halkın taleplerini, onların öğrenmek istediklerini dikkate aldığını belirtmektedir.

Günümüzde üniversite müzelerinin görevleri ve misyonları ele alındığında diğer müzelerle benzer bir şekilde halkı eğitme, genel kültürü arttırma, diğer müzelerden farklı olarak araştırmalara olanak sağlama ve üniversiteyi destekleme gibi görevlerinin yer aldığı görülmektedir. Müze, üniversitenin dışa dönük yüzü ve halka olan sorumluluğunun bir parçasıdır (Mack, 2001). Bilim insanları, sanatçılar ve halkın bir araya gelebileceği bir eğitim ve öğrenme mekânı olan üniversite müzelerinin amaçlarını şu şekilde açıklamak mümkündür; bilimsel çalışmalar yürütmek, bilimsel çalışmaları halka aktarmak, üniversitenin eğitim etkinliklerine tamamlayıcı ortamlar sunmak, küratörler aracılığıyla her kesime hitap edecek programlar oluşturmak, diğer disiplinlerle işbirliği yapmak, akademik topluluk ve halk topluluğunu kaynaştırmaktır. “Üniversite müzesinin görevi bilim insanı yetiştirmeye katkıda bulunmak yanında, bilgili yurttaşlar yetiştirmeye de destek olmaktır” (Onur, 2012, s.408).

Bu şekilde farklı amaçlara hizmet eden bir yapının farklı topluluklar ve yaş grupları arasında etkileşimi arttırması beklenmektedir. Stanbury (2000), üniversite müzelerinin özelliklerini sıralarken hitap ettiği ziyaretçi kitlesinin genişliği ve bilim adamlarının bilgilerine ulaşabilme kolaylığını dile getirmiştir. Üniversite müzeleri, sadece üniversite personeli ya da öğrencilere değil, halka da açık olmasıyla önem kazanmakta her yaştan ziyaretçiye hitap edebilmektedir. Ziyaretçi profilinin çeşitlenmesi ve çağdaş müzecilik anlayışının da etkisiyle bu müzelerde ziyaretçiyi odağa alan, onların taleplerine ve ihtiyaçlarına göre programlarını oluşturan bir yaklaşım benimsenmektedir.

Üniversite müzelerinin koleksiyonları farklı şekillerde oluşturulabilmektedir. Genellikle derslerde ve akademik çalışmalarda kullanılmak üzere oluşturulan koleksiyonların artmasıyla sergi galerilerine ihtiyaç duyulmaya ve üniversite müzeleri kurulmaya başlanmıştır. Müzelerin oluşumu beraberinde daha fazla koleksiyon biriktirme ve destekleyici birimlerin eklenme gerekliliğini doğurmuştur. Bazı üniversiteler ise öncesinde bir koleksiyona sahip olmayıp bir müze kurma amacı ile bağış ve satın alma yoluyla koleksiyonlarını oluşturmaktadır. Bu şekilde kendini

yenileyen, geliştiren müzeler giderek üniversite ile daha sıkı bağlar kurmakta, akademik çalışmaların halka aktarılması noktasında yeni alternatifler üretmektedir.

Ancak üniversite müzelerinin bugünkü durumunu daha iyi analiz etmek ve geleceğine yönelik alternatifler sunmak için üniversite koleksiyonlarının ortaya çıkış noktasını da bilmek gerekmektedir.

3.2 Üniversite Koleksiyonlarının ve Müzelerinin Gelişimi

Üniversitelerde koleksiyonların oluşumu Rönesans döneminde bilimsel bilgiye, incelemeye, araştırmaya verilen öneme ve objelerin eğitimi desteklemek amacıyla toplanmasına dayanmaktadır. Bu dönemde bilim adamlarının yaptığı çalışmalar, yeni bilimsel metotların ve yeni bilim dallarının oluşmasını sağlamıştır. Ortaçağdaki eğitimden farklı olarak eğitimde uygulamaya önem verilmesi model, reproduksiyon, örnekler ve üretilen araçlara olan ihtiyacı arttırmıştır. “Özellikle zooloji ve botanik biliminin gözlemler sonucunda örnek toplama şeklinde işleyen bilimsel yöntemi, gerek üniversite bünyesindeki öğretim elemanlarının, gerekse üniversite dışında çalışmalarını sürdüren bilim adamlarının koleksiyonlar oluşturmalarına neden olmuştur” (Çolak, 2008, s.26).

Rönesans dönemine kadar üniversite koleksiyonları çoğunlukla sanat eserlerini içermekle birlikte üniversitenin verdiği eğitimle çok da bağlantılı değildir. Ancak Rönesans döneminden sonra üniversite koleksiyonları üniversitede gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar ile paralel gelişmeye başlamıştır. 17. yüzyılda botanik, anatomi, zooloji alanında objeler toplanırken bunları destekleyecek biçimde botanik bahçeleri, anatomi amfileri geliştirilmiştir. Bunlar koleksiyonların bir arada bulundurulmasına yönelik koruma tekniklerinin geliştirilmesi, nesnelerin düzenli şekilde bir araya getirilmesi ve mekân içinde sürekli yer alan ilk örnekler olması nedeniyle üniversite müzeleri ve koleksiyonlarının gelişiminde önemli bir yere sahiptirler. Bu koleksiyonlar üniversitedeki bilim adamlarının çalışmalarıyla, satın alma yoluyla ya da koleksiyoncuların sahip oldukları koleksiyonu bağışlamalarıyla oluşmaktadır (Lourenco, 2003). Lourenco (2003), üniversite müze koleksiyonlarını eğitim ve

araştırma koleksiyonları olarak iki kategoride incelemiştir. Botanik bahçeler ve anatomik anfiler zaman içinde eğitim koleksiyonlarını; nadire kabineleri ve bilgin koleksiyonları ise araştırma koleksiyonlarını oluşturmuştur. Botanik bahçeler ve anatomik anfiler çeşitli koleksiyonların bir mekân içinde bir araya getirilip eğitim için kullanıldığı ilk örneklerdendir. Üniversite öğretim görevlileri tarafından bu koleksiyonların geliştirilmesiyle bilgin koleksiyonları oluşmuştur. Nadire kabineleri ise Rönesans döneminde, aristokrat konutlarında değerli nesnelerin toplanmasıyla oluşturulan koleksiyonlardır.

İlk üniversite müzesi olarak bilinen Ashmolean Müzesi John Tradescant'ın sahip olduğu koleksiyonu Elias Ashmole'e bağışlamasıyla kurulmuştur. Oxford Üniversitesi'nin bünyesinde gelişen Ashmolean Müzesi koleksiyonun düzenli olarak sergilenip kurumsallaştığı ilk örnektir. Öğretim, araştırma ve kamu hizmetine açık olma misyonları doğrultusunda kurulan müze, 18. yüzyıldan itibaren üniversite müzeleri tarafından model olarak benimsenmiştir. Bu modele göre üniversite müzeleri sınıf ve inceleme odaları, konferans salonları, sergileme alanları, kütüphaneden oluşmakta ve bir profesörün yönetimi altında varlığını sürdürmektedir. Ancak pek çok üniversite müzesi sahip olduğu koleksiyon ve eğitim programları arasındaki ilişkiyi iyi kuramaması ve koleksiyonunu nasıl daha verimli değerlendirebileceğini kurgulayamaması nedeniyle müze haline gelme sırasında sıkıntılar yaşamıştır.

19. yy'a kadar Avrupa'da gelişim gösteren üniversite müzeleri bu dönemden itibaren Amerika'da da hızlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Antropoloji, arkeoloji gibi bilim dallarının ortaya çıkmasıyla uzmanlık ya da araştırma müzeleri olarak tanımlanan yeni üniversite müzeleri kurulmuştur. Bazı üniversitelerde iç içe geçmiş koleksiyonlar birbirinden ayrılıp üniversite içinde birden çok müze oluşturmaya başlarken, Almanya, İskoçya, Hollanda gibi ülkelerde çeşitli bölümleri ve müzeleri kapsayan Ulusal Doğa Tarihi Müzeleri kurulmuştur (Çolak, 2008). Bu yüzyılda üniversitelerde sanat koleksiyonlarının müzelere dönüşme sürecinin de hızlandığı söylenebilmektedir.

20. yüzyıl sonrasında ise bilimdeki ilerlemelerden çok toplumsal yaşam ve eğitim-öğrenme kavramlarında meydana gelen değişikliklerden dolayı üniversite müzelerinde değişimler olduğu söylenebilmektedir. Öğrenme sürecinin sürekli olduğu, bireye göre değişen öğrenme türlerinin bulunduğu, sosyal ve fiziksel ortamların öğrenme sürecine etki ettiği şeklindeki düşünceler gelişerek müze yaşantısını da şekillendirmiştir. Ayrıca postmodern düşünce yapısının her alanda görülmeye başlaması müzenin toplum ile bütünleşme sürecini beraberinde getirmiş, üniversite müzesine toplum ile üniversite arasında bilgiyi aktaran bir araç olma misyonu yüklemiştir.

Bu yüzyılın önemli bir özelliği de sanat koleksiyonlarının da üniversite eğitiminde kullanılmasına örnek oluşturacak gelişmelerin ortaya çıkmasıdır. Diğer bilim alanlarının yanı sıra sanat tarihinin de bir bilim dalı olarak görülmeye başlamasıyla arkeoloji ve antropoloji koleksiyonlarına sahip üniversiteler sanat müzeleri olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Çolak, 2008). Lourenco (2005), 1930’lu yıllarda ikinci kuşak üniversite müzesi olarak isimlendirilen yeni bir müze türünün ortaya çıkmaya başladığından bahsetmektedir. Bu müzelerde araştırma ve eğitim koleksiyonlarının yanı sıra üniversitenin kurum kültürünü yansıtan ve kurulduğu andan itibaren eğitim sürecinde kullanılan objeler sergilenmektedir.

Günümüzde geline noktayla birlikte üniversite müzelerinin sadece üniversite eğitimini desteklemeye yönelik değil toplumsal rolünün de olduğu görülmektedir. Yaşanan ekonomik ve kültürel gelişmeler üniversite müzelerinin hizmet ettiği kitleyi ve hizmet biçimini sorgulamaya yöneltmiştir. Bulunduğu şehre ekonomik, sosyal, kültürel anlamda katkı sağlayan üniversiteler müzeleri aracılığıyla bu katkıyı farklı boyutlara taşıma potansiyeline sahiptir. Tirrell (2002), üniversite müzelerinin karşılıklı etkileşimin, bilgi akışının, kolektif eylemlerin ve işbirliğinin sağlandığı bir “sosyal merkez” yaratma potansiyelinin olduğunu belirtmektedir. Birbirinden farklı talepleri olan akademik topluluğa ve halka bekledikleri hizmeti vererek iletişim ve öğrenme ortamının yaratıldığı bir arakesit oluşturmak mümkündür.

19. yy sonlarına kadar üniversite müzeleri şimdiki önemine sahip olmayıp, koleksiyonların korunması, değerlendirilmesi, sunulması konusunda sorunlar yaşadığından dolayı pek çok müze kapanma tehlikesiyle yüz yüze kalmıştır (Tirrel, 2000). Müze yönetimlerinin kısa sürelerle değişmesi, misyon ve vizyonlarının net olarak belirlenmemiş olması kullanım durumlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Tirrel (2000), özellikle kamuya yönelik programların net bir şekilde kurgulanmasını, her duruma yönelik alternatif senaryoların olmasını ve ekonomik sorunlarla baş edebilmek için pazarlama stratejisinin olması gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Stanbury (2000), üniversite müzelerinin genel olarak devlet tarafından yeterli kadar desteklenmediğini bu nedenle yapılan bilimsel çalışmaların, araştırmaların müze koleksiyonu oluşturmada oldukça önemli olduğunu belirtmiştir. Üniversiteler, müzelerin araştırma projelerini desteklemektedirler. Üniversite müzelerinin fonlarının yetersiz olması müzelerin yeni faaliyetler üretmesini engellemekte, eğitsel aktiviteleri de köreltmektedir. 1970'li yıllarda İngiltere'de üniversitelerin finansal zorluklara maruz kalması müzelere olan desteği de azaltmıştır. Müzelerin karşılaştıkları bu zorluklar koleksiyonlarının dağıtılmasına neden olmuştur (Erbay, 1998). Uluslararası Üniversite Müzeleri Birliği (UMAC) üniversite müzelerinin karşılaştığı sorunlara çözümler bulmak, işbirlikleriyle müzelerin etki alanlarını genişletmek ve üniversite müzeciliğini geliştirmek için yeni fikirler üretmek amacıyla kurulmuştur (What is UMAC, b.t).

3.3 Üniversite Müzelerinde Eğitim ve Öğrenme

Üniversitede verilen teorik eğitimin müzelerde pratik deneyimleme anlamında karşılığının bulunabilmesi, birincil kaynak olan eserlere ulaşıp incelenebilmesi, kitaplardaki durağan bilgiye karşılık öğrencilerin bireysel olarak bilgiyi yorumlayabilecekleri ortamların sağlanması eğitim-öğretim alanındaki en önemli özelliklerindendir. 1958 yılında Brezilya'da gerçekleştirilen 'Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında UNESCO Bölge Semineri'nde üniversite müzelerine de yer verilmiştir. Üniversite koleksiyonlarının eğitimi kolaylaştırdığı ve üniversitenin nüfuzunu arttırdığı belirtilmiştir. Üniversite müzeleri araştırmacılar için envanter ve

kataloglara ulaşımı kolaylaştırmakta, konferans ve seminerler için uygun mekanları sağlamakta, interdisipliner bir kullanım sağlayarak üniversitenin bilimsel yönünün gelişmesi açısından yararlı olmaktadır.

Kelly (2001), bir üniversite müzesinin ayırt edici özelliklerinden birinin bilimin önceliği olduğunu vurgulamaktadır. Bilimsel çalışma hem müzenin kendi koleksiyonları üzerinde yapılan küratörlük araştırmalarıdır, hem de üniversitenin öğretim ve araştırma etkinlikleriyle bağlantılıdır. Birçok üniversite müzesi akademik programlarla bütünleşmiş durumdadır ve kuramsal öğretime destek olarak uygulamalı öğretim olanaklarını sunmaktadır (Onur, 2012). Bu doğrultuda müze ve üniversitedeki eğitim programlarının paralel işlemesi için fakülte üyeleri ve müze eğitmenleri ortak çalışmalar yürütmektedir. Fakültelerin öğretim üyeleri müzelerde küratör olarak görev alabilmekte, kalıcı ve geçici sergiler öğrencilerin de derslerinde yararlanabileceği şekilde düzenlenmektedir. “Üniversite müzeleri özellikle ABD ve İngiltere’de yoğun olarak eğitim amaçlı kullanılmaktadır. Amerikan entelektüel tarihinde bir dönüm noktası olarak değerlendirilen ve 1800’lü yılların sonlarında kurulan birçok müzenin üniversitelerle yarışacak kadar eğitime ve araştırmaya katkıda bulunduğu belgelenmiş bir gerçektir” (Savaş, 2012, s.75).

Üniversite müzelerinde uygulanan programlar hem halkı hem de araştırmacıları ve öğrencileri içermesi bakımından önem kazanmaktadır. Bir üniversite müzesinden her üç kitleye de hizmet etmesi beklenmektedir. Halk ve üniversite arasında aracı bir kurum olarak görülen üniversite müzeleri üniversitelerde yapılan çalışmaları halka çeşitli yollarla aktarmasıyla eğitsel bir nitelik kazanmaktadır. Bu bağlamda müze araştırmacılara ve öğrencilere yönelik olarak akademik hizmet, halka yönelik olarak da toplumsal-kültürel hizmet vermektedir.

3.3.1 Akademik Eğitim ve Araştırma Ortamı Olarak Üniversite Müzeleri

Diğer müze türlerinden farklı olarak üniversite müzeleri akademik eğitime de katkıda bulunmakta, koleksiyonun bir kısmı bilimsel çalışmalar sonucu elde edilip diğer bilimsel çalışmalara da altlık oluşturmaktadır. Üniversite müzeleri orijinal

objelerle yapılan uygulamalı çalışmaları destekleyerek teorik eğitime katkıda bulunmakta ve öğrenme ortamını zenginleştirmektedir Kelly (2001). Müzenin akademik yönü öğrencilere ve araştırmacılara yönelik olmak üzere iki gruba ayrılarak incelenebilir.

Üniversite öğrencileri için teorik olarak öğrenilen bilgileri nesne üzerinde görme, test etme, araştırma yapma gibi faydalar sağlamaktadır. Öğrenciler derslerde öğrendikleri bilgileri müzelerde uygulayarak ya da inceleyerek yorumlama, sorgulama, yaratıcılık potansiyellerini geliştirmekte, hazır bilgiyi almaksızın, bilgiyi kendileri yapılandırmaktadırlar. Öğrenme sürecinde çeşitli duyuların kullanılmasının öğrenme sürecini daha etkin hale getirdiği bilinmektedir. Objeye dokunarak öğrenme yazılı metni okuyarak öğrenmeye göre hafızayla daha fazla ilişki kurmakta ve daha süreli bir etki yaratmaktadır (Romanek ve Lynch, 2008). Özellikle uygulamalı bilim dallarında nesneler arasında karşılaştırmalar yapılarak bilginin üretilmesi koleksiyonun hem teori oluşturma hem de malzemelerin anlaşılabilirliği bilgiyi oluşturmaya olanak sağlamaktadır (Clercq ve Lourenço, 2003). Çoklu zekâ kuramının da gelişimiyle 5 duyunun öğrenme sürecine katılması için öğrencilere yönelik farklı aktiviteler düzenlenmekte, zenginleştirilmiş bir öğrenme ortamı yaratılmaktadır.

Pek çok müze yeterli alan olmadığı için koleksiyonunun bir kısmını sergileyebilmektedir, ancak öğrenciler arşivde saklanan eserleri de görme şansına sahiptirler. Müzelerin bir kısmı ise öğrencilerin kendi çalışmalarını, derslerde üretilen ürünleri de geçici sergilerle ziyaretçiye sunmakta ve öğrencilerin de aktif olarak müzeye katılımı sağlanmaktadır.

Müzeler öğrencileri akademik olarak eğitmesinin yanı sıra kültürel açıdan da gelişmelerine katkı sağlamaktadır. Farklı bilim dallarından öğrencilerin müzeyi ziyaret etmesi genel bilgi ve görgülerini arttırmakta, farklı bakış açıları kazandırmaktadır. Özellikle tarihi ve endüstriyel alanlarda kurulan üniversite müzeleri kültürel miras bilinci oluşumuna etki etmektedir. Öğrenciler müzede rehberlik, koleksiyon hazırlama, sergi kurulumu gibi konularda gönüllü olarak

çalışabilmekte, ayrıca müzecilik bölümlerinin olduğu üniversitelerde öğrencilerin pratik yapabilmesi açısından olanaklar yaratılmaktadır.

Araştırmacılar için ise, sağladığı koleksiyon ve arşiv ile akademik çalışmalara referans oluşturmakta, laboratuvar, kütüphane, çalışma odaları, seminer salonları ile çeşitli çalışma ortamları sunmaktadır. Ayrıca müzelerin desteğiyle üretilen bu çalışmaların bir kısmı müzelerde farklı şekillerde kullanılabilmekte ve koleksiyona katkı sağlamaktadır. “Farklı coğrafyalarda ve farklı zamanlarda oluşturulan bu üniversite-müze birlikteliklerinin ortak amacı, bilgiyi nesne üzerinden elde etmek, bu yöntemle eğitimin “deneysel-nesnel” araştırmalarına araç oluşturmaktır” (Conn, 1998). Stanbury (2000), üniversite müzelerini değerlendirip neden özel olduklarını açıklarken üniversitede yapılan çalışmalara erişebilme kolaylığı, akademik araştırmalardan, yayınlardan yararlanabilme olanağından bahsetmektedir.

Günümüzde müzelerin durağan bir sergileme yerine değişken programlara sahip olan dinamik bir yapıda olması beklenmektedir. Bunun için ise sürekli araştırmalar yapmak, koleksiyonu yenilemek, bilgi üretmek şarttır. Diğer müzelerden farklı olarak üniversite müzelerinin üniversiteye karşı da sorumluluğu olduğu için koleksiyonda bulunan her parçanın detaylı bir şekilde incelenmiş ve derslerde kullanıma uygun hale getirilmiş olması gerekmektedir. Müzeler için toplanan koleksiyonun elde edilmesinden sergilenmesine kadar geçen süreç de ayrı bir araştırma sürecidir ve detaylı bir inceleme, belgeleme, koruma süreci gerektirmektedir. “Örneğin biyoloji, botanik ve zooloji gibi doğa bilimlerinde bilimsel bilginin oluşmasında en önemli etken, alan araştırmaları doğrultusunda elde edilen gözlemler ve bu gözlemlere ulaşılmasını sağlayan malzemelerin toplanmasıdır. Araştırma sonucunda toplanan malzemeler, üniversite bölümlerinde ya da müzelerinde koleksiyona dâhil edilir. Daha sonra söz konusu malzemeler koleksiyonda yer alan benzer malzemeler ile karşılaştırılarak bilginin doğrulanması, yenilenmesi ya da yeniden üretilmesini sağlamaktadır” (Çolak, 2008, s.56).

3.3.2 Toplum İçin Öğrenme Ortamı Olarak Üniversite Müzeleri

Üniversite müzeleri sahip oldukları koleksiyon ile bilimsel bilginin kampüs dışına da aktarılması ve toplumun eğitimi bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle pek çoğu farklı yaş gruplarından ve kesimlerden bireyler için çeşitli programlar oluşturmaktadır. Bu süreçte ziyaretçinin içinde bulunduğu sosyal bağlamı anlamak eğitim programlarında uygun öğrenme stratejilerini geliştirmek açısından önem taşımaktadır (MacLulitch, 2000). Özellikle bazı üniversite kampüslerinin sosyal yönden gelişime ihtiyaç duyan bölgelerde konumlanması, müzelerin buradaki halka yönelik, onların ihtiyaç duyduğu programları geliştirmelerini gerektirmektedir. Ziyaretçiler beraberinde getirdikleri deneyimlerin de etkisiyle gözlemleyerek, kavramsallaştırarak, uygulayarak bilgiyi yeniden oluşturmaktadırlar. Özellikle yaş gruplarına göre farklı stratejiler geliştirilmesi, çocukların da ilgisini çekebilmek için oyunların bir araç olarak kullanılması müzelerin toplum eğitimine de önem verdiğinin göstergesidir. Üstelik pek çok müzede bu eğitimler sadece müze içinde kalmamakta, sosyal sorumluluk projeleri kapsamında bu imkânlarla ulaşamayacak olan kişilere de hizmet götürülmektedir.

Müzeler üniversitenin kente açılan yüzüdür ve üniversitenin tanıtımında, gelişiminde, toplumla kurduğu ilişkide önemli bir role sahiptir. Ayrıca üniversite müzelerinin farklı disiplinleri bir araya getirerek yeni işbirliklerine olanak sağlama dolayısıyla yeni bilgiler üretme, bunları farklı ortamlarda paylaşma şansı bulunmaktadır.

3.4 Üniversite Müzelerinde Mekân Kurgusu

Üniversite müzelerinin zaman içinde gelişimlerine bağlı olarak, misyonlarını yeniden tanımlaması, çeşitli programları oluşturma, koleksiyonlarını geliştirmesi daha geniş, çeşitli ihtiyaçlara cevap verebilecek ve nitelikli mekânlara ihtiyaç duymasına neden olmuştur. Bu duruma yönelik olarak müzelerin pek çoğu mekânsal açıdan da ele alınıp yenilenme sürecine girmiştir. Genel olarak üniversite kampüsünde bulunan tarihi yapılarda konumlanmış olan müzeler, mekân yetersizliği

sorunuyla baş etmek zorunda kalıp ya ek yapılar ile müzeyi genişletmiş ya da müze için inşa edilen başka bir yapıya taşınmışlardır. Tarihi binalarda yer alan müzeler yapının da sergilenmeye değer bir obje oluşundan yola çıkarak ve belki de müzeyi öne çıkarmak için çoğunlukla saray yapılarında ya da döneminin diğer önemli yapılarında hizmet vermektedirler. Ancak son dönemlerde tarihi yapıların müzelere dönüştürülmesi konusunda, fabrika yapıları tercih edilmeye başlanmıştır. Fabrika-müzeler geniş hacimleriyle çağdaş sanatın ihtiyaç duyduğu daha büyük objelerin sergilenmesine, esnek ve çok amaçlı mekânların oluşturulmasına ve geniş depolama alanlarına olanak vermektedir. Gerek işlev değişikliği olan yapılarda gerekse yeniden inşa edilen yapılarda mimari form yeniden ele alınıp görünürlüğe ve simgeselliğe önem verilmiştir. Bu durum fabrika yapılarında değişiklik göstermekte ziyaretçinin ilgisi yapıya değil sergilenen objelere yönlendirilmektedir. Ankara'da Cer atölyesinin dönüştürülmesiyle oluşturulan Cermodern, Bursa Merinos Fabrikası'nın müzeye dönüştürülmesi buna verilebilecek örneklerdendir. Ancak Santralistanbul örneğinde olduğu gibi endüstriyel yapının sergilenip mekânın deneyimletilmek istendiği durumlarda farklı bir yaklaşımla yapının bütününe odaklanılmaktadır.

Bir üniversite müzesinde koleksiyon çeşitliliği, oluşturulan programların her kesime hitap etmesi ne kadar önemliyse bunların ziyaretçiyle bulunduğu mekânların niteliği de bir o kadar önem taşımaktadır. Bir müzenin mekân kurgusu ne kadar iyiye, müzenin vermek istediği mesajı o kadar iyi iletmekte ve ziyaretçilerin öğrenme, eğlenme, bilgilenme eylemlerini o kadar verimli kılmaktadır. Hem eğitim hem de kültür yapısı olan üniversite müzelerinin konumlanmasından iç mekân ilişkilerine kadar her detay müzenin kullanımına etki etmektedir. Bu noktada mekânsal açıdan önemli olan bazı kriterlerden bahsetmek gerekmektedir.

İlk olarak konumun herkes tarafından ulaşılabilir olması, yapının kampüs içindeki görünürlüğü, yoğun sirkülasyon ağı üstünde bulunması ziyaretçilerin ilgisini çekmesi ve kullanımı arttırması bakımından önemlidir. Kampüs içinde bir sosyalleşme mekânı olan müzelerin bu potansiyeli değerlendirebilmesi için ortak kullanım alanlarının iyi tasarlanmış olması, farklı yaş gruplarına hitap etmesi gerekmektedir. Ortak kullanım alanlarının en iyi değerlendirilebileceği yerlerden biri ise açık

alanlardır. Özellikle peyzaj ile iç içe geçmiş bir müze yapısı hem farklı kullanımlar yaratmakta, üniversite öğrencileri ve kentliler için karşılaşabilecekleri mekânlar oluşturmakta hem de doğayı öğrenmenin bir parçası olarak ele almaktadır. Peyzaj alanlarında yer alacak sosyal donatılar ise kentli ve üniversite arasında etkileşimin artmasına yardımcı olmaktadır.

Bir üniversite müzesinin en temel misyonu üniversitede üretilen bilginin halka aktarılması, halk ile üniversite arasında diyalog sağlayan bir kurum olmasıdır. Bu nedenle müze yapısı içinde bu diyaloga olanak veren mekânların kurgulanması önem kazanmaktadır. Amfi, atriyum, teras, avlu gibi ortak kullanım alanlarının olması müze ziyaretçileri arasında diyalogu, bilgi paylaşımını arttırmaktadır. Müzenin üniversite personeline hizmet eden birimleri ile halka hizmet eden birimleri arasında oluşturulan görsel ve fiziksel bağlantılar da bu diyalogun gelişmesini sağlamaktadır.

Müze yapılarının iç mekânlarında kullanım kalitesini belirleyecek önemli etmenlerden biri esnek mekân anlayışıdır. Üniversite müzeleri, sanat ve bilim alanında görülen güncel gelişmelere göre programların sürekli yenilenmesinden ve koleksiyonlarının çeşitlenmesinden dolayı değişken, kolay adapte edilebilir mekânlara ihtiyaç duymaktadırlar. Farklı kullanımlar düşünülerek tasarlanmış bir müze yapısı hem üniversiteye hem halka yönelik etkinliklerin çeşitlenmesini sağlamakta, bu iki kullanıcı grubunun bir arada bulunmasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra kapalı, yarı açık ve açık alanlar arasındaki denge, mekânların geçirgen olması, görsel sürekliliği sağlayan galerilerin olması, mekânsal zenginlik yaratması ve ziyaretçilerin müzenin diğer alanlarıyla da bağlantı kurabilmesi açısından önemlidir.

Üniversite müzelerini diğer müzelerden ayıran unsurlardan biri de; her köşesinde farklı eğitim, araştırma, bilgiyi yeniden üretme ve paylaşma olanakları sunan ortamların var olmasıdır. Müzede bulunan kütüphane, çalışma odaları, laboratuvar, arşiv akademik personele ve öğrencilere yeni çalışma ortamı sunmakta; seminer/konferans salonları, atölye birimleri bu çalışmaları, koleksiyonları diğer ziyaretçilerle paylaşma olanağı sağlamaktadır.

Eğitimin etkin olarak gerçekleşmesi için gereken bir diğer unsur ziyaretçilerin de mekânda bir iz bırakabilmesini ve aidiyet kurabilmesini sağlamaktır. Esnek, dönüşebilir, yeniden üretilebilir ortamların varlığı bu anlamda ziyaretçilere mekânı istedikleri gibi kullanabilme, ihtiyaca göre yeniden üretebilme şansı vermektedir. Özellikle üniversite öğrencilerinin müzeyi birer atölye gibi kullanabilmesi, kendilerine göre mekânları değiştirebilmeleri için esnek mekân anlayışına ihtiyaç vardır.

Özelleştiği konulara göre her üniversite müzesinin gereksinim duyduğu mekânlar farklıdır. Literatürde bununla ilgili bir sınıflandırma bulunmamakla birlikte, ihtiyaç duydukları mekânsal özelliklere, sergilenen objelerin türlerine ve sergileme biçimlerine göre bir grupta yapılacak olursa, bilim koleksiyonuna sahip üniversite müzeleri, arkeolojik ve etnografik koleksiyona sahip üniversite müzeleri ve sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzeleri olmak üzere 3 kategoride inceleyebiliriz.

3.5 Koleksiyonuna Göre Üniversite Müzeleri

3.5.1 Sanat Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri

Üniversite sanat müzeleri estetik ve bilimsel değeri olan eserleri sergileyen, sanatçıları, çeşitli sanat türlerini ziyaretçi ile buluşturmayı hedefleyen müzelerdir. “Sanat müzeleri, eğitimin yararları bütün yurttaşlara açık olursa sanat deneyiminden yararlanmak eğitimin bir parçası olur, dolayısıyla bu olanağı sağlamak ve desteklemek üniversitenin görevidir anlayışından gelişmiştir” (Onur, 2012, s.408). Genel olarak resim, heykel, dekoratif sanat eserleri sergilenirken son dönemlerde video, müzik, fotoğraf ve grafik sanatlar da bunlara eklenmiştir. Sanat kavramının değişmesiyle deneysel unsurlara yer veren müzeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Müzeler özelleşmiş koleksiyonlara sahip olsa da belirli günlerde farklı sanat dallarını bir araya getirmek için etkinlikler düzenlemekte, ziyaretçilere sanatın her türünü deneyimletmektedirler. Farklı sanat türlerinin bir araya gelmesi eserlerin yorumlanma biçimini ve ziyaretçinin oluşturduğu bilgiyi de çeşitlendirmektedir.

Pek çok sanat müzesinin koleksiyonu ilk etapta bağışlar yoluyla oluşmakta, zamanla akademik çalışmalar, projeler aracılığıyla genişlemektedir. Sanat müzeleri bünyelerinde farklı yaş gruplarına yönelik atölyeler gerçekleştirmekte, sanatçılarla söyleşiler organize etmektedir. Halkın genel kültürünü, estetik duyarlılığını geliştirmeyi hedefleyen bu müzeler üniversite içinde pek çok öğrenciye hitap etmektedir. Kai-Kee'nin (2015) aktarımıyla Gadamer (2000), büyük bir sanat eseriyle yaşanan bir karşılaşmanın, verimli bir sohbetle benzediğini belirtmektedir. Müze dersinin benzersiz görevi, bir sohbet olabilmesi için insanlarla sanat eserlerini yüz yüze getirmektir.

“Sanat eğitiminin yaygın olarak üniversiteler bünyesinde gerçekleşmesi ve bir bilim dalı olarak kabul görmesinde üniversite müzeleri etkin rol üstlenmiştir” (Demircan ve Altıntaş, 2016, s.234). Günümüzde de bu iki kurum birbirinden beslenmekte, birbirlerini varetmektedir. Sanat müzelerine özellikle Güzel Sanatlar Fakültesi, Mimarlık Fakültesi bulunduran üniversitelerde ihtiyaç duyulmaktadır. Sanat eğitimi sürekli olarak sorgulanması gereken, belirli programı olsa da yöntem olarak çeşitliliklere ve deneyselliğe açık bir eğitim biçimidir. “Sanatçı eğitiminde belirli çevre ve kalıplardan gelen öğrenci tipinin bakış açısını genişletme ve alışık olmadığı bir yerden dünyaya bakmayı sağlatabilmede geçmiş kültürlerin ve eski eserlerin incelenmesinin rolü büyüktür” (Dizdar, 2008, s.150). Bu yüzden müzelerin sanat eğitimindeki rolü daha da artmaktadır. Sanatçı yetiştiren kurumlar müzelerden sadece teorik bilgileri yaşar hale getirmesi yönünden yararlanmaz, her çeşit müzenin zengin birikimini kullanarak sanat üretme amacıyla da yararlanabilirler (Dizdar, 2008).

3.5.2 Arkeolojik ve Etnografik Koleksiyona Sahip Üniversite Müzeleri

Yurtdışında bulunan arkeolojik ve etnografik koleksiyona sahip üniversite müzelerine bakıldığında, bu tür koleksiyonların genel olarak sanat müzeleri altında yer aldığı görülmekte, sadece arkeoloji müzesi ya da etnografya müzesi gibi özelleşmiş müzelere sık rastlanmamaktadır. Ülkemizde ise arkeolojik ve etnografik koleksiyona sahip olan müzeler bu koleksiyonlarla özelleşmiş müzeler

kurabilmektedir. Arkeoloji müzeleri arkeolojik kazılardan çıkarılan eserlerin sergilendiği, çeşitli uygarlıklara ait bilgilerin siyasi, sosyal, ekonomik açıdan irdelendiği müzelerdir. Etnografya müzeleri ise belirli bir kültürü veya halk sanatını çeşitli nesnelerle sergileyen müzelerdir.

Bu müzelerin genel olarak tarihi bir değere sahip olan, özellikli yapılarda kurulduğu görülmektedir. Koleksiyon ne olursa olsun yapının kendisi de ön plana çıkartılmakta, kültürel miras bilinci oluşturulmaktadır. Sergileme ağırlıklı olduğu için daha durağan sayılabilecek bu müzelerin ilgi çekici mekânlar olması için farklı gösterimler, interaktif sergiler, seminerler, drama, tiyatro gibi etkinliklerle geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu tür müzelerde sadece koleksiyonla ilgili değil içinde bulunduğu yapının tarihi, estetik, mimari özellikleriyle ilgili bilgi verilmesi kültürel miras ve yapıyı çevre bilincinin kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir.

3.5.3 Bilim Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri

Araştırmalar, deneyler yapmaya, laboratuvar uygulamalarına daha yatkın olan bilim müzeleri fen fakültelerine bağlı bölümler ve mühendislik fakülteleri tarafından derslerde aktif olarak kullanılmaktadır. Özellikle antropoloji, jeoloji ve tıp gibi bilim dalları, koleksiyonda bulunan nesneler aracılığıyla yeni bilgi ve anlamlar üretmektedirler. Böylece koleksiyonlar hem teori oluşturmaya hem de objelerin anlamlandırılarak, anlamdan çıkarılan bilginin yayılmasına yardımcı olmaktadır. (Lourenço, 2001).

Bilim müzeleri kendi içlerinde bölümlere ayrılmaktadır. ‘Doğa tarihi’ ve ‘doğa bilimleri müzeleri’ doğada mevcut olan nesneleri, bunların oluşumunu, canlıların evrimini, hayvan ve bitki türlerini, yerkürenin oluşumunu, farklı çağlarda meydana gelen olayları ziyaretçilere aktarmaktadır. ‘Bilim ve teknoloji müzeleri’ ise tarih boyunca izlenen bilimsel ve teknolojik gelişmeleri örnekler ile sunmakta, teknolojik gelişmelerin temelini anlamamıza yardımcı olacak düzenekler, etkileşimli oyun alanları, sergiler ile ziyaretçiyi bilgilendirmektedir. Gök cisimlerini, onların uzay boşluğundaki yerini çeşitli araçlarla ziyaretçilere aktaran ‘Planetaryumlar’ da bir tür

bilim müzesi olarak kabul edilebilmektedir. Galaksiler, yıldız kümeleri, astronomi, gök mekaniği konularında bilgi vermekte uygulamalı etkinlikler düzenleyip sergiyi ilgi çekici hale getirmektedirler.

Çağdaş müzecilik anlayışına göre geliştirilen bilim müzelerinin her yaştan kullanıcıya hitap edebilecek deney düzeneklerine, etkileşimli sergilere sahip olması ve özellikle alternatif etkinlikler üzerine yoğunlaşması beklenmektedir. Bu nedenle bir bilim müzesinde, en az sergi salonları kadar çeşitli etkinlikler için düşünülen mekânların kurgulanması da önemlidir. Tucci ve Pasquale (2002), bilim müzelerinin halk ile olan iletişimini geliştirmesi ve daha fazla ziyaretçi çekebilmesi için hands-on etkinlikleri kullanması gerektiğini belirtmektedir. İkinci dünya savaşından sonra gelişen bu tür etkinlikler ile müze objenin güvenliğine değil ziyaretçinin katılım yoluyla bilim öğrenmesine önem vermektedir. Bu bağlamda bilimsel ve teknolojik bilgiye sahip olan üniversiteler önemli rol oynamaktadır. Bu bilgilerin aktarımı sırasında üniversite müzelerinde tarihi miras değerine sahip objelerin ve yeni sergileme, iletişim tekniklerinin araştırılması yönünde iki tür araştırma yapılabilir.

Bahsedilen müze çeşitlerine göre müze programları, koleksiyon ve mekân kurgusu değişiklik göstermektedir. Ancak Türkiye’de ki örneklerle bakıldığında üniversite müzelerinin genellikle mali sıkıntılardan dolayı niteliksiz ve yetersiz mekânlarda yer aldığı görülmektedir. Bu durum da müzenin eğitim işlevini gerçekleştirmesinin önünde engel oluşturmaktadır. Türkiye’de bulunan üniversite müzelerini incelemeden önce, dünyada üniversite müzesi olarak tasarlanmış örneklerle bakmak, üniversite müzelerinin işleyişi, öğrenme ortamı olarak sundukları ve mekânla kurulan ilişkinin öğrenme ortamlarına etkisini görmek yararlı olacaktır.

BÖLÜM DÖRT

DÜNYADAKİ ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN ÖĞRENME ORTAMI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde dünya çapında bilim koleksiyonu, sanat koleksiyonu, arkeolojik ve etnografik koleksiyona sahip 12 adet üniversite müzesi seçilerek, öğrenme yaklaşımları bağlamında ve mekânsal açıdan incelenmiştir. Üniversite müzelerinin seçiminde yeni tasarlanmış yapıda, genişletilen tarihi yapıda ve müdahale olmaksızın tarihi yapıda konumlanan müzeler seçilerek öğrenme yaklaşımlarının farklı mekânsal özelliklere sahip yapılarda gerçekleştirilme biçimi incelenmiştir.

4.1 Bilim Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri

4.1.1 *Hebrew Üniversitesi, Bloomfield Bilim Müzesi, İsrail*

1992 yılında Prof. Peter Hillman'ın girişimiyle hizmete açılan müze Hebrew Üniversitesi'nin ve Kudüs Vakfı'nın katkılarıyla kurulup, ilk koleksiyonu Bloomfield ailesinin bağışlarıyla elde edilmiştir. Müzenin amacı toplumun bilim ve teknolojiye yönelik ilgisini arttırmak, bilimi halkın gündelik hayatına dâhil etmek, bilim ve toplum arasında bağ kurmak ve gençlere bilimi tanıtmaktır. Bilimsel gelişmeleri halka aktarmanın yanı sıra müze çok çeşitli kültürlerin bir arada bulunduğu bir buluşma noktası olmayı hedeflemektedir (The Bloomfield Science Museum Jerusalem 2008 Report, 2008). Bilim Müzesi olarak kurulan müzenin koleksiyonunun genişlemesi sonucu, 2012 yılında bir mimari proje yarışması açılmış ve ek yapıyla birlikte Doğa Tarihi koleksiyonu da sergilemeye başlanmıştır.

Öğrenme ortamı olarak müze

İlk koleksiyonu Bloomfield ailesinin bağışlarıyla oluşan müze, zaman içinde bilimsel çalışmalar aracılığıyla koleksiyonunu genişletmiştir. Müze 10 farklı kalıcı sergi içermekte olup, bunların 3 tanesi okullara, bilim merkezlerine, halk eğitim merkezlerine ödünç verilen gezici sergilerdir. Bilimsel çalışmaların halka aktarımına

dikkat çeken müzede, interaktif ve bilgisayar destekli hazırlanan sergiler bulunmaktadır. Müzede yer alan sergiler ve sergilerle bağlantılı etkinlikler farklı kuruluşlar tarafından organize edilmekte, bu sergilerde güncel bilimsel çalışmalar her yaştan ziyaretçinin anlayabileceği şekilde sergilenmektedir. İnteraktif olarak hazırlanan sergiler bir yandan da kitap olarak basılmaktadır (The Bloomfield Science Museum Jerusalem 2008 Report, 2008).

Her sergi belirlenen temalara göre oluşturulmuştur. Bu temalar (ışık, karanlık, elektrik, temel fizik, su, bilgisayar teknolojileri,...) özgün olmasına, halkın ilgisine, okul müfredatına uyumlu olmasına ve güncel bilimsel araştırmalara göre seçilmiştir. Genellikle bilim öncelikli olmakla birlikte teknoloji, toplum ve sanat konularında da sergiler düzenlenmektedir (Bloomfield Science Museum Jerusalem, b.t). Müzenin halkın isteklerine önem vermesi ve sergilerin güncel konulara göre belirlenmesi, müzenin bir defa ziyaret edilen bir kurum olmaktan çıkıp, merak uyandıran ve öğrenme ortamlarını çeşitlendiren bir kurum haline gelmesini sağlamaktadır.

Müze araştırmacılara, çocuklara, yetişkinlere, gençlere, çocuklu ailelere çeşitli eğitsel aktiviteler sunmaktadır. 5. ve 6. sınıf öğrencilerine Bloomfield Bilim Müzesi ve Hebrew Üniversitesi'nde farklı temalarda 4 günlük atölyeler düzenlenmektedir, 16-18 yaş grubu öğrencileri bilimsel konulara yönlendirmek ve teşvik etmek için bilim yarışmaları organize edilmektedir. Öğrencilere yönelik düzenlenen programlara ek olarak bilimsel gelişmeleri okul programlarına entegre etmek ve bilim müzelerinden verimli bir şekilde yararlanmak amacıyla öğretmenlere eğitimler verilmektedir. Bir üniversite müzesi olarak sergilemenin yanı sıra bilim üretmeye de katkı sağlayan müze yaptığı işbirlikleri ile bu amacını gerçekleştirmektedir. Wolfson Araştırma Merkezi'nin müzeye bağlı olarak hizmet vermesi akademik çalışmaları desteklemekte ve hem araştırma merkezi hem de müzeye çift taraflı katkı sağlamaktadır. Bu merkeze belirli konuları çalışmak üzere araştırmacılar ya da sadece müze ziyaretinin bir parçası olarak ziyaretçiler gelebilmektedir. Müze ziyaretçilerinin büyük bir bölümünü öğrenciler ve öğretmenlerin oluşturduğu söylenebilir. Rehberli turlar ve 'hands-on' aktivitelere ek olarak oditoryumda düzenlenen bilim tiyatroları, tematik konferanslar ve derslere de çevre okullardan

öğrenciler ve öğretmenler katılmaktadır (The Bloomfield Science Museum Jerusalem 2008 Report, 2008).

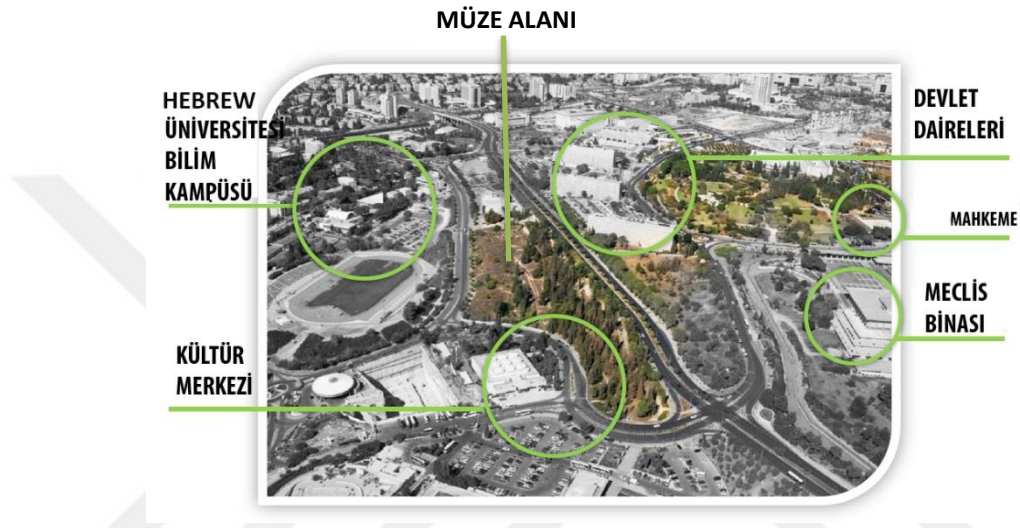
Müze sosyo-kültürel öğrenme yaklaşımını ve öğrenmenin kaynağının diyalog olduğu prensibini dikkate alarak tartışma platformları düzenlemektedir. Bu platformlarda ayda bir kez halkın araştırmacılarla müzenin kafesinde oturup, informal bir ortamda sohbet etme fırsatı sunulmaktadır. Ayrıca sadece araştırmacılara yönelik olarak çeşitli tartışma platformları düzenlenmektedir. Bilim tiyatrosu ise öğrenme, bilimsel tartışmaları teşvik etme açısından hem aileler hem de çocuklar için yeni bir yaklaşım olarak uygulanmaktadır. Oditoryumda teatral kurgular aracılığıyla okul gruplarına bilimsel şovlar gerçekleştirilmektedir. Müzede sergilenen objelerin bilgisiyle bu gösterimlerden algılanan bilgilerin kesişimi, kişinin o bilgiyi yeniden üretmesine neden olmaktadır. Ayıca müzenin öğrenme biçimlerini çeşitlendirmesi ziyaretçilerin ilgi duydukları alana yönelmesini ve istedikleri şekilde öğrenmesini sağlamaktadır.

Sosyal sorumluluk projesi olarak bazı sergiler ve tiyatro gibi etkinlikler kentin çeperlerindeki semtlere götürülmektedir. Gezici sergiler ve bölge ekipleri tarafından düzenlenen eğitim programları buna dâhil olmaktadır. Ayrıca müzede yer alan bilimin temel prensiplerini eğlenerek öğrenebilecekleri ‘eğlence parkı’ konsepti çoğaltılarak, sosyal sorumluluk projesi kapsamında, kültürel olanakları az olan farklı semtlere de uygulanmıştır (The Bloomfield Science Museum Jerusalem 2008 Report, 2008). Müzenin bulunduğu kentin sosyal ortamının sorunlarını ele alması ve bunları iyileştirmeye yönelik çözümler üretmesi üniversite ve halk arasındaki etkileşimi sağlaması bakımından önemlidir. Ayrıca bu çözümler müzenin sadece belirli mekânlar içinde sınırlı olmayıp ihtiyaç duyulan yerde, geçici olarak kendini varedebileceğini, böylece çok daha geniş kitlelere ulaşabileceğini göstermektedir.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

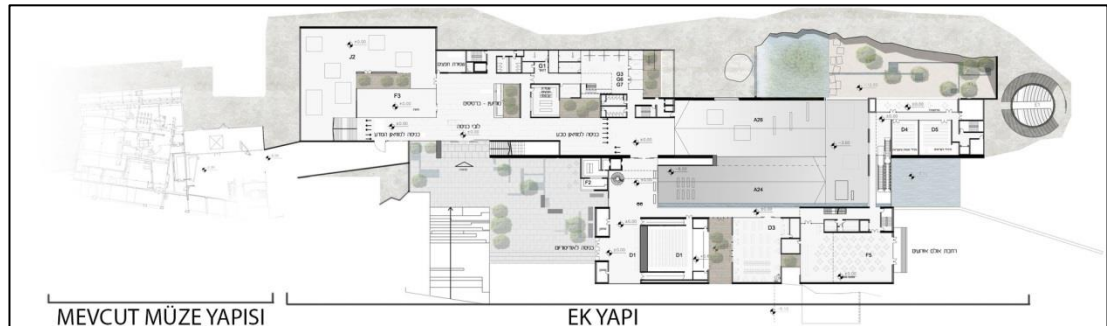
İlk olarak 1992 yılında kurulan müzenin mekânsal olarak yetersiz kalmasından dolayı 2012 yılında açılan bir mimari proje yarışmasıyla genişletilmesi

hedeflenmiştir. Doğa Tarihi ve Bilim Müzesi olarak tasarlanan ve eski yapıyla bağlantılı olan bu yeni müze yapısının mimarı Haifa's Schwartz Besnosoff Architects ve Town Planners'dır. Hebrew Üniversitesi'nin Givat Ram kampüsünün kıyısında bulunan müze yapısı yakınındaki diğer müzelerle bir kültür kompleksi oluşturmaktadır (Şekil 4.1). Fakülte binalarına yakın olmasından dolayı üniversite öğrencileri ve akademik kadronun erişimi kolaylaşmakta ve etkileşim potansiyeli artmaktadır.

Şekil 4.1 Hebrew Üniversitesi Givat Ram Kampüs planlaması (*Museum of Nature and Science Winning Proposal*, b.t.).

Müzenin 1992 yılında inşa edilen bölümü ilk kanadı, 2012 yılında hizmete açılan bölümü ise ikinci kanadı oluşturmaktadır ve bu iki kanat giriş holüyle birbirine bağlanmaktadır (Şekil 4.2).

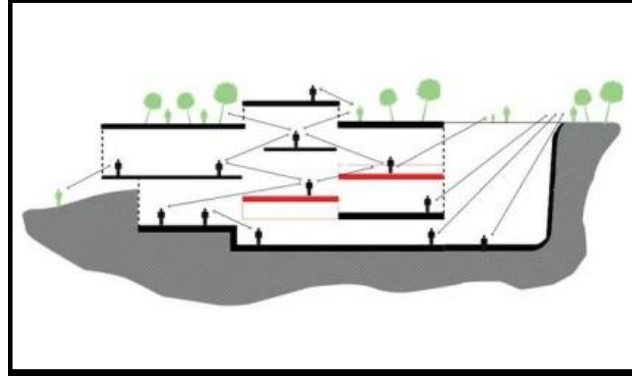
Şekil 4.2 Bloomfield Doğa Tarihi ve Bilim Müzesi zemin kat planı (*Museum of Nature and Science Winning Proposal*, b.t.).

Yeni müze yapısında çevresiyle bütünleşen, iletişim halinde olan, parmaklıklarla çevreden yalıtılmayan, nefes alan, açık bir yapı tasarlanmak istenmiştir. Bir yandan mütevazı, kendi çevresinde kaybolan diğer yandan da esnek, çok yönlü ve dinamik bir yapı tasarlanmıştır (Şekil 4.3). Kentsel mekâna yönelen bir yapı oluşu ile çevre konutlar, üniversite ve hükümet binalarının arasında ortak alan oluşturup kentli ile kurumlar arasında pozitif bir tansiyon oluşturmaktadır (Museum of Nature and Science Winning Proposal, b.t). Kent ve üniversite arasında müze tarafından yaratılan fiziksel ve sosyal ortam aracılığıyla etkileşim sağlanmıştır. Böylece bu yapı, üniversite müzesinin en önemli misyonlarından olan üniversite-kent iletişimini sağlamaktadır.

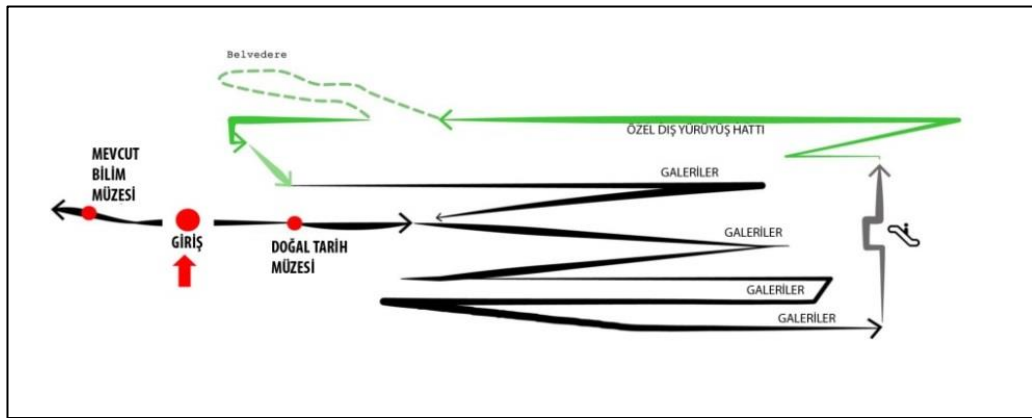
Şekil 4.3 Bloomfield Doğa Tarihi ve Bilim Müzesi vaziyet planı (Museum of Nature and Science Winning Proposal, b.t).

Yapının temel kurgusu iç-iç, iç-dış ilişkisinin farklı şekillerde yorumlanmasına dayanmaktadır. Eğimli bir arazide konumlanmakta olup yeşil çatısı aracılığıyla hükümet binalarının önündeki park alanını genişletmekte ve müzenin her iki yakasını birbirine bağlamaktadır (Şekil 4.4). Böylece her kesim tarafından kolay ulaşılabilir bir alan olmasının yanı sıra üniversite-kent arasında bir kesişim noktası oluşturmuştur. Çatıda bulunan “yeşil ışıklıklar”, iç-dış mekân ilişkisini sağlamaktadır. Bu ışıklıkların boyutu ve bulundukları yerler iç mekân kurgusuna bağlı olarak belirlenmiştir. İç mekânda da yarım katlar ve galeriler aracılığıyla pek çok alan birbiriyle görsel temas kurabilmekte, ziyaretçi yapıya rahatça hâkim olarak müze deneyimlerine odaklanabilmektedir.

Şekil 4.4 Bloomfield Doğa Tarihi ve Bilim Müzesi şematik kesit (Museum of Nature and Science Winning Proposal, b.t).

Sergi mekânları esnek ve interaktif mekânlar sağlamak için yarım katlar üzerinde kurgulanmıştır. Sergi başlangıcından itibaren rampalarla alt kotlara inerek bir güzergâh oluşturulmuştur ve en sonunda ziyaretçi çatıda bulunan tematik bahçelere yönlendirilmektedir (Museum of Nature and Science Winning Proposal, b.t) (Şekil 4.5). Ancak rampanın varlığı belirli bir rotayı dayatmamakta, ziyaretçi kendi isteğine göre farklı kotlar arasında geçiş yapabilmektedir. Binanın yeşil çatısının bir kısmı parkın devamı iken, bir bölümü tematik bahçeler olarak zemin kattan gelen sergi güzergâhının bir parçasıdır. Ziyaretçilere rotanın başlangıcından tematik bahçelere kadar su ögesi de eşlik etmekte, müzenin farklı duyularla algılanmasına ve müzede yönlendirmeye yardımcı olmaktadır. Sergi galerisini dolaşan bir ziyaretçi topoğrafyayı bütünüyle deneyimlemekte, kullanılan su ve toprak ögeleri aracılığıyla sergi temaları ve müze yapısı arasında bağ kurabilmektedir.

Şekil 4.5 Müze güzergahının şematik gösterimi (Museum of Nature and Science Winning Proposal, b.t).

Bina galeriler, ofisler, kütüphane, konferans salonu, araştırma odaları, laboratuvarlar, sergi alanları ve planetaryumdan oluşmaktadır. Bu alanlar günışığına olan ihtiyaçlarına göre konumlandırılmışlardır. Günışığı isteyen çalışma alanları ve kütüphane üst kota alınarak araştırma amaçlı gelen ziyaretçilere konforlu bir ortam sağlanmıştır. Sergi alanları ise alt kotlarda yapay aydınlatma ve “yeşil ışıklıklar” ile aydınlatılmaktadır.

Müze açık, yarı açık ve kapalı alanlarda dengeyi sağlayarak öğrenme ortamlarını ve düzenlenen aktiviteleri çeşitlendirmektedir. Özellikle topoğrafya ve yapının birleştiği noktada yaratılan açık alan içerdiği doğal öğelerle çocukların oynayarak, topoğrafyayı deneyimleyerek öğrenmesini sağlamaktadır (Şekil 4.6). Su ve toprak öğelerini içeren, toprağın içinde olma durumunu bir oyun alanıyla aktaran müze, farklı duyuları uyarıp fiziksel aktiviteye teşvik etmesiyle etkin bir öğrenme ortamıdır.

Şekil 4.6 Topoğrafya deneyim alanı (Museum of Nature and Science Winning Proposal, b.t).

4.1.2 Utah Üniversitesi, Doğa Tarihi Müzesi, ABD

1969 yılında Utah Üniversitesi kampüsünde bulunan George Thomas binasında hizmete açılan müze halkı bilime, keşiflere teşvik etmeyi, biyolojik ve kültürel çeşitliliği korumayı, bilim ile halk arasında bağ kurmayı, yeni araştırmalara olanak sağlamayı hedeflemektedir. Kurulduğu dönemden itibaren üniversite bölümlerinin araştırmalarıyla, satın alma ve bağışlarla topladığı objelerle koleksiyonunu zenginleştirmiştir. 2011 yılında ise yeni binasına taşınarak daha geniş çaplı galerileri,

halk için düzenlediği programları, araştırma olanakları ve ileri teknoloji koleksiyon bakım teknikleri ile hizmet vermeye başlamıştır. Müze ziyaretçilere ve öğrencilere doğayla etkileşimlerini anlamlandırmaları için olanaklar sunmakta ve bir yandan da bilim merkezi görevi üstlenerek yeni bilimsel çalışmaları anında halka aktarmayı hedeflemektedir (Natural History Museum of Utah, b.t).

Öğrenme ortamı olarak müze

Müze farklı dönemlerden fosilleri içeren paleontoloji, arkeoloji, antropoloji, entomoloji, mineraloji, zooloji ve botanik koleksiyonlarını içermektedir. Koleksiyon sadece sergi amaçlı kullanılmamakta, ziyaretçilerin araştırma ve eğitim amaçlı olarak da koleksiyondan yararlanmasına izin verilmektedir (Natural History Museum of Utah, b.t).

Araştırmacılara, çocuklara ve yetişkinlere yönelik olarak çeşitli eğitim programları sunulmaktadır. Sahip olduğu koleksiyonlarla bağlantılı olarak üniversitede görev yapan akademisyen ve uzmanlara araştırma yapma imkânı vermekte ve disiplinler arası projeler yürütmeleri için uygun ortam sağlamaktadır. Müzede yapılan araştırma çalışmalarında üniversite öğrencileri ve müze uzmanlarının yanı sıra gönüllü ziyaretçiler de yer alabilmektedir (Natural History Museum of Utah, b.t). Böylece halk ile üniversite etkileşimi sağlanmakta, halk için aktif bir öğrenme ortamı oluşmaktadır. Farklı yaş gruplarından öğrenciler (lise, üniversite öğrencileri veya mezunlar) gönüllü ya da stajyer olarak çalışarak koleksiyonları kataloglama, objeleri analiz etme ve araştırma, depolama, bakım ve korumasını yapma gibi konularda hem müzeye katkı sağlamakta hem de öğrenmektedirler. Bunlara ek olarak, tur rehberliği ve okul gruplarına yönelik etkinliklerde yardımcı eleman olarak gönüllü çalışma şansları bulunmaktadır. Müzenin üniversite öğrencileri ile işbirliği içinde olması üniversite ile olan diyalogu arttırmakta, öğrencilere çeşitli deneyimler aracılığıyla aktif bir öğrenme ortamı sunmaktadır.

Haftanın belirli günleri müze araştırmacıları ile çocukların bir araya gelebileceği etkinlikler düzenlenmekte, çocuklar farklı konularda bilgi almakta, merak ettikleri sorulara cevap aramaktadır. 1-3. sınıf öğrencilerinin okul çıkışı gelebileceği ve farklı temalarda workshoplara katılabileceği 3 haftalık programlar yapılmaktadır. 1-5. sınıflar için düzenlenen hafta sonu programları ve yaz kampları da diğer eğitim aktivitelerindendir (Natural History Museum of Utah, b.t). Etkinliklerin yaş gruplarına ve konulara göre ayrılması Falk ve Dierking'in bağlamsal öğrenme modelinde bahsettiği bireysel bağlama önem verildiğini göstermektedir. Ziyaretçilerin biliş seviyesi dikkate alınmakta ve bireysel motivasyonlarına, ilgi alanlarına göre programlara yönlendirilmesi sağlanmaktadır. Çocuklara yönelik düzenlenen bilim temalı doğum günü partilerinde temaya yönelik geziler ve etkinlikler yapılmakta, bu temalara da çocuklar karar vermektedir. Böylece müze bilim ve eğlenceyi iç içe geçirerek interaktif bir öğrenme ortamı yaratmaktadır.

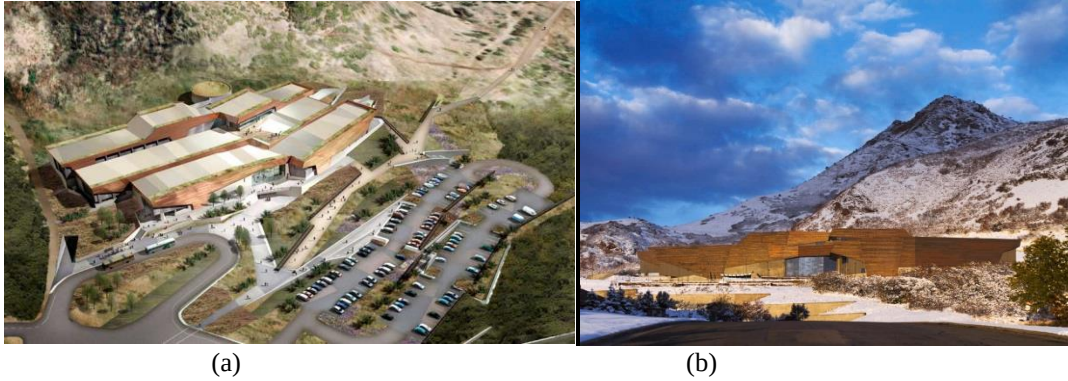
Belirli günlerde ziyaretçilerin araştırmacılarla bir araya gelip informal bir ortamda uzmanlık alanlarıyla ilgili olarak sohbet edebilecekleri, yapılan projelerle ilgili bilgi alabilecekleri, çalışmaları görebilecekleri ortamlar sunulmaktadır. Bu sohbetlere ek olarak bilim temalı film seansları düzenlenmekte, tematik turlar ve müze mimarisinin tanıtıldığı turlar organize edilmektedir. Tematik turlara ek olarak müze mimarisine yönelik turların düzenlenmesi, kişilerde mimari çevre bilincinin oluşmasında olumlu etki yapmaktadır. Tüm bu etkinlikler sosyal bir ortamda kişilerin yorumlayarak, tartışarak birbirinden öğrenmesi ve bilgiyi tekrar tekrar yapılandırarak oluşturması bakımından yararlıdır. Müze farklı sosyal gruplarla deneyimlendiğinde oluşan bilgi de çeşitlenmektedir.

Müzenin en önemli misyonlarından bir tanesi de sahip olduğu koleksiyonu ve düzenlediği etkinlikleri mümkün olduğunca çok kitleye ulaştırmak istemesidir. Bu nedenle hem web sitesi aracılığıyla koleksiyonunu ve çalışmaları halka aktarmakta hem de düzenlediği eğitim etkinliklerini eyaletin farklı noktalarına götürmektedir. Sosyal sorumluluk projesi kapsamında gönüllü gençlerin çevre okullara gidip öğrencilere bilimsel konularda eğitim vermesi anlamına gelen “museum on the

move” hareketi müzenin sadece kapalı kapılar ardında kalmayıp geniş bir çevreye yayılması için uygulanan bir çalışmadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Ennead Architects ve GSBS Architects tarafından tasarlanan müze yapısı Salt Lake City’nin doğusundaki dağların eteklerinde yer almakta, eğimli topoğrafya boyunca üst üste yükselen ve minimum müdahale ile araziye oturan katmanlardan oluşmaktadır (Şekil 4.7). Bina dağlar, göl, maden kaynakları ile doğal bir peyzaj alanında bulunmakta olup yapı formu bu doğal peyzaja referans verecek şekilde tasarlanmıştır. Üniversite kampüsü içinde bulunan müze fakültelere uzak ancak araştırma merkezlerine yakın bir konumda bulunmaktadır. Fakültelerle arasında mesafenin olması ve yakın çevresinde yeterli açık alan kullanımlarına yönelik alanların olmaması erişimi olumsuz yönde etkilemektedir. Yapının içe dönük olarak tasarlanıp dış mekânda zengin kullanım olanakları sunmaması çevre ile etkileşimi kısıtlamaktadır.

Şekil 4.7 (a) Utah Doğa Tarihi Müzesi’nin alana yerleşimi (Utah Natural History Museum: NHMU Building, 2016); (b) Doğal bir peyzaj alanında konumlanan müzenin çevre ile olan ilişkisi (King, 2012).

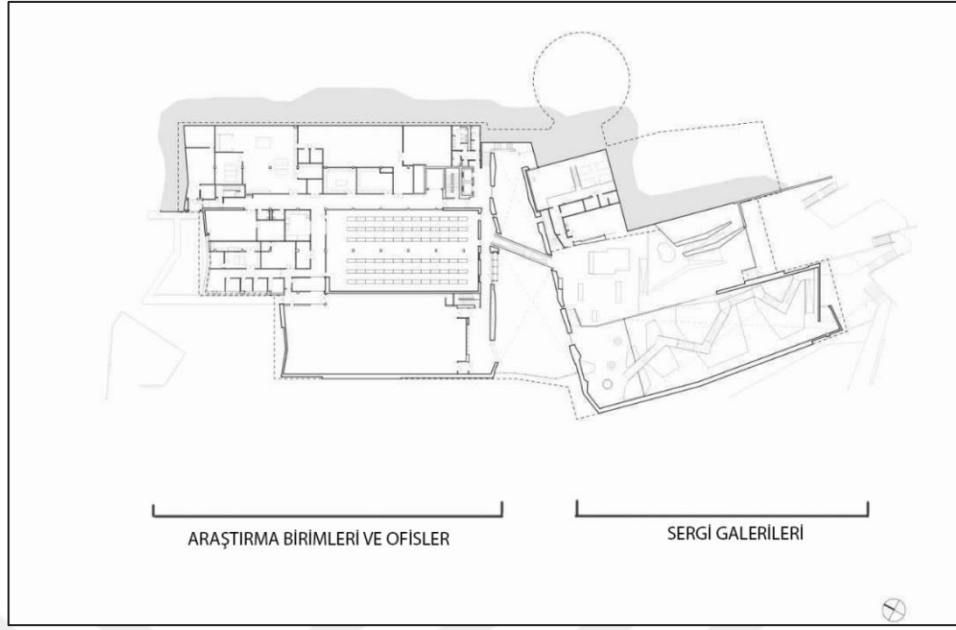
İç mekân tasarımının cepheyle uyumlu olması ve kanyon, mağara gibi jeolojik oluşumları hissettirmesi müzeyi çevresiyle uyumlu hale getirmektedir (Şekil 4.8). Ayrıca bu düzenleme müzenin jeolojik oluşumlar ve doğa tarihiyle ilgili koleksiyonuna atıfta bulunmakta, müzeye gelen ziyaretçileri karşılaştıkları müze deneyimine hazırlamaktadır. Yapı tasarımının yeryüzü kaynakları konusunda halkın

farkındalığını arttırması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda çevreye duyarlı bir şekilde tasarlanarak LEED Gold sertifikası almıştır (Natural History Museum of Utah by Ennead Architects with GSBS Architects, b.t).

Şekil 4.8 Müzenin iç mekanında jeolojik oluşumları andıran düzenleme (King, 2012).

18 m yüksekliğindeki atriyum binayı iki parçaya bölerek, güneydeki sergi alanlarını kuzeyde bulunan araştırma laboratuvarları, depolar ve ofislerden ayırmaktadır (Şekil 4.9). Böylece üniversite ve halk olmak üzere iki farklı kullanıcı profili birbirinden ayrılmakta, kesişim noktası olarak geniş bir atriyum yaratılmaktadır (Şekil 4.10). Bu iki alanın birbirine bağlantısı köprülerle ve düşey sirkülasyonla sağlanmaktadır. Atriyumda bulunan “yeni koleksiyon” duvarı yenilenen koleksiyonun bir bölümünü girişten itibaren ziyaretçilere yansıtmaktadır. Böylece ziyaretçiler sergiye gelmese bile koleksiyon hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Fiziksel ve sosyal açıdan bir kesişim noktası olan bu atriyum her türlü etkinliğin gerçekleştiği, müzede sosyal etkileşimin en yoğun olduğu, dolayısıyla ziyaretçilerin etkileşim, paylaşım, katılım ile öğrendiği bir alandır.

Şekil 4.9 Müzenin 3. kat planı (King, 2012).

Şekil 4.10 Ayrılan eğitim ve sergi bölümlerinin köprüler ile birbirine bağlanması (King, 2012).

Giriş alanında görülen geniş galeri boşluğu ve köprüler sergi galerilerinde de görülmekte, bunlar ziyaretçilerin mekânı rahat bir şekilde algılamasını, farklı sergiler arasında bağlantı kurmasını sağlamaktadır (Şekil 4.11). Teknolojik gelişmelerden yararlanarak interaktif sergilemeye yer verilmesi ve farklı duylara hitap etmesi müze deneyimini çeşitlendirmektedir. Yorumlamaya dayalı sergilere eşlik edecek şekilde mimaride ziyaretçiye ilham verici deneyimler yaşatan, merak ve sorgulamaya teşvik eden bir tasarım hedeflenmiştir.

(a)

(b)

Şekil 4.11 (a) Sergi galerilerinin arasında kurulan görsel bağlantı; (b) Köprüler aracılığıyla mekânların birbirine bağlanması (King, 2012).

4.1.3 Oxford Üniversitesi, Doğa Tarihi Müzesi, İngiltere

Eğitimli her insanın bilim hakkında bir şeyler öğrenmesi gerektiğini düşünen Henry Acland bu düşüncesi ve öngörüsüyle Oxford Doğa Tarihi Müzesinin kurulmasına ön ayak olmuştur. Araştırma ve öğrenme için uygun ortam oluşturmak ve üniversitenin dağınık halde bulunan koleksiyonunu toparlamak amacıyla müzeye uygun bir mekân sağlamaya çalışmıştır. 1855 yılında inşa edilen yapı, resmi olarak 1860 yılında hizmete açılmıştır. Müzenin ilk kullanıcıları astronomi, geometri, deneysel felsefe, mineraloji, kimya, jeoloji, zooloji, anatomi, psikoloji ve eczacılık bilimleri olmuştur (The Architecture of the Museum, b.t).

Öğrenme ortamı olarak müze

1860 yılında bilimsel çalışmalara destek amacıyla Oxford Üniversitesine bağlı olarak kurulan müze entomolojik, jeolojik ve zoolojik türleri barındıran zengin bir koleksiyona sahiptir (Oxford University Museum of Natural History, b.t). Koleksiyonu diğer müzelerden ayıran en önemli özelliği internet üstünde bir veri tabanında yayınlanıyor olmasıdır. Böylece isteyen herkes koleksiyonla ilgili detaylı bilgiye internet üzerinden erişme şansına sahiptir. İnternet erişimi sadece yetişkinlere yönelik olmayıp oluşturulan ayrı bir ara yüz sayesinde çocukların kullanımına da

imkân vermektedir. Ayrıca kitap haline getirilen her bir koleksiyona internetten de ulaşılabilir. Müze sadece fiziksel sınırları içinde değil, her ortamda insanların bilgiye ulaşmasını sağlamaktadır. Bunu yaparken çocukların da biliş seviyesini dikkate almakta, föylerde yer alan oyunlarla, bulmacalarla öğrenmelerine yardımcı olmaktadır.

Oldukça donanımlı laboratuvarlara sahip olan müze jeoloji, paleontoloji, zooloji ve arkeoloji konularında yapılan pek çok projeyi desteklemektedir. Her yaştan öğrencilere yönelik turlar düzenlenmektedir. Bu turlar öncesinde öğretmenler ve öğrencilere yönelik broşürler hazırlanmakta olup yaş gruplarına göre değişkenlik gösteren grup çalışmaları, tartışmalar, oyunlar organize edilmektedir. Koleksiyon ve temalarla ilgili olarak web sitesinden de detaylı bilgiye ulaşabilmekte, müzeyi ziyaret etme şansı olmayanlar yaş gruplarına göre kendilerine uygun olan dokümanları indirerek bilgi alabilmektedir. “Öğrenme Bölgesi” isimli linkte çocuklar için oyunlarla, bilmecelerle, bulmacalarla eğlenerek öğretmeye yönelik föyler bulunmaktadır (Oxford University Museum of Natural History, b.t). Böylece müze öğrenmek için belirli bir fiziksel ortamda bulunmak gerekmediğini, sanal ortamda da uygun verilerin sağlanmasıyla çocukların aktif bir şekilde öğrenebileceğini göstermektedir.

Yetişkinlere yönelik olarak, müze kafeteryasında oturup araştırmacılarla sohbet etme şansı verilmekte, müze mimarisini tanıtıcı turlar ve tematik eğitimler düzenlenmektedir. Ayrıca gönüllülük programları ile müzeye aktif bir şekilde katılım sağlayabilmektedirler.

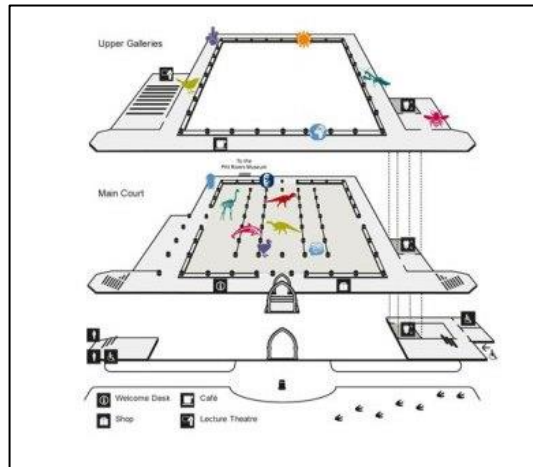
Müzeyi ziyaretçiler için daha anlaşılabilir ve keyifli hale getirmek, interaktif bir müze deneyimi sunabilmek için müze ve üniversitenin IT departmanından uzmanlar çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalardan birinin amacı dijital teknolojiyi kullanarak ziyaretçilerin obje ve müze mekânı ile olan iletişimini arttırmaktır. “Gizli Müze” başlığı altında gerçekleştirilen çalışma (Hidden Museum Project) ile müze mekânı ve sergileme düzeni sabit kalsa da dijital cihazlara yüklenen uygulamalar aracılığıyla farklı bir müze deneyimi yaratmak amaçlanmaktadır (Şekil 4.12).

Şekil 4.12 Teknolojinin kullanımıyla çeşitlenen müze deneyimi (Hidden Museum Project, b.t).

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Oxford Üniversitesi Doğa Tarihi Müzesi hizmete girdiği dönem içinde müze olarak tasarlanan ender yapılardan biridir. 1853 yılında Üniversite parkının güneyinde müze için arazi satın alındıktan sonra açılan bir yarışma sonucu müze yapısı inşa edilmiştir. Mimari ekibin başında bulunan Benjamin Woodward, tasarımda John Ruskin'in düşüncelerinden etkilenmiştir. Kendisi mimarinin bulunduğu ortamın enerjisinden etkilenilerek şekillenmesi gerektiğini savunmaktadır. Neo-Gotik mimarinin dikkat çeken örneklerinden biri olan müze avlulu bir plan şemasına sahiptir (Şekil 4.13). Tasarımda en dikkat çeken ayrıntılardan biri -1840'lı yıllardan itibaren diğer galerilerde de uygulandığı gibi- merkez avlunun üstünde bulunan çatının cam ve demir strüktür ile yapılmış olmasıdır (The Architecture of the Museum, b.t).

Şekil 4.13 Oxford Doğa Tarihi Müzesi'nin şeması (Hidden Museum Project, b.t).

Sergi vitrinleri kolonların arasına çizgisel bir hat boyunca kurularak ziyaretçiler için karmaşık olmayan net bir alan ortaya çıkmıştır. Bu sayede ortada bırakılan geniş boşluklar müze turlarındaki tartışmalar veya diğer müze etkinlikleri için uygun alan bırakmaktadır (Şekil 4.14).

Şekil 4.14 Müzenin dikkat çeken çatı sistemi (Oxford University Museum of Natural History, b.t).

Müze Viktorya İngilteresinde ilk Gotik kamusal bina olma özelliği taşımaktadır, ancak Gotik bir yapı olarak bilinmesine rağmen farklı stilleri –İtalyan cephe, kuzey Avrupa çatısı-de bulundurmaktadır (Şekil 4.15). Bu özelliğiyle müze binasının kendisi bir kültürel miras örneği olarak bu bilincin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Tarihi yapıda mekânsal müdahale yapılamadığından müze interaktif uygulamalar aracılığıyla öğrenme ortamlarını çeşitlendirmeye çalışmaktadır.

Şekil 4.15 Müzenin Gotik mimari yapısı (Oxford University Museum of Natural History, b.t).

4.1.4 Harvard Üniversitesi, Doğa Tarihi Müzesi, ABD

Harvard Doğa Tarihi Müzesi 1998 yılında Herbaryum, Mineraloji ve Jeoloji Müzesi ve Karşılaştırmalı Zooloji (1858) araştırma müzelerinin kamusal yüzü olarak kurulmuştur. Harvard Bilim ve Teknoloji Müzeleri Birliğine bağlıdır. Müzenin amacı doğa tarihi ve insanın doğadaki yeri konusunda halkın anlayışını arttırmak, her yaştan ziyaretçi üstünde merak ve keşfetme duygusu yaratmaktır. Günümüzün müzecilik anlayışına bağlı olarak ileri teknoloji gerektiren araştırmalara, yaratıcı eğitim aktivitelerine olanak vermekte ve yayınlara referans sağlamaktadır (Harvard Museum of Natural History, b.t).

Öğrenme ortamı olarak müzeler

Zengin bir koleksiyona sahip olan müze Afrika ve Asya'da yaşayan canlı türleri, arılar, kuşlar ve böceklerin dünyası, memeliler, Güney Amerika, iklim değişikliği, evrim, mineraller, ormanlar, adalar, deniz yaşamı konularında objeleri sergilemektedir (Harvard Museum of Natural History, b.t).

Konusunda uzman kişiler tarafından doğayı koruma, depremler, jeolojik alanlar, canlıların çeşitliliği gibi konularda iki haftada bir kamuya açık sunumlar gerçekleştirilmektedir. Üniversite hocaları ve diğer bilim adamları tarafından gerçekleştirilen bu sunumların bazıları web sitesinden izlenebilmektedir. 9-13 yaş grubu çocuklar için koleksiyonu keşfetmeye ve yaratıcılıklarını kullanarak bu keşifleri çeşitli tekniklerle ifade etmeye yönelik etkinlikler düzenlenmektedir. Yetişkinler için de belirli bir konu üstünde bilgilendirme ve tartışma, müzecilikte kullanılan bazı yöntemlerin gösterilmesi gibi uygulamalar yapılmaktadır. Bu etkinliklerin bir kısmı oyunlarla keşfetmeye yöneliktir.

Müze eğitimcileri tarafından farklı yaş gruplarına yönelik hazırlanmış aktivite odaklı eğitim programlarında çocuklar objelere dokunarak, deneyler yaparak, keşif kartları ile müzeyi keşfederek öğrenmektedir. Okul sonrası gruplar için ve ailelere yönelik farklı turlar organize edilmektedir. Müze öğretmenler için de sınıflarında

uygulayabilecekleri etkinliklere, müze öncesi ve müze sonrası yapabilecekleri aktivitelere yönelik eğitimler; eğitim rehberleri, galeri aktiviteleri, gelişim kursları ve DVD'ler sağlamaktadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Harvard Üniversite kampüsünün kuzey bölümünde bulunan müze Harvard meydanına yaklaşık 10 dk yürüme mesafesinde yer alıp, tarihi yapıların içinden geçilerek ulaşılmaktadır. Müzelerin yoğunlaştığı bir alanda konumlanan ve kampüs içinde kültürel odak oluşmasını sağlayan müze binasının bir bölümü Peabody Müzesine ayrılmıştır, çaprazında ise Semitic (Sami Kültürü) Müzesi yer almaktadır (Şekil 4.16). Üniversite müzelerinin bir arada bulunması müzeler arası paylaşımı, etkileşimi arttırmakta, ortak etkinlikler düzenleyebilme ve daha fazla ziyaretçiye hitap edebilme potansiyeli oluşturmaktadır.

Şekil 4.16 Harvard Üniversite kampüsünde bulunan diğer müzeler (Harvard Museum of Natural History, b.t).

Farklı dönemlerde inşa edilen müze binası ilk olarak Zooloji Müzesi olmak üzere 1859 yılında tasarlanmış, zaman içinde genişleyerek mineroloji, botanik, antropoloji gibi bilim dallarını da aynı çatı altında toplamıştır. Yapımı 1859'dan 1913'e kadar uzayan yapı 11 farklı aşamada inşa edilmesine rağmen malzeme ve stillerin uyumu

konusunda dikkate değer bir yapıdır (Şekil 4.17). 6 katlı olarak inşa edilen bu yapı sistematik olarak tek bir merkez çevresinde organize edilmemiştir.

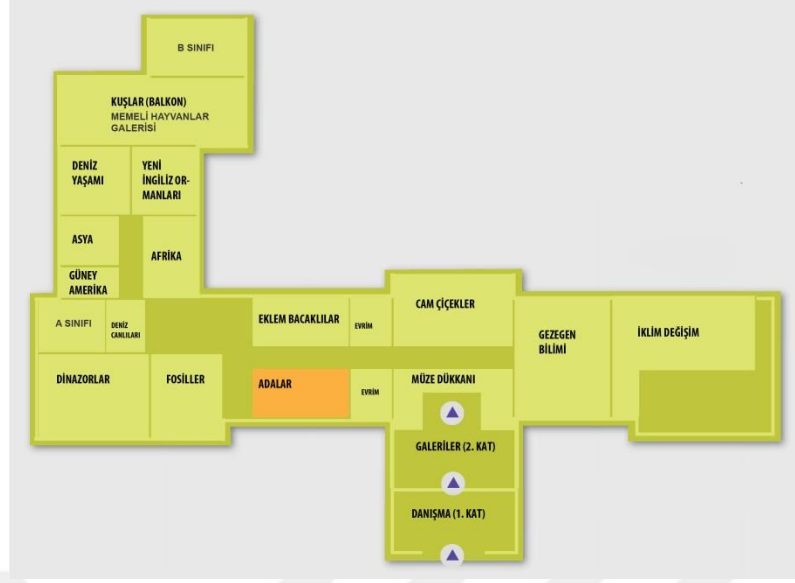

Şekil 4.17 (a) Müzenin inşa aşamaları (Harvard Museum of Natural History, b.t).

Şekil 4.17 (b) Müzenin inşa aşamaları (Harvard Museum of Natural History, b.t).

U plan şemasına sahip olan tarihi bir yapı içinde bulunan Peabody Müzesi ve Doğa Tarihi Müzesi'nin girişleri farklı yerlerdendir. Giriş ve hediyelik eşya satış dükkânından sonra galerilerin sıralandığı koridora çıkılmakta, etkinliklerin yapıldığı sınıflar da aynı koridor üzerinde yer almaktadır (Şekil 4.18). Bunlardan bir tanesi müze laboratuvarı olarak, diğeri ise keşif sınıfı olarak kullanılmaktadır. Galerilerde etkileşimli, dijital sergiler olmamasına rağmen çocuklar için temalara göre hazırlanan broşürler oyun ve bulmacalar yoluyla müzeyi keşfetmelerine yardımcı olmaktadır.

Şekil 4.18 Harvard Doğa Tarihi Müzesi planı (Harvard Museum of Natural History, b.t).

Müzenin avlusu etkinlikler için kullanılmakta, bazı özel günlerde ve kutlamalarda performanslar gerçekleştirilmektedir (Şekil 4.19). Bu performanslar akşamları müzenin halka açık olduğu günlerde de devam etmekte, sergi galerilerinin ışıklandırılması, canlı müzikler ve kokteyller eşliğinde farklı bir müze deneyimi sunulmaktadır (Şekil 4.20). Bu şekilde farklı etkinliklerle desteklenen eğitsel müze turları ve seminerleri sosyal bir ortamda gerçekleştiği için öğrenmeyi olumlu yönde etkilemektedir. Mekân kullanımlarının çeşitlendirilmesiyle müzenin fiziksel sınırlılıkları ortadan kalkmaktadır. Didaktik ve sıkıcı müze atmosferi kırılıp yaratıcılığı, yorumlamayı, üretkenliği teşvik eden mekânlara dönüşmektedir.

Şekil 4.19 Etkinlikler için kullanılan müze avlusu (Harvard Museum of Natural History, b.t).

Şekil 4.20 Akşam saatlerinde etkinlik alanına dönüşen sergi galerileri (Harvard Museum of Natural History, b.t).

4.1.5 Florida Üniversitesi, Doğa Tarihi Müzesi, ABD

Florida Doğa Tarihi Müzesi 1891 yılında Ziraat Kolejinde eğitim veren Profesör Frank Pickel'in derslerde öğretme amaçlı kullanmak için mineral, fosil ve insan anatomisi koleksiyonunu satın almasıyla oluşmuştur. Daha sonra diğer profesörlerin de katkısıyla koleksiyon genişlemiştir. 1905 yılında Ziraat Kolejinin kapanmasından sonra 1906 yılında yeni kurulan Florida Üniversitesi'ne devredilip üniversite kampüsündeki bir yurt binasına taşınmıştır. Koleksiyonun genişlemesiyle sık sık yer değiştiren müze 1939 yılında şehir merkezine taşınmış ancak öğrencilerin koleksiyona daha rahat ulaşabilmesi için koleksiyonun bir kısmını kampüste bırakmıştır. 1968 yılında Doğa Bilimleri Vakfı, bağışçılar ve devlet desteğiyle üniversite kampüsü içinde bir müze binası (Dickinson Hall) inşa edilip 1970 yılında hizmete açılmıştır. 1996 yılında Randell ailesinin arkeolojik sit alanında arazi bağışlamasıyla müzenin bir bölümü Güneybatı Florida projesinin parçası olarak Randell Araştırma Merkezi'nde hizmet vermeye başlamıştır. Aynı sene araştırma ve sergileme alanlarının yetersizliği nedeniyle yeni bir bina (Powell Hall) inşa edilmiş ve 1997'de hizmete açılmıştır. Powell ailesinin bağışlarıyla inşa edilen bu binanın da yapılmasıyla müze Samuel P. Harn Sanat Müzesi ve Curtis Philips Performans Sanatları Merkezi arasında yerini alınca kampüsün batı yakasındaki kültür plazası tamamlanmıştır. 2004 yılında ise McGuire ailesinin bağışlarıyla McGuire Biyoçeşitlilik ve Pulkanatlılar Araştırma Merkezi ile genişletilmiştir (Florida Museum of Natural History, b.t).

Öğrenme ortamı olarak müze

Arkeoloji, Etnografya, Doğa Bilimleri, Paleontoloji konularında koleksiyonları bulunan müzenin gerçekleştirdiği çalışmalar ve bulundurduğu objeler sadece Florida'ya değil dünyanın pek çok noktasına dayanmaktadır. Müze geçici sergilere ev sahipliği yapmakla ve kendi koleksiyonunu sergilemekle birlikte açık alan sergilerine de sahiptir. Özellikle “Kelebek Yağmur Ormanı” olarak adlandırılan alan doğal bir ekosistemin kurulmasıyla ziyaretçiler için ilgi çekici bir alan yaratmaktadır. Buna ek olarak dış mekân sergisinde Fosil Bitkiler Bahçesi, Florida Kırçiçeği&Kelebek Bahçesi, öğrenme laboratuvarı için doğal alanlar bulunmaktadır (Florida Museum of Natural History, b.t). Dış mekânların öğrenmeyi destekleyen en uygun alanlar olduğu düşüncesini uygulamaya koyan bu alanlar çocukların dokunarak, yaparak, keşfederek öğrenmesini sağlamakta ve Gardner'ın ele aldığı doğal zekâlarının gelişimine yardımcı olmaktadır.

Çocuklar için dönem tatili kampları, yaz kampları, bahar kampları, izci keşif kampları düzenlenmektedir. Tatil kamplarına çocuklar yarım gün ya da tam günlük kaydolarak kendileri için planlanan interaktif etkinliklerden yararlanmaktadır. Bahar ve yaz kampları çoğunlukla dış mekânlarda yapılan etkinlikleri kapsamakla birlikte, müze içinde de çeşitli aktiviteler düzenlenmektedir. Hafta sonu kız ve erkek izci grupları için oyunlar ve keşif etkinlikleri, temalı doğum günü partileri organize edilmektedir. Müze eğitimcileri müzeye gelen okul grupları için düzenledikleri etkinliklerin yanı sıra, sosyal sorumluluk projeleri kapsamında okullara da çeşitli etkinliklerle müze deneyimini taşımaktadırlar (Florida Museum of Natural History, b.t). Müzede, öğrenme konusunda büyük ölçüde çocuklara hizmet verildiği ve bu süreçte çeşitli sosyal ortamların kurulmasına, tartışarak, yorumlayarak, aktif katılım ile bilginin kurulumuna önem verildiği görülmektedir. Çocuklar için düzenlenen keşif etkinlikleri çok rağbet gördüğü için 2017 yılında 8 yaş altı çocukların ve ailelerinin birlikte keşfedebileceği, gözlem, çalışma, oyun alanları sunan yeni bir keşif odası yapılması planlanmaktadır.

Araştırmacılar ve daha fazla bilgi edinmek isteyen ziyaretçiler web sitesinden koleksiyonla ilgili detaylı bilgiye sahip olabilmektedir. Böylece sadece müze sadece kendi mekânı içinde değil, her ortamdan koleksiyona erişimi sağlamaktadır. Müze web sitesi aracılığıyla, öğretmenlerin derslerde yararlanabilecekleri aktiviteler de önermektedir. Bu aktiviteler aracılığıyla formal eğitim kurumları olan okullarda da informal öğrenme ortamı yaratılmaktadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Müze üniversite kampüsü ve Randell Araştırma Merkezi olmak üzere iki farklı konumda bulunmaktadır. Kampüs içinde Powell Hall müzenin ana eğitim ve sergileme salonu olup 1998’den beri kamusal eğitim programları ve sergilere ev sahipliği yapmaktadır. Müzeye sonradan eklenen bölüm olan McGuire Biyoçeşitlilik ve Pulkanatlılar Araştırma Merkezi “Kelebek Yağmur Ormanına” ve “Kelebekler ve Yağmur Ormanları” sergisine sahiptir (Şekil 4.21). Diğer müzeler ve araştırma merkezleriyle iç içe olması kampüste kültürel bir odak noktası yaratmakta, farklı koleksiyonların ve etkinliklerin etkileşim içinde olmasını sağlamaktadır (Şekil 4.22).

Şekil 4.21 Powell Hall ve McGuire Biyoçeşitlilik ve Pulkanatlılar Araştırma Merkezi (Florida Museum of Natural History, b.t).

Şekil 4.22 Florida Doğa Tarihi Müzesinin çevre ile ilişkisi (N. Özdemir, 2017).

McGuire Biyoçeşitlilik ve Pulkanatlılar Araştırma Merkezi'nde 3 kat boyunca araştırma laboratuvarları, öğrenciler için çalışma odaları, yok olmak üzere olan türler için koruma odaları, küratör ve koleksiyoner ofisleri bulunmaktadır. “Kelebek Yağmur Ormanı” ise çeşitli kelebek türlerinin yanı sıra kuş ve balık türlerinin de doğal ortamında görülebileceği bir alandır (Şekil 4.23). Alanda yaratılan patikalar ziyaretçiyi göl, şelale gibi su öğelerinin de olduğu alanlara yönlendirmekte, ziyaretçiler keşfederek ve bilgilendirme ekranlarından yararlanarak alanı deneyimlemektedir.

Şekil 4.23 Kelebek Yağmur Ormanı (Florida Museum of Natural History, b.t).

Dış mekân aktiviteleri için geniş alanlara sahip olan müze yapay olarak tasarlanan bahçeleri ve doğal orman dokusuna sahip alanları bir tür laboratuvar olarak kullanmaktadır Müzenin yakın çevresinde tasarlanan etkinlik alanlarında çocukların

toprağa dokunarak, ekip biçerek, deneyimleyerek bu sırada diğer çocuklarla işbirliği yaparak öğrenmesi sağlanmaktadır (Şekil 4.24). Bu türden etkinlikler çocukların el becerisini geliştirerek bedensel ve uzamsal zekâlarının gelişimine yardımcı olmaktadır. İzci kampları ve benzer aktiviteler için ise müzenin arka tarafında bulunan geniş ormanlık alanda temalara göre rotalar belirlenmiştir (Şekil 4.25). Bu alanda doğayı deneyimleyerek, keşfederek öğrenen öğrenciler aynı zamanda grup çalışmasını öğrenmekte, birbirleriyle iş birliği yaparak, oyunlar aracılığıyla bilgiyi elde etmektedir. Doğal ortamın çeşitli fiziksel ortamlarda deneyimlenmesi, fiziksel mekânın değişmesiyle bilginin elde ediliş biçimini de değiştirmektedir. Müzenin arka tarafında bulunan alanda çocukların yanı sıra sadece araştırmacılara yönelik ayrılan bir araştırma alan da bulunmaktadır.

Şekil 4.24 Etkinlik bahçeleri (Florida Museum of Natural History, b.t).

Şekil 4.25 Müzenin arka tarafında yer alan araştırma ve etkinlikler için kullanılan orman dokusu (Florida Museum of Natural History, b.t).

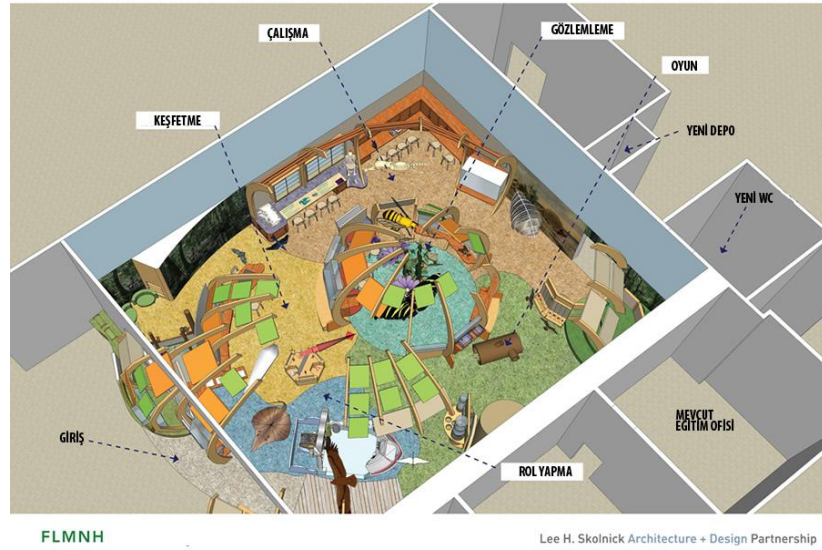
Müzede sergiler farklı duyulara ve kişilerin ilgi alanlarına hitap edecek şekilde düzenlenmiştir. Bazı koleksiyonlar çekmecelerin içinde yer almakta, sadece koleksiyonu daha detaylı incelemek isteyenlere hitap etmekte, bazıları ise ziyaretçinin daha rahat erişebileceği şekilde düzenlenmiştir. Kişiler serbest bırakılarak kişisel ilgilerine ve motivasyonlarına göre müzeyi keşfetmektedir. Anlatılmak istenen konuya bağlı olarak koleksiyonlar mağara, su altı gibi farklı atmosferlerin yaratıldığı galerilerde sergilenmekte, ziyaretçilerin duyularına da hitap edecek sergiler yer almaktadır (Şekil 4.26).

Şekil 4.26 Temaya uygun olarak tasarlanan sergi galerileri (Florida Museum of Natural History, b.t).

Çocuklar için müzede yapılacak olan “Keşif Zonu” Lee H. Skolnick Mimarlık tarafından 8 yaş altı çocuklar ve aileleri için tasarlanmıştır. 2000 m²’lik alan, ‘Gözlem’, ‘Oyun’, ‘Keşif’, ‘Çalışma’ olarak zonlara ayrılmıştır ve her bir zon bireysel veya grup kullanımları için interaktif deneyimler sağlamaktadır. Bu alanda “Dünyamız zengin bir biyolojik çeşitliliğe ve kültürel mirasa sahiptir” mesajı verilmek istenmektedir. Çocukların alanı daha rahat kavrayabilmesi için alan çeşitli elemanlarla bölümlere ayrılmış, zeminde de işlevleri ayrıştıran farklı renkler kullanılmıştır (Skolnick Designing Florida Museum, b.t) (Şekil 4.27). Müzede çocuklara özel, onların algılama biçimine, biliş seviyesine uygun bir alan tasarlanması müzeden daha etkin bir şekilde yararlanmalarını sağlamaktadır.

1970’den beri hizmet veren Dickinson Hall ise pek çok koleksiyona ve araştırma aktivitelerine sahip olmasına rağmen kamuya açık olmayıp sadece araştırmacıların ve öğrencilerin koleksiyondan yararlanmasına yöneliktir.

Şekil 4.27 Çocuklar için tasarlanan özel alan (Skolnick Designing Florida Museum, b.t).

4.2 Sanat ve Arkeoloji Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri

4.2.1 Harvard Üniversitesi, Fogg Sanat ve Arkeoloji Müzesi, ABD

Harvard Sanat Müzesi kompleksi her biri farklı koleksiyona sahip olan Fogg Müzesi, Busch-Reisinger Müzesi ve Arthur M. Sackler Müzesi olmak üzere 3 farklı müzenin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. “Bu müzelerin her biri bir bilim dalı olarak sanat tarihi ve müzecilik anlayışının gelişmesinde, sanat eserlerinin korunmasında, sunulmasında, belgelenmesinde, yorumlanmasında, koleksiyonların ve kaynakların genişletilmesinde önemli rol oynamışlardır” (Demircan ve Altıntaş, 2016, s.236). Müzeler genel olarak üniversite öğrenme ortamını çeşitlendirmek ve eğitimi desteklemek amacıyla kurulmuştur. Fogg Müzesi’nde batı kökenli resim, heykel, dekoratif sanat eserleri, fotoğraf baskıları; Busch-Reisinger Müzesi’nde ortaçağ kabartmaları, heykelleri, 18. yüzyıl sanatı ve çağdaş sanat eserleri; Arthur M. Sackler Müzesi’nde ise Akdeniz, Asya ve Ortadoğu sanat eserleri sergilenmektedir (Demircan ve Altıntaş, 2016).

Fogg Müzesi ilk olarak 1895 yılında, Harvard kampüsünün kuzeyinde Richard Morris Hunt tarafından tasarlanmıştır. 1927 yılında ise müze Coolidge, Shepley, Bulfinch, ve Abbott of Boston tarafından yeniden tasarlanarak şu an ki yerine

taşınmıştır. Müze kompleksinin içinde yer alan diğer müzelerden Arthur Sackler Müzesi 1912, Busch-Reisinger Müzesi 1903 yılında kurulup 1991 yılında şu an ki yerine taşınmıştır. 2014 yılında bu sanat müzelerini birbirleriyle bütünleştirmek, sergi alanını ve koleksiyonu genişletmek amacıyla müze kompleksi yenileme sürecine girmiş ve Renzo Piano tarafından Fogg müzesiyle bağlantılı olacak şekilde yeni bir yapı inşa edilmiştir (Harvard Art Museums, b.t).

Öğrenme ortamı olarak müze

Müze genel olarak çalışmalarını “Akademik ve Kamusal Programlar”, “Sanat Çalışmaları Merkezi”, “Küratörlere Yönelik Çalışmalar” ve “Araştırma Merkezi” olarak 4 kategoride ele almaktadır. Müze akademiye yönelik olan geniş koleksiyonu, galerileri, çalışma odaları ile üniversite öğrencilerine pek çok kaynağa ulaşmaları için fırsat sunmaktadır. Üniversitelerde yürütülen dersler ve tezler kapsamında sanat eserlerinin analizini yapmak üzere müze ziyaret edilmekte, orijinal eserler üstünden çalışmalar yürütülmektedir. Eserlerin yorumlanarak, tartışılarak değerlendirilmesi ve bunun sosyal bir ortamda gerçekleşmesi öğrencilerin sanat eseriyle ilgili bilgileri birlikte yapılandırmasını sağlamaktadır. Bu şekilde diyalog ile yapılandırılan bilgi çeşitlenerek artmaktadır. Müze Eğitiminin Alan Uygulaması Programı bağlamında üniversitedeki yüksek lisans, doktora öğrencileri ve müze çalışanları anlaşmalı liseler ile ortak çalışmalar yürütmektedir (Demircan ve Altıntaş, 2016). Eğitimciler, küratörler, korumacılar, bilim adamlarından oluşan müze katılımcıları kendi çalışmalarını destekleyecek şekilde müzelerden yararlanabilmekte ve geniş çaplı sempozyum, seminer, workshop gibi etkinlikler düzenleyebilmektedir. Bu yönleriyle müze ve üniversitenin her yönden birbirini beslediği ve varetteği görülmektedir.

Müzede öğrencilere araştırma görevlisi, stajyer, tur rehberi, eğitmen olarak çalışma olanakları sağlanırken akademik turlar ve halka açık turların düzenlenmesinde, eğitim programlarının oluşturulmasında, üniversitelerde farklı disiplinlerden öğrenciler gönüllü olarak yer almaktadır. “Ancak müzenin 2015 yılında yenilenmesinin ardından gönüllülerle yürütülen eğitim etkinlikleri

kaldırılarak yerine daha bilimsel ve katılımcıları araştırmaya sevk eden programlar geliştirilmiştir” (Demircan ve Altıntaş, 2016, s.239).

Müze, sadece objeler üzerinden değil “Sanat Çalışmaları Birimi” tarafından yürütülen çeşitli etkinlikler aracılığıyla halka yönelik öğrenme olanakları sunmaktadır. Üniversite dışından gelen ziyaretçilere atölyeler, dersler, performanslar, film gösterimleri, konserler gibi çeşitli etkinlikler sunulmakta, üniversitenin Sanat ve Mimarlık Bölümü hocaları tarafından, halka yönelik olarak, sergilerle ilgili kurslar düzenlenmektedir. Bu etkinlikler üniversitelerde üretilen bilginin direkt olarak halka aktarılması, güncel bilgilerin halkla paylaşılması bakımından önemlidir. Okullardan gelen farklı yaş gruplarındaki öğrenciler ve aileleri de kendileri için hazırlanan öğrenme imkânlarından yararlanabilmektedir. Şehirdeki okulların eğitim ve öğretimini destekleyen çalışmaları müzenin eğitim birimi yürütmektedir. Bu eğitimlere ek olarak tur rehberleri ya da dijital rehberlerle koleksiyonlar gezilebilmektedir.

Müzenin araştırma yönünün diğerlerine oranla daha baskın olduğu dikkati çekmektedir. Araştırma dökümanları koruma, yeniden düzenleyerek sergileme, koleksiyonları güçlendirme açısından müze programı içinde önemli bir yere sahiptir ve müzede 4 farklı araştırma merkezi (Sardes Arkeolojik Araştırmalar, Modern Sanat Teknikleri Çalışmaları Merkezi, Harvard Sanat Müzeleri Arşivi, Straus Koruma ve Teknik Çalışmalar) bulunmaktadır. Bu merkezlerde modern sanatın ve sanat eserlerinin korunması için gerekli olan eserler üzerinde çalışmalar yapılmakta, araştırmacılar için kaynak oluşturulmakta, tarihi eserlerin ve her türlü belgenin korunarak araştırmacı, eğitimci, öğrenci, öğretim görevlisi ve halk için erişilebilir olması için çalışılmaktadır (Demircan ve Altıntaş, 2016).

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Harvard Üniversite kampüsünde bilim müzelerinin oluşturduğu odağa ek olarak sanat müzelerinin ve kütüphanelerin bulunduğu ikinci bir odak yer almaktadır. Fogg Müzesi, kütüphanelerin ve görsel sanatlar merkezinin çevrelediği bir alanda

konumlanıp, kampüsün diğer kültürel odağını tamamlamaktadır. Müze kompleksinde yer alan Fogg Müzesine ek olarak inşa edilen yapı, 3 farklı müze yapısını birbirine bağlamakta ve ziyaretçilerin koleksiyonlara ulaşımını kolaylaştırmaktadır. Yapının yenileme çalışmasında Renzo Piano tarafından tarihi Fogg Müzesi'ne yeni bir galeri kanadı eklenip geniş bir atriyum oluşturularak, müze hacmi %40 oranında arttırılmıştır. Yenilenen müze 300 kişilik tiyatro salonu, sınıflar, çalışma odaları ve eserleri koruma birimleri bulundurmaktadır. Eskiye oranla daha fonksiyonel, esnek, ferah ve daha geçirgen bir yapıya sahiptir (Harvard Art Museum Renovation and Expansion, 2014).

Üniversite kampüsüne dönük olup tarihi yapıdan alınan ana giriş ile kente dönük olup ek yapıdan alınan giriş ortada geniş bir atriyumda kesişmekte, kent ve üniversitenin birbirine bağlandığı bir ağ yaratmaktadır (Şekil 4.28). Müzenin zemin katı her türlü aktivitenin gerçekleştirilebilmesi için kamuya, ikinci ve üçüncü katları sanat sergilerine, dördüncü ve beşinci katları ise daha özelleştirilerek koruma ve araştırma laboratuvarlarına ayrılmıştır. Birbirinden ayrılan bu alanlar geniş bir galeri boşluğu ve etkinliklerin gerçekleştiği atriyum ile görsel olarak birbirlerine bağlanmaktadır (Şekil 4.29). Atriyum kentli ve üniversite için bir iletişim ağı oluşturmaktadır. Bu alanda gerçekleştirilen her türlü eğitim programları ve sosyal aktiviteler, kişilerin birbirlerinden diyalog aracılığıyla öğrenmesini sağlamaktadır.

Şekil 4.28 Fogg Müzesi zemin kat planı (Harvard Art Museums Renovation and Expansion, 2014).

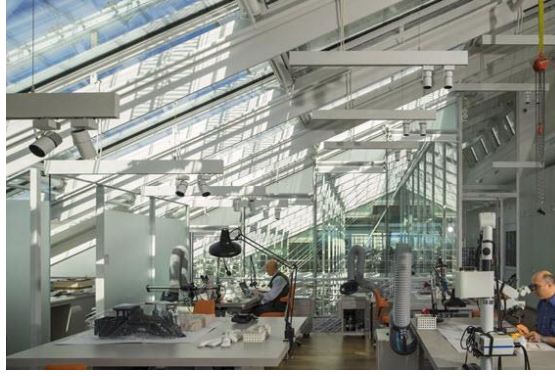

Şekil 4.29 Müzede atriyum ile birbirine bağlanan mekânlar (Harvard Art Museums Renovation and Expansion, 2014).

Kampüsün 1636 yılında inşa edilen tarihi dokusunda yer alan müze, tuğla cepheden çıkan prizmatik cam kütesi ile modern bir etki yaratmakta ve çevre yapılar arasında dikkat çekmektedir. Cam kütle “ışık kutusu” olarak adlandırılmakta, hem tarihi yapıda var olan, hem de yeni yapının eklendiği bölgede oluşturulan galeri boşluğu sayesinde pek çok alanı aydınlatmaktadır (Şekil 4.30). Bu durum eskinin kasvetli ve çevresinden kopuk müze mekânlarından farklılaşarak çevresiyle bağlantı kurabilen, aydınlık ortamıyla algılamayı, öğrenmeyi kolaylaştıran bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bilimsel araştırmalara ve koleksiyon çalışmalarına oldukça önem verilen müzenin, koruma laboratuvarı ve diğer araştırma birimleri “ışık kutusu”nun içine dâhil edilmiştir (Şekil 4.31). Aydınlık atmosferiyle araştırmacılara uygun bir çalışma ortamı sunmaktadır.

Şekil 4.30 “Işık kutusu” ile aydınlanan galeri boşluğu (Harvard Art Museums Renovation and Expansion, 2014).

Şekil 4.31 Müzenin koruma laboratuvarı (Harvard Art Museums Renovation and Expansion, 2014).

Müze Le Corbusier'in tasarladığı Carpenter Görsel Sanatlar Merkezi'ne komşu olması nedeniyle tasarımı sırasında bu yapı ile kuracağı ilişki dikkate alınmış ve bu yönde saydam bir cephe tasarlanarak görsel bağlantı kurulmuştur (Şekil 4.32). Çağdaş müzecilik anlayışına uygun olarak tasarlanan yapı, ziyaretçinin sadece sanat eserine odaklanmasının önüne geçip, çevre ile bağlantı kurmaya yöneltmektedir (Şekil 4.33). Müzede sergilenen eserlerin yanı sıra çevrede yer alan tarihi yapılar da birer sergi ögesi durumundadır. Müze sanat bilgisinin yanı sıra ziyaretçilere tarihi çevre bilinci de kazandırmaktadır.

Genişletilmiş yapı LED ampuller, suyun geri dönüştürülmesi gibi yeşil bina teknolojilerini kullanmasıyla LEED Gold sertifikası kazanmıştır (Harvard Art Museum Renovation and Expansion, 2014).

Şekil 4.32 Carpenter Görsel Sanatlar Merkezi ile görsel ilişki kuran saydam yüzey (Harvard Art Museums Renovation and Expansion, 2014).

Şekil 4.33 Çevre dokunun da bir sergi ögesi olarak kullanılabildiği sergi galerileri (Harvard Art Museums Renovation and Expansion, 2014).

4.2.2 Oxford Üniversitesi, Ashmolean Sanat ve Arkeoloji Müzesi, İngiltere

Koleksiyonu 1620 yılından itibaren oluşmaya başlayan müze resmi olarak 1683 yılında kurulmuştur. Zamanla koleksiyonunun zenginleşmesiyle alan yetersiz kalmış ve 1839-1845 yılları arasına Charles Robert Cockerell tarafından müze için yeni bir bina tasarlanmıştır. Oxford'a bağlı iki kuruluş olan Üniversite Sanat Koleksiyonu ve orijinal Ashmolean Müzesi'nin bir araya gelmesiyle 1908 yılında Oxford Üniversitesi'ne bağlı Ashmolean Sanat ve Arkeoloji Müzesi olarak kurulmuştur. Bu iki kuruluşun koleksiyonlarının birleşmesi Ashmolean Müzesi'nde farklı kültürlerle ait eserlerin bir araya toplanmasına olanak sağlamıştır. Son olarak 2009 yılında gerçekleştirilen yenileme ve inşa edilen ek bina ile müze günümüzdeki haline ulaşmıştır (Ashmolean Museum of Art and Archaeology, b.t).

Öğrenme ortamı olarak müze

Köklü bir üniversite olan ve kültürel miras değeri taşıyan Oxford Üniversitesi hem binalarıyla hem de içerdiği objeler ile müzenin zengin koleksiyonunu desteklemektedir. Koleksiyon antik çağdan günümüze insanlığın gelişimini gösteren, Mısır mumyalarından çağdaş sanat eserlerine kadar değişik kültürlerden pek çok arkeolojik obje ve sanat eseri bulundurmakta ve bu koleksiyon fakülte derslerinde aktif olarak kullanılmaktadır (Ashmolean Museum of Art and Archaeology, b.t).

Müze ve üniversite işbirliği sağlandığı için yaklaşık olarak üniversitenin 25 bölümü müzeyi eğitim alanı olarak kullanmakta, lisans öncesi, lisans ve lisansüstü öğrencileri ders ve araştırmalar için müze koleksiyonu ve kütüphanesinden yararlanmaktadır. Araştırmacılar tarafından müze koleksiyonunun tarihi, materyal, entelektüel bağlam, koruma ve bilimsel analizleriyle ilgili çalışmalar yürütülmekte, üniversite öğrencileri de bu çalışmalarda yer alabilmektedir. Üniversite ve müzenin böylesine iş birliği içinde olması, birbirlerini var etmelerini ve paralel olarak gelişmelerini sağlamaktadır.

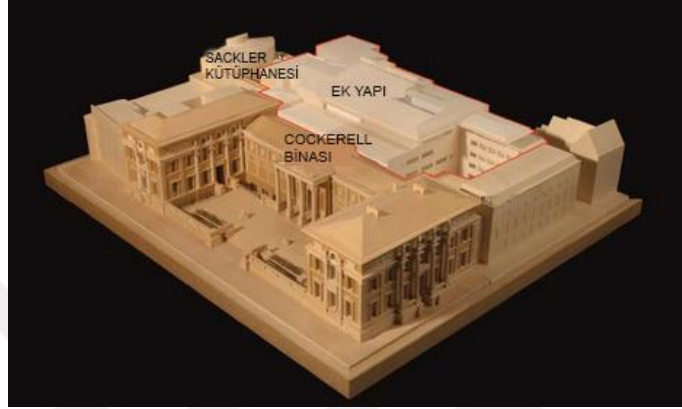
Akademinin yanı sıra çocuklar ve ailelere yönelik interaktif turlar düzenlenmekte, çocuklara verilen broşürlerle müzede oyunlar, bulmacalar aracılığıyla öğrenmeleri sağlanmaktadır. Müzede çocuklar için yapılandırmacı öğrenme kuramının dikkate alındığı söylenebilir. Bireysel olarak ya da grup içinde bu aktivitelere katılan öğrenciler oyunlar aracılığıyla yorumlayarak, keşfederek sanat ve arkeoloji bilgisini yapılandırmaktadır. Halka yönelik ise belirli konularda paneller, sohbetler, workshop ve seminerler düzenlenmektedir. Müzede telefona yüklenen uygulama ile objeler hakkında bilgi alınabilmektedir. Tematik turlara katılmak istemeyen ziyaretçiler kendi ilgilerine göre istedikleri objeye yönelmekte ve uygulama sayesinde detaylı bilgi edinebilmektedir (Ashmolean Museum of Art and Archaeology, b.t).

Müze cuma akşamları 22.30'a kadar açık olup ziyaretçiler tiyatro, dans, müzik, dijital enstalasyonlar, workshoplar, konuşmalar gibi etkinliklere katılmakta, galerileri dolaşma fırsatı bulmaktadır. Bu günlerde müzenin sunduğu eğlenceli atmosfer daha çok ziyaretçiyi müzeye çekmekte ziyaretçilerin birbirleriyle ve sanatçılarla olan etkileşimini arttırmaktadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

1908 yılında inşa edilen müze binasının sergi ve etkinlik alanlarını genişletmek ve mekân kalitesini arttırmak amacıyla, Rick Mather tarafından yeniden ele alınmıştır. Müze yapısının düzenlenmesi ve yeniden yapılandırılması için 2003 yılında çalışmalara başlanmış, 2009 yılında da tamamlanmıştır. Yedi farklı yapıyla

çevrelenmiş olan sıkışık bir yapı adasında bulunan neo-klasik müze binasının arkasına, 10.000 m²'lik genişletilmiş yeni müze yapısı neredeyse fark edilmeyecek şekilde gizlenmiştir (Hynes, 2009) (Şekil 4.34). Çevresindeki binalara yaslanmış olduğundan müzenin açık alan kullanımları oldukça sınırlıdır ve bu durum dış mekânda üniversite-müze-halk etkileşimini azaltmaktadır.

Şekil 4.34 Neo-klasik tarihi müzeye ek olarak inşa edilen yeni yapı (Rick Mather Architects, b.t).

Mevcuttan farklı olarak 3 kat daha yükseltilen yeni yapıda 39 sergi galerisi, eğitim merkezi, koruma stüdyoları ve çatı restoranı bulunmaktadır. İki yapı arasında geçişi yumuşatmak için kot farkları ve galeri boşluğu yaratılmıştır. Bu galeri boşlukları özellikle canlı performanslar gibi farklı etkinliklerin düzenlendiği durumlarda müzenin pek çok noktasına hâkim olmayı kolaylaştırmakta, görsel bağlantıyı sağlamaktadır (Şekil 4.35). Yapının ilk dört katı sergi galerilerine ayrılırken, 5. Katta çalışma alanları ve koruma laboratuvarları bulunmaktadır. En üst kat ise restorana ayrılmıştır. Yapıda farklı yüksekliklerde mekânların bulunması mekân deneyimini çeşitlendirmekte, farklı sergiler ve etkinlikler arasında görsel bağlantı kurulmasını sağlamaktadır (Şekil 4.36).

Şekil 4.35 (a) Ashmolean Müzesi binasının kesiti (Birch, 2009); (b) Mekânlar arası görsel bağlantı sağlayan galeri boşluğu (Rick Mather Architects, b.t).

Şekil 4.36 Farklı kotlar aracılığıyla görsel iletişimi arttıran müze mekânı (Hynes, 2009).

Kat yüksekliklerini sınırlandırmayıp geniş, ferah mekânlar yaratmak için, asma tavan yapmak yerine, tesisat hacimleri 1 m genişliğindeki geniş duvarların içine yerleştirilmiş ve bu duvarlar aynı zamanda sergi yüzeyi olarak kullanılmaktadır. Yapının en önemli mimari öğelerinden biri olan zemin kattan başlayıp en üst kata ulaşan betonarme merdiven, çatıdan aldığı ışık ile dramatik bir etki yaratmaktadır (Şekil 4.37).

Şekil 4.37 Yapının önemli mimari öğelerinden olan merdiven (Rick Mather Architects, b.t).

Cuma akşamları düzenlenen canlı performanslar, atölye çalışmaları ve çeşitli etkinliklerle sergi galerileri birer sahneye dönüşmekte, belirlenen farklı temalarla ziyaretçiler müzeyi farklı bir atmosferde deneyimleme şansı bulmaktadırlar. Sergi galerilerinde ve atriyumda gerçekleştirilen tiyatro, müzik, dans performansları müzede gerçekleştirilen mekânsal deneyimi çeşitlendirmektedir (Şekil 4.38). Müze duvarlarına yansıtılan gösterimler mekânın gündüz ve gece farklı açılardan algılanmasını sağlamaktadır. Sanatın çeşitli ifade biçimleri olan objeler ve performansların bir aradalığı, ziyaretçilerin sanatı yorumlayış biçimini geliştirmektedir.

Şekil 4.38 Sergi galerilerinde ve atriyumda gerçekleştirilen çeşitli sanat performansları (Ashmolean Museum Oxford October live Friday, 2013).

4.3 Sanat Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri

4.3.1 Yale Üniversitesi, Sanat Galerisi, ABD

Müzenin amacı sanat ve toplum arasındaki bağlantıyı güçlendirmek, sanat öğrenimini yaygınlaştırmak ve bu süreci farklı eğitim metotlarıyla zenginleştirmektir. Müze, sanatta aktif öğrenmeyi teşvik ederek araştırmacılar, öğrenciler, sanatçılar, mezunlar ve halk arasında diyalog aracılığıyla yaratıcı süreci arttırmayı amaçlamaktadır (Yale University Art Gallery, b.t). Üniversite, müze aracılığıyla öğretim elemanları, öğrenciler, sanatçılar ve halkın ortak olarak yararlanabileceği ortamlar kurgulamaktadır.

Öğrenme ortamı olarak müze

1832 yılında John Trumbull'un eserlerini Yale Üniversitesi'ne bağışlamasıyla galerinin ilk kalıcı koleksiyonu oluşturulmuştur. Zamanla Doğu ve Batı kültürlerini temsil eden eserlerin de katılımıyla koleksiyon genişlemiştir. Müzenin günümüzde Afrika Sanatı, Amerikan Dekoratif Sanatı, heykel, antik dönem eserleri, İslam Sanatı, Asya Sanatı, Avrupa Sanatı, Hint Pasifiği Sanatı, fotoğraf, modern ve çağdaş sanat eserlerini içeren koleksiyonu bulunmaktadır. Kalıcı koleksiyonun yanı sıra müzede geçici sergiler de düzenlenmektedir (Yale University Art Gallery, b.t).

Müzede müze eğitimcileri tarafından her yaş grubuna yönelik eğitim programları organize edilmektedir. Yetişkinler için galeri turları, sohbetler, sanatçı konuşmaları düzenlenmekte, sergi mekânlarında objeler ile ilgili tartışma ortamları yaratılmaktadır. Çeşitli temalarda düzenlenen bu etkinlikler ziyaretçinin içinde bulunduğu bireysel bağlamı dikkate almakta, onlara ilgi alanlarına göre istedikleri etkinliğe yönelme şansını vermektedir. Sanatçı sohbetlerinde kişiler merak ettikleri konulara göre sohbeti yönlendirmekte, böylece ihtiyaç duydukları bilgileri öğrenmektedir. Galeride düzenlenen turlara ek olarak ziyaretçiler konferanslara katılarak ve çeşitli performansları izleyerek sanat bilgilerini arttırmaktadır. Sanatın

hem görsel performans hem de objelere dayalı olarak aktarılması ziyaretçilerin öğrenme sürecinde farklı duyularını aktif hale getirmesini sağlamaktadır.

Çocuklar ve aileler için her ay düzenlenen “Hikâyeler ve Sanat” etkinliğinde hikâye anlatımı yoluyla müzedeki eserlerin tanıtıldığı turlar düzenlenmektedir. Hikâye anlatımına çocukların da katılım göstermesi dil zekâlarının gelişimine olumlu yönde etki etmektedir. İlköğrenim öğrencilerine müze eğitimcileri tarafından programlar hazırlanmaktadır. Eleştirel düşünce, yorumlama ve gözlem yeteneklerini geliştirecek çeşitli temalarda turlar programlanmaktadır. Gençler için ise aktiviteler biraz daha çeşitlenmekte, çizim, boyama, fotoğraf çekimi gibi sanatsal uygulamalar yapabilecekleri, uygulamalar aracılığıyla uzamsal ve bedensel zekâlarını geliştirebilecekleri etkinlikler düzenlenmektedir. Yaratıcı yöntemlerle sanatı sınıf ortamında da eğitimin bir parçası haline getirmek ve kendi eğitim programlarını yaratmak isteyen öğretmenlere de eğitimler verilmektedir. Müze bu yönüyle informal öğrenmenin formal eğitim ortamlarına taşınmasına katkıda bulunmaktadır.

Galeride katalogların ve kitapların tüm ziyaretçilere açık olduğu bir kütüphane de bulunmaktadır. Üniversite öğrencileri ve araştırmacılar tarafından kütüphane, çalışma odaları, arşiv, dijital kaynaklar kullanılmakta ve isteğe bağlı temalı turlar düzenlenmektedir. Lise ve üniversiteden gelecek öğrenci gruplarına istedikleri konularda eğitimler verilmektedir. Galeri araştırmacıların, uzmanların ve öğrencilerin yararlanabileceği orijinal sanat işlerinin bulunduğu üç adet çalışma odasına sahiptir (Yale University Art Gallery, b.t).

Aynı zamanda mezunlar müzede tur rehberliği, müze eğitimciliği, küratörlük, araştırma asistanlığı gibi çeşitli görevler alabilmekte, stajyer olarak çalışabilmektedir. Bu konularda çalışan öğrenciler müzeciliğin pek çok alanına dâhil olabildiği gibi aktif katılım sağladıkları için etkin bir şekilde öğrenmektedir. Lisans öğrencileri stajlar, araştırmalar aracılığıyla profesyonel deneyim kazanmakta, yıl boyu süren eğitimlere katılarak müze eğitimi ve koleksiyonu konusunda kendilerini geliştirebilmektedirler.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Üniversitenin ve Amerika'nın ilk sanat galerisi olan müze, 1832 yılında Trumbull Galeri adı altında açılmıştır. Bu yapı sonradan yıkılarak yerine 1928 yılında Egerton Swartwout tarafından Floransa mimarisinden esinlenerek yeni müze binası inşa edilmiştir. Müze mekânının yetersiz kalması nedeniyle 1951-1953 yıllarında Louis Kahn, ek bir müze yapısı tasarlamıştır. Modern mimarlığın düşünsellikten uzak olduğu düşüncesiyle bunu dönüştürmeye çalışan ve modern mimarlığı yeniden yorumlayan Kahn'ın, eski müze yapısını ve yeni yapıyı ustalıkla bir araya getirmesiyle müze, Amerika'nın müzecilik tarihi için bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Yale University Art Gallery, b.t) (Şekil 4.39).

Şekil 4.39 Yale Üniversitesi Sanat Galerisi (Tyng, b.t).

Müze kompleksi üniversite kampüsünün merkezi bir noktasında bulunmakta, ziyaretçiler rahat bir şekilde erişebilmektedir. Etrafı araç yollarıyla çevrili olduğundan açık alanda üniversite-müze etkileşimini sağlayacak mekânlar bulunmamaktadır, sadece müzenin arkasında bulunan açık alan heykel bahçesi olarak kullanılmakta ve bazı etkinlikleri desteklemektedir. Kahn mekân-ışık ilişkisini ustaca kullanarak, günün farklı saatlerinde farklı ışık-gölge ilişkileri ortaya çıkaran bir yapı yaratmıştır. Yapının sade cephesi, üniversitenin neo-gotik yapıları ile zıtlık oluştururken dokulu tuğla- beton ve cam-çelik malzemelerin bir arada kullanımı görsel etkiyi arttırmaktadır (Sveiven, 2010) (Şekil 4.40).

Şekil 4.40 Müzenin içinde bulunduğu Neo-gotik yapılar (Yale University Art Gallery, b.t).

Genel olarak tarihi yapılarda kalıcı koleksiyon, ek yapıda geçici sergiler düzenlenmektedir (Şekil 4.41). Yeni müze yapısının girişi cam ile kaplı dikdörtgen bir niş içinde gizlenmiştir. Giriş kapısı kullanıcıları birbirini izleyen ve sadece yapı çekirdeği ile kesilen akışkan mekânlara doğru yönlendirmektedir. Yapı ara ara duvarlarla bölünmüş bütüncül bir oda şeklindedir. Aynı esnek ve serbest yaklaşım sergi galerilerinde de devam etmiştir. Sergi mekânının ihtiyacına göre hareket edebilir panellerle bölümlenmesi hem ziyaretçiye serbest bir dolaşım sunmakta hem de eserlerin arasında görsel iletişim kurmasını sağlamaktadır (Şekil 4.42).

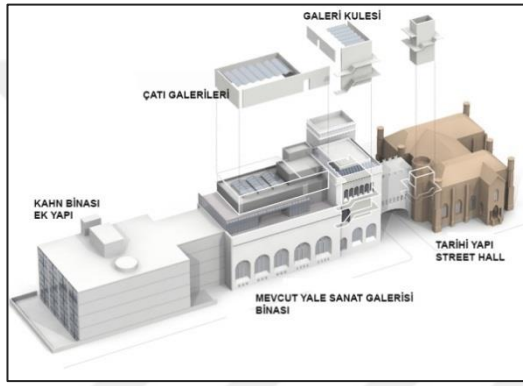

Şekil 4.41 Tarihi yapıda sergilenen kalıcı koleksiyon (New Heaven's Yale University Art Gallery reinvents itself, 2012).

Müze yapısının çatı katına Kahn'ın yapısına referans verecek şekilde çinko malzemeden dikdörtgen bir kat eklenmiştir. Yapının galerisinin üstünde yüzer bir kat olarak tasarlanmıştır. Street Hall ve eski müze yapısının arasında kalan çatı galerilerinin üstü buzlu cam ile kaplanarak daha çok ışık alması sağlanmıştır (Şekil 4.43).

Şekil 4.42 Sergileme panelleriyle esnek mekân oluşturan sergi galerisi (New Heaven's Yale University Art Gallery reinvents itself, 2012).

(a)

(b)

Şekil 4.43 (a) Tarihi müze binasına eklenen birimler; (b) Müzeye en son eklenen yüzer kat (New Heaven's Yale University Art Gallery reinvents itself, 2012).

Kişiler arası diyalogun sağlanmasını önemseyen müzede, etkinliklerin artması ve koleksiyonlar üzerinden ders anlatımı yapılabilmesi için 8 yeni sınıf eklenmiş ve heykel terası tasarlanmıştır. Heykel terası çevredeki diğer tarihi yapılar ile ilişkilenecek, ziyaretçinin sanat eserleri ve çevre arasında ilişki kurmasını sağlamaktadır (Şekil 4.44). Müzede sadece koleksiyonlar için sergi birimleri değil, aynı zamanda da mimarlık öğrencileri için stüdyolar da bulunmaktadır.

Şekil 4.44 Heykel terası (New Heaven's Yale University Art Gallery reinvents itself, 2012).

4.3.2 Michigan Üniversitesi, Sanat Müzesi, ABD

Müze sanat düşüncesi, keşif ve eğlence yoluyla birey ve toplum yapısını dönüştürmeyi hedeflemektedir. En önemli misyonlarından biri de eğitim ve araştırma koleksiyonlarıyla üniversitenin akademik çalışmalarına katkı sağlamaktır. Üniversite kullanıcılarının yaratıcılığı arttıran ve disiplinler, kültürler arasında iletişim kuran sanatla kampüs içinde karşılaşmasına olanak vermektedir (University of Michigan, Museum of Art, 2016).

Müze, 1856 yılında sanat galerisinin kuruluşundan 1910 yılında müze binası tamamlanana kadar Mezunları Anma Binası'nda koleksiyonlarını sergilemiştir. Koleksiyonun genişlemesiyle birlikte 1990'lı yılların başında müze alanını genişletme ihtiyacı doğmuştur ve 2009 yılında ek bina ile genişletme çalışması yapılmıştır (University of Michigan, Museum of Art, 2016). Kampüs için bir buluşma noktası olan müze, organizasyonların düzenlendiği, görsel, performans ve edebi sanat programlarının hazırlandığı ya da sadece sanat üzerine düşünmek ve dinlenmek için tercih edilen bir alan haline gelmiştir.

Öğrenme ortamı olarak müze

Afrika Sanatı, Asya Sanatı, Dekoratif Sanatlar, Modern ve Çağdaş Sanat, Fotoğraf Sanatı, Batı Sanatı koleksiyonları bulunduran müze, satın alımlar ve bağışlarla koleksiyonunu genişletmiştir (University of Michigan, Museum of Art, 2016). Koleksiyonun mekân içinde kısıtlı kalmasını engelleyip daha ulaşılabilir olmasını

sağlamak için sahip olduğu koleksiyon bilgilerini dijital ortama aktarmıştır. Böylece müze, bilginin sadece kendi mekânı içinde değil, her ortamda erişilebilir olmasını sağlamıştır.

Üniversite öğrencileri, ilköğretim öğrencileri, araştırmacılar ve halka yönelik çeşitli etkinlik programları sunmaktadır. Üniversite öğrencilerine koleksiyonla ilgili olarak projeler üretme, sanatçılar ve küratörlerle söyleşi yapma, müzenin öğrenci birliğine katkıda bulunma, etkinlik düzenleme şansı verilmektedir. Öğrenci birliğine üye olan üniversite öğrencileri enstalasyon veya sergiler kurma, öğrenci gecesi düzenleme, gençler ve yetişkinler için turlar düzenleme gibi etkinlikleri yürütebilmektedirler (University of Michigan, Museum of Art, 2016). Böylece müzeye karşı sorumluluk ve aidiyet geliştiren öğrenciler aktif katılım ile öğrenme biçimlerini çeşitlendirmektedir. Farklı sosyal gruplarla gerçekleştirilen çalışmalarda yorumlama, eleştiri, tartışma, fikir paylaşımı aracılığıyla öğrenme ortamı oluşturulmaktadır. Öğrencilerin hem katılımcı hem de yürütücü olarak müze programlarında yer alması, farklı sosyal gruplarla müzeyi deneyimleyerek farklı bilgiler oluşturmalarını sağlamaktadır.

Üniversitede işlenen derslerin bir kısmının müzede yapılması, gerçek sanat eserlerinden yararlanarak daha etkili bir eğitim sunulmasına olanak sağlamaktadır. Öğrenciler doğrudan obje ile iletişim kurarak informal bir ortamda öğrenmektedir. Müzede araştırmacıların yararlanabileceği yeterli donanımına sahip sınıflar ve çalışma odaları da bulunmaktadır.

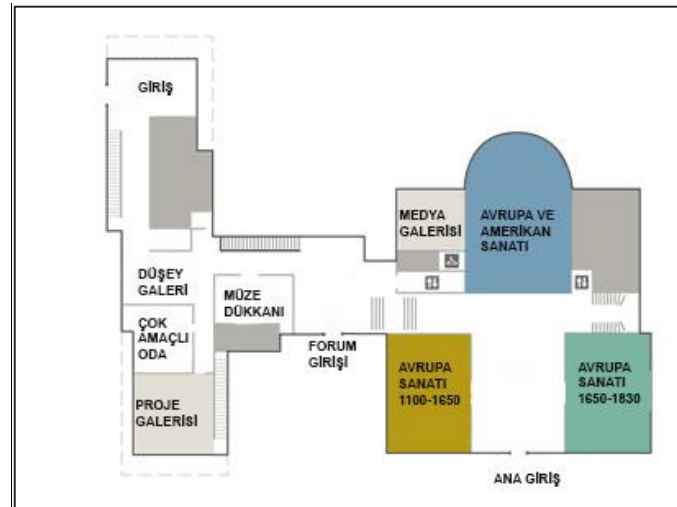
İlk ve ortaöğretim öğrencileri için okul müfredatıyla bağlantılı olarak etkinlik programları düzenlenmektedir. Okuldaki formal eğitim, üniversite aracılığıyla informal öğrenme ile desteklenmektedir. Bu etkinliklerde sanat eserlerinin çizimi, boyama gibi uygulamalar yaptırılarak çocukların uzamsal zekâları geliştirilmekte ve sanat bilgileri arttırılmaktadır. Müzede çocukların yanı sıra gençlere ve yetişkinlere yönelik turlar düzenlenmektedir. Temalarına göre ayrılan turlarda, ziyaretçiler kendi ilgi alanlarına göre seçim yapmakta böylece müzede verilen her bilgiyi değil, istedikleri bilgiyi elde etmektedirler. Bu tur programları arasında yapının mimarisine

yer verilerek, mimari de sanatın bir parçası olarak ele alınmaktadır. Yılın belirli günlerinde diğer müzelerle işbirliği yapılarak çeşitli sanat etkinlikleri organize edilmektedir. Bu etkinlikler ile müzenin kullanıcı profili ve sunulan programlar değişmekte, öğrenme deneyimlerini de çeşitlenmektedir.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Özellikle üniversite öğrencilerinin katılımını ve aktif kullanımını hedefleyen müze buna hizmet edecek şekilde kampüsün merkezinde, fakülte binalarının arasında yer almaktadır. Yakın çevresinde bulunan kütüphaneler ve oditoryum ile işlevsel olarak birbirlerini destekler durumdadırlar. Müzenin çevresinde bırakılan geniş alanlar kütüphane ve oditoryumdan gelen ziyaretçileri karşılamaya yönelik gibi görünmektedir. Ayrıca geniş çaplı etkinliklerde bu alana yayılma şansı bulunmaktadır.

Müze yapısı tarihi dokuda ve yoğun yapılaşmanın olduğu kampüste, eski müze binasına bitişik olarak inşa edilmiş, içe dönük tarihi yapıya karşılık, yeni yapı oldukça geçirgen bir şekilde tasarlanmıştır (University of Michigan Museum of Art, 2011). Yeni yapı 3 kola ayrılmakta ve 3 farklı giriş bulundurmaktadır; ana giriş tarihi yapıdan alınırken, tarihi ve ek yapının kesişiminde forum alanının girişi bulunmakta, kampüse ve heykel bahçesine açılan yönde ise diğer giriş bulunmaktadır (Şekil 4.45).

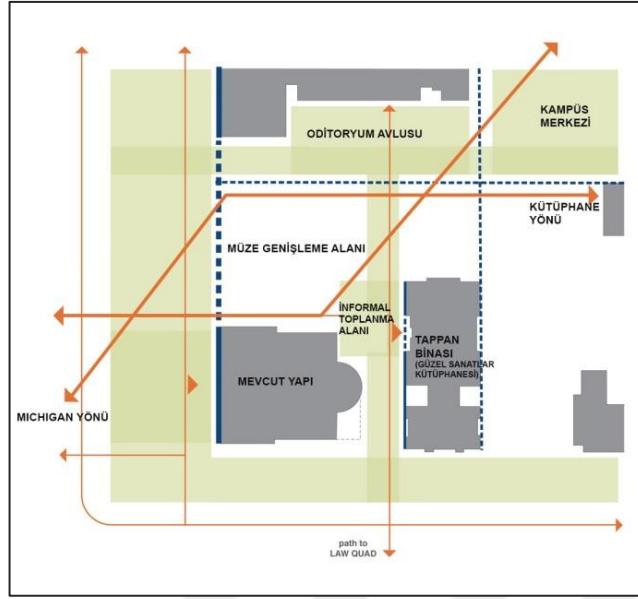

Şekil 4.45 Michigan Üniversitesi, Sanat Müzesi planı (University of Michigan Museum of Art, 2011).

Mimar girişleri ve cepheyi tasarlarken yapının konumundan yola çıkarak halka, kampüse ve çevre yapılara yönelmesini sağlamıştır. 3 galeri kanadı bulunan yapının bir kanadı eski yapı ile bağlantı sağlamakta, ikinci kanat batı yönünde sokağı tanımlamakta, diğeri ise kampüsün ana aksına bağlanmaktadır (Şekil 4.46). Ön tarafta bulunan kamusal alan, müze aracılığıyla arkadaki canlı kampüs hayatına bağlanmaktadır (Şekil 4.47). Müze çevresinde oluşturulan geniş toplanma alanlarında, üniversite öğrencileri etkinlikler düzenleyebilmekte, bu etkinliklerle halka da kendilerini ifade edebilmektedir. Tasarımda informal toplanma ortamlarının farklı noktalarda konumlanmasına önem verildiği görülmektedir. Dış mekânın yanı sıra iç mekânda da bu türden sosyal ortamların yaratılacağı ve ziyaretçilerin birlikte öğreneceği kültürel kesişme noktaları yaratılmıştır.

Şekil 4.46 Müzenin çevre ile kurduğu ilişki (Allied Works Architecture, b.t).

Şekil 4.47 Müze konseptinin oluşturulma süreci (Allied Works Architecture, b.t).

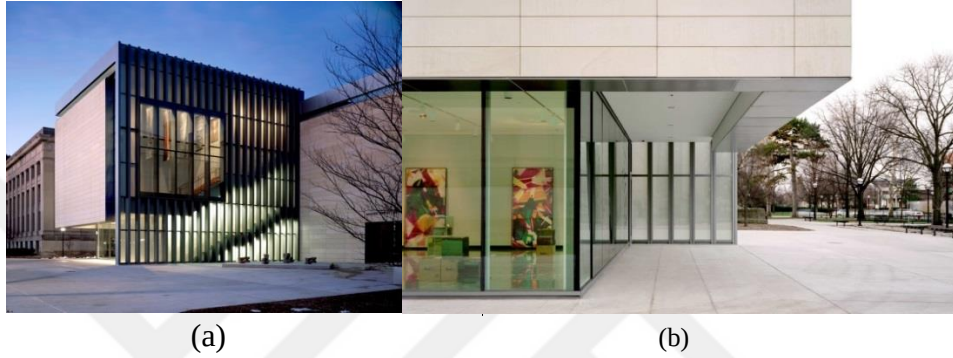
Bahsedilen üç kanat atriyum ile birbirine bağlanmakta, bu bağlantı noktası yapının merkezini ve sosyal kesişme alanını oluşturmaktadır. Galerilerin de birbiriyle görsel iletişim kurmasını sağlayan atriyum, ziyaretçilere mekânı daha rahat algılatmakta, kişilerin farklı galeriler arasında ilişki kurmasını sağlamaktadır (Şekil 4.48).

Şekil 4.48 Mekânları birbirine bağlayan galeri boşluğu (Allied Works Architecture, b.t).

Yapıda geçirgen bir dil kullanıldığı görülmektedir. Çevredeki yapıların da bir manzara ögesi olarak sergilenmek istendiği yerlerde ve zemin katta dış mekân ile görsel bağlantı kurmak için geçirgen cephe kullanılmıştır. Düşey sirkülasyonun bulunduğu alanlar da cephenin geçirgenliği ile dış mekândan okunabilmektedir

(Şekil 4.49). Çevresiyle görsel bağlantılar kuran müze, tarihi yapılara yönelmesiyle, üniversite dışından gelen ziyaretçilerin üniversitenin tarihi dokusunun farkına varmasını sağlamaktadır. Cephelerdeki masif yüzeyler konsol taşınan, betonarme ve kireçtaşından duvar ile oluşturulup; geçirgen yüzeyler cam ve çelik cephe elemanları ile oluşturulmuştur (University of Michigan Museum of Art, (2011). Betonarme cepheler eski yapı ile uyumu sağlarken, diğer cepheler geçirgen oluşlarıyla galerilere bol miktarda gün ışığı sağlamaktadır.

Şekil 4.49 (a) Yapıda geçirgen özellikte cephe kullanımı; (b) Zemin kata çevreyle iletişim kuran galeriler (Allied Works Architecture, b.t).

Yeni yapı genişletilmiş galeriler, sınıflar, depo alanları, koruma laboratuvarları, kütüphane, kafe ve 235 kişilik seminer salonu içermektedir (University of Michigan Museum of Art, 2011). Eğitim birimlerini de bulunduran bu yapının tarihi yapı ile kesiştiği noktada forum alanı bulunmakta, bu alan müzenin en aktif ve sosyal etkileşime açık alanını oluşturmaktadır (Şekil 4.50). Ayrıca kamusal alan ve üniversite kampüsünün birleştiği noktada bulunmasıyla bir etkileşim alanı yaratmaktadır.

Şekil 4.50 Her türlü etkinliğin düzenlendiği forum alanı (Allied Works Architecture, b.t).

4.3.3 Minnesota Üniversitesi, Weisman Sanat Müzesi, ABD

Frederick Weisman tarafından finanse edilip koleksiyonu oluşturulan müze ilk olarak 1934 yılında üniversitenin içinde küçük bir bölüm olarak kullanıma açılıp 1993 yılında Frank Gehry tarafından yeniden tasarlanmıştır (Weisman Art Museum, b.t). Müze keşfetme ve yaratıcı düşünceye yönelik olarak üniversite ve toplumla bağlantılı sanatsal deneyimler yaratmaktadır. Günümüzde sanatı halk ve üniversite için ulaşılabilir yapmak amacıyla eğitim müzenin temel misyonu olarak görülmektedir.

Öğrenme ortamı olarak müze

21. yy Amerikan sanatçılarının eserleri, seramik ve çağdaş sanat eserleri müze koleksiyonunda bulunmaktadır. Müze ülkenin en geniş kamusal sanat programlarından birine ev sahipliği yapmaktadır. Geleneksel heykellerden multimedya enstalasyonlarına kadar çeşitlilik gösteren eserler kampüs içinde binaların girişinde, hollerde, avlularda, meydanlarda sergilenmektedir (Weisman Art Museum, b.t). Bu eserlerin bir kısmı insanları ve olayları anmak, bir kısmı sosyal ve politik söylemleri ifade etmek içindir. Her biri kampüsün farklı noktalarındaki mekân algısını derinleştirmektedir. Üniversite kullanıcılarına her an sanatla karşılaşabilecekleri, estetik duyularını geliştirebilecekleri alanlar yaratmaktadır.

Weisman Müzesi görsel sanat işleri üstünden eleştirel düşünce, gözlemlene, tartışmalar aracılığıyla öğreten aktif bir öğrenme mekânıdır. Üniversite öğrencileri, ilköğretim öğrencileri, eğitimciler ve aileler için eğitim programları oluşturmaktadır. Üniversite öğrencileri için yazı yarışmaları düzenleyip, dil zekâlarının gelişimlerini teşvik etmekte, fakültelerin müze mekânlarını derslik olarak kullanmasını sağlamaktadır. Belirli günlerde belirli temalar üzerinden dersler, film gösterimleri, performanslar, tartışmalar, paneller, sanat üretim atölyeleri düzenlenmekte, lise öğrencileri için ise mimarlık tanıtım atölyeleri yapılmaktadır. Müzede düzenlenen halka açık turlarda hem koleksiyona hem de müze mimarisine yönelik anlatımlar yapılmaktadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Kampüs içinde yeni cephesiyle dikkat çeken yapı, Missisipi Nehri kıyısında bulunmaktadır. Güzel bir manzaraya sahip olan yapının bahçesinde, bina girişlerinde, hollerde heykeller, enstalasyonlar, multi-medya enstalasyonları gibi sanat eserleri bulunmakta, henüz binaya girmeden bile insanların sanatla karşılaşmasına olanak vermektedir. Kampüs için simgesel bir değeri olmakla birlikte, dikkat çekici mimarisiyle pek çok noktadan rahatça algılanabilmektedir (Şekil 4.51).

Şekil 4.51 Weisman Sanat Müzesi'nin yeni cephesi (Weisman Art Museum, 2015).

Müze kutlamalar, toplantılar, buluşmalar, kokteyller için uygun mekânlara sahip olup, kalabalık yemek ve resepsiyonların verilebileceği bir galerisi bulunmaktadır. Seminer oturma düzenine sahip olan, ihtiyaca göre açılıp galeri ile birleştirilebilen ve kalabalık etkinliklere ev sahipliği yapan nitelikte bir salonu ve küçük gruplar için seminer salonu bulunmaktadır. Böylece sadece eserlerin sergilendiği bir alan değil her türlü sanatsal ve sosyal etkinliğe olanak veren, esnek kullanımıyla eğitim aktivitelerini çeşitlendirebilen bir mekândır.

Gehry müze yapısı içinde galeri boşluğunun çok vurgulu olup, sanat eserlerinin etkisini azaltmasını istemediği için sadece gerekli yerlerde kullanmıştır. Sergi galerilerinin aydınlatılması için tavanda yarıklar açılmıştır ve büyük boyutlu objelerin de sergilenebilmesi için farklı yüksekliklerde hacimler yaratılmıştır (Şekil 4.52).

Şekil 4.52 (a) Geniş sergi galerileri; (b) Galerilerin doğal ışık almasını sağlayan çatı yarıkları (Weisman Art Museum, 2015).

Yapının giriş cephesinde paslanmaz çelik kullanılırken geri kalan kısımlarında çevredeki kampüs yapılarıyla uyumlu olması bakımından kiremit kullanılmıştır. Günişliğini çeşitli açılardan alıp, nehir manzarasını seyrettirecek şekilde batı cephesinde pencereler açılmıştır (Şekil 4.53).

Şekil 4.53 Manzaraya yönelen sergi galerileri (Weisman Art Museum, 2015).

4.3.4 Michigan Devlet Üniversitesi, Eli ve Edythe Broad Sanat Müzesi, ABD

2012 yılında açılan müze sanatçıların eserlerini inceleyerek çağdaş kültürü keşfetmeyi amaçlamakta, sanatçıların fikirleri, kelimeleri ve eylemlerinin dünyayı sorgulamak ve anlamak için yeni ufuklar açtığı fikrini savunmaktadır. Antik kültürlerden günümüze kadar olan sürece ait sanat eserlerini genişletmeyi, korumayı, sergilemeyi görev edinmiştir. 2012 yılında açılan müzeye kuruluşu süresince bağış sağlayan Eli ve Edith Broad'ın ismi verilmiştir (Eli and Edythe Broad Art Museum, b.t).

Öğrenme ortamı olarak müze

Müze Antik Yunan'dan Amerika'nın keşfine, Ortaçağ'dan Rönesans'a ve günümüzün çağdaş sanatına uzanan zengin bir koleksiyona sahiptir. Başlıca eserler arasında Yunan ve Roma antik eserleri, ortaçağ ve Rönesans tezhipleri, 19. yy Amerikan resimleri, 20.yy heykel ve çağdaş sanat işleri bulunmaktadır. Genişleyen koleksiyonda daha çok modern ve çağdaş sanat işlerine yer verilmektedir (Eli and Edythe Broad Art Museum, b.t).

Hafta sonları halka yönelik düzenlenen ücretsiz turlarda sergiler ve müzenin mimarisi konusunda anlatımlar yapılmaktadır. Çağdaş sanat eserlerinin yanı sıra çağdaş bir mimariye de sahip olan müze, bu gezilerle ziyaretçilerin mimari yapı kültürünü genişletmektedir. Yaratılan mekânsal farkındalıkla birlikte ziyaretçiler obje-mekân-çevre ilişkisini kurabilmekte, mekânsal deneyimlerini zenginleştirmektedir. Sanatçılarla beraber gerçekleştirilen “aile günleri”nde sanat etkinlikleri düzenlenmekte, aileler kendi sosyal çevrelerinden farklı olarak diğer kişilerle de etkileşime geçerek müzede kurulan bilgiyi çeşitlendirmektedir.

Diğer üniversite müzelerinden farklı olarak çocuklara değil, daha çok üniversite öğrencilerine ve yetişkinlere yönelik etkinlikler kurgulayan müze, üniversite öğrencilerinin de kendi sanat işlerini sergilemesine ve mekânı bir çalışma laboratuvarı olarak kullanmasına olanak vermektedir. Bu anlamda üniversite-müze etkileşiminin en iyi sağlandığı müzelerden biridir. Öğrenciler bireysel ya da grup olarak ürettikleri sanatı, müze aracılığıyla halka aktarabilmekte, böylelikle müze bir üretim mekânı haline gelmektedir. Çağdaş bir müze ortamında diğer sanat eserleriyle de etkileşime geçen öğrenciler kendi deneyimlerini oluşturmakta, sanat üretimlerinde mekânı daha fazla deneyimlemekte ve aidiyet duygusu geliştirmektedir. Film gösterimleri, sanatçı seminerleri, üniversite öğrencilerine yönelik sanat eğitimleri gibi etkinliklerin de düzenlenmesiyle müze üretimin yanı sıra informal bir öğrenme merkezine dönüşmektedir.

Sanatçılar öğrencileri, aileleri, toplumun her kesiminden insanları müzede ve kentin farklı noktalarında gerçekleştirilen sanat etkinliklerine davet etmektedir. Sosyal sorumluluk kapsamında gerçekleşen bu etkinliklerde interaktif enstalasyonlar kurulmakta, halka yönelik katılımlı aktiviteler düzenlenmektedir (Eli and Edythe Broad Art Museum, b.t). Sanat müzede kapalı bir kavram olmaktan çıkıp kentle bütünleşmekte, üretimlerde halkın da aktif olması sağlanmaktadır. Müzenin yanı sıra kentin farklı bölgelerinde sanatın üretilmesi ve deneyimlenmesi, müzeyi ziyaret etmeyecek olan kişilerin de sanatla buluşmasını, sanat bilgisinin geniş bir çevreye yayılmasını sağlamaktadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

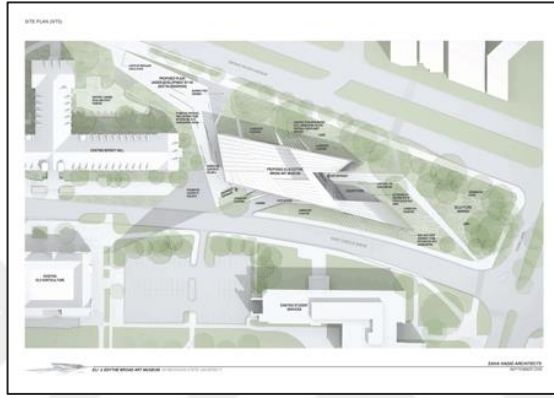
2008 yılında müze için açılan mimari proje yarışmasını kazanan Zaha Hadid, müze ve üniversitenin dinamik vizyonunu yansıtan bir yapı tasarlamıştır. Yapının paslanmaz çelik ile katlanmış plak etkisi verilerek tasarlanan cephesi, Gotik mimariye sahip üniversite yapılarının tuğla dokusuyla zıtlık oluşturmaktadır (Şekil 4.54).

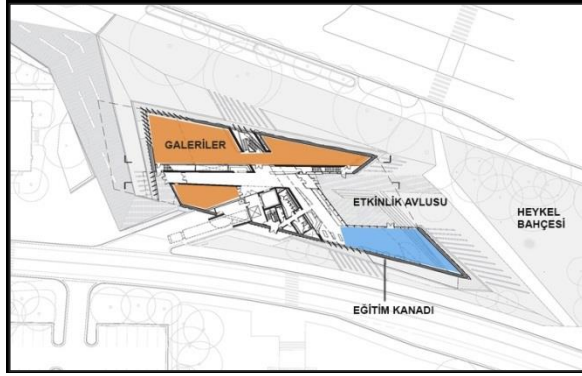
Şekil 4.54 Müze ve çevre yapıların arasında görülen zıtlık (Frearson, 2012).

Müze, Grand River caddesinin kuzeyinde kalan semtin yoğun bir bölgesi ile güneyinde kalan üniversitenin tarihi dokunun kesişim noktasında yer almaktadır. Binanın formu, bu kesişim noktasına ulaşan yolların izlerinden hareketle ve müzeye manzara oluşturacak yönler de dikkate alınarak üretilmiştir (Şekil 4.55). Peyzaj ve topoğrafyada yapılan bu detaylı inceleme müzenin bağlamıyla uyumlu hale gelmesini, çevresiyle etkileşim kurmasını sağlamıştır. Zaha Hadid kültürel etkileşimin müze tasarımında başlıca kriter olduğunu, müze tasarımının üniversite ve kent halkını iletişime davet ettiğini belirtmektedir (Frearson, 2012). Güneyde

üniversite kampüsüne ve kuzeyde kente yönlenecek şekilde iki farklı noktada giriş ve meydanlar oluşturularak farklı kullanıcıların erişimi sağlanmıştır. Ancak ana giriş ve heykel bahçesi kente dönük olup, bu yöndeki giriş daha davetkâr olduğundan kentliyi müzeye dâhil etme çabasının olduğu düşünülebilir. Ayrıca eğitim kanadının da bu yöne dönük olması ve dış mekân avlusuyla desteklenmesi üniversite ile halk arasında bir diyalog zemini oluşturma misyonunu gerçekleştirmektedir (Şekil 4.56).

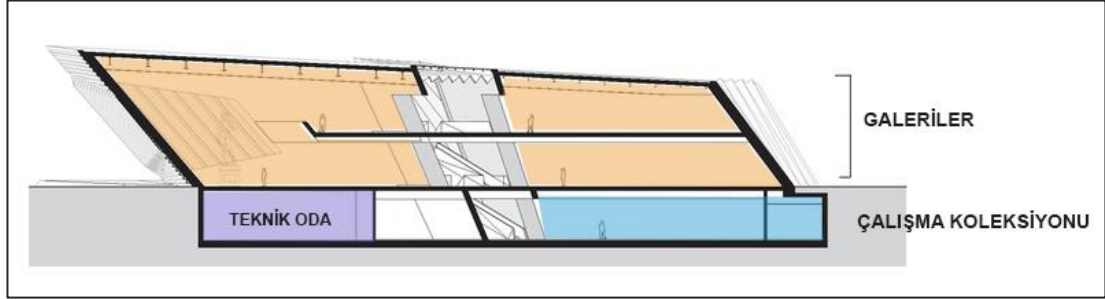
Şekil 4.55 Çevre yolların izleriyle oluşturulan yapı formu (Frearson, 2012).

Şekil 4.56 Dış mekân avlusuyla ilişkilenen eğitim kanadı (Frearson, 2012).

Müzede sergi galerileri tüm katlara yayılmış olmakla birlikte, zemin katta eğitim birimi, kafeterya, dükkân; bodrum katta çalışma odaları, çalışma koleksiyonu, medya galerisi, yönetim; dış mekânda ise heykel galerisi bulunmaktadır. Heykel sergisinin dış mekâna yayılmış olması sanatı kentin bir parçası haline getirme, halk-üniversite-sanat karşılaşmalarını arttırma potansiyelini taşımaktadır. 1600 m²'lik alana yayılmış olan sergi galerileri zemin kattan başlayıp iki kat boyunca devam eden geniş bir galeri boşluğuna açılmaktadır (Şekil 4.57). Bu boşluk kimi zaman sergi galerileri

arasında görsel temas sağlamakta, kimi zaman ise eğitim ve etkinlik alanında ferah bir atmosfer yaratmaktadır.

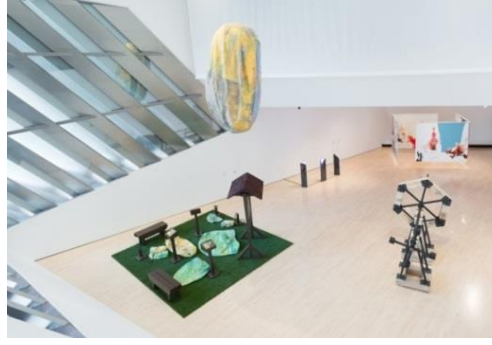

Şekil 4.57 Eli ve Edythe Broad Sanat Müzesi binasının kesiti (Frearson, 2012).

Tasarımın ana unsuru olan birbirine bağlı geometriler, mekânları çeşitlendirerek müze içinde görsel ve fiziksel kesişmelerin ve iletişimin kurulduğu bir dizi mekân tanımlamaktadır. Eğik cam yüzeylerin sergi galerilerine de uzaması galerideki atmosferi çeşitlendirmekte, küratörlerin sergi düzenini oluştururken koleksiyonu ve mimariyi beraber yorumlamasını gerektirmektedir. Bazı sergilerde bu yüzeyler serginin bir parçası olarak kullanılma potansiyeli taşımaktadır (Şekil 4.58). Ziyaretçi bir yandan sanat eserini anlamlandırırken bir yandan da müze mimarisi üzerine düşünmeye teşvik edilmektedir. Sergi galerilerinin pek çoğu saydam yüzeylerle kaplı olmasına rağmen cephede bulunan eğik paneller nedeniyle güneş ışığını doğrudan almamaktadır (Şekil 4.59). Bu aydınlık sergi mekânlarına ek olarak bodrum katta dijital teknolojilerin sergileme aracı olarak kullanıldığı karanlık galeriler de bulunmaktadır.

Şekil 4.58 Bina yüzeyi ve sergilenen objelerin etkileşimi (Eli and Edythe Broad Art Museum, b.t.).

Şekil 4.59 Güneş ışığı ile aydınlanan sergi galerileri (Eli and Edythe Broad Art Museum, b.t).

Sanatçılarla beraber düzenlenen aile günlerinde müzenin eğitim kanadı sanat stüdyosuna dönüştürülmekte, bu türden interaktif sanat etkinliklerinde müze dışında kalan heykel bahçesi de kullanılmaktadır. Eğitim kanadının ve müze girişinin çevrelediği açık alan etkinliklerin müze dışına taşmasını, daha fazla kişinin katılımını sağlamaktadır (Şekil 4.60 ve 4.61). Ayrıca bu etkinlikler sadece müze sınırları içinde kalmayıp kampüsün ve kentin pek çok yerine taşmaktadır.

Şekil 4.60 Etkinlikler için kullanılan iç mekân (Eli and Edythe Broad Art Museum, b.t).

Şekil 4.61 Etkinlikler için kullanılan dış mekân (Eli and Edythe Broad Art Museum, b.t).

Üniversitenin sanat bölümündeki öğrencilerin kendi performanslarını sergileyebilecekleri bir ortamın olması, onların etkileşim halinde olmasını, birbirlerinden öğrenmesini, yeni deneyimlerle kendilerini geliştirmelerini sağlamaktadır. Ayrıca müzenin alışılmadık, hayal güçlerini zorlayan, yorumlamaya teşvik eden formunun yaratıcı bir süreç gerektiren sanat eğitime de katkısı olduğu söylenebilmektedir. Müze mimarisi üzerine düzenlenen turlarda ziyaretçinin yapı formu üzerine düşünmesi bir yandan da uzamsal zekâlarının gelişiminde etkilidir. Müze hem konum hem de formu aracılığıyla kenti ve üniversiteyi bütünleştirmesiyle sanatın geniş çevrelere aktarımı konusunda önemli bir yere sahiptir.

4.3.5 Asya Üniversitesi, Asya Modern Sanatlar Müzesi, Tayvan

Asya Üniversitesi'nde sanat ya da sanat tarihiyle ilgili bir bölüm olmamasına rağmen, öğrencilerini sanatla yakınlaştırmak, estetik deneyimlerle karakterlerinin biçimlenmesine yardımcı olmak amacıyla 2013 yılında Asya Modern Sanatlar Müzesi kurulmuştur. Müzenin kurulumu “Muhteşem üniversiteler, muhteşem sanat galerilerine sahip olur” prensibine dayanmakla birlikte, tasarımı kampüs için dönüşüm sağlayan bir katalizör durumundadır. Müze, genç Tayvanlı sanatçıların işlerini sergilemenin yanı sıra çağdaş sanat işleri için küresel buluşma ortamı olmayı hedeflemektedir (Asia Museum of Modern Art, b.t).

Öğrenme ortamı olarak müze

Sanat müzeleri genellikle sanat eğitimi veren üniversitelerde derslere yardımcı olması için ya da akademik çalışmalar sonucu elde edilen ürünlerin sergilenmesi için kurulmaktadır. Ancak üniversite bünyesinde ilgili bölümler olmadığından müzenin şimdilik sabit bir koleksiyonu bulunmamakta, geçici sergilere ev sahipliği yapmaktadır. Geçici sergilerin açılışında temayla ilgili performanslar sergilenmekte ve hem üniversite hem de halkın yararlanabileceği bir ortam yaratılmaktadır. Sergilere ek olarak atölye çalışmaları, sanatla ilgili konuşmalar ve forumlar düzenlenmektedir. Üniversite kişinin sanatsal yönünün gelişimini önemsemekte, bu

yaklaşımıyla üniversite kullanıcılarının sanatla beslenebileceği, estetik değerlerini geliştirebileceği ve kolayca erişim sağlayabileceği bir ortam sağlamaktadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Üniversite kampüsünün içinde bulunan müze, yurt binalarına yakın konumda bulunmasıyla öğrencilerin sık kullandıkları bir güzergah üzerinde yer almaktadır. Tadao Ando tarafından tasarlanan yapı, üçgen geometrisiyle kampüsün simge yapısı haline gelmiş ve öğrenciler, öğretim görevlileri, halkı bir araya getiren bir buluşma noktası olmuştur (Şekil 4.62). Mimar, müze binasının yanı sıra peyzaj tasarımına da önem vermiş, yapı tasarımında olduğu gibi benzer üçgen kurgu ile peyzajı tasarlamıştır. Sanat-doğa-insanın bir araya geldiği peyzaj, üniversite ve kent için de ilk karşılaşma noktasıdır.

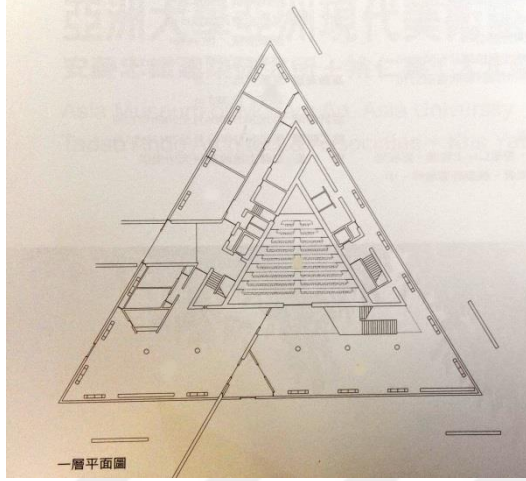

Şekil 4.62 Müze ve peyzaj ilişkisi (Designboom, 2015).

Tadao Ando, tasarımını çevre, mimarlık ve insan arasındaki dengeyi kurmak üzere kurguladığını belirtmektedir. Tasarım sürecinde öğrenciler ve akademik personel ile bir araya gelerek karşılıklı fikir alışverişine dayalı konuşmalar düzenlenmiş, kullanıcıların da tasarıma katılımı sağlanmıştır.

Üç adet üçgen katmanın farklı şekillerde üst üste gelmesiyle zemin katta kafeterya ve diğer birimlerin açık alan kullanımına hizmet edecek, korunaklı açık alanlar oluşturulmuştur. Giriş katı kafeterya, seminer salonu, dükkân gibi ikincil kullanımları içermekte iken üst katlar tamamen sergi galerilerine ayrılmıştır. Yapının

merkezi g n ş ğ  gerektirmeyen konferans salonuna ayrılmış ve çevresi sergi galerileriyle çevrilmiştir (şekil 4.63).

şekil 4.63 Asya Müzesi planı (Art wise, b.t).

Katmanların birbiri üstünde kaydırılarak bir araya gelmesi sergi galerilerinin boyutlarının değişmesine, bazı yerlerde daralıp bazı yerlerde genişlemesine neden olmaktadır. Geniş olan alanlar, hareket edebilir paneller ile esnek bir kullanım sağlamaktadır (şekil 4.64). Paneller sergi temasına göre yönlendirilerek, her seferinde farklı bir mekân deneyimi yaratmaktadır. Sergiler değiştikçe mekânın manzarayla ve objelerle kurduğu ilişki de değişmekte, ziyaretçiyi yorumlamaya ve sorgulamaya yönlendirmektedir. Bazı yerlerde ise galeri bir koridor halini almakta ve obje ile manzara ilişkisi daha da ön plana çıkmaktadır. Bu bölümde manzara da bir sergi öğesi olarak kullanılmaktadır (şekil 4.65). Çevredeki tarihi dokunun sergilenmesi, ziyaretçilerin tarihi yapılar konusunda farkındalık oluşturmasına ve kültürel miras bilincinin gelişmesine neden olmaktadır. Yapının cephesi sabit kalsa da hacimlerin ve manzaranın değişimi ziyaretçiler için mekân deneyimlerini çeşitlendirmektedir.

Şekil 4.64 Esnek mekân kullanımı (Designboom, 2015).

Şekil 4.65 manzaranın da sergilenmesine imkân veren geçirgen cephe (Designboom, 2015).

Müzenin galerileri ve lobisi aynı zamanda birer performans alanıdır. Sergi temalarıyla bağlantılı gerçekleştirilen performanslar ile hem farklı sanat türleri bir araya gelmekte hem de ziyaretçilerin obje ve performans arasında bağlantı kurması sağlamaktadır (Şekil 4.66). Üniversite öğrencileri ve sanatı mümkün olduğunca bir araya getirmek için çalışan müze dış mekânda da sergiler düzenleyerek bunu sağlamaktadır.

Şekil 4.66 Müzede performans sanatı (Asia Museum of Modern Art, b.t).

4.2 Dünyada Bulunan Üniversite Müzelerinin Değerlendirmesi

Dünyadaki üniversite müzeleri incelendiğinde pek çoğunun sanat müzesi olduğu, bu müzelerin öncelikle bağışlar aracılığıyla koleksiyonlarını oluşturup, daha sonra kuruldukları ve koleksiyonlarını genişlettikleri görülmektedir. Özellikle Rönesans döneminden itibaren varlıklı kişilerin sanat eserlerini toplayıp kendi koleksiyonlarını oluşturması ve bunları bir süre sonra üniversitelere bağışlaması sanat müzelerinin diğer müzelerden daha önce kurulması ve hızlı gelişmesinin sebeplerinden biri olarak görülmektedir. Arkeolojik ve etnografik koleksiyona sahip müzelerin de sanat koleksiyonuyla desteklendiği dikkat çekmektedir. Müzeler sadece arkeolojik koleksiyona sahip olmak yerine sanat ve arkeoloji müzesi adı altında kurulmaktadır.

Bilim müzeleri ise bağışlar yerine, üniversitenin bilimsel çalışmalar yoluyla zaman içinde oluşturduğu koleksiyonlara yer bulma ve bunları sergileme isteği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle koleksiyonların müzeye evrilme süreci daha sonraki yıllara dayanmaktadır. Genellikle ilk kuruldukları dönemde kamuya açık olmayıp, akademik kadronun ve öğrencilerin araştırma amaçlı kullanabileceği şekilde düzenlenmişlerdir. Zamanla koleksiyonların genişlemesiyle birlikte, bilim dalları sahip oldukları koleksiyonları birleştirerek halka açık müzeleri oluşturmuşlardır. Dünyada bilim müzesi kategorisine giren üniversite müzelerine bakıldığında pek çoğunun çeşitli bilim dallarının birleşimiyle oluşan Doğa Tarihi Müzeleri olduğu görülmektedir.

Üniversite ve halk arasında aracı bir kurum olmayı hedefleyen müzeler, düzenledikleri etkinliklerle akademik kadro, üniversite öğrencileri, çocuklar ve yetişkinler için etkileşim ortamları yaratmaktadır. Düzenlenen etkinliklerin yaş gruplarına ve ilgi alanlarına göre çeşitlendiği kişilerin bireysel seçimlerine önem verildiği görülmektedir. Ziyaretçiler bireysel ve sosyal bağamlarına göre müzedeki etkinliklere yönelmektedir. Müzelerdeki etkinlikler, atölye çalışmaları incelendiğinde pek çoğunda sosyal bir ortamın varlığına, kişiler arası diyaloga önem verildiği görülmektedir. Kişilerin birbirinden öğrendiği, bilgiyi yapılandırırken fikir alışverişleri ile çeşitliliğin sağlandığı bu yaklaşım ziyaretçilerin aktif bir katılımcı

olmasını sağlamakta, daha etkin bir şekilde öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Özellikle çocuklara yönelik düzenlenen yaratıcı drama, tiyatro, oyun, bulmaca, hikâye anlatımı gibi etkinlikler yorumlayarak, tartışarak, keşfederek birlikte öğrenmelerini sağlamaktadır.

Müzelerin sosyal sorumluluk projelerine de önem verildiği görülmektedir. Kentin çeperlerinde kalan bölgelerde ya da okullarda da müze deneyimi yaşatmak için çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Böylece müzenin fiziksel varlığının ve korunması gereken objelerin yanı sıra farklı deneyimlerle de müze ortamının yaşatılabileceği anlaşılmaktadır. Müzelerin her ortamda erişilebilir olmasını sağlayan diğer özelliği de internet ortamını aktif olarak kullanıyor olmalarıdır. Pek çok müze, koleksiyonunda bulunan tüm objeleri internet ortamına aktarmıştır. Buna ek olarak çocuklar için oyun, keşif föyleri hazırlanmıştır; öğretmenler için ise sınıfta uygulayabilecekleri etkinlikleri içeren eğitim kitapçıkları yer almaktadır. Kısacası müzeler sadece fiziksel ortamda kendilerini ziyaret edebilen kişilere değil, toplumun tüm kesimine hizmet etmeyi hedeflemektedir.

Tüm bu süreçlerde üniversite ve müzenin ortak hareket ettiği görülmektedir. Üniversitede üretilen bilgiler müzede ziyaretçilere aktarılmakta, halk birinci elden bilgiye ulaşmaktadır. Akademik personel ve üniversite öğrencileri için ise müze çalışmaları destekleyen ve çalışmaların aktarımına ortam sağlayan bir kurum durumundadır.

Genellikle köklü üniversitelerde birden fazla müzenin bulunduğu görülmektedir. Bu müzeler birbirlerine yakın konumlanarak müze komplekslerini meydana getirmekte ve çevrede bulunan kültür merkezi, kütüphane, oditoryum gibi birimlerle desteklenmektedirler. Bu alanlar kampüsün merkezinde, herkesin rahatça ulaşabileceği bir hat üzerinde konumlanmaktadır. Bu şekilde müze komplekslerinin oluşmadığı kampüslerde ise bilim müzeleri araştırma merkezlerine yakın, sanat müzeleri halk ve üniversite kesişiminin sağlanabileceği bölgelerde konumlanmaktadır (Tablo 4.1).

Tablo 4.1 Dünyadaki üniversite kampüslerinde bulunan kültürel odaklar

DÜNYADAKİ ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİNDE BULUNAN KÜLTÜREL ODAKLAR									
ÜNİVERSİTE MÜZELERİ	KONUM	YAPI TÜRÜ						SON DÖNEMLERDE İNŞA EDİLEN YAPI	İŞLEV DEĞİŞİKLİĞİ
		KENDİNE AİT YAPI	FAKÜLTE/ İDARI BİRİM İÇİNDE	TARİHİ YAPI	TARİHİ YAPIYA EK	İNŞA EDİLEN YAPI	İŞLEV DEĞİŞİKLİĞİ		
HARVARD ÜNİVERSİTESİ	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	✓		✓					
	PEABODY ARKEOLOJİ VE ETNOGRAFYA MÜZESİ	✓		✓					
	SEMITIC MÜZESİ		✓	✓					
	TARİHİ BİLİMSEL EKİPMANLAR KOLEKSİYONU	✓		✓					
	FOGG SANAT MÜZESİ	✓			✓				
	GÖRSEL SANATLAR MERKEZİ	✓		✓					
OXFORD ÜNİVERSİTESİ	PITT RIVERS MÜZESİ	✓			✓				
	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	✓		✓					
	ASHMOLEAN SANAT MÜZESİ	✓		✓					
	BİLİM TARİHİ MÜZESİ	✓		✓					
FLORIDA ÜNİVERSİTESİ	HARN SANAT MÜZESİ	✓				✓			
	FLORIDA DOĞA TARİHİ MÜZESİ	✓				✓			
	CURTIS PHILIPS PERFORMANS MERKEZİ	✓		✓					
MICHIGAN ÜNİVERSİTESİ	ANN-ARBOR MÜZESİ	✓				✓			
	SINDECUSE DIŞÇILIK MÜZESİ	✓		✓					
	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	✓		✓					
	KELSEY ARKEOLOJİ MÜZESİ	✓			✓				
	SANAT MÜZESİ	✓			✓				

Pek çok köklü üniversite müzesi tarihi değere sahip yapılarda kurulmuştur, ya da kuruluşlarından bir süre sonra bu yapılara taşınmış ve yıllarca bu binalarda kalmışlardır. Son yıllarda ise müze binalarında çağdaş anlayışa ve değişen eğitim yaklaşımlarına göre müze yapısını yenileme ihtiyacı doğmuştur. Bu nedenle ya eski binalara yapılan eklerle ya da yeni yapı tasarımı ile yeni müzecilik anlayışına uygun hale getirilmektedirler. Bu değişim incelendiğinde, özellikle sanat müzelerinin yeniden tasarlanması konusuna daha fazla çaba sarf edildiği görülmektedir. Bilim müzelerinde ise sayılarının az olmasıyla ya da bir kısmının kamuya açık olmamasıyla ilgili olarak bu konuda yeterli girişimin yapılmadığı söylenebilir.

Son dönemlerde tasarlanan üniversite müzelerinde kampüs içindeki yeri, çevre ile kurduğu ilişki tasarım sürecinde başlıca dikkat edilen kriterler arasında yer almaktadır. Hem yeni yapı tasarımında hem de tarihi yapıya ek yapıldığı durumlarda müze girişlerinin hem kentliyi hem de üniversite kullanıcılarını müzeye davet edecek şekilde yönlendirildiği, bunun için gerekirse birden fazla giriş tasarlandığı görülmüştür. Bu girişler ortak bir avluda ya da atriyumda kesişip üniversite ve kentli için bir buluşma, etkileşim noktası oluşturmaktadır.

Dışarıdan bakıldığında geometrisiyle dikkat çeken ve kampüs için simge değer taşıyan bu yapılar, iç mekânda eserleri gölgede bırakmayacak şekilde yalın kurgulanmıştır. Müzelerde sadece seminer salonları ve sınıflar eğitim ortamı olarak kullanılmamaktadır. Kafeterya, açık mekânlar, avlular ziyaretçilerin kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlamak ve didaktik bilgi aktarımından çok bilgi alışverişi, yorumlama, tartışmaya olanak vermekte ve informal öğrenmeyi desteklemektedir. Müzelerin son dönemlerindeki kullanımlarında tüm mekânların çok amaçlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Sadece araştırma, çalışma odaları, laboratuvarlar, koruma laboratuvarları gibi birimler işlevlerine göre kullanılıp galeriler, kafeteryalar, atölyeler, dış mekân gibi diğer birimler her türlü eğitim ve eğlence aktivitesi için kullanılmaktadır. Böylece klasik müzelerde görülen kasvetli ve didaktik müze algısı yıkılıp esnek, çok fonksiyonlu, her açıdan ulaşılabilir ve ferah müze ortamları kurgulanmıştır. Bu esnekliğin özellikle üniversite ve kent birlikteliği sağladığı için önemli olduğu söylenilebilir.

Müzelerin çevrelerindeki açık alanların tasarımına da önem verilmiştir ve aktivitelerin dış mekâna yayılması teşvik edilerek, bu alanlar için özel etkinlikler kurgulanmıştır. Dış mekânın aktif olarak kullanılıyor olması üniversite öğrencilerinde merak duygusu uyandırıp katılımı arttırmakta, hatta zamanla müze dış mekânının serbest zaman geçirme alanı olarak kullanılabilir olması mümkün görünmektedir. Pek çok sanat müzesinin çevresinde heykel bahçeleri yer almakta, bu bahçeler sanatın kampüs alanına yayılmasına öncülük etmekte ve hem kentlinin hem de üniversitenin sanatla karşılaşma alanlarını arttırmaktadırlar.

Üniversite müzelerinin her yaştan ve kesimden ziyaretçinin eğitimine önem veriyor olması mekân tasarımı ve kullanımını etkilemektedir. Pek çok müze yapılandırmacı öğrenme yaklaşımını dikkate alarak, ziyaretçinin içinde bulunduğu sosyal ve fiziksel bağlamın öğrenme üstünde oldukça etkili olduğunu bilerek etkinlikler düzenlemekte ve mekânı kullanmaktadır. Sosyal etkileşim ve diyalog aracılığıyla etkili bir öğrenme sağlanacağı gerçeğinden yola çıkılarak, müzelerde ziyaretçi katılımlı etkinliklerin düzenleneceği alanlar kurgulanmıştır. Etkinlikleri çeşitlendiren avlu, atriyum, galeri gibi mekânlar yaratılmıştır. Üniversite müzeleri özellikle çocuklara yönelik programlara önem vermekte, bu konuda artan talep ve daha konforlu öğrenme mekânları sunmak amacıyla, son zamanlarda çocuklara yönelik özel mekânların tasarlandığı görülmektedir. Bu alanlarda çocukların daha rahat algılamasına, kendi kendine yaparak öğrenmesine yönelik mekânlar kurgulanmaktadır. Hem açık hem kapalı alanlarda tasarlanan bu mekânlarla çocuklara yönelik aktiviteler daha da çeşitlenmektedir.

Müzeler internet sitelerini de eğitimin bir parçası olarak görmektedir. Müzeyi ziyaret edemeyenler için ya da ziyaret edip sonrasında daha detaylı bilgiye ulaşabilmek için koleksiyondaki objelerle ilgili detaylı bilgiler yer almakta, müzede gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar aktarılmaktadır. Bunların yanı sıra öğretmenlere yönelik müze öncesi-sonrası ya da sınıf içi etkinlik önerileri kitapçıkları, çocuklara yönelik farklı temalarda aktivite föyleri PDF olarak bulunmaktadır. Bu föyler aracılığıyla, çocuklara müze ziyareti öncesi yaptırılan uygulamalar çocuğun müzede ne göreceğini bilerek adaptasyon sorunu yaşamamasına ve daha rahat öğrenmesine

neden olmaktadır. Müzelerde görülen bir diğ r yenilik ise dijital teknolojiyi müze deneyimine dâhil etmeye çalışmaktır. Telefona indirilen uygulamalarla ya da dağıtılan tabletlerle müze deneyimi farklı bir boyuta taşınmaktadır.

Tez kapsamında incelenen  niversite müzelerinin genel değerlendirmeleri Tablo 4.2’de, öğrenme yaklaşımları bağlamında incelenen mekânsal özellikleri ise Tablo 4.3 ve 4.4’te  zet olarak verilmiştir.

Tablo 4.2 Dünya çapında incelenen üniversite müzelerinin genel özellikleri

DÜNYA ÇAPINDA İNCELENEN ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ															
	BAĞLI OLDUĞU ÜNİVERSİTE	MÜZE	BULUNDUĞU ÜLKE	YAPI TÜRÜ						KONUM	MÜZE AÇILIŞ TARİHİ	YAPI TARİHİ		MİMAR	
				KENDİNE AİT YAPI	FAKÜLTE/ İDARİ BİRİM İÇİNDE	TARİHİ YAPI	TARİHİ YAPIYA EK	SON DÖNEMLERDE İNŞA EDİLEN YAPI	İŞLEV DEĞİŞİKLİĞİ			İNŞA	RESTORASYON	YAPI TASARIMI	RESTORASYON / EK YAPI
BİLİM KOLEKSİYONUNA SAHİP MÜZELER	HEBREW ÜNİVERSİTESİ	BLOOMFIELD BİLİM MÜZESİ	İSRAİL	√			√	√		KAMPÜS İÇİNDE	1992		2001		SCHWARTZ BESNOSOFF + SO ARCHITECTURE
	UTAH ÜNİVERSİTESİ	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	ABD	√				√		KAMPÜS İÇİNDE	1969	2011		ENNEAD ARCHITECTURE	
	OXFORD ÜNİVERSİTESİ	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	İNGİLTERE	√		√				KAMPÜS İÇİNDE	1860	1855		DEANE & WOODWARD	
	HARVARD ÜNİVERSİTESİ	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	ABD	√		√				KAMPÜS İÇİNDE	1859-1872		1998	DEANE & WOODWARD	
	FLORIDA ÜNİVERSİTESİ	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	ABD	√				√		KAMPÜS İÇİNDE	1891		1968;1996; 2004		
ARKEOLOJİK VE ETNOGRAFİK KOLEKSİYONA SAHİP MÜZELER	HARVARD ÜNİVERSİTESİ	FOGG SANAT VE ARKEOLOJİ MÜZESİ	ABD	√			√			KAMPÜS İÇİNDE	1895		1927;2014		RENZO PIANO
	OXFORD ÜNİVERSİTESİ	ASHMOLEAN SANAT VE ARKEOLOJİ MÜZESİ	İNGİLTERE	√			√			KAMPÜS İÇİNDE	1683	1908	2009		RICK MATHER
SANAT KOLEKSİYONUNA SAHİP MÜZELER	YALE ÜNİVERSİTESİ	SANAT GALERİSİ	ABD	√			√			KAMPÜS İÇİNDE	1832	1928	1953;2012		LOUIS KAHN
	MICHIGAN ÜNİVERSİTESİ	SANAT MÜZESİ	ABD	√			√			KAMPÜS İÇİNDE	1856		2009		ALLIED WORKS ARCHITECTURE
	MINNESOTA ÜNİVERSİTESİ	WEISMAN SANAT MÜZESİ	ABD	√			√			KAMPÜS İÇİNDE	1934	1934	1993		FRANK GEHRY
	MICHIGAN DEVLET ÜNİVERSİTESİ	ELI VE EDYTHE BROAD SANAT MÜZESİ	ABD	√				√		KAMPÜS İÇİNDE	2012	2012		ZAHA HADID	
	ASYA ÜNİVERSİTESİ	MODERN SANATLAR MÜZESİ	TAYVAN	√				√		KAMPÜS İÇİNDE	2013	2013		TADAO ANDO	

Tablo 4.3 Dünya çapında incelenen bilim koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinin öğrenme ortamı olarak incelenmesi

DÜNYA ÇAPINDA İNCELENEN BİLİM KOLEKSİYONUNA SAHİP ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN ÖĞRENME ORTAMI OLARAK İNCELENMESİ																							
KOLEKSİYON TÜRÜ	BAĞLI OLDUĞU ÜNİVERSİTE	MÜZE	ERİŞİM DURUMU	KOLEKSİYON OLUŞUMU	KOLEKSİYON TÜRÜ	GEÇİCİ SERGİLER	İNTERNET ÜZERİNDEN ERİŞİM DURUMU	MÜZE EĞİTİMCİSİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMI	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN PROGRAMLAR			KONUM	TASARIM ANA FİKRİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN MEKAN NİTELİKLERİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN MEKANLAR							GÖRSEL
										ÇOCUKLAR	ÜNİVERSİTE KULLANICILARI	HALK				AÇIK ALAN KULLANIMI	KÜTÜPHANE	SEMİNER ODASI	ÇALIŞMA ODALARI	LABORATUVAR	ATÖLYELER	KAFETERYA	
BİLİM KOLEKSİYONUNA SAHİP MÜZELER	HEBREW ÜNİVERSİTESİ	BLOOMFIELD BİLİM MÜZESİ	HER ZAMAN	BAĞIŞ VE AKADEMİK ÇALIŞMALAR	ELEKTRİK, TEMEL FİZİK, DOĞA VE TEKNOLOJİYİ ANLATAN KOLEKSİYON	✓	—	VAR	YAPILANDIRMACI VE SOSYO-KÜLTÜREL YAKLAŞIM	ATÖLYELER, BİLİM YARIŞMALARI, BİLİM TİYATROLARI, HANDS-ON AKTİVİTELER, EĞLENCE PARKI, GEZİCİ SERGİ	TEMATİK KONFERANSLAR, TARTIŞMA PLATFORMLARI, ARAŞTIRMA MERKEZİ İLE İŞBİRLİĞİ	ÖĞRETMENLERE YÖNELİK EĞİTİMLER, TEMATİK KONFERANSLAR, REHBERLİ TURLAR, ARAŞTIRMACILARLA SOHBET, SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİ	KAMPÜSÜN KÜLTÜREL ODAK NOKTASINDA	MÜZENİN ÜNİVERSİTE VE KENT ARASINDA GEÇİŞİ SAĞLAMASI VE KEŞİŞİM NOKTASI YARATMASI HEDEFLENMİŞTİR. TOPOĞRAFYANIN DENEYİMLENEBİLİR OLMASINA ÖNEM VERİLMİŞTİR.	GALERİLER ARASI GÖRSEL TEMAS, TEMATİK BAĞÇELER, TIRMANMA DUVARI, TOPOĞRAFYA DENEYİMİ, SU, TOPRAK GİBİ DOĞAL ÖGELERİN MEKAN İÇİNDE KULLANIMI, 'YEŞİL IŞIKLIKLAR' İLE DOĞAL AYDINLATMA ALAN MEKANLAR	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	UTAH ÜNİVERSİTESİ	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	HER ZAMAN	BAĞIŞ VE AKADEMİK ÇALIŞMALAR	PALEONTOLOJİ, ARKEOLOJİ, MİNERALOJİ, ZOOLOJİ, BOTANİK	✓	KOLEKSİYONA ERİŞİM	VAR	YAPILANDIRMACI VE SOSYO-KÜLTÜREL YAKLAŞIM	ATÖLYELER, YAZ KAMPLARI, HAFTASONU PROGRAMLARI, TEMALİ DOĞUMGÜNÜ PARTİLERİ	ÖĞRENCİLERİN KOLEKSİYON OLUŞUMU, KATALOGLAMA, BAKIM, ARAŞTIRMA, OBJELERİ ANALİZ ETME İŞLERİNE DAHİL EDİLMESİ, GÖNÜLLÜLÜK PROGRAMLARI, DİSİPLİNLERARASI PROJELERİN YÜRÜTÜLMESİ	ARAŞTIRMACILAR İLE SOHBET, ÇALIŞMALARI İZLEME FIRSATI, BİLİM TEMALİ FİLM GÖSTERİMLERİ, MÜZE MİMARİSİ TURLARI, GÖNÜLLÜLÜK PROGRAMLARI, SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİ	ARAŞTIRMA MERKEZLERİNE YAKIN BİR ALANDA	BULUNDUĞU DOĞAL PEYZAJ ALANINDAN REFERANS ALARAK TASARLANMIŞ, MÜZE İÇ VE DIŞ MEKANINDA JEOLÖJİK OLUŞUMLAR HİSSETTİRİLEREK ÇEVRESİYLE VE KOLEKSİYONUUYLA UYUMLU OLMASI SAĞLANMIŞTIR.	GALERİLER ARASI GÖRSEL TEMAS, ARAŞTIRMA VE SERGİ BİRİMLERİNİN BİRBİRİNDEN AYRILMASI, DUYULARA HİTAP EDEN İNTERAKTİF SERGİLEME ORTAMI, ATRİYUMUN ÇEŞTİLİ ETKİNLİKLER İÇİN KULLANIMI, MİMARİNİN MÜZE TEMASIYLA UYUMLU OLMASI	—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	OXFORD ÜNİVERSİTESİ	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	HER ZAMAN	ÜNİVERSİTENİN KURULUŞUNDAN İTİBAREN BİRİKEN KOLEKSİYON	ENTOMOLOJİ, JEOLÖJİ, ZOOLOJİ	✓	KOLEKSİYONA ERİŞİM, ÇOCUKLARA YÖNELİK EĞİTİM VE OYUN FÖYLERİ	VAR	YAPILANDIRMACI VE SOSYO-KÜLTÜREL YAKLAŞIM	REHBERLİ TURLAR, OYUNLAR, TARTIŞMALAR	ÇEŞİTLİ BİLİM DALLARINDAKİ PROJELER DESTEKLENMEKTE	ARAŞTIRMACILAR İLE SOHBET, MÜZE MİMARİSİNİ TANITICI TURLAR, TEMATİK EĞİTİMLER, GÖNÜLLÜLÜK PROGRAMLARI, DİJİTAL UYGULAMALARLA MÜZE DENEYİMİ ÇEŞİTLENMEKTE	KAMPÜS MERKEZİNDE	DÖNEMİN TENOLOJİSİNİ YANSITAN DEMİR VE CAM KULLANIMIYLA GENİŞ AÇIKLIKLı, MERKEZİ BİR ALAN YARATILMIŞTIR.	GALERİLERİN SERGİ DIŞINDA ÇEŞTİLİ ETKİNLİKLER İÇİN KULLANIMI	✓	—	✓	✓	✓	—	✓	
	HARVARD ÜNİVERSİTESİ	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	HER ZAMAN	ÜNİVERSİTENİN KURULUŞUNDAN İTİBAREN BİRİKEN KOLEKSİYON	CANLI TÜRLERİ, MİNERALER, ORMANLAR, DENİZ YAŞAMINA AİT OBJELER	✓	TEMATİK SUNUMLARIN WEB SİTESİNDEN AKTARIMI	VAR	YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM, AKTİF-KEŞFEDİCİ YAKLAŞIM	KEŞİF KARTLARI İLE KOLEKSİYON KEŞFİ, ATÖLYELER, DENEYLER	ÜNİVERSİTEDE ÜRETİLEN BİLGİLERİN HALKA AKTARIMI	TEMATİK SUNUMLAR, TARTIŞMALAR, MÜZECİLİKTE KULLANILAN YÖNTEMLERİN TANITIMI, AİLE TURLARI, ÖĞRETMENLER İÇİN SEMİNERLER	KAMPÜS MERKEZİNDE, MÜZE KOMPLEKSİNİN BİR PARÇASI	—	AÇIK ALAN KULLANIMI,GALERİLERİN SERGİ DIŞINDA ÇEŞTİLİ ETKİNLİKLER İÇİN KULLANIMI	✓	—	✓	✓	✓	✓	—	
	FLORIDA ÜNİVERSİTESİ	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	HER ZAMAN	SATIN ALIM, BAĞIŞ, AKADEMİK ÇALIŞMALAR	DOĞA BİLİMLERİ, ARKEOLOJİ, ETNOGRAFYA	✓	KOLEKSİYONA ERİŞİM	VAR	YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM, AKTİF-KEŞFEDİCİ YAKLAŞIM	KAMPLAR, İZCİ GRUPLARI, OYUNLAR, KEŞİF ETKİNLİKLERİ, TEMALİ DOĞUMGÜNÜ PARTİLERİ	KAMPÜS İÇİ VE DIŞINDAKİ ARAŞTIRMA MERKEZLERİ İLE İŞBİRLİĞİ	SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİ	KAMPÜSÜN KÜLTÜREL ODAK NOKTASINDA	DOĞAL ORTAMIN DENEYİMLENMESİ İÇİN DIŞ MEKAN KULLANIMI ÇEŞİTLENDİRİLMİŞ VE DOĞAL ORMAN DOKUSU DİKKATE ALINMIŞTIR.	KÜÇÜK ÇOCUKLAR İÇİN ÖZEL OLARAK TASARLANMIŞ MEKAN, DOĞAL ORTAMIN DENEYİMLENEBİLECEĞİ YAĞMUR ORMANI, ORMANLIK ALAN ROTALARI, DUYULARA HİTAP EDEN MEKANLAR, ESNEK MEKAN KULLANIMI, TEMALARI YANSITAN İÇ MEKAN TASARIMIYLA MEKAN DENEYİMİNİN ÇEŞİTLENMESİ	✓	—	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Tablo 4.4 Dünya çapında incelenen sanat ve arkeoloji koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinin öğrenme ortamı olarak incelenmesi

DÜNYA ÇAPINDA İNCELENEN SANAT VE ARKEOLOJİ KOLEKSİYONUNA SAHİP ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN ÖĞRENME ORTAMI OLARAK İNCELENMESİ																							
KOLEKSİYON TÜRÜ	BAĞLI OLDUĞU ÜNİVERSİTE	MÜZE	ERİŞİM DURUMU	KOLEKSİYON OLUŞUMU	KOLEKSİYON OLUŞUMU	GEÇİCİ SERGİLER	İNTERNET ÜZERİNDEN ERİŞİM DURUMU	MÜZE EĞİTİMCİSİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMI	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN PROGRAMLAR			KONUM	TASARIM ANA FİKRİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN MEKAN NİTELİKLERİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN MEKANLAR							GÖRSEL
										ÇOCUKLAR	ÜNİVERSİTE KULLANICILARI	HALK				AÇIK ALAN KULLANIMI	KÜTÜPHANE	SEMINER ODASI	ÇALIŞMA ODALARI	LABORATUVAR	ATÖLYELER	KAFETERYA	
ARKEOLOJİK VE ETNOGRAFİK KOLEKSİYONUNA SAHİP MÜZELER	HARVARD ÜNİVERSİTESİ	FOGG SANAT VE ARKEOLOJİ MÜZESİ	HER ZAMAN	ÜNİVERSİTENİN KURULUŞUNDAN İTİBAREN BİRİKEN KOLEKSİYON	RESİM, HEYKEL, FOTOĞRAF, ÇAĞDAŞ SANAT ESERLERİ, ARKEOLOJİK OBJELER	✓	KOLEKSİYONA ERİŞİM	VAR	YAPILANDIRMACI VE SOSYO-KÜLTÜREL YAKLAŞIM	ATÖLYELER TEMATİK TURLAR	ÜNİVERSİTEDE İŞLENEN DERSLER KAPSAMINDA MÜZE ZİYARETLERİ, SEMPOZYUMLAR, KONGRELER, ÖĞRENCİLERE YÖNELİK GÖNÜLLÜLÜK PROGRAMLARI, DİĞER ARAŞTIRMA MERKEZLERİYLE ORTAK ÇALIŞMALAR, KÜRATÖRLERE YÖNELİK ÇALIŞMALAR, SANAT ÇALIŞMALARİ MERKEZİ, ÜNİVERSİTE-ANLAŞMALI LİSELERİN İŞBİRLİĞİ,	ATÖLYE ÇALIŞMALARİ, DERSLER, FİLM GÖSTERİMLERİ, PERFORMANSLAR, KONSERLER, SERGİLERLE LGİLİ KURSLAR	KAMPÜSÜN KÜLTÜR KOMPLEKSİNDE	MÜZEDE KAMPÜSE VE KENTE YÖNELEN İKİ FARKLI YÜZ YARATILMIŞTIR VE BUNLAR BİR ATRİYUMDA KESİŞMEKTEDİR. TÜM MEKANLAR 'IŞIK KUTUSU' İLE BÜTÜNLEŞTİRİLMEKTE VE AYDINLIK MEKANLAR YARATILMAKTAĞİR.	ETKİLEŞİM ALANI OLUŞTURAN ATRİYUM, GALERİLERİN SERGİ DİŞİNDA ÇEŞTİLİ ETKİNLİKLER İÇİN KULLANIMI, ESNEK MEKAN KULLANIMI, ARAŞTIRMA VE SERGİ BİRİMLERİNİN FARKLI KOTLARDA KURGULANARAK BİRBİRİNDEN AYRILMASI, 'IŞIK KUTUSU' ARACILIĞIYLA DOĞAL AYDINLATMA SAĞLANMASI, SERGİ GALERİLERİNDE TARİHİ ÇEVREYE YÖNLENME	—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	OXFORD ÜNİVERSİTESİ	ASHMOLEAN SANAT VE ARKEOLOJİ MÜZESİ	HER ZAMAN	ÜNİVERSİTENİN KURULUŞUNDAN İTİBAREN BİRİKEN KOLEKSİYON	ÇEŞİTLİ KÜLTÜRLERE AİT SANAT ESERLERİ, ARKEOLOJİK OBJELER	✓	TELEFONA YÜKLENEN UYGLAMALAR İLE MÜZE DENEYİMİ ÇEŞİTLENMEKTEDİR	VAR	YAPILANDIRMACI VE SOSYO-KÜLTÜREL YAKLAŞIM	ATÖLYELER TEMATİK TURLAR	ÜNİVERSİTEDE İŞLENEN DERSLER KAPSAMINDA MÜZE ZİYARET EDİLMEKTE, ARAŞTIRMACILARIN ÇALIŞMALARİ İÇİN MEKAN VE KAYNAK SAĞLANMAKTA, ARAŞTIRMACILARIN ÇALIŞMALARINA ÖĞRENCİLER DE DAHİL OLABİLMEKTE	PANELLER, SOHBETLER, SEMİNERLER, ATÖLYE ÇALIŞMALARİ, TEMATİK TURLAR, ÇEŞİTLİ PERFORMANSLAR, AYIN BELİRLİ GÜNLERİNDE AKŞAM DÜZENLENEN ETKİNLİKLER	KAMPÜSÜN KÜLTÜR KOMPLEKSİNDE	GALERİ BOŞLUKLARI ARACILIĞIYLA TARİHİ VE EK YAPI BİRBİRİNE BAĞLANMAKTA, MEKANLAR ARASI GÖRSEL VE FİZİKSEL BAĞLANTI SAĞLANMAKTAĞİR	ETKİLEŞİM ALANI OLUŞTURAN VE PEK ÇOK NOKTAYLA GÖRSEL BAĞLANTI KURAN ATRİYUM, GALERİLER ARASI GÖRSEL BAĞLANTI, GALERİLERİN SERGİ DİŞİNDA ÇEŞTİLİ ETKİNLİKLER İÇİN KULLANIMI, ESNEK MEKAN KULLANIMI, ARAŞTIRMA BİRİMLERİ İLE SERGİLERİN KOT FARK İLE BİRBİRİNDEN AYRILMASI	—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
SANAT KOLEKSİYONUNA SAHİP MÜZELER	YALE ÜNİVERSİTESİ	SANAT GALERİSİ	HER ZAMAN	BAĞIŞLAR	ÇEŞİTLİ KÜLTÜRLERE AİT SANAT ESERLERİ, ÇAĞDAŞ SANAT ESERLERİ	✓	KOLEKSİYONA ERİŞİM	VAR	YAPILANDIRMACI VE SOSYO-KÜLTÜREL YAKLAŞIM	HİKAYE ANLATIMI YOLUYLA SANAT ESERLERİNİN TANITILMASI, TEMATİK TURLAR, ÇİZİM, BOYAMA, FOTOĞRAF ÇEKİMİ	TEMALİ TURLAR, ÖĞRENCİLERİN TALEBİNE GÖRE DÜZENLENEN EĞİTİMLER, GÖNÜLLÜLÜK PROGRAMLARI	GALERİ TURLARI, SOHBETLER, SANATÇI KONUŞMALARİ, KONFERANSLAR, PERFORMANSLAR, ÖĞRETİMENLERE YÖNELİK EĞİTİMLER	KAMPÜS MERKEZİNDE	EK YAPI TARİHİ YAPILAR İLE UYUMLU TASARLANMIŞTIR. IŞIK-GÖLGE İLİŞKİLERİNİN DÜŞÜNÜLMESİYLE MEKANLARIN ATMOSFERİ ÇEŞİTLENMEKTEDİR.	ESNEK MEKAN KULLANIMI, TARİHİ ÇEVRE DOKUNUN BİR SERGİ ÖGESİ OLARAK SEYRETTİRİLMESİ, DOĞAL IŞIK ALAN MEKANALAR	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	MICHIGAN ÜNİVERSİTESİ	SANAT MÜZESİ	HER ZAMAN	SATIN ALIMLAR VE BAĞIŞLAR	ÇEŞİTLİ KÜLTÜRLERE AİT SANAT ESERLERİ, ÇAĞDAŞ SANAT ESERLERİ	✓	KOLEKSİYONA ERİŞİM	VAR	YAPILANDIRMACI VE SOSYO-KÜLTÜREL YAKLAŞIM	OKUL MÜFREDATIYLA BAĞLANTILI ETKİNLİKLER, ÇİZİM, BOYAMA, TEMATİK TURLAR	KOLEKSİYONLA İLGİLİ PROJELER ÜRETİLEBİLMEKTE, SANATÇILAR VE KÜRATÖRLERLE SÖYLEŞİ, MÜZENİN ÖĞRENCİ BİRLİĞİNE KATILARAK ETKİNLİK DÜZENLEME, SERGİ KURMA, TURLAR DÜZENLEME, DERSLERİN BİR KISMININ MÜZEDE İŞLENMESİ	TEMATİK TURLAR, MÜZE MİMARİSİNİ ANLATAN TURLAR	KAMPÜS MERKEZİNDE, FAKÜLTELERİN ARASINDA	MÜZE KENT VE KAMPÜS ARASINDA BİR GEÇİŞ NOKTASI OLARAK ELE ALINMIŞTIR. ÇEVRESİNDE BULUNAN, MÜZEYİ DESTEKLEYEBİLECEK BİRİMLER DE DÜŞÜNÜLEREK TASARLANMIŞTIR.	GALERİLER ARACILIĞIYLA GÖRSEL BAĞLANTI KURAN MEKANLAR, ÇEVREDEKİ TARİHİ YAPIYA YÖNLENME İLE TARİHİ ÇEVRE BİLİNCİNİN OLUŞTURULMASI, ESNEK MEKAN KULLANIMI, DİŞ MEKANDA ÇEŞİTLİ TOPLANMA ALANLARININ YARATILMASI	✓	—	✓	✓	✓	✓	✓	
	MINNESOTA ÜNİVERSİTESİ	WEISMAN SANAT MÜZESİ	HER ZAMAN	SATIN ALIMLAR VE BAĞIŞLAR	ÇAĞDAŞ SANAT ESERLERİ	✓	—	VAR	YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM	ATÖLYELER, MİMARLIK TANITIM ATÖLYELERİ	ÜNİVERSİTEDE İŞLENEN DERSLER KAPSAMINDA MÜZE ZİYARET EDİLMEKTE, YAZI YARIŞMALARİ DÜZENLENMEKTE	DERSLER,FİLM GÖSTERİMLERİ, PERFORMANSLAR, TARTIŞMALAR, PANELLER, SANAT ÜRETİM ATÖLYELERİ, MÜZE MİMARİSİNE YÖNELİK TURLAR DÜZENLENMEKTE	KAMPÜS İÇİNDE	MİMARİSİYLE DİKKAT ÇEKEN BİR YAPI OLARAK TASARLANMIŞTIR. SERGİ GALERİLERİNİN BELİRLİ NOKTALARDA ÇEVRE DOKUYA YÖNLENMESİ SAĞLANMIŞTIR.	KAMPÜSÜN TÜMÜNÜN SERGİLEME ALANI OLARAK KULLANILMASI, ESNEK MEKAN KULLANIMI, DOĞAL IŞIK ALIMI.	—	—	✓	✓	✓	✓	✓	
	MICHIGAN DEVLET ÜNİVERSİTESİ	ELİ VE EDYTHE BROAD SANAT MÜZESİ	HER ZAMAN	SATIN ALIMLAR VE BAĞIŞLAR	ÇEŞİTLİ KÜLTÜRLERE VE DÖNEMLERE AİT SANAT ESERLERİ, ÇAĞDAŞ SANAT ESERLERİ	✓	KOLEKSİYONA ERİŞİM	VAR	YAPILANDIRMACI VE SOSYO-KÜLTÜREL YAKLAŞIM	—	ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ KENDİ SANAT İŞLERİNİ SERGİLEYEBİLMEKTE, MÜZEYİ SANAT ÜRETİM MEKANİ OLARAK KULLANMAKTA, SANATÇI SEMİNERLERİ, ÖĞRENCİLER İÇİN EĞİTİMLER	SERGİLER VE MÜZE MİMARİSİNE YÖNELİK TURLAR, AİLE ETKİNLİKLERİ, FİLM GÖSTERİMLERİ, SANATÇI SEMİNERLERİ	KAMPÜS VE KENTİN KESİŞİM NOKTASINDA	ÇEVRE DOKUNUN İZLERİNDEN YOLA ÇIKILARAK, ALANDA KÜLTÜREL ETKİLEŞİM YARATMAVİ HEDEFLEREREK TASARLANMIŞTIR. HEM KENT HEM DE KAMPÜS YÖNÜNDEN GELENLERİ KARŞILAMAKTAĞİR.	KENT VE KAMPÜS İÇİN BİR ETKİLEŞİM ALANI YARATMAKTA, EĞİTİM KANADI DİŞ MEKAN ETKİNLİK ALANI İLE İLİŞKİLENMEKTE, GALERİLER ARASI GÖRSEL TEMAS,	✓	—	✓	—	✓	✓	✓	
	ASYA ÜNİVERSİTESİ	MODERN SANATLAR MÜZESİ	HER ZAMAN	GEÇİCİ SERGİLER	—	—	✓	—	VAR	SOSYO-KÜLTÜREL YAKLAŞIM	—	ATÖLYELER, SEMİNERLER, PERFORMANSLAR, FORUMLAR	ATÖLYELER, SEMİNERLER, PERFORMANSLAR, FORUMLAR	KAMPÜS İÇİNDE YURT BİNALARINA YAKIN	YAPI PEYZAJ İLE BERABER ELE ALINARAK TASARLANMIŞTIR. FARKLI GENİŞLİKLERDE GALERİLERİN YARATILMASI, SERGİLENEN OBJELERİN ÇEŞİTLENMESİNİ SAĞLAMAKTAĞİR.	ESNEK MEKAN KULLANI, AÇIK-YARI AÇIK-KAPALI ALAN DENGESİNİN KURULMU OLMASI, MANZARANIN BİR SERGİ ÖGESİ OLARAK KULLANILMASI	✓	—	✓	✓	—	✓	✓

BÖLÜM BEŞ

TÜRKİYE’DE BULUNAN ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN ÖĞRENME ORTAMI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’de ön plana çıkmamış olmalarına rağmen pek çok üniversitede genellikle anabilim dallarına ait koleksiyonlar bulunmaktadır. Bu koleksiyonların bir kısmı maddi destek ve mekân sağlanmasıyla sergilenme imkânı bulmuştur, bir kısmı ise depolandıkları alanlarda sadece özel izinle kullanıma açılmaktadır (Tablo 5.1). Genel olarak devlet üniversiteleri, müze kurulumu için yeterli maddi desteğe sahip olmadığından koleksiyonun gelişimi, müze elemanı çalıştırma, mekân sağlama gibi konularda yetersiz kalmaktadır. Bu durum da işleyiş ve fonksiyon olarak müze gibi çalışmasına rağmen üniversitelere ait pek çok kurumun Kültür Bakanlığından ‘müze’ unvanını alamadığı için ‘araştırma merkezi’, ‘koleksiyon’ ya da ‘galeri’ adı altında hizmet vermesine neden olmaktadır.

Tezin bu bölümünde, Türkiye’deki üniversite müzelerinin durumlarını görebilmek ve karşılaştırma yapabilmek için farklı niteliklere, mekânlara sahip üniversite müzelerine yer verilmiştir. Özel mekâna sahip olan, araştırmacılar dışında halka da hizmet veren ve ziyaret edilip mekânsal açıdan incelenebilen müzeler tez kapsamına alınmıştır.

Tablo 5.1 Türkiye’de bulunan üniversite müzelerinin genel dağılımı

TÜRKİYE'DE BULUNAN ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN GENEL DAĞILIMI							
KOLEKSİYON TÜRÜ	BAĞLI OLDUĞU ÜNİVERSİTE	MÜZE	BULUNDUĞU ŞEHİR	YAPI TÜRÜ		KONUM	MÜZE AÇILIŞ TARİHİ
				KENDİNE AİT YAPI	FAKÜLTE/ İDARI BİRİM İÇİNDE		
BİLİM KOLEKSİYONUNA SAHİP MÜZELER	ODTÜ	BİLİM VE TEKNOLOJİ KOLEKSİYONU	ANKARA	✓		KAMPÜS İÇİNDE	2005
	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	VETERİNER ANATOMİ MÜZESİ	ANKARA		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2013
	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	ZİRAAT FAKÜLTESİ MÜZESİ	ANKARA		✓	KAMPÜS İÇİNDE	
	EGE ÜNİVERSİTESİ	TABİAT TARİHİ MÜZESİ	İZMİR		✓	KAMPÜS İÇİNDE	1973
	EGE ÜNİVERSİTESİ	NIYAZI LODOS BÖCEK MÜZESİ	İZMİR		✓	KAMPÜS İÇİNDE	
	BİLGİ ÜNİVERSİTESİ	ENERJİ MÜZESİ	İSTANBUL	✓		KAMPÜS İÇİNDE	2007
	YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ	ECZACILIK MÜZESİ	İSTANBUL		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2006
	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	JEOLOJİ MÜZESİ	İSTANBUL		✓	KAMPÜS İÇİNDE	
	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	ZOOLOJİ MÜZESİ	BURSA		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2014
	ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ	TARIM MÜZESİ	AYDIN		✓	KAMPÜS İÇİNDE	
	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	TARIM MÜZESİ	ADANA		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2013
	GAZİ ÜNİVERSİTESİ	ZOOLOJİ MÜZESİ	ANKARA		✓	KAMPÜS İÇİNDE	1982
	ERİNCAN ÜNİVERSİTESİ	DOĞA TARİHİ MÜZESİ	ERZİNCAN	✓		KAMPÜS DIŞINDA	2009
	ZONGULDAK KARAELİMAS ÜNİVERSİTESİ	BIYOLOJİ MÜZESİ	ZONGULDAK		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2011
	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	BÖCEK MÜZESİ	ISPARTA		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2012
	ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	BİTKİ MÜZESİ	SAMSUN		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2011
	ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	PIRİ REİS DENİZ MÜZESİ	ÇANAKKALE		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2014
	ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	YERBİLİMLERİ MÜZESİ	ÇANAKKALE		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2009
ARKEOLOJİK VE ETNOGRAFİK KOLEKSİYONA SAHİP MÜZELER	ODTÜ	ARKEOLOJİ MÜZESİ	ANKARA	✓		KAMPÜS İÇİNDE	1969
	EGE ÜNİVERSİTESİ	HALK OYUNLARI MÜZESİ	İZMİR	✓		KAMPÜS İÇİNDE	2016
	EGE ÜNİVERSİTESİ	ETNOGRAFYA MÜZESİ	İZMİR	✓		KAMPÜS DIŞINDA	2010
	GAZİ ÜNİVERSİTESİ	SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS MÜZESİ	ANKARA	✓		KAMPÜS DIŞINDA	2013
	MARMARA ÜNİVERSİTESİ	CUMHURİYET MÜZESİ	İSTANBUL	✓		KAMPÜS İÇİNDE	2010
	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	CUMHURİYET TARİHİ MÜZESİ	ESKİŞEHİR	✓		KAMPÜS DIŞINDA	1994
	ERCİYES ÜNİVERSİTESİ	GEVHER NESİBE TIP TARİHİ MÜZESİ	KAYSERİ	✓		KAMPÜS DIŞINDA	
	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	GAZİANTEP KÜLTÜR TARİHİ MÜZESİ	GAZİANTEP		✓	KAMPÜS İÇİNDE	
	TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	SULTAN II BAYEZİD KÜLLİYESİ SAĞLIK MÜZESİ	EDİRNE		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2008
	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	BEYAZIT KULESİ ANIT MÜZESİ	İSTANBUL	✓		KAMPÜS İÇİNDE	2010
	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ TIP TARİHİ MÜZESİ	İSTANBUL		✓	KAMPÜS İÇİNDE	
	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	ARKEOLOJİK VE KÜLTÜREL TARİH MÜZESİ	İSTANBUL		✓	KAMPÜS İÇİNDE	
	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	TÜRK HAMAM KÜLTÜRÜ MÜZESİ	İSTANBUL	✓		KAMPÜS DIŞINDA	2005
	GÜLHANE ASKERİ TIP AKADEMİSİ	TIP TARİHİ MÜZESİ	ANKARA	✓		KAMPÜS DIŞINDA	1998
SANAT KOLEKSİYONUNA SAHİP MÜZELER	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SANAT MÜZESİ	ANKARA		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2005
	SABANCI ÜNİVERSİTESİ	SAKIP SABANCI MÜZESİ	İSTANBUL	✓		KAMPÜS DIŞINDA	2002
	TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	İLHAN KÖMAN HEYKEL VE RESİM MÜZESİ	EDİRNE	✓		KAMPÜS İÇİNDE	2014
	GAZİ ÜNİVERSİTESİ	RESİM VE HEYKEL MÜZESİ	ANKARA		✓	KAMPÜS İÇİNDE	1934
	KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ	REZAN HAS MÜZESİ	İSTANBUL		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2007
	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	ÇAĞDAŞ SANATLAR MÜZESİ	ESKİŞEHİR	✓		KAMPÜS DIŞINDA	1998
	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	EĞİTİM KARİKATÜRLERİ MÜZESİ	ESKİŞEHİR	✓		KAMPÜS DIŞINDA	
	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	KÜLTÜR TARİHİ MÜZESİ	GAZİANTEP		✓	KAMPÜS İÇİNDE	
	EGE ÜNİVERSİTESİ	KAĞIT VE KİTAP SANATLARI MÜZESİ	İZMİR	✓		KAMPÜS DIŞINDA	2012
DİĞER MÜZELER	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	OYUNCAK MÜZESİ	ANKARA	✓		KAMPÜS İÇİNDE	1990
	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	HAVACILIK MÜZESİ	ESKİŞEHİR	✓		KAMPÜS DIŞINDA	1998
	ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	İZZET BAYSAL MÜZESİ	BOLU		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2010
	ATILIM ÜNİVERSİTESİ	ÜLKER ZAİM MÜZESİ	ANKARA		✓	KAMPÜS İÇİNDE	
	ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ	ÇİNE ARICILIK MÜZESİ	AYDIN	✓		KAMPÜS İÇİNDE	2012
	CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ	KUVAY-I MİLLİYE MÜZESİ	MANİSA	✓		KAMPÜS İÇİNDE	1989
	DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ	ÜNİVERSİTE MÜZESİ	KÜTAHYA		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2011
	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	İSMET İNÖNÜ MÜZESİ	MALATYA	✓		KAMPÜS İÇİNDE	2010
	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	TURGUT ÖZAL MÜZESİ	MALATYA			KAMPÜS İÇİNDE	2010
	OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ	CAM MÜZESİ	ESKİŞEHİR	✓		KAMPÜS İÇİNDE	2007
	MUĞLA ÜNİVERSİTESİ	MULAJ MÜZESİ	MUĞLA		✓	KAMPÜS İÇİNDE	2010
	KOÇ ÜNİVERSİTESİ	SADBERK HANIM MÜZESİ	İSTANBUL	✓		KAMPÜS DIŞINDA	1980

5.1 Türkiye’de Bilim Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri

5.1.1 ODTÜ, Bilim ve Teknoloji Koleksiyonu, Ankara

Zaman içinde üniversitenin araştırma ve belgeleme laboratuvarlarında yer alan nesneleri derlemeye başlayan ODTÜ, 2003 yılında düzenlenen geçici bir sergi ile kalıcı koleksiyonunu oluşturmaya başlamıştır (Savaş, 2008). ODTÜ Toplum ve Bilim Uygulama Araştırma Merkezi’nin ‘koleksiyon oluşumu’, ‘toplumsal politikalar’, ‘toplum ve erişim’ olarak 3 alana ayrılan görevlerinden biri olan koleksiyon oluşumunu desteklemek amacıyla ODTÜ Bilim ve Teknoloji Koleksiyonu 2005 yılında kurulmuştur.

ODTÜ Bilim ve Teknoloji Koleksiyonu geçmişten günümüze kadar olan süreçte Anadolu’da gelişen teknolojileri, kullanım değerini yitirmiş objeler üzerinden sergileyerek ziyaretçilere sunmaktadır. Müzenin amaçları topluma bilimi sevdirmek, bilimsel farkındalık düzeyini arttırmak, ilköğretimden başlayarak toplumun her kesiminde araştırma, analiz, bilimsel yaklaşım yeteneğini arttırmak, bilimsel araştırmalara uygun ortam sağlamak, üniversite ve toplum arasında bilim aracılığıyla bağ kurmaktır (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Müzesi, b.t).

İlk olarak ODTÜ yerleşkesi içinde bulunan ve eğitim sürecinde kullanılan nesnelerin sergilenmesi, daha sonra ise Anadolu’nun diğer bölgelerinden teknoloji tarihini yansıtan eserlerin sergilenmesi planlanıp teknoloji kültürünün korunması amaçlanmıştır. Müze “Uygulamalı Bilim Merkezi”, “Ulaşım Tarihi Sergisi”, “Bilim ve Teknoloji Tarihi Sergisi”, açık hava sergi alanı olarak 4 kategoriye ayrılmıştır. Bilim ve Teknoloji Sergisi ‘çağlar boyu bilim ve teknolojinin gelişimi’, ‘günlük hayatımızda bilim ve teknoloji’, ‘ODTÜ’nün bilim geçmişi sergisi’ ve siyaset ya da sanatta ünlü kişilerin bağışladıkları eşyalar olarak 4 kategoriye ayrılmıştır. Uygulamalı Bilim Merkezinde toplumun bilimsel farkındalık düzeyini arttırmak amacıyla ve “bilime dokun” ilkesinden hareketle, çeşitli deney düzenekleri hazırlanarak, her yaş grubundan ziyaretçi için gözlemleyerek öğrenecekleri etkileşimli ortamlar hazırlanmıştır. İklim, mekanik, dinamik, su, hava, optik, ışık, enerji, yeryüzü, elektrik, hareket konularıyla ilgili çeşitli deney düzenekleri ve bir de

Gezegen Evi (Planetaryum) bulunmaktadır. Ulaşım Tarihi Sergisi'nde ise çeşitli dönemlere ait otomobil modelleri sergilenmektedir. 10.000 m²'lik açık hava sergi alanı üniversite birimleri ve diğer kuruluşların katkılarıyla oluşturulmuştur ve birçok uçağın yanı sıra klasik otomobiller, kara tren lokomotifi de sergilenmektedir.

Öğrenme Ortamı Olarak Müze

Sahip olduğu koleksiyon ile bağlantılı olarak eğitim programları düzenleyen müze, koleksiyon çeşitliliği ile Milli Eğitim müfredatında yer alan pek çok üniteyi destekleyici yönde informal öğrenme ortamı sağlamaktadır. Ziyaretçilerin büyük çoğunluğunu ortaöğretim öğrencileri oluşturmakta olup yaklaşık olarak 40'ar kişilik gruplar halinde gelen öğrencilere çeşitli konularda sunumlar yapılmaktadır. Uygulamalı Bilim Merkezi'nde Fen Bilgisi derslerine yönelik bilgiler oyunlarla ve etkileşimli deney düzenekleriyle elde edilebilmekte, çeşitli yaş gruplarından öğrenciler öğretmenler eşliğinde soru-cevaplarla, tartışmalarla, gözlemleyerek ve yorumlayarak bilgi edinebilmektedir (Kişisel iletişim, İ. Koç, 11 Şubat 2016). Koleksiyonun bu bölümünde öğrenciler yapılandırmacı bir yaklaşımla bilgiyi elde etmektedir. Aynı zamanda okul gruplarıyla ziyaret ediyor olmaları sosyal ortamda elde ettikleri bilgiyi çeşitlendirmekte, birbirleriyle deneyimlerini paylaşmalarını sağlamaktadır. Uygulamalı Bilim Merkezinde düzenlenen çalışmalar için Toplum ve Bilim Merkezi'nde çalışan kişiler destek vermekte, ancak diğer galeri birimleri için bir müze eğitimcisi bulunmamakta, sınıf öğretmenleri açıklama yapmaktadır. Bu durum müzenin eğitim ortamı olarak kullanım durumunu olumsuz yönde etkilemekte, okul ortamındakine benzer bir öğretici-didaktik yaklaşımın devamına neden olmaktadır.

Müze şehir içinde düzenlenen 'Bilim Günleri'nde aktif rol alarak ve TUBİTAK desteği ile yürüttüğü projeler sayesinde daha fazla öğrencinin koleksiyondan yararlanmasını sağlamaktadır (Kişisel iletişim, İ. Koç, 11 Şubat 2016). Böylece müzenin eğitim etkinliklerinin kente yayılmasını sağlamaktadır.

ODTÜ Bilim ve Teknoloji Koleksiyonu zengin bir koleksiyona sahip olmasına rağmen üniversite öğrencilerine ya da araştırmacılara yönelik öğrenme ve çalışma ortamları sunmamaktadır. Mimari konsepti ve yapım sistemi nedeniyle, mimarlık öğrencileri müze yapısını inceleme amacıyla, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Eğitim Fakültesi öğrencileri ise müzelerin eğitim ortamı olarak değerlendirilmesi konusunda çalışmalar yapmak için ziyaret etmektedirler. Üniversite müzesi olarak değerlendirildiğinde üniversitenin araştırma, bilgi üretme ve bunu aktarma yanının müzeye aktarılmadığı, üniversite-müze bağlantısının zayıf kaldığı görülmektedir.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Koleksiyonun olduğu ilk dönemlerde ödenek sağlanamadığı için müze yapısı inşa edilemediğinden bağışlarla toplanan eserler kapalı tenis kortlarında sergilenmeye başlamıştır. Maddi bağışın bulunmasıyla birlikte 600 metrekarelik hangar şeklinde çelik bir yapı inşa edilerek eserler yeni müze yapısına taşınmış ve zaman içinde bağışlarla diğer yapılar inşa edilerek müze kompleksi tamamlanmıştır (Akbulut, 2009).

2001 yılında uygulanmasına başlanan müze yapıları 2005 yılında hizmete açılmıştır. Açık ve kapalı sergileme alanları olarak toplamda 13.500 m2 alan üzerine kurulu olan koleksiyon, müze amacıyla tasarlanan yapılara sahip olması nedeniyle Türkiye’de bulunan diğer üniversite müzelerinden ayrılmaktadır. ODTÜ batı kapısının girişine yakın olarak konumlanan müze binası üniversiteye girişte ziyaretçileri karşılayan simgesel bir yapı niteliğindedir. Ancak üniversite kampüsünün şehrin çeperinde kalması ve fakültelerin kampüs içinde uzak bir alanda konumlanması müze alanına ulaşımı zorlaştırmaktadır. Kampüs içinde yer alan müze kompleksi, fakültelerden uzak bir noktada konumlandığı için yaya olarak ulaşım sağlanamamakta, bu durum da üniversite öğrencileri tarafından eğitim amacıyla kullanımını azaltmakta, müzenin gündelik kullanım içinde yer almamasına neden olmaktadır. Halbuki geniş bir açık alana sahip olan müze kompleksi hem üniversite öğrencileri hem de kentli tarafından rekreasyon alanı olarak kullanılabilme ve karşılaşmalara olanak verme potansiyeli taşımaktadır. Konum olarak daha çok

Teknokent’e yakın olması nedeniyle bu birimle bağlantılı Toplum ve Bilim Uygulama ve Araştırma Merkezi’yle ilişkili etkinliklerde kullanılabilir.

Müze kompleksi büyük silo, cam silo, hangar, UFO olmak üzere 4 yapıdan oluşmaktadır. Büyük siloda (Şekil 5.1a) Bilim ve Teknoloji Tarihi Koleksiyonu ve depolar; hangar binasında (Şekil 5.1b) otomobiller ve motosikletlerden oluşan Ulaşım Tarihi Sergisi; UFO (Şekil 5.1c) olarak adlandırılan binada her yaştan ziyaretçi için deney düzenekleri içeren Uygulamalı Bilim Merkezi bulunmaktadır. Cam silo (Şekil 5.1d) ise önceden resepsiyon, kafeterya ve hediyelik eşya dükkanını içerecek şekilde düzenlenmiş olmasına rağmen günümüzde kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

(c)

(d)

Şekil 5.1 (a) Büyük Silo; (b) Hangar binası (c) Uygulamalı Bilim Merkezi; (d) Cam Silo (Kişisel Arşiv, 2016).

Uygulamalı Bilim Merkezi ve Bilim-Teknoloji Tarihini sergileyen müze yapıları günümüz teknolojisini mimari olarak dışa yansıtması bakımından müzenin amacı

tutarlılık göstermektedir. Müzenin ana sergi birimi olan büyük silo Türkiye’de inşa edilen ilk gergi yapıdır ve ilk kez titanium zinc kaplama malzemesi olarak kullanılmıştır. 10.000 m² açık sergi alanına ve 3500 m² kapalı sergi alanına sahip olan alanın inşasında çelik sistem kullanılmıştır. Deneysel tarzda üretilen müze yapıları açık hava sergi alanları ile birbirine bağlanmaktadır (Binat ve Şık, 2015) (Şekil 5.2).

(a)

(b)

Şekil 5.2 (a) ODTÜ Bilim ve Teknoloji Koleskiyonu’nun yerleşim planı; (b) Açık hava sergi alanı (Kişisel Arşiv, 2016).

Yapıların mimarisi esneklik ve hızlı üretim mantığına göre şekillenmiştir. Bu anlamda kolay sökülüp takılabilir, gerektiğinde yer değiştirilebilir, esnek ve geniş iç hacim sağlayan, koruyan/saklayan bir yapı olarak silo mantığından yararlanılmıştır (Şekil 5.3). Büyük siloda mekânsal akışı kesmeyecek şekilde rampalar, farklı kotlarda platformlar oluşturulmuştur. Böylece mekânın tümü ve sergi düzenekleri rahatça algılanabilmekte, ziyaretçinin mekânda rahat bir şekilde yönlendirilmesi sağlanmaktadır. Bilgilendirme, kafe ve hediyelik dükkânın yer alması amacıyla inşa edilen cam silo da çelik sistemle üretilirken, diğer yapılardan farklı olarak hangar binası ise eski tenis kortlarına ait parçaların farklı şekillerde bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. “Seri üretim ile prefabrikasyona karşılık yerinde üretim ile zanaatkarlık; titanyum kaplamalar ile seramik boyalara karşılık sac kaplamalar ile OSB türü malzemeler; günümüz teknolojisine karşılık 20. Yüzyıl başı üretim biçimleri, ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi’nin mimarlığın araçlarını kullanarak açtığı ve nitelikli katkılara dönüşen gerilimlerdir” (Binat ve Şık, 2015).

Şekil 5.3 Esnek ve geniş iç hacme sahip müze yapısı (Kişisel Arşiv, 2016).

Karşılama alanı, kafeterya olarak kullanılan cam silonun günümüzde kullanılmaması müzenin sosyalleşme ortamı olarak kullanılmasında engel oluşturmakta; üniversite öğrencilerinin ve kentlinin müzeyi sadece sergi gezme amacıyla, bir kerelik ziyaret etmesine neden olmaktadır (Şekil 5.4). Oysaki bu yapı koleksiyonu destekleyecek çeşitli sosyal etkinliklere ev sahipliği yapma potansiyeline de sahiptir.

Şekil 5.4 Cam Silo'nun iç mekanı (Binat ve Şık, 2015).

Müzenin sergileme amacıyla geniş açık alanları kullanması dışarıdan da algılanabilir olması ve dikkat çekmesini sağlamaktadır. Alan içindeki yapılar kendi içlerine dönük olsa da dış mekân sergi alanı kampüse gelen kişilerin müzeye yönlendirilmesini ve kendiliğinden öğrenme ortamına dâhil olmasını sağlamaktadır. Ayrıca açık alan sergisi müzeye yönlendirilen ziyaretçinin kendisini diğer koleksiyonlara yönelik zihinsel olarak hazırlamasını, böylece verilen bilgiyi daha kolay içselleştirmesini sağlamaktadır.

Geniş bir alana kurulu olup zengin bir koleksiyona sahip olmasına rağmen müzenin eğitim ortamı olarak yeterli kullanımının olmadığı, çünkü bunu destekleyecek mekânların yetersiz olduğu görülmüştür. Her bir sergi galerisi kendi içinde koleksiyonları bulundurmakta, koleksiyonlar üzerinden çocuklara yönelik çeşitli programlar kurgulanmakta, fakat kütüphane, kafeterya, etkinlik odaları, seminer salonu, atölyeler gibi birimlerle desteklenmediği için farklı kullanımlara ve ziyaretçi çeşitliliğine olanak vermemektedir. Bahsedilen öğrenme yaklaşımlarına göre, müze eğitiminde sosyal ve fiziksel ortam öğrenme üzerinde oldukça önemlidir. Kişilerarası fikir alışverişi, yorumlamalar, tartışmaların yapılabileceği bilginin farklı şekillerde kurulabileceği ortak mekânlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda diğer yapılara göre Uygulamalı Öğrenme Merkezi'nin iç mekân düzenlemesinin öğrenme için uygun ortamı sağladığı düşünülmektedir (Şekil 5.5). Öğrenciler etkileşimli deney düzeneklerini kullanarak, amfide soru-cevap, tartışma, yorum ve gözlemleri paylaşarak, 'yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı'nda bahsedildiği şekliyle bilgiyi kurarak öğrenmektedirler.

Şekil 5.5 Uygulamalı Öğrenme Merkezi iç mekan (Kişisel Arşiv, 2016).

bir sistemle, zeminden kopuk olarak inşa edilmiş olması ihtiyaca bağlı olarak alanın yeniden düzenlenmesine imkân vermektedir. Geleceğe yönelik olarak tarım aletlerinin bulunduğu bir alanın oluşturulması, büyük silonun bakım ve onarımı, sergi düzeninin yeniden ele alınması gibi planlar bulunmaktadır (Kişisel iletişim, İ. Koç, 11 Şubat 2016).

Zengin bir koleksiyonu nitelikli yapılarda sunması nedeniyle, mimari bilgi ve görgü artırma konusunda etkili olan yapının tüm galerileri bütünleştirecek ve eksik noktaları giderecek şekilde ele alınması gerekmektedir.

5.1.2 Ankara Üniversitesi, Veteriner Anatomi Müzesi, Ankara

1933 yılında Hans Richter tarafından Yüksek Ziraat Enstitüsü bünyesinde Anatomi Kürsüsü'nün kurulmasıyla eğitim ve sergileme amaçlı olarak anatomik örnekler toplanmaya başlamıştır. Hans Richter, enstitünün kurulumu sırasında eğitim için biriktirdiği kadavraları da yanında getirerek koleksiyonun oluşmasına katkıda bulunmuştur. Ancak sergilenecek alanların bulunmaması nedeniyle örnekler zamanla kullanılmaz hale gelmiştir. Bunların yok olmasını önlemek amacıyla 2008 yılında bir müze kurma fikri ortaya atılmış ve 10 Haziran 2013 yılında, Anatomi Bölümü'nün kuruluşunun 80. yılında müze hizmete açılmıştır (Kişisel iletişim, B. İnsal, 10 Şubat 2016).

Müzenin projelendirme aşamasında Anatomi Bölümü öğretim üyeleri yer almış olup, 2015 yılında Müzecilik Topluluğu kurulmuştur. Öğrencilerden ve öğretim elemanlarından oluşan bu topluluk müzeyi geliştirmek ve eğitim etkinliklerini çeşitlendirmek için aktif olarak çalışmalar yürütmektedir.

Öğrenme ortamı olarak müze

Müze koleksiyonunda sergilenen örnekler 1933 yılına dayanmakla birlikte her yıl yeni örnekler üretilerek koleksiyon yenilenmeye devam etmektedir. İnsan vücudunda bulunan sistemler, hayvan iskeletleri, doldurulmuş hayvan örneklerinin bulunduğu

sergi alanları ve bu örneklerin hazırlanma aşamalarının ziyaretçiye sunulduğu bir atölye bulunmaktadır. Müze koleksiyonu ve fakültede verilen dersler etkileşim halinde olup ders kapsamında öğrenciler müzede araştırma yapabilmekte ve laboratuvarında çalışabilmektedir. Müze koleksiyonunu zenginleştirmek üzere öğrenciler tarafından dersler kapsamında preparatlar hazırlanmakta, bu durum üniversite öğrencilerinde müzeye karşı aidiyet duygusunun gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca müze topluluğunda gönüllü olarak çalışan öğrenciler müze tanıtımı, ziyaretçilere rehberlik hizmeti sunma, web sitesi hazırlama, koleksiyon için preparat üretme gibi konularda katkıda bulunmaktadır (Kişisel iletişim, B. İnsal, 10 Şubat 2016).

Veteriner Anatomi Müzesi sadece lisans öğrencileri için bir öğrenme merkezi değil aynı zamanda lisansüstü öğrencileri ve araştırmacılar için bilimsel referans merkezi olmayı hedeflemektedir. Ayrıca her yaştan ziyaretçiye, özellikle çocuklara hitap etmek üzere çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Müzede ana okul, ilkokul ve ortaokul düzeylerinde öğrenciler için Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış sunumlar yapılmakta, “veteriner hekimlik mesleği” ve “hayvan vücudu” konularında bilgilenmeleri sağlanmaktadır. 2015 yılı itibarıyla “Bilim ve Toplum Projesi” için TÜBİTAK’tan sağlanan proje desteği ile eğitim programları çeşitlendirilerek 4. sınıf öğrencilerine müzede eğitim verilmektedir. İnterdisipliner bir çalışma olan bu projede Eğitim Bilimleri, Müzecilik, Antropoloji, Arkeoloji Bölümlerinden öğretim üyeleri yer almakta ve proje için belirli aralıklarla ilköğretim öğrencileri müzeyi ziyaret etmektedir.

Müzede yapılan görüşmede, genellikle fen bilgisi dersleri kapsamında öğrencilerin müzeyi ziyaret ettiği ve özel okulların interaktif eğitime daha çok destek verdiği belirtilmiştir. Öğrencilere koleksiyonlar üzerinde çeşitli oyunlar, soru-cevap, açıklama, tartışma, drama yöntemleriyle bilgi aktarılmaktadır. Koleksiyon Bilim Şenliğinde de aktif rol almakta, çocuklara kemik boyama, hamurdan kemik yapma, ya da parçaları birleştirme gibi oyunlarla bilim sevdirmeye çalışılmaktadır (Kişisel iletişim, B. İnsal, 10 Şubat 2016). Müzede bilgi aktarımının yanı sıra drama, tartışma, yorumlama aracılığıyla öğrencilerin bilgiyi kurmaları beklenmektedir.

Ayrıca öğrencilerin fen bilgisi dersi kapsamında gelmeleri, müzeye bilinçli olarak gelmelerini, müzede hangi temaları göreceklerini bilmelerini ve buna göre zihinsel hazırlıklarını yapmalarını sağlamaktadır.

Müze üniversite ve halkı bütünleştirme çabası dikkate alındığında iyi bir örnektir. Üniversitedeki güncel çalışmalar halka müzede aktarılmakta ve bunu yaparken üniversitenin en aktif kullanıcılarından olan üniversite öğrencileri de sürece dâhil edilmektedir.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Koleksiyon, önceden Veterinerlik Fakültesi'nin deposu olarak kullanılan bodrum katının dönüştürülmesiyle bu alanda sergilenmeye başlanmıştır. Müzenin kampüs içinde, hatta yapının dışından bile algılanamaması pek çok kişi tarafından müzenin varlığından haberdar olunmamasına neden olmaktadır (Şekil 5.6). Sadece internet üstünden yapılan duyurular ve tanıtımlar ile ziyaretçiler müzenin programlarından haberdar olmaktadır. Bodrum katta olduğundan dolayı çevreyle fiziksel ve görsel temas kuramamakta, çevreye kapalı bir alan izlenimi yaratmakta, üniversite-müze-halk etkileşimini sağlayacak ortak açık alanlar yaratmamaktadır. Açık alan kullanımının olmaması, iç ve dış mekân ilişkisinin kurulamaması, müzenin tamamının bodrum katta yer alması mekân kalitesine olumsuz yönde etki etmektedir.

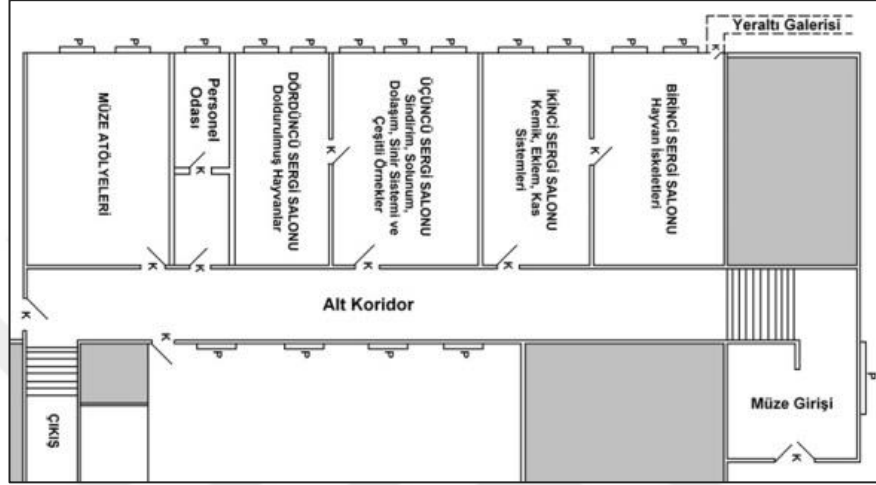

(a)

(b)

Şekil 5.6 (a) Müzenin yer aldığı fakülte binası; (b) Müze girişi (Kişisel Arşiv, 2016).

Müze 4 ana sergi salonu ve üretim atölyesinden oluşmaktadır. Sergi salonları öğrencilerin anatomi çalışmalarına göre kategorilere ayrılarak ve diğer ziyaretçilerin de anlayabileceği şekilde düzenlenmiştir (Şekil 5.7). Sergilenen örneklerin ve dondurulmuş hayvanların hazırlık aşamalarının sunulduğu atölye sergi salonlarının yanında yer almaktadır.

Şekil 5.7 Veteriner Anaomi Müzesi planı (Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, b.t).

Müze hem dışarıdan gelen ziyaretçiler için hem de üniversite öğrencileri için eğitim faaliyetleri yoğun olarak görülmesine rağmen bu etkinlikler için uygun mekânlar yer almamaktadır. Sunum için Veterinerlik Bölümü'nün amfisi kullanılmakta, atölye çalışmaları ve diğer etkinlikler için özel alan bulunmamaktadır. Ayrıca sergi salonlarının boyutu küçük olduğundan kalabalık grupların hareketi kısıtlanmaktadır (Şekil 5.8). Çoğunlukla ortaöğretim öğrencilerine yönelik programlar düzenlenen müzede çocukların kendilerini rahatça ifade edebilecekleri, deneyimleyerek öğrenebilecekleri mekânlara ve sergi düzeneklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Sadece anlatım yoluyla değil çocukların duyularına da hitap edecek, interaktif sistemlerin olduğu sergilerin düzenlenmesi daha etkili bir şekilde öğrenmeyi sağlayacaktır. Üniversite öğrencileri ve akademik personele yönelik ise sadece bölüm ile müzenin aynı binada olması koleksiyona ulaşma açısından kolaylık sağlamakta, koleksiyonların hazırlandığı laboratuvar dışında müze alternatif çalışma ortamları sunmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 5.8 (a) Hayvan İskeletleri sergisi; (b) Kemik, eklem, kas sistemleri sergisi (Kişisel Arşiv, 2016).

Ankara Üniversitesi'nin diğer bölümlerinde de koleksiyonlarının olmasına rağmen bütünsel bir müze yapısı mevcut değildir. Her bölüm kendi koleksiyonunu fakülte içindeki kullanılmayan ve uygun bir alanda sergilemektedir. Ancak bu durum koleksiyonların görünürlüğünü azaltmakta, koleksiyonun halka ulaşmasını sınırlandırmaktadır.

Müzenin yoğun eğitim programlarına ve hızla büyüyen bir koleksiyona sahip olmasına rağmen mekânsal sınırlılıklarının olması, potansiyellerini yeterince değerlendirememesine neden olmaktadır. Bir bilim müzesi olarak üniversite öğrencilerinin yoğun olarak kullanması nedeni ile öğrencilere yönelik çalışma, kütüphane, arşiv, etkinlik alanlarına olan ihtiyaç ortaya çıkmaktadır. Sosyo-kültürel öğrenme yaklaşımına göre ihtiyaç duyulan sosyalleşme mekânlarına olanak sağlayacak, kişiler arası etkileşimi arttıracak ortak kullanım alanlarının yer alması öğrenme ortamını çeşitlendirip daha fazla kişinin müzeden yararlanmasını sağlayacaktır.

5.1.3 Ege Üniversitesi, Tabiat Tarihi Araştırma Merkezi, İzmir

Ege Üniversitesi'nde Tabiat Tarihi Müzesi kurulma fikri ilk olarak 1963 yılında ortaya atılmış, 1967 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından müze projesi kabul edilmiştir. Türkiye'de plan ve projesi resmen kabul edilen ilk Tabiat Tarihi Müzesi olma özelliği taşıyan müze 1973 yılında yeni binasında ziyarete açılıp bir süre “Doğa Tarihi Enstitüsü” olarak enstitü statüsünde faaliyet gösterdikten sonra 1991 yılında

Ege Üniversitesi Rektörlüğü'ne “Tabiat Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi” adıyla bağlanmıştır. Tabiat Tarihi Araştırma Merkezi'nin misyonu doğa tarihi ve doğaya ilişkin objeleri korumak, saklamak, bilimsel çalışmaların yapılabilmesini ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesini sağlamaktır (Kaya, 2016).

Öğrenme ortamı olarak müze

Müzedede ülkenin çeşitli yerlerinden toplanan fosiller, mineraller, kayalar, kuşlar, omurgalılara ait iskeletler, hayvan türlerine ait örnekler sergilenmektedir ve sergilenen bulguların bir kısmı müze laboratuvarında korunup bilimsel araştırmalarda kullanılmaktadır. Tabiat Tarihi Müzesi, Türkiye'nin zengin paleofauna, paleoflora ve güncel biyolojik zenginliklerine sahip olup, bunları Giriş Galerisi, Kayaç ve Mineraller Galerisi, Kuşlar Galerisi, Paleontoloji Galerisi, Zooloji Galerisi, Evrim ve Karşılaştırmalı Anatomi Galerileri'nde sergilemektedir.

Yılda 30.000-40.000 kişinin ziyaret ettiği müzeye çoğunlukla ilköğretim, ortaöğretim öğrencileri okul gezileri ile gelmekte, bununla birlikte kentli çok ilgi göstermemektedir. Okul gruplarına yer kürenin oluşumu, depremler, yanardağlar, doğal hayatın korunması ve evrim gibi konularda sunumlar ve film gösterimleri düzenlenmektedir. Üniversite öğrencileri ise “Üniversite Yaşamına Geçiş” dersi kapsamında ziyaret etmekte, bunun dışında Biyoloji Bölümü öğrencileri ve Tabiat Tarihi Anabilim Dalı Lisansüstü öğrencileri çalışmalarını yürütmek amacıyla müzeden yararlanmaktadır. Tabiat Tarihi Anabilim Dalı'nın Yüksek Lisans dersleri müzede verilmektedir. Üniversite öğrencileri koleksiyonun oluşumu, korunması gibi aşamalarda görev almamakta, sadece gelen okul gruplarını gezdirmeye, müzeyi tanıtmaya konusunda gönüllü olarak çalışabilmektedir (Kişisel iletişim, T. Kaya, 16 Kasım 16).

Aynı zamanda bir uygulama ve araştırma merkezi olan müzenin sergilemeye kıyasla araştırma yönünün daha aktif olduğu dikkat çekmektedir. Burdur Doğa Tarihi Müzesi, Bursa Müzesi ve Çankırı Müzesi ile ortak çalışmalar gerçekleştirilmekte, laboratuvarlar araştırmacılar tarafından bilimsel çalışmalar amacıyla kullanılmaktadır (Kişisel iletişim, T. Kaya, 16 Kasım 16). Ülkemizde canlı ve cansız varlıkların tarihi

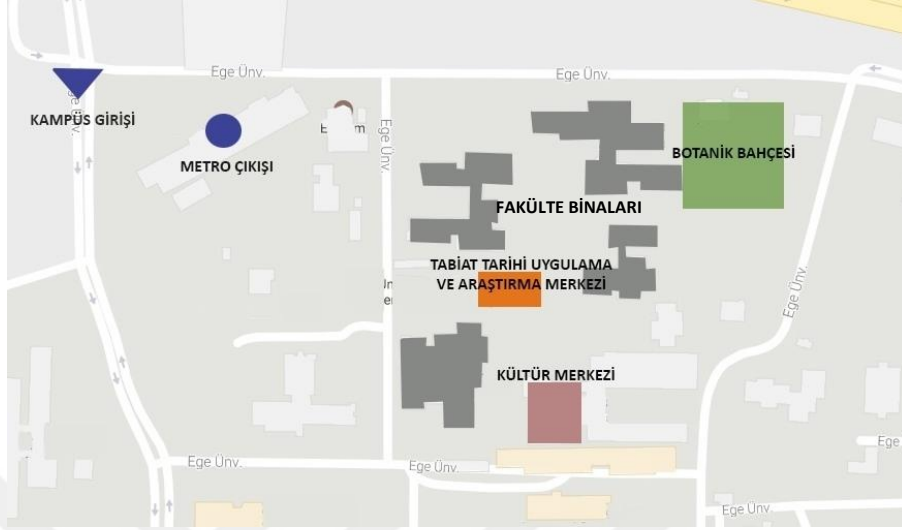
incelenmekte, yerinde çalışmalar yapılmakta, bulunan örnekler değerlendirilmektedir. Bu çalışmalar sonucunda müze bilimsel çalışmalar yayınlanmaktadır. 1986 yılında “1. Ulusal Tabiat Tarihi Müzeleri Sempozyumu” düzenlenmiştir ve çeşitli seminerlerin düzenlenmesine de devam edilmektedir.

Ege Üniversitesi Tabiat Tarihi Müzesi bilimsel çalışmalara önem vermesine rağmen bunun halka ve üniversite öğrencilerine aktarımı konusunda eksiklikler olduğu dikkat çekmektedir. Farklı yaş gruplarına yönelik düzenli eğitim programlarının bulunmaması, sergileme yönteminin vitrinlerle sınırlı kalması, farklı bölümlerden üniversite öğrencilerinin müzeyi daha aktif kullanmaları için alternatiflerin yaratılmaması müzenin bir öğrenme ortamı olarak yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Bunların yanı sıra müzenin mekânsal sorunlarının da üniversite-halk-müze etkileşimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Tabiat Tarihi Müzesi ilk kurulduğu dönemde Tıp Fakültesi içinde yer almış, 1973 yılında Fen Fakültesi'ne bağlanmış ve yeni müze yapısının inşa edilmesiyle bu binaya taşınmıştır. Ancak daha sonra Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın ve fotokopi merkezinin de aynı binaya taşınmasıyla müze zemin katını bu birimlere terk etmiştir (Kişisel iletişim, T. Kaya, 16 Kasım 16). Ege Üniversitesi Kampüsü içinde Fen Fakültesi'ne bağlı bölümler ve Botanik Bahçesi ve Herbaryum'un kesiştiği bir alan üzerinde yer alan müze, aynı zamanda yoğun kullanımın olduğu ve metroyla ya da yaya olarak ulaşımın rahatça sağlanabildiği bir noktada bulunmaktadır (Şekil 5.9). Müzenin orijinal planlarına ulaşamamakla birlikte bina mimarisi incelendiğinde giriş alanının Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'na bırakıldığı, müze girişinin sonradan eklenen bir merdivenle arka cepheye alındığı görülmüştür (Şekil 5.10). Dolayısıyla müzeyle ilk karşılaşmanın olduğu giriş alanının, üniversite-müze-halk etkileşimine engel oluşturduğu, müzenin kullanımını sınırlandırdığı görülmektedir. Peyzaj düzenlemeleri ile desteklenen bir açık alan kullanımının bulunmaması müzenin açık kamusal alandan kopmasına ve çevre ile etkileşimin azalmasına neden olmaktadır.

Hâlbuki üniversite öğrencilerin sıklıkla kullandığı bir güzergahta yer almasından dolayı, çeşitli kullanımlarla ve etkinliklerle zenginleşme potansiyeli taşımaktadır.

Şekil 5.9 Tabiat Tarihi Müzesi'nin konumu (Kişisel Arşiv, 2016).

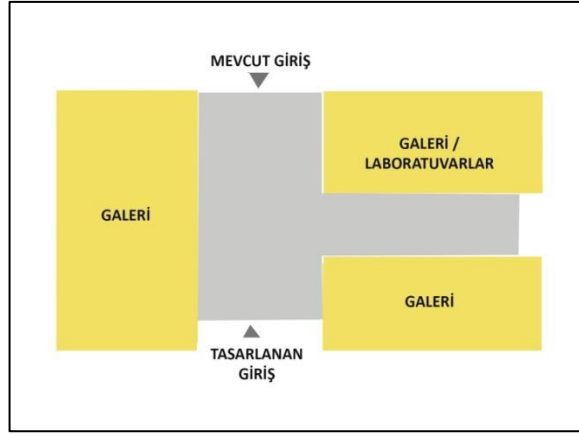

(a)

(b)

Şekil 5.10 (a) Yapının ana girişi, (b) Müze girişi (Kişisel Arşiv, 2016).

İki kat üzerine kurulu olup, yaklaşık olarak 2500 m² alanda hizmet veren araştırma merkezi bir giriş holü ile sergi galerilerine dağılımı sağlamaktadır. 3 ana sergi kanadının birbirine bağlanması ile oluşan yapıda yer alan galerilerin her biri birbiriyle bağlantılıdır ve ziyaretçi için öngörülen bir rota bulunmaktadır (Şekil 5.11). Binanın net bir kurgusu olduğu için ziyaretçinin çevresini algılaması kolaylaşmıştır. En ilgi çeken örneklerden olan dinazor iskeleti giriş holünde yar alıp üst kottan da görülecek şekilde galeri boşluğunda konumlandırılmıştır (Şekil 5.12).

Şekil 5.11 Müze mekânlarının şematik gösterimi (Kişisel Arşiv, 2016).

Şekil 5.12 Müzenin farklı noktalarından algılanabilen dinazor iskeleti (Kişisel Arşiv, 2016).

Zengin bir koleksiyona sahip olan müze yer yetersizliğinden dolayı 4.300 objeyi sergileyip, 6.000'ini rafa kaldırmış durumdadır. Arşiv bulunmadığından sergilenmeyen eserler galerilerdeki dolapların içinde tutulmaktadır (Kişisel iletişim, T. Kaya, 16 Kasım 16). Sahip olunan koleksiyon galerilerde, cam vitrinler içinde sergilenmekte, etkileşimli, interaktif sistemler yer almamaktadır (Şekil 5.13). Müzede sergi galerilerinin bittiği noktada araştırmacılar için çalışma odaları yer almakta, bu odalar sergi alanı ile iç içe geçmekte ancak görsel bağlantı kurulamamaktadır. Sergi salonu sadece araştırmacıların kullanımına açık olan laboratuvarlar ve seminer salonunun bulunduğu bir koridor ile giriş holüne bağlanmaktadır.

Şekil 5.13 Tabiat Tarihi Müzesi Sergi Galerisi (Kişisel Arşiv, 2016).

Müzedede bulunan paleontoloji laboratuvarı diğer müzelerle gerçekleştirilen ortak projeler için bir çalışma alanı oluşturmaktadır. Genellikle araştırmacılar ve yüksek lisans öğrencileri laboratuvarından yararlanıp çalışma odalarını kullanabilirken lisans öğrencileri için uygun bir çalışma alanı bulunmamaktadır. Farklı disiplinlere yönelik zengin bir koleksiyona sahip olan müzenin üniversite öğrencilerine ihtiyaç duydukları öğrenme alanını sağlaması gerekmektedir. Çalışma odalarının varlığı üniversite ile müze arasındaki işbirliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak belirli kişiler tarafından kullanılabilmesi müzenin eğitim misyonunu sınırlandırmaktadır. Çalışma odalarının daha fazla kişiyi, üniversite öğrencilerini de kapsayacak şekilde genişlemesi ve interdisipliner çalışmalara olanak verecek şekilde dönüşmesi gerekmektedir.

Seminer salonunda gelen okul gruplarına sunumlar yapılmakta, dinazor çizimi, yumurta boyama gibi etkinlikler talep edilirse yaptırılmaktadır (Kişisel iletişim, T. Kaya, 16 Kasım 16).

Müzenin üst katlarda yer alıp, yoğun kullanılan yaya akslarından kopuk olması üniversite kullanıcıları ile müze arasındaki etkileşimi azaltmaktadır. Hâlbuki konumu ve içerdiği birimler itibarıyla yoğun bir kullanıcı kitlesine sahip olan üniversite her kesimden insanın karşılaşmasına imkân vermekte, zengin bir sosyal ortam sunmaktadır (Şekil 5.14). Müze kentin merkezi bir alanında yer alması, yakınında pek çok okulun ve fakültelerin bulunması nedeniyle bir eğitim ortamı olarak önemli bir konumda yer almaktadır. Ancak çevre düzenlemesinin yetersiz olması ve yapının

içi ve dışı arasında bağlantı kurulamaması kullanım yoğunluğunu zedelemekte ve potansiyellerini değerlendirememesine neden olmaktadır.

Şekil 5.14 Müzenin kullanım potansiyeli olan dış mekânı (Kişisel Arşiv, 2016).

Tabiat Tarihi Araştırma Merkezi zengin bir koleksiyon ve geniş bir sergileme alanına sahip olmakla birlikte bir müzeyi destekleyecek ve kullanım potansiyelini arttıracak mekânlar bakımından yoksun görünmektedir. Müze ziyaretini çeşitlendirecek, müzede geçirilen zamanı arttıracak ve sosyalleşmeyi sağlayacak atölye alanları, kafeterya, ziyaretçilere açık bir kütüphane gibi ortak alanlar bulunmamaktadır. Zemin katın kullanılmaması çevreyle olan ilişkiyi koparmakta ve müzenin sadece kapalı alana hapsolmasına sebep olmaktadır. Açık alanların çeşitli müze programlarına yönelik olarak ya da kafeterya, etkinlik, sosyalleşme alanı olarak kullanım potansiyeli değerlendirilememektedir. Hâlbuki bu tür mekânlarda açık, kapalı, yarı-açık mekânların dengeli dağılması farklı öğrenme ortamlarının oluşması bakımından önemlidir.

Tabiat Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin sergileme ve araştırma işlevi için özel olarak tasarlanmış olması Türkiye'de ki üniversite müzeleri değerlendirildiğinde önemli bir gelişmedir. Ancak müzenin sahip olduğu potansiyeli iyi değerlendirebilmesi için zemin katla ilişki kurması, üniversite öğrencilerine yönelik mekânların ve halk-müze etkileşimini sağlayan ortak etkinlik alanlarının tasarlanması gerekmektedir.

5.1.4 Bilgi Üniversitesi, Santralistanbul, Enerji Müzesi, İstanbul

Haliç'te bulunan işlevini kaybetmiş endüstriyel alanların eğitim ve kültür yapılarına dönüştürülmesi sürecinde Bilgi Üniversitesi de Silahtarağa Elektrik Santralini hem eğitim hem de kültürel bir alan olarak dönüştürmüştür. Osmanlı'nın ilk kent ölçekli elektrik santrali ve kömürle çalışan ilk termik santrali olan Silahtarağa Elektrik Santrali, 1914 yılından itibaren İstanbul'un enerji ihtiyacını karşılamış olup, 1910'lar ile 1950'ler arasındaki yaklaşık kırk yıl içinde oluşan ve genişleyen modern bir sanayi yerleşkesidir (Şekil 5.15). Santralistanbul'un 1914 yılında başlayıp 1983 yılında sona eren hikâyesi Osmanlı'dan günümüze modernleşmenin seyri hakkında fikir vermektedir (Aksoy, Açıkbaş ve Ayşenur, 2009). Silahtarağa Elektrik Santrali İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ile tescil edilmiş ve 2002 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından kültür amaçlı olarak yeniden işlevlendirilmesi benimsenmiştir. Yenilenerek eğitim ve kültür merkezi olması amacıyla 2004 yılında başlayan renovasyon çalışmaları 2007 yılında tamamlanmıştır. Alandaki her yapıya farklı bir işlev yüklenmiş, 1913 ve 1921 yıllarında inşa edilen makine daireleri ise güçlendirilerek Enerji Müzesi olarak kullanıma açılmıştır (Kaptı ve Kıracı; aktaran Aksoy, Açıkbaş ve Ayşenur, 2009). “Silahtarağa Elektrik Santrali'nin Santralistanbul'a dönüştürülmesindeki temel hedef, 21. Yüzyıl dünyasının üretken enerjileri olan bilgiyi, kültürü, eğitimi ve sanatı, elektriğin 20. Yüzyıl başında oynadığı dönüştürücü role benzer biçimde değerlendirmektir” (Aksoy, Açıkbaş ve Ayşenur, 2009, s.7).

Şekil 5.15 Silahtarağa Elektrik Santrali Kampüsü (Santralistanbul, b.t).

Öğrenme ortamı olarak müze

Bir endüstri mirası olan Enerji Müzesi hem mimari yapısıyla hem de içinde bulundurduğu döneminin ileri teknolojisini yansıtan AEG, Brown Boveri, Siemens ve Thomson Houston markalı türbin-jeneratörler ile Osmanlı'nın modernleşme sürecini anlatan önemli bir yapıdır. Müzenin kalıcı sergisi bu makineler ve kontrol odası olmakla birlikte zaman zaman geçici sergiler de düzenlenmektedir. Geçici sergi temaları güncel konularla bağlantılı olmakta ve makinelerin arasında çeşitli noktalarda sergilenmektedir. Yakın zamanda da kalıcı olarak Abidin Dino sergisi ve dijital sistemlerle interaktif sergileme düzenlerinin kurulması planlanmaktadır. Bir üniversite müzesi olan Enerji Müzesi diğer üniversite müzelerinden farklı olarak kendi koleksiyonunu oluşturmamıştır, sadece geçici sergilere mekânsal olarak sponsorluk yapmaktadır (Kişisel iletişim, H. Çorukman, 16 Şubat 2016). Bu durum üniversite ile müze arasında somut bağların oluşumunu engellemekte, müzenin üniversiteden bağımsız bir birim gibi çalışmasına neden olmaktadır.

Sergilerin yanı sıra her yaştan ziyaretçinin ilgisini çekebilecek 22 etkileşimli deney düzeneğinin bulunduğu “Enerji Oyun Alanı” bulunmaktadır. Bu etkileşimli eğitim araçları ile ziyaretçiler elektrik enerjisi üretebilmekte, manyetik heykeller yapabilmekte ve binlerce volta dokunabilmektedir (Şekil 5.16). Bu alan okullarda verilen teorik eğitimin desteklemesinde ve bilginin kurularak informal olarak öğrenilmesinde önemlidir. Bilgi Üniversitesi ve İformel Eğitim/Çocuk İstanbul tarafından uygulanan programlarla müze eğitimcileri tarafından, çocuklara ve gençlere yönelik eğlenerek, deneyimleyerek öğrenme ortamı sağlanmaktadır (Şekil 5.17). Hazırlanan bu programların süresi 45 dk ile 2 saat arasında değişmekte, farklı temalara yönelik olarak düzenlenmekle birlikte ana hatlarıyla enerji teması üstünde durulmaktadır (Kişisel iletişim, H. Çorukman, 16 Şubat 2016). Oyun alanındaki işitsel, görsel, dokunsal araçlar ziyaretçilerin duyularına hitap etmekte, heyecan ve ilgi uyandırarak öğrenmeye teşvik etmektedir. Diğer üniversite müzelerinden farklı olarak müze eğitimcilerinin bulunması müzedeki eğitim programlarının yaş gruplarına, ilgi alanlarına ve gelen ziyaretçi profiline göre organize edilmesini sağlamaktadır. Bu anlamda bağlamsal öğrenme modelinde bahsedilen kişisel ve

sosyokültürel bağlama önem verildiği görülmektedir. Ayrıca programların çeşitlendirilmesi ziyaretçilerin tekrar tekrar müzeye gelmesini, müzede öğrenmenin sürekli olmasını sağlamaktadır.

Şekil 5.16 Enerji oyun alanı (Kişisel Arşiv, 2016).

Şekil 5.17 Müzenin öğrencileri karşılama alanı (Kişisel Arşiv, 2016).

Genellikle okul grupları turlara katılma talebiyle müzeyi ziyaret etmekte olup, bunlara ek olarak maddi durumu olmayan yetişkinlere ve çocuklara da eğitimler verilmektedir (Kişisel iletişim, H. Çorukman, 16 Şubat 2016). Bu eğitimlerin üniversite kampüsünün çevre halkta yarattığı dışa kapalı, çevresini dışlayan kampüs imajının değişmesinde etkili olduğu söylenebilmektedir. Çünkü halk kampüse girip kullandıkça, öğrenme ortamlarından yararlandıkça alana karşı aidiyet geliştirebilmektedir. Ancak çevresiyle ve çocuklarla diyalogunu arttırmaya yönelik çalışan, onlara çeşitli öğrenme ortamları sunan müzenin üniversiteyle olan ilişkisi yetersiz görülmektedir. Üniversite öğrencileri müzeyi ziyaret etmekte ancak staj olanakları dışında, aktif olarak yararlanamamaktadır. Enerji müzesinin üniversite öğrencilerinin ve araştırmacıların da yararlanacağı şekilde hedeflerini yeniden

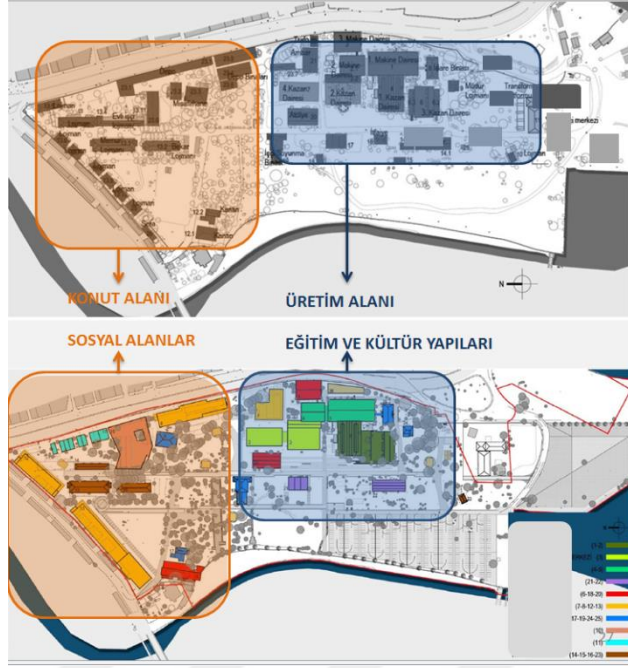
belirlemesi, üniversiteyle birlikte hareket etmesi ve sadece öğreten değil bilim üreten bir müze konumuna geçmesi gerekmektedir.

İnformal öğrenme ortamı olarak Enerji Müzesi endüstri mirası olması ve kurulduğu dönemden itibaren bulunduğu bölgeye kentsel kimlik kazandırması nedeniyle kültürel miras, kentsel kültür ve koruma gibi konularda bilinç oluşturulmasında önemli bir yere sahiptir. Yapının neredeyse tamamen korunarak müzeye dönüştürülmesi ziyaretçilerin o dönemin üretim biçimlerini doğru bir şekilde algılamasını sağlamaktadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Haliç'in kıyısında yer alan Silahtarağa Elektrik Santrali toplam 118.000 m² alan üzerine kurulu olup makine daireleri, kazan daireleri, yardımcı üretim birimleri, lojmanlar, mutfak, yemekhane ve lokalden oluşmaktaydı. Kampüs tasarımında en önemli kriterlerden biri üretim birimlerinin konutlar üzerinde kirlilik yaratmasını önlemek amacıyla üretim birimleri ve yaşam birimlerinin farklı noktalarda tasarlanmış olmasıdır. Üretim birimleri güney bölümünde, yaşam birimleri kuzey bölümünde yer almaktadır (Bilgin, 2009). Alanın eğitim ve kültür merkezine dönüşümü sırasında da büyük ölçüde benzer bir ayrımın uygulandığı görülmektedir. Fabrikanın üretim alanı üniversitenin eğitim ve müze birimlerine; yaşam alanı ise yeme, içme birimleri ve sosyal alanlara dönüştürülmüştür (Şekil 5.18).

Üretim yapılarının, kapasite artırımının gerektiği durumlarda, artarda eklenerek genişleyebileceği öngörülmüş ve tarak şeklinde planlanmıştır. İnşa edilen ilk kazan dairesi ile makine dairesi T şeklinde konumlanmıştır. Kazan dairelerinden makine dairelerine geçiş sağlanmaktadır (Bilgin, 2009). Günümüzde ise 1. ve 2. makine daireleri Enerji Müzesi'ne dönüştürülüp 1.kazan dairesiyle olan bağlantı kesilip burası Mimarlık Fakültesine ve kütüphaneye ayrılmıştır. 2. kazan dairesi ise Çağdaş Sanatlar Müzesi olarak tasarlanmasına rağmen bölümlerin eğitim birimi olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.19).

Şekil 5.18 Santralistanbul restorasyon öncesi ve sonrası vaziyet planı (Kişisel Arşiv, 2016).

Şekil 5.19 Çağdaş Sanatlar Müzesi ve Enerji Müzesi (Santralistanbul Enerji Müzesi, b.t.).

Anıtsal makine ve kazan dairelerinin dış kabukları iç mekândan yapısal olarak koparak ince demir strüktürler ile taşınmaktadır (Şekil 5.20). Bu durum iç mekânda yer alan ağır, parçalı yapının aksine hafifletilmiş, şeffaf bir etki ortaya çıkarmaktadır. İnce beden duvarlarına açılan büyük boşluklardan içeri sızan ışık farklı mekân deneyimi olanakları sunmaktadır. Bu nedenle yapılar endüstriyel işlevlerini yitirdikten sonra cazibelerini yitirmeyip müze olarak işlev görebilme potansiyeline

sahiptirler (Bilgin, 2009). Santralin dönemine göre çağdaş bir yaklaşımla inşa edilmiş olması işlevinin yanı sıra mimarisiyle de ön plana çıkmasını ve günümüzde kültürel miras değerine sahip bir alan olmasını sağlamıştır.

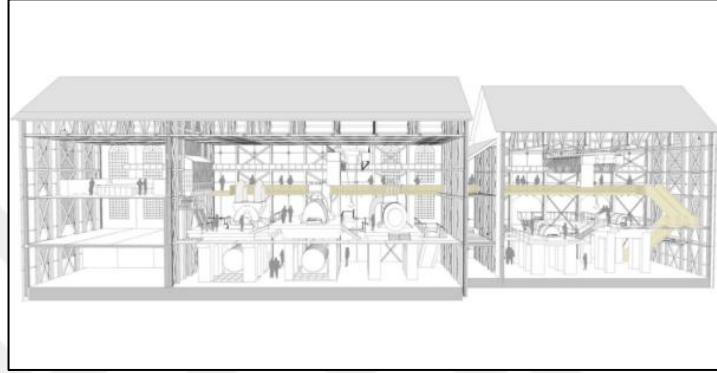

Şekil 5.20 Müzenin iç mekânı ve dış kabuk arasındaki bağlantı (Kişisel Arşiv, 2016).

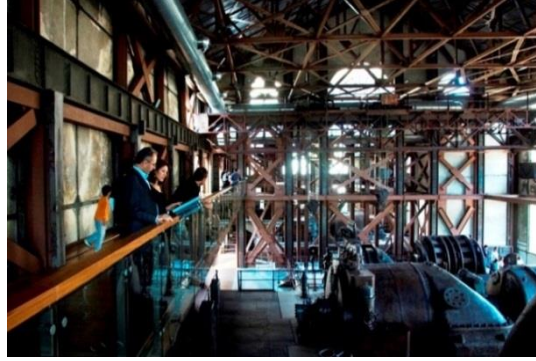
Santral İstanbul kampüsünde bulunan yapıların restorasyon ve renovasyon projeleri farklı uzmanlık alanlarına sahip mimarlardan oluşan bir ekibin işbirliği ile yapılmış olup, Enerji Müzesi Han Tümerterkin tarafından tasarlanmıştır. 3876 m²'lik kullanım alanına sahip müzede dönüşümün ilk adımı olarak paslanmaya başlayan türbin-jeneratör grupları temizlenip özel koruyucularla kaplanarak koruma altına alınmıştır. Elektrik üretiminin ve semtlere dağıtımının denetlendiği kontrol odası ayrıntılı kumanda aygıtlarıyla bütün olarak korunmuştur.

Müzenin genel tasarım kurgusu tüm mekânı bir bütün olarak algılabilmek ve var olan ekipmanı ziyaretçilere iskeleler üzerinde dolaştırarak göstermektir. Büyük makineler zemin kotundan yeterince algılanamadığı için binanın orta kotundan geçen bir sirkülasyon öngörülmüştür. İskeleler tüm yapıyı sararak en üst kotta bulunan kontrol odasına ulaşmakta, böylece değişik açılardan objelerin görülmesi sağlanmaktadır (Şekil 5.21). Müzeye giren ziyaretçi ilk olarak merdivenle üst kota ulaştıktan sonra belirli rotalarla yönlendirilmemekte, dolaşım güzergahı kişinin isteğine bırakılmaktadır. Bir endüstri yapısı olarak insanların daha önceden alışık olmadığı bir yapı türü olmasına rağmen, alanın bütününün algılanabilir olması ziyaretçilerin yapı ve makineler arasında bağlantı kurabilmesini, mekân içindeki ilişkileri görebilmesini, diğer kotlarla görsel bağlantı kurabilmesini sağlamaktadır.

Ayrıca ziyaretçilerin yer, yön bulma endişesi olmadan, mekâna adapte olmasını, mekânı inceleyerek endüstriyel alanlara dair bilgiler kurmasını kolaylaştırmaktadır. Falk ve Dierking'in bağlamsal öğrenme modelinde belirttiği şekliyle fiziksel ortam, öğrenmeyi büyük ölçüde etkilemektedir. Enerji temasının da böyle bir yapıda işlenmesi kişilerin geçmiş ve günümüzün enerji üretim mantığı arasında bağlantı kurmasını, deneyimleyerek öğrenmesini sağlamaktadır.

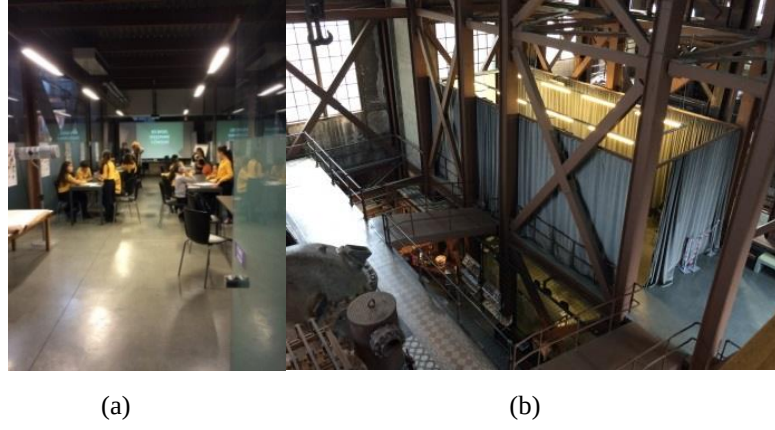

Şekil 5.21 (a) Restorasyon sırasında yapıya eklenen sirkülasyon hattı (Santralistanbul Enerji Müzesi, b.t).

Şekil 5.21 (b) İskeleden müze mekânına bakış (Santralistanbul, b.t).

Müzenin giriş katında sinema/seminer salonunda üniversite bünyesinde gerçekleşen ulusal ve uluslararası paneller ve seminerler yapılmaktadır. 2015 yılı içinde müzenin zemin katında kafeterya, hediyelik eşya bölümü ve atölye alanı düzenlenmiş, üst kotta dolaşımı sağlayan platformlar üzerinde belirli bir alanın bölücü perdelerle çevrelenmesiyle ikinci bir atölye alanı oluşturulmuştur (Şekil 5.22). Çeşitli eğitim programlarına sahip olan müzede eğitim çoğunlukla atölyeler aracılığıyla çeşitlendirildiği için yeni atölye alanlarına gereksinim duyulmaktadır.

Şekil 5.22 (a) Zemin kat tölye odası; (b)Sergilenen makinelerin arasında yer alan atölye alanı (Kişisel Arşiv, 2016).

Müzenin tüm alanı esnek kullanıma uygun olarak tasarlanmıştır ve çeşitli kullanımları bulunmaktadır. Kontrol odasında geniş çaplı toplantılar yapılabilmekte, üniversite öğrencileri tarafından performans alanı olarak kullanılmakta ve sergileme alanı olarak da hizmet vermektedir (Şekil 5.23). Zemin katta bulunan seminer salonunun ön fuayesi ve enerji oyun alanı da zaman zaman sergilere ayrılmaktadır. Yakın zamanda tasarlanan kafeterya da çeşitli atölye çalışmalarına uygun ortam sağlamaktadır (Kişisel iletişim, H. Çorukman, 16 Şubat 2016).

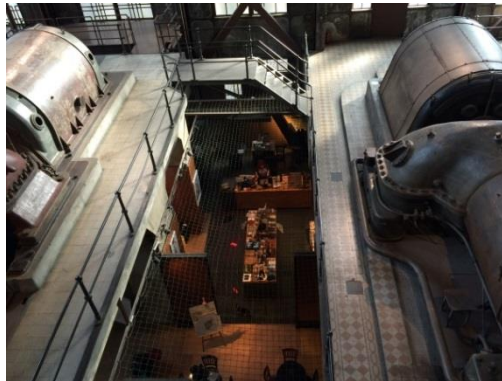

Şekil 5.23 Kontrol odası (Kişisel Arşiv, 2016).

Santral İstanbul’da bulunan Enerji Müze’sinin diğer müzelerden farkı kampüsün bir eğitim ve kültür kampüsü olarak tasarlanmış olması ve tüm birimlerin birbirini destekleyecek şekilde kurgulanmış olmasıdır. Dolayısıyla müzenin içinde tüm birimler bulunmasa da çevre yapılarda bulunan kütüphane, kafeterya, bilim merkezi

gibi birimler hem ihtiyacı gidermekte hem de müze çevresindeki açık ve kapalı alanların da aktif olarak kullanılmasını sağlamaktadır.

Tescilli bir yapı olması nedeniyle mekânda önemli değişiklikler yapılamamasına rağmen küçük müdahalelerle müze bir eğitim kurumu haline gelmiştir. Büyük makinelerin arasında yer alan boşluklar cam yüzeylerle, tellerle ya da perdelerle çevrelenerek atölye alanları, ofisler, kafeterya ve hediyelik eşya birimlerini oluşturmaktadır. Böylece sergilenen objelerle müzeyi destekleyen diğer birimler sürekli görsel ve fiziksel temas halinde olacak şekilde kurgulanmıştır (Şekil 5.24). Atölye çalışmalarına katılan ziyaretçiler aynı zamanda tüm mekânın atmosferini hissedebilmekte, sergilenen objeleri gezen ziyaretçiler ise atölyeler ve kafeteryayla görsel bağlantı kurabilmektedir. Enerji oyun alanında çeşitli enerjilerin nasıl üretilebileceğini gören ziyaretçiler aynı zamanda eski dönemlerde elektrik enerjisinin nasıl üretildiğini eski makineler üzerinden görme şansına sahip olmaktadır. Bu anlamda müzede yapılandırmacı bir yaklaşımın görüldüğü söylenebilir. Öğrenciler gözlemleyerek, dokunarak, deneyimleyerek, etkileşimli oyun düzenekleri ile bilgi edinirken bir yandan da mekânın sağladığı atmosferi deneyimlemekte farklı bilgi katmanlarını zihinlerinde karşılaştırarak bilgiyi kurmaktadırlar. Zemin kat döşemesinin üstünde yer alan ekranlarda santral binasıyla ilgili gösterimlerin izletildiği ekranlar bulunmaktadır (Şekil 5.25). Bir yandan da zeminin bir bölümünün tel malzemeden yapılması orijinal zemin döşemesinin görülmesine fırsat vermektedir. Böylece zemin de bir sergi elemanı olarak kullanılmakta, girişten itibaren mekanı keşfetme isteği uyandırmaktadır.

Şekil 5.24 Farklı kotlar arasında oluşturulan görsel bağlantı (Kişisel Arşiv, 2016).

Şekil 5.25 Zemin kat döşemesinde yer alan bilgilendirme ekranı (Kişisel Arşiv, 2016).

Öğrenme ortamı olarak değerlendirildiğinde uygulanan programlar ve mimari mekânı ile elverişli ortamlar sunan müze, üniversite müzesi olarak ele alındığında üniversite ile ilişkileri konusunda yetersiz kalmaktadır. Pek çok potansiyele sahip olan müzenin üniversite ile ilişkisini sorgulaması sonucu öğrencilere ve araştırmacılara yönelik daha çeşitli kullanımlar sağlaması mümkün görülmektedir.

4.1.5 Uludağ Üniversitesi, Zooloji Müzesi, Bursa

30 yıllık koleksiyona sahip olan kurum 2014 yılında Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü Koordinatörlüğüne bağlı olarak Zooloji Müzesini oluşturarak, sahip olduğu koleksiyonu bir çatı altında toplamıştır. Müzede çeşitli hayvanlara ait 2500 civarında örnek ile iskelet örnekleri sergilenmektedir (Kişisel iletişim, İ.H. Uğurtaş, 12 Şubat 2016).

Öğrenme ortamı olarak müze

Akademik çalışmalar sonucu oluşturulmuş olan koleksiyonu çoğunlukla üniversite öğrencileri ziyaret etmektedir. Dışarıdan randevulu olarak, ders kapsamında müzeyi ziyaret edenlerin büyük çoğunluğunu lise öğrencileri oluşturmaktadır ve gelen ziyaretçiler üniversitenin Doğa Gözlem Topluluğu üyeleri tarafından ortalama 30 dk gezdirilmektedir (Kişisel iletişim, İ.H. Uğurtaş, 12 Şubat 2016). Müzede bilgi aktarımına dayalı bir öğrenme ortamı oluşturulmuştur. Farklı

öğrenme yaklaşımlarına yönelik etkinliklerin, sergi düzenlerinin, ortamların bulunmaması müzenin formal bir eğitim kurumu gibi çalışmasına neden olmaktadır.

Biyoloji ve Veterinerlik Bölümlerinden üniversite öğrencileri bazı laboratuvar dersleri için müze laboratuvarını kullanmakta ve örnek incelemektedirler. Aynı zamanda sergilenen örneklerin hazırlık aşamasında görev almakta, yüksek lisans ve doktora tezleriyle de koleksiyon oluşumuna katkı sağlamaktadırlar (Kişisel iletişim, İ.H. Uğurtaş, 12 Şubat 2016). Müze genellikle Biyoloji Bölümü öğrencilerine hitap etmekte ve her zaman açık olmayıp randevu olarak ziyaret edilmektedir. Üniversite öğrencilerinin müzeyle olan ilişkisi olumlu görülmele birlikte, müzenin belli gün ve saatlerde ziyaret edilebilmesi halkla olan ilişkisini koparmaktadır. Sadece şehir içinde yapılan bilim şenliklerinde de görev alması halkla iletişim kurmasını sağlamaktadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Müze Fen Fakültesi Dekanlığı'nın yakınında merkezi bir alanda konumlanmasına rağmen bir müze yapısı olarak algılanmamakta, dışarıdan varlığını belli etmemektedir. Yapının girişinde ziyaretçileri yönlendiren, girişi belli eden herhangi bir unsur yoktur (Şekil 5.26). Binanın zemin katında yer alması nedeniyle çevresinde bulunan kafeterya, derslik, herbaryum gibi birimlerle ilişkilene, üniversite öğrencilerinin ve araştırmacıların müzeyle ortak kullanacağı alanlar yaratma potansiyeli bulunmaktadır. Ancak bu potansiyeli iyi değerlendiremediği görülmektedir.

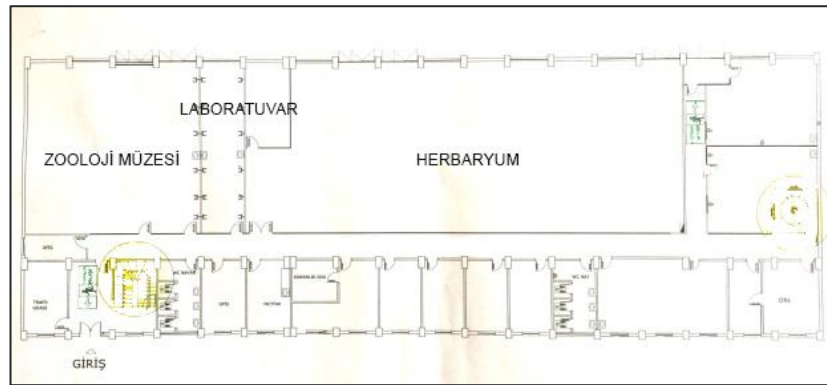

Şekil 5.26 Müzenin yer aldığı fakülte binası (Kişisel Arşiv, 2016).

Önceden derslik binası olarak kullanılan yapının zemin katı Herbaryum ve Zooloji Müzesi olmak üzere ayrılmıştır (Şekil 5.27). Zooloji Müzesi'nde sergileme alanı olarak 145 m²'lik bir oda kullanılmakta ve buna bağlı olarak 20 m²'lik bir hazırlık odası hizmet etmektedir (Şekil 5.28). Bunun dışında üniversitede eğitimi destekleyecek ya da dışarıdan gelen gruplara çeşitli ortamlar sunacak mekânlar bulunmamaktadır. Müzede yapılan görüşmede bekleme alanı, slayt odası ve kütüphane gibi birimlere ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Ayrıca herbaryumla yanyana bulunmalarına rağmen ortak alanları bulunmamaktadır.

Şekil 5.27 Zooloji Müzesi sergi galerisi (Kişisel Arşiv, 2016).

Şekil 5.28 Müzenin yer aldığı zemin kat planı (Kişisel Arşiv, 2016).

4.2 Türkiye’de Arkeolojik ve Etnografik Koleksiyona Sahip Üniversite Müzeleri

5.2.1 ODTÜ, Arkeoloji Müzesi, Ankara

ODTÜ Arkeoloji Müzesi koleksiyonlarının oluşumu ve müzenin kurulumu büyük ölçüde ODTÜ arazi sınırlarında arkeolojik alanların varlığına dayanmaktadır. ODTÜ sınırları içinde bulunan Ahlatlıbel, Yalınca ve Koçumbeli Arkeolojik Alanlarında yapılan kazılar sonucunda elde edilen eserler kampüs içinde bir müze gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Böylece ODTÜ Müzesi 1969 yılında kurucu rektör Kemal Kurdaş’ın öncülüğünde ODTÜ arazisinde çıkan arkeolojik bulguların ve ODTÜ’nün öncülük ettiği diğer kazılarda çıkan eserlerin sergilenmesi amacıyla kurulmuştur. Türkiye’nin ilk üniversite müzesi olduğu bilinen müze 1995 yılında arkeoloji projelerinin yönetildiği TAÇDAM (Tarihsel Çevre Değerlerini Araştırma Merkezi)’in kuruluşu ile araştırma merkezinin bünyesinde faaliyet göstermeye başlamıştır. Çeşitli enstitülerle interdisipliner projeler yürüten merkez kültürel ve tarihsel varlıklar konusunda belgeleme, koruma, çevre değerlendirme çalışmaları yürütmektedir. Günümüzde de arkeolojik kazılarla ilgili pek çok çalışma TAÇDAM ile ortak olarak yürütülmektedir (Centre of Research and Assessment of Historical Environmet, b.t).

Öğrenme ortamı olarak müze

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk arkeolojik kazısı olan Ahlatlıbel Arkeolojik Alanı, Yalınca ve Koçumbeli Arkeolojik Alanları Arkeoloji Müzesi’nde sergilenen pek çok eserin kaynağını oluşturmaktadır. M.Ö. 2500-2300 yıllarına ait Koçumbeli kazılarından çıkan eserler, M.Ö. 7 yy. dan itibaren Yalınca’da bulunan eserler ve Frig Nekropolü’nde bulunan 14 tümülüstten ODTÜ’ye yakın olan 3 tanesine ait bulgular sergilenmektedir. Ayrıca ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim Dalı tarafından bağışlanan ahşap pencere, kapı kilitleri, kilim, bakır kaplar gibi objeler de sergilenmektedir (Ankara ODTÜ Müzesi, b.t). Tamamı akademik çalışmalar sonucu elde edilen koleksiyonların bir kısmı sergilenmekte, bir kısmı ise Arkeoloji Müzesi’ne gönderilmektedir.

Müze Arkeometri, Restorasyon, Şehir Planlama ve Yerleşim Arkeolojisi yüksek lisans ve doktora dersleri için işlik olarak kullanılmakla birlikte öğrenciler ve araştırmacı görevlilerine staj ve tezleri için çalışma olanakları sunulmaktadır. Bu sayede TAÇ DAM ve müzenin de desteğiyle pek çok proje yürütülmektedir. Hacettepe ve Ankara Üniversiteleri Arkeoloji Bölümlerinin müzecilik dersi uygulamaları ODTÜ Müzesi’nde yapılmaktadır (Tuna ve Erdem, 2009). Ayrıca üniversite öğrencileri proje kapsamında gönüllü olarak ve ihtiyaca bağlı olarak müzede tanıtım yapmakta ve öğrencilere yardımcı olmaktadır.

Müze çoğunlukla ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri tarafından ziyaret edilmekte olup, bu ziyaretlerin pek çoğu ‘genç kuşaklara arkeoloji bilincini kazandırma projeleri’ kapsamında gerçekleşmektedir. Örnek olarak “Biri Bizi Kazıyor” projesinde arkeolojik çalışmaların nasıl yürütüldüğüne dair uygulamalı atölye çalışmaları gerçekleştirilmekte; 'Arkeoloji Laboratuvarı' projesi kapsamında her hafta ortaokul öğrencileri müzeyi ziyaret etmekte, öğrencilere konuyla ilgili sunum ve arkeolojik kazı çalışma atölyeleri yaptırılmaktadır (Kişisel iletişim, İ. Sakarya, 11 Aralık 2016). Arkeoloji müzesi önünde hazırlanan yapay kazı alanlarında bu tür etkinlikler uygulamalı olarak gerçekleştirilebilmekte olup soru sormayı, analitik düşünceyi geliştirmeyi ve bilimsel konulara merak uyandırmayı hedeflemektedir. Uygulamalı atölyeler öğrencilerin merakını arttırmakta, oyunlarla keşfederek öğrenmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda bu etkinliklerin grup halinde yapılıyor olması birbirlerinden fikir alışverişi yaparak, işbirliği ile öğrenmesine; kazı aktiviteleri ile bedensel ve uzamsal zekâlarının gelişimine yardımcı olmaktadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Müze binası, ODTÜ için bir kampüs tasarlanması amacıyla 1961 yılında açılan mimari proje yarışmasını kazanan Behruz Çinici tarafından Mimarlık Fakültesi ile bağlantılı biçimde Öğrenci İşleri binası olarak tasarlanmıştır. Türkiye’de modern mimarlığın sembollerinden olan ODTÜ kampüsündeki yapılar sadeliği ve rasyonaliteyi yansıtmakta, brüt beton yapıların karakteristiğini oluşturmaktadır (Şekil 5.29). Çinici, kampüsteki yapıları bir omurga ile birbirine bağlayarak kamusal bir

deneyim hedeflemiştir. Günümüzde de bu kamusal deneyimin bir parçası olan müze çocuklara yönelik düzenlenen atölye çalışmalarını bu aks üzerinde gerçekleştirmektedir. Müzenin bu aks üzerinde konumlanması üniversite yaşantısına dâhil olabilme, kullanıcıyla iletişim kurabilme ihtimalini arttırmaktadır. Mimarlık fakültesinin de girişini tanımlayan kolonlu geçiş hattından müze binasına bağlantı yapılmakta, bu durum müzenin girişini tanımlarken mimarlık fakültesi ile iç içe olmasını sağlamaktadır.

Şekil 5.29 ODTÜ kampüsünün inşa edildiği yıllarda Mimarlık Fakültesi, günümüzde müze olarak kullanılan yapı (Mimarlık Müzesi, 2012).

İşlev değişikliğiyle müze olarak kullanılmaya başlanan yapı, modern mimarlık tarihini yansıtmaması bakımından kültürel miras değeri taşımakta ve inşa edildiği dönemin mimari anlayışını dışa yansıtarak bu konuda bilinç oluşturulmasını sağlamaktadır. Yapıldığı dönemin mimari diline bağlı olarak cephede doluluk oranı fazla olan, ancak bunu yatay ve düşey açıklıklarla dengelemeye çalışan yapı, iç mekânda da taşıyıcı sistemi hissettirmektedir. Zemin katta cephenin bir bölümünün şeffaf olmasıyla da iç ve dış mekân arasında görsel bağlantı kuran yapı, müze olarak tasarlanmamasına rağmen, üst kotlarda bulunan pencerelerden dengeli olarak günışığı alışı ile sergilemeye elverişli bir ortam yaratmaktadır (Şekil 5.30).

(a)

(b)

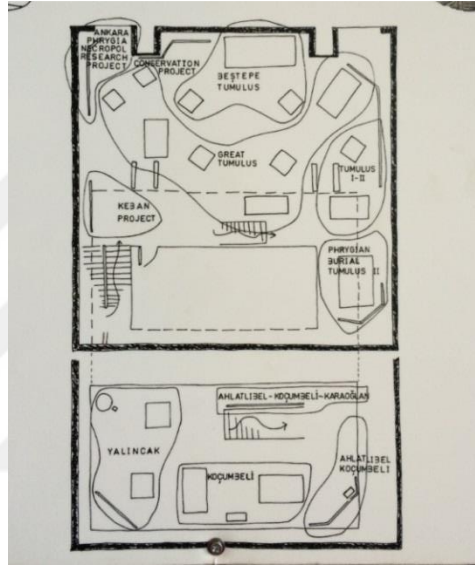
Şekil 5.30 (a) Türkiye’de Modern Mimarlığın ilk uygulamalarından olan müze binası, (b) Gün ışığı ile aydınlanan sergi mekânı (Kişisel Arşiv, 2016).

Müzenin giriş katı toplantı/ders alanı, idari büro, depo, ofisler ve servis mekânlarına ayrılmış olup arkeoloji ile ilgili bazı yüksek lisans, doktora dersleri giriş katında yer alan toplantı alanında yapılmaktadır (Şekil 5.31). Birinci katta etnografik eserler ve Frig nekropolü kalıntıları, asma katta ise Yalınca ve Koçumbeli Arkeolojik Alanlarına ait kalıntılar sergilenmekte, açık alanlarda bulunan yapay kazı alanları ise “Arkeoloji Laboratuvarı” projesine bağlı olarak atölye çalışmalarında aktif olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.32). Çocukların kazarak keşfederek bu süreci öğrenmesi, arkeolojik eserlerin bilincine varmasını, objelerle ilgili öğrendikleri bilgilerin kalıcı olmasını sağlamaktadır. Ayrıca kazı deneyimi bedensel zekâlarını geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Bir arkeoloji müzesi olarak, düzenlenen etkinliklerde kazı çalışmalarının yapılması nedeniyle açık alan kullanımına daha çok ihtiyaç duyan müzede bu amaç için tasarlanan bir alan olmadığı görülmektedir. Yapay kazı alanı olarak müze binasının yanındaki boş alan kullanılmaktadır. Ancak çocukların ve gençlerin bu çalışmalardan maksimum verim alması için tasarlanmış, bir açık alana ihtiyaç duyulmaktadır.

Şekil 5.31 Giriş holünde yer alan toplantı ve ders alanı (Kişisel Arşiv, 2016).

Şekil 5.32 Müzenin zemin ve asma kat planları.

Ayrıca müze fakülteler ile iç içe olması nedeniyle öğrenciler için toplanma, sosyalleşme alanı olarak değerlendirilme potansiyeline sahiptir. Ancak bunun için tasarlanmış ortak alanlara ihtiyaç vardır. Yapıda ortak kullanım alanı olarak girişte bulunan toplantı alanı düşünülebilir, ancak mekân boyutlarının sınırlı olması nedeniyle farklı kullanımlara ve kalabalık grupların toplanmasına imkân vermemektedir.

5.2.2 Ege Üniversitesi, Etnografya Müzesi, İzmir

2004 yılında başlatılan “Anadolu ve Balkanlar’da Halk Çalgıları, Halk Oyunları, Geleneksel Giyim Kuşam ve Halk Müziği, Müze ve Arşivi Oluşturma Projesi”

kapsamında maddi ve manevi kültürel değerleri korumak amacıyla, Anadolu ile birlikte 14 farklı ülkede çalışmalar yapılmıştır. Ege Üniversitesi Türk Halk Oyunları Bölümü öğretim üyeleri tarafından gerçekleştirilen bu çalışmalar sonucunda elde edilen eserler 2008 yılında bir araya getirilerek sergilenmek üzere hazırlanmaya başlamış ve 2010 yılında Ege Üniversitesi Balkanlar ve Anadolu Giysileri Müzesi adıyla kurulmuştur. İlk olarak Sağlık Kültür ve Spor Daire başkanlığına bağlı olarak kurulan müze Kültür Bakanlığı denetiminde özel müze statüsüne geçince Etnografya Müzesi adını almıştır (Kişisel iletişim, Ö. Özbilgin, 10 Kasım 2016).

Öğrenme ortamı olarak müze

Bağış ve akademik çalışmalarla oluşturulan koleksiyonda Türk Dünyası'na ait geleneksel giyim eşyaları, halk çalgıları, takı ve aksesuarlar, sandık, dolap gibi eşyalar sergilenmektedir. Sergilenen nesnelerin tümü envantere kaydedilmiştir ve araştırmacıların kullanımına sunulmuştur (Özkan ve Sönmez, b.t). Müze arşivinden yararlanılarak uluslararası bilimsel toplantılarda sunumlar yapılmış, yüksek lisans ve doktora öğrencileri için tez konusu oluşturulmuştur. Müzeyi ziyaret eden bazı araştırmacılar tekstil tasarımı, el sanatlarıyla ilgili olarak araştırma yapmak için gelmekte, ayrıca çeşitli konularda danışmanlık da talep edilmektedir (Kişisel iletişim, Ö. Özbilgin, 10 Kasım 2016).

Müze, üniversite öğrencilerinden çok halka yönelik programlar düzenlemeyi ve daha geniş halk kitlelerine ulaşmayı hedeflemektedir. İnsanların müzeden tekrar tekrar yararlanması gerektiği düşüncesinden hareketle, ziyaretçileri müzeye çekmek için 3 haftada bir konser, söyleşi, sergi etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu etkinliklerin pek çoğu geleneksel halk sanatlarıyla ilgili olmakla birlikte günümüz çağdaş sanatları ve kültürüyle ilgili olarak da çeşitli müzik dinletileri, sunumlar organize edilmektedir (Kişisel iletişim, Ö. Özbilgin, 10 Kasım 2016). Müzenin kurulumu sırasında 14 farklı ülkede detaylı çalışmalar yapılarak bilgi birikimi ve materyal sağlandığı için bunu halk kitlelerine duyurmak ve bilgilendirmek amacıyla seminerler, kurslar yapılması planlanmaktadır.

İlköğretim öğrencilerine yönelik eğitim aktivitelerini çeşitlendirmek isteyen müzede, yaratıcı drama çalışmaları yaptırılmakta ve müfredatla bütünleşik olarak çeşitli aktivitelerin de kurgulanması hedeflenmektedir. Ankara Olgunlaşma Enstitüsü ve Emel Akın Meslek Yüksek Okulu Tasarım Bölümü öğrencileri geleneksel kıyafetleri incelemek için, üniversitenin Türk Halk Oyunları Bölümü öğrencileri de ders kapsamında incelemek için gelmekte, tüm üniversite 1. Sınıf öğrencileri de “Üniversite Yaşamına Geçiş” dersi kapsamında müzeyi ziyaret etmektedir (Kişisel iletişim, Ö. Özbilgin, 10 Kasım 2016). Müze rehberinin hem sergilenen nesneler hem de tarihi binanın yapısı hakkında bilgi vermesi aynı zamanda tarihi miras bilincinin oluşturulması açısından önemlidir.

Daha çok halka yönelik etkinlikler gerçekleştiren müzenin üniversite öğrencilerine yönelik etkinliklerinin ya da diğer kullanım olanaklarının olmaması üniversite ile olan ilişkisini sorgulatmaktadır. Ege Üniversitesi'ne bağlı diğer müzelerde de olduğu gibi üniversite öğrencileri ders kapsamında zorunlu olarak müzeyi ziyaret etmekte, bunun dışında gelmeyi tercih etmemektedir.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

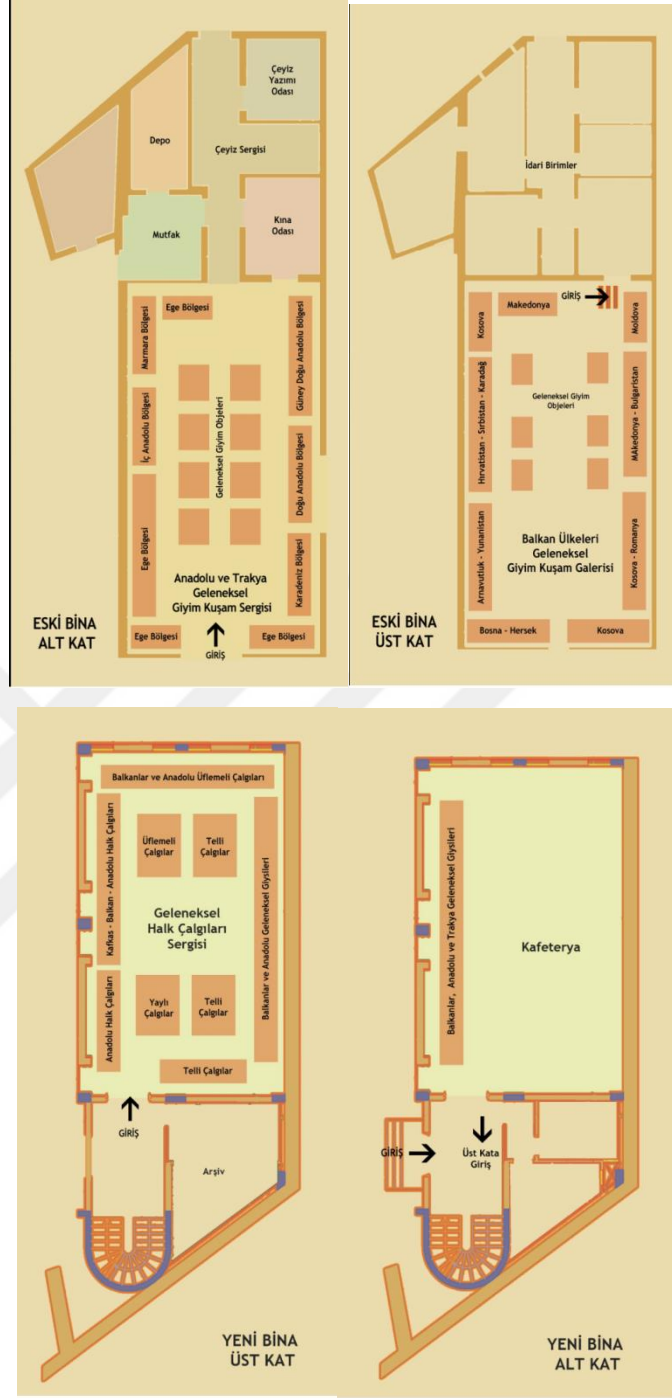
Etnografya Müzesi 19.yy sonlarında ve 20. yy başlarında bir Rum ailesi tarafından yaptırıldığı tahmin edilen, Sirkehane adıyla bilinen binada kurulmuştur. Yapının arka kısmı 1960'lı yıllarda Ege Üniversitesi tarafından sirke ve turşu üretim yeri olarak, ön kısmı ise lojman olarak kullanılmıştır. Büyük bölümü yıkılmış halde olan bina restore edildikten sonra 2010 yılında müze olarak kullanıma açılmıştır (Özkan ve Sönmez, b.t). Diğer üniversite müzelerinin aksine Etnografya Müzesi kampüs içinde değildir, ancak müzenin esas amacı halka hizmet etmek olduğu için merkezi bir konumda olması olumlu görülmektedir.

İki ayrı binadan oluşan müzede tarihi yapı taş ve ahşap kullanılarak iki kat üzerine inşa edilmiştir (Şekil 5.33). Galeriye bağlı üç oda, bir hol ve bir depo bulunmakta olup yönetim birimi bu binadadır. Yönetim girişi ana cadde üzerinden olup müze girişi bahçeden sağlanmaktadır. Müzede galeri etrafında geleneksel giysiler

sergilenmekte olup, alt kattaki odalar “Geleneksel Düğünlerde Kız Evi”, “Kına Gecesi Töreni”, “Çeyiz Yazımı” gibi temalar bağlamında düzenlenmiştir. Daha sonraki dönemlerde inşa edilen yapı ise iki katlıdır ve iki sergi salonu bulundurmaktadır. Bu binada geleneksel halk çalgıları sergilenmektedir (Şekil 5.34) (Özkan ve Sönmez, b.t). Bir bahçe etrafında düzenlenen müzenin güneyinde kafeterya ve binaların karşısında zanaatkârlar atölyesi yer almaktadır. Bu bahçe etkinliklerde kokteyl alanı olarak da kullanılmaktadır. Restore edilen müze binası, “İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarihe Saygı/ Yerel Koruma Ödülleri-2010” kapsamında “Özgün İşlevin Değiştirildiği Esaslı Onarım Ödülü” almıştır.

Şekil 5.33 İki farklı dönemde inşa edilen, günümüzde müzelerin yer aldığı yapılar (Kişisel Arşiv, 2016).

Şekil 5.34 Müze yapılarının planları (Broşür).

İnşa edildiği dönemde konut olarak kullanılan binanın mutfağı ve ev içi kuyusu da sergilenen öğeler arasındadır. Tarihi bir yapının sergi alanı olarak kullanılması bir yandan da eski dönemlerin konut kültürü hakkında bilgi vermekte, tarihi miras bilinci oluşturmaktadır. Seminer salonu olmadığından, düzenlenen müzik dinletileri ve sunumlar müzenin ana galerisinde gerçekleştirilmektedir (Şekil 35). Müze

eserleriyle iç içe bir ortamda gösterimlerin yapılması ziyaretçilere bağlamla iç içe etkileyici bir ortam yaratmaktadır.

Şekil 5.35 Müzik dinletileri ve sunumların gerçekleştirildiği galeri alanı (Kişisel Arşiv, 2016).

Açık ve yarı açık alan kullanımıyla mekân zenginliği yaratan müze, merkezi konumda yer almasıyla kentlinin kolayca dâhil olabileceği bir alandır. Ancak ana caddeden bakıldığında sadece kapıları kapalı bir tarihi yapı algısı yaratmakta, bahçe alanı algılanamamakta, bu da müzeyi bilmeyenleri yanıltmakta ve kullanım durumunu olumsuz yönde etkilemektedir (Şekil 5.36).

Şekil 5.36 Müzenin caddeye yönelen cephesi (Kişisel Arşiv, 2016).

İnformal öğrenme ortamı olarak değerlendirildiğinde çocuklara yönelik yaratıcı drama etkinliklerinin düzenleniyor olması çocukların sosyal bir ortamda bilgiyi yapılandırarak öğrenmelerini sağlamaktadır. Ancak üniversite öğrencilerinin yararlanabileceği çalışma alanı, sosyal etkileşim alanı, kütüphane gibi birimlerin olmaması ya da öğrencilerin müzede aktif görev almaması üniversite müzesi olarak rolünü sorgulatmaktadır. Ayrıca üniversite müzesi olmasına rağmen fakülteler ile

somut bir bağ kurmamakta, müzenin kampüsün içinde yer almaması üniversite öğrencileri ve akademik personel tarafından kullanım durumuna olumsuz etki etmektedir. Fakat kentliye erişim noktasında merkezi bir alanda bulunduğu için üniversite-kent bağlantısını sağlamada önemli bir misyon yüklenmiştir. Bu bağlantıyı sağlayabilmesi için müzenin hem üniversite öğrencilerine hem de kentliye hitap edecek programlarla zenginleşmesi ve mekânlarını çeşitlendirmesi gerekmektedir.

5.2.3 Gazi Üniversitesi, Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi

İlk olarak 2012 yılında Gazi Üniversitesi Rektörlük Binası'nın içinde kurulan Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, 2013 yılında Ankara Kalkınma Ajansı ve Altındağ Büyükşehir Belediyesi'nin desteğiyle yeni yerine taşınmıştır. Üniversitenin Türk Halk Bilimi Bölümü öğretim üyelerinin ve Prof. Dr. M. Öcal Oğuz'un öncülüğünde Altındağ Belediyesi'nin Hamamönü'nde bir konağı tahsis etmesi ve Ankara Kalkınma Ajansının maddi destekleriyle müze kurulmuştur (Şekil 5.37). Ancak koleksiyonun bir bölümü Üniversite'nin Rektörlük binasında Resim-Heykel Müzesi içinde yer almaktadır.

Şekil 5.37 Müzenin yer aldığı tarihi Hamamönü Konağı (Kişisel Arşiv, 2016).

Öğrenme ortamı olarak müze

Müzedede el sanatları, örf ve adetler, ritüeller, festivaller, sözlü kültür ve gösteri sanatları gibi somut olmayan kültürel miras hikâyeleri, oyunlarla, masallarla

ziyaretçiye aktarılmaktadır. Müzeye gelen ziyaretçiler Hacivat Karagöz oyunu ile karşılaşmakta ve her bölümde görevli bir rehber tarafından çeşitli hikâyeler anlatılmaktadır. Müze gezisinin başından sonuna kadar hikâyelerle, gösterilerle, oyunlarla zenginleşmesi ziyaretçinin hem seyirci, hem aktör olarak farklı şekillerde dâhil olmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu süreç içinde farklı kişilerin bir araya gelmesi sosyal etkileşim ortamı yaratmakta, sosyo-kültürel öğrenim yaklaşımını yansıtmaktadır.

Müze ziyareti sırasında anlatılan hikâyelere ek olarak belli dönemlerde Karagöz yapım oynatım, kukla, keçe, oyuncak yapımı gibi atölye çalışmaları da düzenlenmekte ve bunlar her yaştan ziyaretçiye hitap etmektedir. Bunlara ek olarak “Çiğdem Şenliği”, “Nevruz”, “Hidrellez”, Otuz Gün Otuz Gece Ramazan Eğlenceleri”, “Âşık Hikâyeleri” gibi etkinlikler de düzenlenmektedir. Somut olmayan kültürel mirası tanıtan etkinliklerin yanı sıra Türk Halk Müziği enstrümanları, mutfak gereçleri, geleneksel Ankara konağında gündelik kullanılan eşyalar da sergilenmekte, geçmiş dönemin yaşam kültürü hakkında bilgi verilmektedir. Müzede öğretici bir yaklaşımla bilgi aktarılmakta olup, oyun ve hikâyelerle aktarım yapılması ziyaretçinin dikkatini çekmektedir (Şekil 5.38). Çocukların da Hacivat-Karagöz oyunlarına dâhil olması dil ve sosyal zekâsını olumlu yönde etkilemekte, diğer atölye çalışmaları ise el becerilerini ve yaratıcılıklarını geliştirmektedir. Somut olmayan kültürel mirasın bir parçası olarak sokak oyunları da özellikle çocukların ilgisini çekmekte, sosyal bir ortamda, oyunlara aktif katılarak öğrenmeleri sağlanmaktadır.

Şekil 5.38 Hikâyelerle, kukla oyunları ile somut olmayan kültürel mirasın aktarımı (Kişisel Arşiv, 2016).

Gönüllü rehberlerin Gazi Üniversitesi öğrencilerinden oluşması üniversite ile müze arasında bir bağ kurulduğunu göstermektedir. Üniversite ortamında edinilen bilgilerin halka aktarılması müze aracılığıyla olmaktadır. Ancak üniversite müzelerinin akademik olarak da üniversiteyi destekleme misyonları düşünüldüğünde bu açıdan yetersiz kalındığı görülmektedir. Müze somut olmayan kültürel miras konusunda bilgi verse de akademik çalışmaları destekleyecek ve araştırmacılar tarafından aktif olarak kullanılabilir bir ortam bulunmamaktadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Ankara'nın tarihi merkezi olan Hamamönü'nde, geleneksel konut yapılarından birinin restore edilmesiyle yapı müze olarak kullanılmaya başlanmıştır. Üniversite kampüsünün dışında olan müze Hamamönü'nün ana ulaşım aksının üzerinde yer almakta, kolay ulaşılabilir ve algılanabilir bir noktadadır. Müze, konumu nedeniyle kentli ile üniversitenin bir araya gelmesini, etkileşimde bulunmasını sağlamaktadır. Ancak üniversite kampüsüne uzak konumlanması öğrencilerin ve araştırmacıların müzeyi kullanım durumunu sınırlandırmaktadır.

İki katlı yapının giriş holünde karşılama ve hediyelik eşya bölümü bulunmakta, bu bölümden genel bilgilendirmenin yapıldığı ve Hacivat-Karagöz oyununun sergilendiği odaya geçilmektedir. Zemin katta Hacivat Karagöz gösteriminin yapıldığı oda aynı zamanda çeşitli atölyeler için kullanılmaktadır.

Üst katta yer alan odalar da geleneksel konutların iç mekânına uygun şekilde düzenlenmiştir ve her birinin “oyun odası”, “hikâye odası” gibi temaları vardır (Şekil 5.39). Yapının avlusunda bulunan yarı açık ve açık alanlar Anadolu'da oynanan geleneksel oyunların deneyimlenmesine yönelik olarak ve ziyaretçilerin sosyalleşmesini de sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Müzenin açık ve yarı açık alan kullanımı çeşitli kullanım önerileri sunmakta, avlu yılın farklı zamanlarında farklı şekillerde değerlendirilebilmektedir.

Şekil 5.39 Dekorasyonuyla geleneksel Hamamönü Konağı hakkında bilgi veren müze (Kişisel Arşiv, 2016).

Somut olmayan kültürel mirasın geleneksel bir konutta sergileniyor olması ziyaretçilerin hem kültürel miras hem de mimari miras açısından bilgilenmesini sağlamakta, bölge halkının geleneksel yaşam biçimini yansıtmaktadır.

5.2.4 İstanbul Üniversitesi, 2. Bayezid Türk Hamam Kültürü Müzesi, İstanbul

İstanbul Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan müzeler diğer üniversite müzeleri ile karşılaştırıldığında işleyiş açısından farklılık göstermektedir. Üniversite bünyesindeki 5 adet müze (Arkeoloji Müzesi, Cerrahpaşa Tıp Tarihi Müzesi, Jeoloji Müzesi, Türk Hamam Kültürü Müzesi, Beyazıt Kulesi) Kültür Bakanlığına bağlı olup 2011'de kurulan MUZEYUM (Müze ve Kültür Miraslarının Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi)'a bağlı olarak yapılanmıştır. Fakültelerin sahip olduğu diğer koleksiyonlar ise fakülte binalarındaki galerilerde sergilenmektedirler.

İstanbul Üniversitesi Türk Hamam Kültürü Müzesi 2. Bayezid Hamamı'nın 26 Mayıs 2015 tarihinde müzeye dönüştürülmesiyle kurulmuştur. 16. yüzyılda Osmanlı'da inşa edilen hamamlar içinde mimarisi, boyutu ve çifte hamam oluşu nedeniyle önemli bir yere sahip olan 2. Bayezid Hamamı, 1985 yılında UNESCO tarafından Dünya Kültürel Miras Listesi'ne alınan "İstanbul Tarihi Alanları" içinde yer almaktadır. Müzeye dönüşen yapıda, Osmanlı toplumunda suyun gündelik yaşamdaki yerinin, tarihsel süreçteki değişimin ve dönüşümün nasıl gerçekleştirildiği

aktarılmaktadır. Bu bağlamda Türk hamam geleneğine ait etnografik eserler sergilenmektedir (II. Bayezid Türk Hamam Kültürü Müzesi, b.t).

Öğrenme ortamı olarak müze

İstanbul Üniversitesi'ne bağlı diğer müzelerden Arkeoloji, Jeoloji ve Cerrahpaşa Tıp Tarihi Müzeleri'nin koleksiyonları geçmişten günümüze, eğitim öğretimde kullanılan objelerden ve akademik çalışmalar sonucunda elde edilmiştir. Türk Hamam Kültürü Müzesi'nin koleksiyonu ise bağış yoluyla oluşturulmuştur ve etnografik nitelikte hamam eserleriyle birlikte, kazıda çıkarılan buluntuları da içermektedir (Kişisel iletişim, G. Sağır, 15 Şubat 2016). Hamam yapısı gerçek işlevine uygun olarak dönüştürülmesi nedeniyle kendisi de serginin büyük bir parçasını oluşturmaktadır. Bu dönüşüm hem yapının korunmasını hem de kentlinin yapı hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır.

Kalıcı sergiye ek olarak, üniversitenin diğer bölümlerine ait koleksiyonlar geçici süreyle sergilenmekte, bu sergilerle bağlantılı seminerler düzenlenmektedir. Tüm halka açık olan seminerlere çoğunlukla araştırmacılar ve üniversite öğrencileri katılmaktadır (Kişisel iletişim, G. Sağır, 15 Şubat 2016). Eğitimde aktif olarak kullanılabilecek bir koleksiyon olmamasına rağmen özellikle sanat tarihi konusunda araştırma yapan kişiler müzeyi inceleme amaçlı ziyaret etmektedir.

Üniversite müzelerinde genel olarak çocuklara yönelik programlar düzenlendiği dikkat çekerken Türk Hamam Kültürü Müzesi'nde çocuklara yönelik programlar olmayıp her yaştan ziyaretçi eşit dağılım göstermektedir. Müzede sadece vitrinler içinde sergilenen objelerin olması, alternatif programların sunulmaması informal öğrenme ortamı olarak müzenin yetersiz kalmasına neden olmaktadır.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

İstanbul Üniversitesi kampüsü Beyazıt bölgesi içinde dağınık bir şekilde konumlanmıştır. Üniversiteye bağlı müzeler de bu geniş kampüs alanında, kentlinin

de kullandığı dolaşım aksında yer almaktadır (Şekil 5.40). Türk Hamam Kültürü Müzesi üniversite kampüsünün sınırında yer alarak hem üniversite kullanıcılarının hem de halkın rahatça erişebileceği bir noktadadır. Müzenin bulunduğu sokak toplu taşımayla gelip fakültelere ulaşmak isteyenlerin gelip geçtiği güzergah üstündedir. Ancak yoğun ulaşım aksının desteklediği bir alanda konumlanan yapı pek çok yerden görünür olmasına rağmen müze algısı yaratmamaktadır.

Şekil 5.40 Müzeleştirilen hamam yapısı (Kişisel Arşiv, 2016).

Hamam yapısı müze olarak işlevlendirilmeden önce uzun yıllar atıl durumda kalmıştır ve çevresi de kentli için güvensiz bir alan oluşturmuştur. 2000’li yıllarda başlayan restorasyon çalışmaları kapsamında müzenin çevresinin de düzenlenmesi bu alanında atıl bir alan olmaktan kurtulup canlanmasını sağlamıştır. Müzenin açılmasıyla, etrafında kafeteryalar da açılarak kentli için yeni bir sosyalleşme alanı oluşmuştur (Şekil 5.41). Bu anlamda müzenin hem kente hem üniversiteye artı değer kattığı söylenebilmektedir.

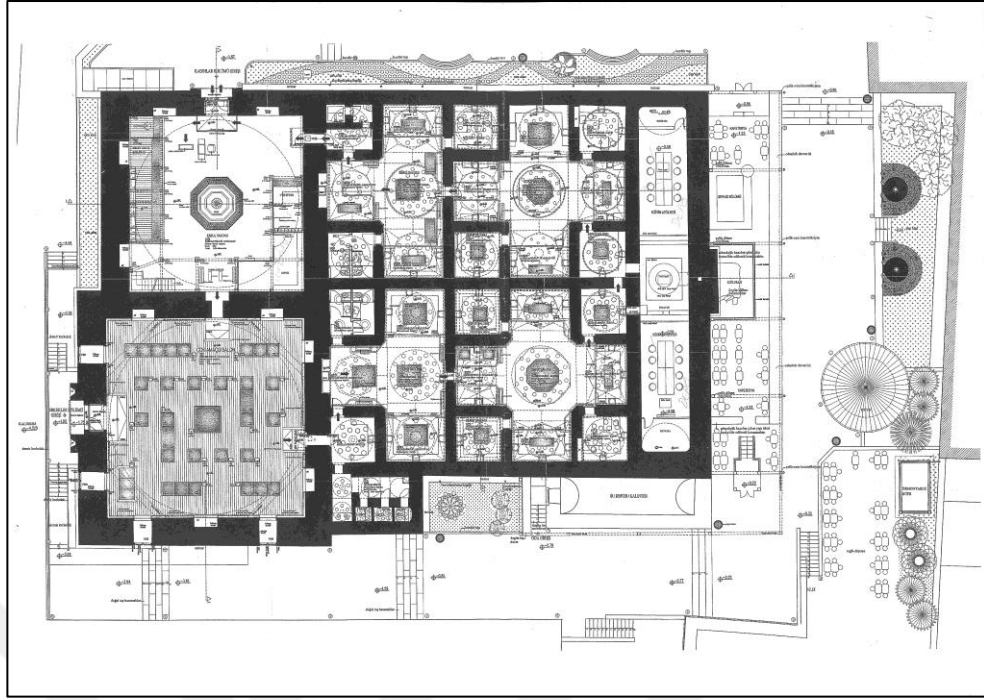

Şekil 5.41 (a) Müzenin açılmasıyla birlikte düzenlenip daha güvenli bir ortamın yaratıldığı sokak; (b) Müzeyle bitişik olarak konumlanan kafeterya (Kişisel Arşiv, 2016).

Müzeye hamamın kadınlar bölümünden girilmekte, bu bölümde güvenlik, hediyelik eşya bölümü ve sonradan eklenen asma katta ofisler yer almaktadır (Şekil 5.42). Hamamın diğer bölümleri sergi alanı olarak kullanılmakta, tüm mekânlar arasında geçiş sağlanarak ziyaretçilere belli bir rota çizilmektedir. Hamamın erkekler bölümünün oluşturduğu çok amaçlı salon ile bu rota sonlanmaktadır. Ancak hamam yapısının çok parçalı olmasından dolayı, ziyaretçiler yapıyı rahatça kavrayamamakta ve yönlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır (Şekil 5.43). Müzede mekânın özelliklerini, fonksiyonunu da açıklayan bilgilendirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Çok amaçlı salonda geçici sergiler düzenlenmekte ve bu sergiler ile bağlantılı olarak seminerler organize edilmektedir. Tarihi bir hamam yapısı olduğu için çok müdahale edilmeyip sadece çalışanlar için asma kat eklenmiştir. Pek çok özgün malzeme korunarak sergilenen objeler yapıya zarar vermeyecek şekilde cam vitrinlerin içinde sergilenmektedir.

Şekil 5.42 Giriş alanı ve asma katta yer alan idari birimler (Kişisel Arşiv, 2016).

Şekil 5.43 Türk Hamam Kültürü Müzesi planı (G. Sağır arşivi).

Koleksiyonu hamam malzemeleriyle sınırlı olduğu için üniversitede işlenen dersler ile arasında somut bir bağ yoktur. Ancak ortak kullanım, geçici sergi, seminer alanı olarak kullanılan bölüm büyük ölçüde fakülteler tarafından yapılacak çalışmalara ayrılmıştır (Şekil 5.44). Gerekli durumlar için giriş holü de etkinliklerde kullanılma potansiyeline sahiptir. Ortak alanın üniversite tarafından kullanılması dışında herhangi bir öğretim faaliyeti, çeşitli etkinlikler, çocuk programları bulunmadığı için müze mekânlarının aktif olarak kullanıldığı söylenemez. Müze henüz yeni açıldığı için kitaplık oluşturma, seminer alanı düzenleme, açık alanlarda oturma elemanlarının kurulması gibi bazı çalışmaların yakın zamanda yapılması planlanmaktadır.

Müzedede sergileme cam vitrinlerin içinde yapılmaktadır ve sergileme tekniklerinin çeşitlendiği söylenemez (Şekil 5.45). Ancak diğer arkeolojik ve etnografik koleksiyona sahip üniversite müzelerinde olduğu gibi mekânın kendisi de koleksiyonu anlamlandırmada kullanılabilecek en etkili araçlardan biridir. Müzenin yarattığı en büyük etki çevresini dönüştürmesi, kentliye daha güvenli bir alan, yeni sosyalleşme çevresi yaratması olmuştur. Ayrıca müzenin önünde yer alan açık alan farklı etkinlikler ile değerlendirilme potansiyeli taşımaktadır.

Şekil 5.44 Seminerler için kullanılan alan (Kişisel Arşiv, 2016).

Şekil 5.45 Cam vitrinlerde sergilenen koleksiyon (Kişisel Arşiv, 2016).

5.3 Türkiye’de Sanat Koleksiyonuna Sahip Üniversite Müzeleri

5.3.1 Hacettepe Üniversitesi, Sanat Müzesi, Ankara

80’li yıllarda kurulan Ahmet Göğüş Sanat Galerisi’nde düzenlenen sergilerin ardından çeşitli eserlerin bağışlanması ile Hacettepe Üniversitesi geniş bir koleksiyona sahip olmuş ve koleksiyonun artmasıyla 4 Ekim 2005 yılında Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı olarak Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi kurulmuştur. Müzenin amacı sadece üniversitede okuyan bireylere değil toplumun diğer bireylerinin de sanat bilgisine ulaşımını sağlamak, kültür ve sanat bilincini yaygınlaştırmak, bireyleri sanata teşvik etmek, Türk sanatlarını ve sanatçılarını tanıtmaktır (Kişisel iletişim, D. Şener, 9 Şubat 2016).

Öğrenme ortamı olarak müze

Üniversite'ye bağlı olan Ahmet Göğüş Sanat Galerisi'nde düzenlenen sergiler sonucu bağışlanan eserlerin ve Güzel Sanatlar Fakültesi'nin mezuniyet sergilerinden kalan çeşitli resim ve heykel eserlerin bir araya toplanması ile müze koleksiyonu oluşturulmuştur. Müze Çağdaş Türk Sanatı örneklerine ağırlık vererek koleksiyonunu oluşturmakta ve mevcutta son 50 yılın sanatçılarına ve sanat eserlerine ait resim ve heykel koleksiyonu bulunmaktadır. Üniversite koleksiyonu giderek genişlemekte, bu nedenle kalıcı sergi düzeni 3 ayda bir değiştirilerek eserler belirli aralıklarla sergilenmektedir. Ayrıca müze talepler doğrultusunda İş Bankası Kibele Sanat Galerisi, Cermodyn, Pera Müzesi gibi farklı kurumlara da konseptli sergileri için ödünç eser göndermektedir. Müzede zaman zaman geçici sergiler düzenlenmekte, bu sergilere yönelik olarak kataloglar basılmaktadır.

Müze genel olarak 4-15 yaş grubu çocuklar tarafından ziyaret edilmekte, yetişkinler çok az ziyaret etmektedir. Müzede sergilenen eserlere ek olarak çocukların da ilgisini çekebilmek için çocuklara yönelik resim atölyeleri düzenlenmektedir (Şekil 5.46). Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerinin yaptıkları çalışmalar, sergiler aracılığıyla ziyaretçilere sunulmakta böylece üniversite-müze işbirliği oluşturulmaktadır (Kişisel iletişim, D. Şener, 9 Şubat 2016).

Sanat Müzesi genellikle üniversite öğrencileri ve okul grupları tarafından ziyaret edilmektedir. Özellikle çocukların gelmesi ve sanata dair görgü ve kültürlerinin oluşması hedeflenmektedir. Müze eğitimcisi olmadığı için okul ziyaretlerinden önce sınıf öğretmeni müzeyi ziyaret edip gezi planını kurgulamakta, daha sonra öğrenciler ile ziyaret etmektedir. Bu ziyaretler sırasında eserler üzerinden oyunlar ve masallar aracılığıyla çocukların hayal dünyası zenginleştirilip sanat konusunda farkındalık kazanması amaçlanmaktadır. Müze gezisinden sonra çeşitli atölye çalışmalarının, sanatçılarla ortak atölyelerin yapılabilmesi için müze eğitim odasının bulunmaması bir eksik olarak görülmektedir.

Şekil 5.46 Çocuklar için düzenlenen resim atölyesi (Şener ve Pehlivan, 2006).

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi:

Tıp Fakültesi ve Eczacılık Fakültesi olarak kullanılan yapının bodrum katında yer alan Hacettepe Sanat Müzesi, önceleri Eczacılık Fakültesi'nin deposu olarak kullanılmaktayken 2005 yılında Sanat Müzesi'ne tahsis edilerek işlev değişikliğine uğramıştır. Ancak yapının bodrum katta bulunması ve demir parmaklıklar nedeniyle sürekli kapalı bir mekân olarak algılanması, pek çok kişinin müzenin varlığından haberdar olmamasına neden olmaktadır. 850 m² kapalı alana sahip olan müzenin açık alanlarında Güzel Sanatlar Fakültesi'nin düzenlediği Taş Heykel Sempozyumu'na ait heykeller sergileme amaçlı olarak kullanılmaktadır. Zaman zaman çocuklar için düzenlenen atölye çalışmaları da açık alanda gerçekleşmektedir. Bunun yanı sıra 50 m²'lik depo ve yönetici odası yer almaktadır. Ziyaretçilerin zaman geçirebileceği bir kafeteryası bulunmamakta, hediyelik eşyaların satıldığı vitrin yönetici biriminde yer almaktadır.

Müzede ziyaretçiler için bir rota belirlenmemiş ve eserler kronolojik olarak düzenlenmemiştir (Şekil 5.47). Bu nedenle ziyaretçi müze içinde serbest olarak dolaşabilir. Sergilemede seramik eserlerin ve heykellerin her açıdan görülebilmesine önem verilmiştir.

Hacettepe Üniversitesi'nde çeşitli koleksiyonların birleştirilmesiyle Beytepe Kampüsünde Biyoçeşitlilik Müzesi yapılması planlanmış ve bu konuda 2013 yılında

mimari proje yarışması düzenlenmiştir. Bu kapsamda Sanat Müzesi'nin de bu müze içinde yer alması hedeflenmektedir.

Şekil 5.47 Müzenin iç mekânı (Kişisel Arşiv, 2016).

Zengin bir koleksiyona sahip olan Sanat Müzesi mekânsal açıdan yüz yüze kaldığı sorunlar nedeniyle geri planda kalmaktadır. İlk olarak müze girişinin algılanmaması, üniversite hastanesi nedeniyle yoğun olarak kullanılan bir alanda bulunan müzenin fark edilememesine neden olmaktadır. Bodrum katta yer alan müze, önünde bulunan meydana göre alt kotta kaldığından ve giriş kapısı da müze girişi algısı yaratmadığından fark edilememektedir (Şekil 5.48). Sergileme ve korunaklı bir avluya sahip olmasıyla açık alan kullanımı açısından önemli potansiyeller bulundurmaktadır. Ancak müzenin kapalı mekânı açık mekân ile bütünleşememekte bu durum da açık alan kullanımının önüne geçmektedir.

Şekil 5.48 Müzenin yer aldığı fakülte binası (Kişisel Arşiv, 2016).

Müzede araştırmalara, seminerlere, bireysel ve grup çalışmalarına uygun ortam bulunmadığı için üniversite öğrencileri ya da akademik personel aktif olarak yararlanamamaktadır.

5.3.4 Sabancı Üniversitesi, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul

Osmanlı'nın son dönemlerinde inşa edilen ve Atlı Köşk olarak bilinen yapı, tarih içinde pek çok kez el değiştirmiş ve 1951 yılında Sabancı Ailesi'nin mülkiyetine geçmiştir. 1969-1999 yılları arasında konut olarak kullanılıp 1998 yılında içindeki değerli eserlerle birlikte kırk dokuz yıllığına Sabancı Üniversitesi'ne verilmiştir (Sakıp Sabancı Müzesi, b.t). 2002 yılında ise Sabancı Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı bir müze olarak hizmete açılmıştır (Şekil 5.49).

Şekil 5.49 Müzeye dönüştürülen Atlı Köşk (Kişisel Arşiv, 2016).

Öğrenme ortamı olarak müze

Müze koleksiyonu Sakıp Sabancı'nın kendi koleksiyonunun dağılmasını engellemek amacıyla bağışlamasıyla oluşturulmuştur. Günümüzde de bu koleksiyonu zenginleştirecek şekilde alımlar yapılmaktadır. Koleksiyonunun büyük bir bölümünü hat ve tablolar oluşturmakta, Atlı Köşk'ün birinci katında Osmanlı hat sanatı eserleri, Kur'an ve dua kitaplarının yanı sıra, levhalar, berat ve fermanlar, şiir kitapları ile hattat aletleri sergilenmektedir. Bu bölümde ziyaretçiler kendilerine verilen tablet ile müzeyi gezmektedir. Tablet in eserlerin yanında yer alan görsellere okutulmasıyla çeşitli animasyonların izlenmesi ve el yazmalarının daha detaylı olarak görülmesi mümkün olmaktadır. Böylelikle ziyaretçiler koleksiyonla ilgili tüm bilgiyi almak

zorunda kalmadan, istedikleri objeyi tablete okutarak bireysel ilgileri doğrultusunda detaylı bilgi almaktadır. Sabancı ailesinin eşyalarının sergilendiği odalarda ise tabletler barkodlara okutularak o alanda çekilmiş eski fotoğrafları göstermektedirler. Müzede tabletlere ek olarak farklı dijital sergileme tekniklerinden de yararlanılmıştır. Girişte yer alan dokunmatik dev ekranda Sabancı ailesine, müzenin yer aldığı yapıya, müze ve sergiye dair bilgiler incelenebilmektedir. “Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu”nun bulunduğu alanda yer alan geniş yuvarlak ekran duvara yansıtılan görüntü ile etkileşim halindedir. Ziyaretçiler ekrandaki görüntülere dokunarak duvarda çeşitli kaligrafik yansımalar görebilmektedir. Teknolojiden yararlanılarak interaktif sistemlerin kurgulanmış olması ziyaretçilerin sadece objelerin etiketlerini okuyarak değil, istekleri doğrultusunda çeşitli yöntemlerle, daha detaylı bilgi alarak öğrenmesini sağlamaktadır.

Sergi ve sergi kataloglarından sonra müzenin en önemli bilimsel çalışması koleksiyonu kapsayan kataloglardır. Katalogların dışında, sergileri destekler nitelikte Ben Cengiz Han, Ben Rodin, Ben Dali ve Ben Picasso gibi çocuk kitapları da çıkarılmakta, bunlar internet üstünden sesli olarak dinlenebilmektedir. Sanatçıları ya da tarihteki önemli kişileri, yerleri konu alan bu kitaplar masal anlatımı yoluyla çocukları sanatla tanıştırmaktadır. Sanat bilgisinin masallar aracılığıyla verilmesi, çocuğun hayalgücünü arttırmakta, sözel zekâlarını geliştirmekte ve aldıkları bilginin kalıcı hale gelmesini sağlamaktadır. Çocukların yaş gruplarına göre koleksiyonla ilgili çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Kitap süsleme, çizgi çalışmaları, örüntü ve simetri kavramlarının oyunlarla keşfi, hattatların kullandıkları kalemlemler ile karalama çalışmaları, soru-cevap yoluyla keşif gibi etkinlikler bunlara birer örnektir. Ayrıca tabletleri kullanarak kendi sayfalarını yaratma şansı da verilmektedir (Sakıp Sabancı Müzesi, b.t). Çocuklara yönelik düzenlediği bu programlarla müzenin yapılandırmacı bir öğrenim yaklaşımını benimsediği görülmektedir. Müze koleksiyonunun sergi vitrinleri içinde kalmayıp kaligrafi sanatının çeşitli şekillerde çocuklara deneyimletilmesi bu konuda üretmek, yaratıcılıklarını kullanarak, daha etkili öğrenmelerini sağlamaktadır. Koleksiyona ek olarak müzenin içinde bulunduğu doğal yeşil doku da mekân deneyimlerini zenginleştirmektedir. Müze ziyareti farklı

zekâ türlerine hitap etmekte, bedensel, uzamsal ve doğal zekâlarını geliştirecek etkinliklerle zenginleştirilmektedir.

Sakıp Sabancı Müzesinde 2011 yılından beri yetişkinlere yönelik olarak da eğitimler verilmektedir. Bu eğitimler arasında akademisyenler tarafından yürütülen seminerler, paneller, sempozyumlar, SSM'de güncel sergileri destekleyen film gösterimleri, konferanslar, galeri sohbetleri, konserler ve rehberli turlar bulunmaktadır (Sakıp Sabancı Müzesi, b.t). “Kentle Buluşma Müzeyle Tanışma” etkinliği ile sanatsal aktivitelere ulaşamayan kadınları sanatla buluşturmakta, eğitimciler tarafından atölyeler düzenlenmektedir. Farklı temaları konu alan, yaklaşık bir ay süreli eğitimler düzenlenmektedir. Çoğunlukla çocuklara yönelik programlar düzenleyen üniversite müzelerinin aksine, Sakıp Sabancı Müzesi’nin yetişkinlerin eğitimine de önem vermesi, öğrenmeyi yaşam boyu devam eden bir süreç olarak ele aldığıın göstergesidir. Ayrıca bu eğitimlerin sürekli yenilenmesi, müzeyi bir defa ziyaret edilen bir kurum olmaktan çıkarmaktadır. Üniversite öğrencileri de müzeye geziler düzenlemekte, galeri konuşmaları yapılmakta ve koleksiyon çalışmaları, sergi hazırlıkları üzerine staj çalışmalarını burada gerçekleştirmektedirler.

Ancak üniversiteye bağlı bir müze olmasına rağmen, üniversiteyle aktif bağlar kuramadığı, bağımsız bir müze gibi çalıştığı görülmektedir. Koleksiyon oluşumunda ya da geçici sergilerde üniversitede üretilen çalışmaların yansıması görülememekte ve müze üniversiteyi destekleyen bir kurum gibi işlememektedir. Yoğun olarak halka açık olan müze, kentin merkezinde yer alması ve geçici sergilerini sık sık yenilemesi nedeniyle ziyaretçi yoğunluğu oldukça fazladır. Halk tarafından böylesine çok ziyaret edilen bir müze, üniversite ile halk etkileşimini sağlama konusunda da önemli bir görev üstlenmektedir. Ancak üniversite ile ilişkilerini güçlendirip, bunu halka aktarabildiği ölçüde üniversite müzelerinin sahip olduğu bu potansiyeli iyi değerlendirebilecektir.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

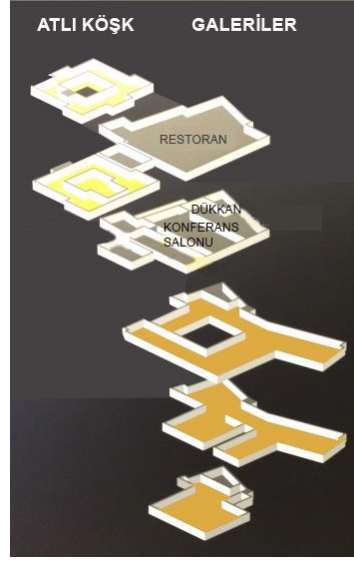
Emirgan Korusu'nun yakınında, eğimli bir topoğrafyanın en üst noktasında konumlanan müze binasına, geniş, içinde çok çeşitli bitki türlerini bulunduran bir bahçeden geçilerek ulaşılmaktadır (Şekil 5.50). Bahçe içinde farklı kotlarda seyir terasları bulunmakta, eğitim birimleri ve Nevzat Sayın'ın tasarımı olan The Seed Konser Salonu yer almaktadır. Bu anlamda konser salonu, müze ve eğitim birimlerinin birbirini beslediği ve kent içinde bir kültürel odak oluşturduğu söylenebilir. Ayrıca topoğrafyada teraslamaların yapılması, dış mekânda kurgulanabilecek etkinlikleri de çeşitlendirmektedir. Özellikle üniversite ile ortaklaşa gerçekleştirilecek etkinlikler için müzenin yeterli açık alana ve nitelikli mekânlara sahip olduğu görülmektedir. Farklı kotlar arası görsel ve fiziksel bağlantının kurulabilmesi müze deneyimini keyifli hale getirmekte, bu deneyim doğayı ve sanatı keşfederek öğrenmeye teşvik etmektedir.

Sanat müzesi ziyaretçileri sanatla buluşturmanın yanı sıra, sahip olduğu zengin peyzaj alanı sayesinde, ziyaretçileri fiziksel aktiviteye ve doğal ortamı keşfe de yönlendirmektedir. Bu anlamda aktif-keşfedici öğrenme yaklaşımının görüldüğü söylenebilir. Bitki türlerinin çeşitliliği ziyaretçinin doğal zekâsına hitap etmekte, doğal ortamın ve sanatın iç içe geçmesini sağlamaktadır. Zaman zaman zengin peyzaj alanının sanat eserleriyle buluşması, sanatın deneyimlendiği ortamları ve objeyle kurulan etkileşimi çeşitlendirmektedir. Fiziksel aktivitenin ve doğal ortamın öğrenme üstünde olumlu etkilerinin olduğu bilinmektedir. Bu tür ortamların özellikle çocuklarda merak duygusu uyandırması, doğal ortamı da içine alan atölye çalışmaları için uygun mekân sunmaktadır.

Şekil 5.50 Müzenin içinde yer aldığı çeşitli bitki türlerini içinde bulunduran bahçe (Kişisel Arşiv, 2016).

Geniş bir bahçe içinde yer alan müze binası toplam 6500 m² alana sahip olup 4000 m² alanı sergileme amaçlı kullanmaktadır. Restorasyonu ve ek yapı tasarımı Alişan Çırakoğlu ve Ayşen Savaş tarafından yapılmıştır. Atlı Köşk içinde kalıcı sergi olarak “Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu” ile Sabancı Ailesi’nin köşkte kullandığı eşyalar sergilenmektedir. Ek bina ise geçici sergiler için kullanılmakta olup kafeterya, restoran, hediyelik eşya dükkânı ve konferans salonunu içermektedir (Şekil 5.51). Bu iki yapı birbirine saydam yüzey ile çevrili düşey sirkülasyon aracılığıyla bağlanmıştır. Ek yapıda yer alan galeriler büyük boyutlu eserlerin sergilenmesine ve duvarların da serginin bir parçası olarak kullanılabileceği düzenlemelere olanak verecek şekilde tasarlanmıştır. Galerinin büyük bir bölümü kendi içine kapalı olup, dış mekân ile bağlantı kurmamakla birlikte, bahçeye açılan cephesi saydam tasarlanmıştır. Böylece doğal ortamın ve sergilenen objelerin birlikte deneyimlenmesine olanak vermektedir. Ek binanın giriş katında geniş bir teras ile desteklenen bir konferans salonu, üst katında ise müzenin kafe ve restoranı bulunmaktadır (Şekil 5.52).

Şekil 5.51 Müze krokisinin şematik gösterimi (Sakıp Sabancı Müzesi, 2016)

Şekil 5.52 Ek bina ve seyir terası (Kişisel Arşiv, 2016).

Sakıp Sabancı Üniversitesi'ne bağlı olan müze mekânsal açıdan çeşitli etkinliklere, sergilere elverişli olmasına rağmen bir üniversite müzesi olarak değerlendirildiğinde üniversite ile ilişki kuramamaktadır. İstanbul'un en merkezi yerlerinden olan Boğaziçi'nde konumlanan müze kentin pek çok noktasından ziyaretçi çekmekte, ancak üniversite ile farklı semtlerde bulunması ve somut bağların bulunmaması nedeniyle üniversite-halk ilişkisini sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu anlamda üniversite öğrencilerinin ve akademik kadronun aktif olarak müzeyi kullanmadığı, koleksiyon oluşumunda ve kullanımında, etkinliklerin kurgulanmasında yer almadığı görülmektedir.

Ek yapıların inşa edilmesiyle müzenin imkânları artmış, çeşitli kültürel etkinliklere, eğitim aktivitelerine olanak verir hale gelmiştir. Müzenin içinde yer alan

mekânlar ve bahçe ile olan ilişkisi, seyir terasları çeşitli etkinliklerin kurgulanmasına olanak vermektedir. Bahçe, Osmanlı ve Bizans döneminden kalan arkeolojik eserlerin ve çeşitli bitkilerin sergilenmesiyle açık alan sergisi durumundadır. Sahip olduğu geniş alanın potansiyellerini değerlendirip sergileri, etkinlikleri ve buna bağlı olarak ziyaretçi sayısını günden güne arttıran müzenin üniversite ile olan bağına da güçlendirmesi gerekmektedir.

5.3.5 Kadir Has Üniversitesi, Rezan Has Müzesi, İstanbul

Kadir Has Üniversitesi, bir endüstri mirası olan Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası'nın eski teknolojisi nedeniyle işlevini kaybedip, 1997 yılında üniversite olarak işlevlendirilmesiyle kurulmuştur. 1946 yılında ilk yerli puro, 1959 yılında Samsun adıyla ilk filtreli sigara üretimini yapan fabrika büyük ölçekli ilk tütün fabrikası olması nedeniyle kent içinde önemli bir yere sahiptir.

Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası'nın restorasyonu aşamasında, bodrum katta ortaya çıkan su sarnıcının yığma tuğla duvarlarının etkileyici görüntüsü nedeniyle, bu mekânın da sergilenebilmesi için bodrum katın bir bölümü müzeye ayrılmıştır. Etnografik ve arkeolojik eserlerin sergilendiği müze Kültür Bakanlığına bağlı bir üniversite müzesi olarak işletilmektedir.

Öğrenme ortamı olarak müze

Üniversiteye ait olan, bağışlarla ve satın alımlarla oluşan koleksiyon arkeolojik eserlerden ve Cibali Tütün Fabrikası'na ait kalıntılardan oluşmaktadır. Müzede Has ailesinin ve özel koleksiyonerlerin koleksiyonları sergilenmekte, koleksiyon oluşumunun üniversite ile bağlantılı olmadığı görülmektedir. Yaklaşık 1-2 yıl galeride yer alan koleksiyon, bu süre sonunda yenileriyle değiştirilmektedir. Müze koleksiyonu büyük ölçüde arkeolojik eserler üzerine oluşturulmuştur. Bunun nedeni bir üniversite müzesi olması ve kültürel değerleri gelecek nesillere aktarma yükümlülüğüdür (Gazi, 2016). Koleksiyona ek olarak müzenin mimari yapısı ve sağladığı atmosfer de oldukça dikkat çekmekte, pek çok kişi bu atmosferi

deneyimleyebilmek için müzeyi ziyaret etmektedir. Tiyatro bölümü öğrencileri için performans alanı olarak kullanılmasıyla farklı sanat türlerinin kesiştiği bir alan yaratmaktadır.

Ancak üniversite ile aynı binayı paylaşmasına rağmen bağımsız bir kurum gibi çalıştığı görülmektedir. Fakültelerde işlenen dersler ile müze koleksiyonu arasına somut bir bağ bulunmamakta, üniversitede üretilen bilginin halka aktarımı konusunda yetersiz kalmaktadır. Üniversite ile kurulan ilişki, müzede kurulan sergilerin konusuyla bağlantılı olarak düzenlenen sempozyumlar ve panellerle sınırlı kalmaktadır. Çevresiyle gerilimli ilişkiler kuran bir alanda konumlanan müze, halkla üniversiteyi bütünleştirmek için önemli bir misyon yüklemekte, ancak bunun için üniversiteyle etkileşim içinde olması gerekmektedir.

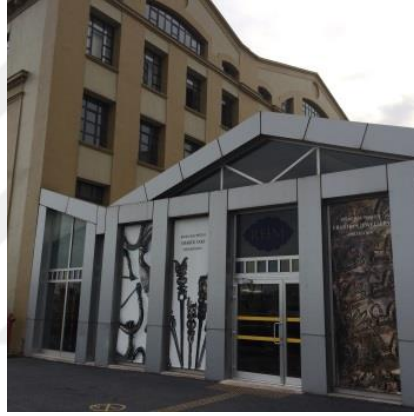
Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

1884 yılında hizmete giren ve bütün işlenmesinde kullanılan tarihi fabrika yapısı 1900'den itibaren sigara üretimine başlamış, 1925 yılında “Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası” adıyla Türk Tekel İdaresi'ne bağlanmıştır. 20.yy sonuna kadar işlevini devam ettirmiş, bazı fabrikaların özelleştirme ve tasfiyesi kapsamında kapatılmıştır. “Haliç silüeti içindeki etkinliğine ek olarak hem 19.yüzyıl sonlarındaki kentsel dönüşümü simgeleyen boyutsal heybeti, hem de işçilerin yaşadığı yakın çevresinin sosyo-ekonomik odağı olma özellikleriyle “Sanayi Arkeolojisi” başlığı altında değerlendirilmesi gerektiğinden, yeni bir işlev kazandırılarak restorasyonu gündeme gelir. Bu bağlamda İstanbul'un genel koruma planlaması, kamu yararı ve tek yapı ölçeğinde koruma yönlerinden uygun görülen bir yaklaşımla, komplekse üniversite işlevi kazandırılmasına karar verilir” (Mimar Portreleri, Mehmet Alper, b.t).

Cibali Tütün Fabrikası mekânın kütle boyutları, neoklasik mimari üslubu ile dönemin yapı sanatından ayrılmaktadır. “Yapıda sanayi dönemi sonrasında batılı devletlerde kullanılan tuğla, demir, döküm taşıyıcı kollar ve cam gibi yapı malzemeleri kullanılmış. Çatı örtüsündeki özgün Marsilya kiremitleri, pik döküm kolonları ve döşemelerde kullanılan INP çelik putreller Fransa'dan getirilmiş”

(Mimarizm, 2008). Yapı restorasyon kalitesi, fiziki mekan zenginliği nedeniyle 2003 yılında Nostra ödülleriyle layık görülmüştür

Cibali Tütün Fabrikası'nın Kadir Has Üniversitesi'ne dönüştürülmesi sürecinde bodrum katında Bizans döneminde inşa edilmiş olan su sarnıcı ortaya çıkmıştır. Geç 11. yüzyıla tarihlenen bu sarnıç 48 kemer, 15 ayak ve 20 sütundan oluşmaktadır. Sarnıç işlevini kaybettikten sonra tütün fabrikası deposu ve erzak ambarı olarak kullanılmıştır (Rezan Has Müzesi, b.t). Etkileyici bir atmosfere sahip olan bu bölüm Kadir Has Üniversitesi'ne bağlı Rezan Has Müzesi olmak üzere planlanmıştır (Şekil 5.53).

Şekil 5.53 Rezan Has Müzesi girişi (Kişisel Arşiv, 2016).

Haliç kıyısında yer alan üniversite ve müze bulunduğu bölgede dönüşümün öncüsü olması bakımından önem taşımaktadır (Şekil 5.54). Haliç'te Cibali Tütün Fabrikası'nın üniversiteye dönüşmesinden sonra Haliç kıyıları'nın eğitim ve kültür alanı olarak dönüşmesi gündeme gelmiş ve planlar bu yönde yapılmıştır. Özellikle bu alanda endüstri mirası olan yapıların kültür ve eğitim yapısı olarak işlev değiştirdiği görülmektedir. Müzenin de üniversiteye dâhil edilmesi yapının sadece üniversite kullanıcıları değil pek çok kişi tarafından keşfedilmesine, tanınmasına ve kültürel miras konusunda farkındalık yaratılmasına olanak vermektedir. Ancak üniversite müzesinin halkı ve üniversiteyi birleştirici potansiyeli olmasına rağmen bunu yeterince değerlendiremediği görülmektedir. Yakın çevrede yaşayan halk, üniversite düzenlenen etkinlikleri bilmesine rağmen, pek çoğu bunlara katılmadığını ifade etmektedir. Bu noktada üniversitenin müze ile etkileşim içinde olması, bölge halka

hitap edecek, onların taleplerine cevap veren etkinliklerin müze eğitimcileri aracılığıyla planlanması gerekmektedir. Müzenin üniversite ve halk etkileşimi sağlanmasında aracı olarak rol almasıyla, üniversitenin çevresiyle arasındaki gerilimli ilişki sona erecektir.

Şekil 5.54 Kadir Has Üniversite'si yerleşkesi (Kadir Has Üniversitesi, b.t).

Üniversite ve müze bir kampüs içinde yer almayıp, yapı gruplarının birbirine bağlanmasıyla bütüncül bir yapı olarak kent içinde yer almaktadır. Yoğun mahalle dokusunun ve ana caddenin arasında sıkışıp kalması ve çevreyle ortak kullanım alanları yaratamaması nedeniyle, üniversite kullanıcılarının dışında kalan kişilerin müzeye erişebilmesi zorlaşmaktadır. Fiziksel sınırlar bulunmamasına rağmen algısal sınırların olduğu görülmektedir. Bu durum özellikle çevre halkın müzeden haberdar olmamasına ve erişememesine neden olmaktadır.

Yapı gruplarının birbirine bağlantısını sağlayan alan, aynı zamanda bodrum katta yer alan müzenin girişini tamamlamaktadır. Müze girişinde ziyaretçileri Kadir Has anı odası ve kitap satış birimi karşılamaktadır. Daha sonra dijital bilgilendirme ekranının olduğu bölümden sergi galerisine geçilmektedir (Şekil 5.55). Müze katı ile üst katta yer alan Mimarlık Bölümü sergi galerisini birbirinden ayıran zemin cam olarak tasarlanmış olup, her an müze ile görsel ilişki kurulmasını sağlamaktadır (Şekil 5.56). Böylece alanı kullanan üniversite öğrencileri kültürel miras değeri taşıyan bir yapının varlığını hissetmektedir. Tarihi yapının farklı noktalardan okutuluyor olması objelerin yanı sıra mekânın da sergilenerek kültürel miras ve yapıyı çevre bilincinin oluşmasını sağlamaktadır. Ziyaretçiler ve üniversite

kullanıcıları müze mekânını keşfederek yapı mimarisi ve tarihçesi hakkında bilgileri sentezleyebilmektedir.

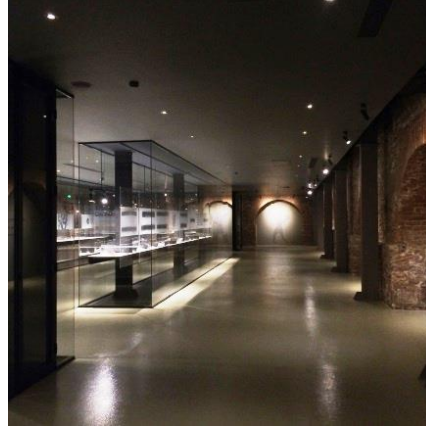

Şekil 5.55 Müze içinde interaktif bilgilendirme ekranı (Kişisel Arşiv, 2016).

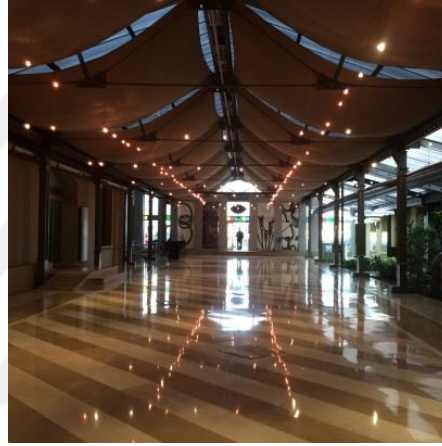

Şekil 5.56 Mimarlık bölümü ve müze arasında kurulan görsel iletişim (Kişisel Arşiv, 2016).

Müze de sergilenen objelere bağlı olarak sergileme düzeni de değişmekte, tarihi kemerlere, duvarlara temas etmeden sergileme için çelik bir strüktür kullanılmaktadır (Şekil 5.57). Ayrıca müze de sergiler sadece bodrum katta değil, girişte iki yapının arasında tanımlanan avluda da sergilenmektedir. Kafeterya ve hediyelik eşya bölümünün de açıldığı bu alan öğrencilerin sanatla karşılaşmasına olanak vererek üniversite ve müze için bir kesişim noktası oluşturmaktadır (Şekil 5.58).

Şekil 5.57 Müzede sergileme biçimi (Kişisel Arşiv, 2016).

Şekil 5.58 Müzenin bodrum katına ek olarak sergileme için kullanılan alan (Kişisel Arşiv, 2016).

5.3.6 Ege Üniversitesi, Kağıt Sanatları Müzesi, İzmir

12 Aralık 2012 yılında Ege Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı olarak kurulan müze aynı zamanda Türkiye'nin ilk Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi'dir. 2013 yılında Kültür Bakanlığı denetiminde özel müze statüsünü kazanmıştır (Ege Üniversitesi, 2013). Kişi, kurum ve sanatçıların bağışlarıyla oluşturulan koleksiyon kâğıdın üretiminden, sanat eserine vardığı noktaya kadar çeşitli aşamalardan örnekleri sergilemektedir. Giriş katında el yapımı kâğıt üretimini gösteren demo odası, organik yazı malzemeleri, dünya renkli kâğıtları, günümüz renkli kağıt sanatçıları, modern kağıt sanatı bölümleri; üst katta ise kitap sanatları, exlibris, matbaa, sanatçı kitapları, çocuk kitapları, kitap biçimleri, kitaplardaki ustalar, baskı teknikleri, minyatür kitaplar ve tipografi bölümleri yer almaktadır (Sönmez, Ağırbaş, 2016). Ayrıca

müzenin mekân yetersizliği nedeniyle Çocuk Dünyasının Ressamları ve Kitapları Bölümü müzeye yakın olan Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi içinde yer almaktadır. Bu bölüm 23 Nisan 2016’da açılmıştır ve çocuk kitaplarında yer alan çizimlerin orijinaleri sergilenmekte olup çocuklar için okuma alanı bulunmaktadır (Şekil 5.59). Müzenin ara katında kâğıt oyma, ebru gibi temalarda süreli sergilerin açıldığı bir galeri de bulunmaktadır.

Şekil 5.59 Çocuk Dünyasının Ressamları ve Kitapları Bölümü (Kişisel Arşiv, 2016).

Öğrenme ortamı olarak müze

Müzeyi çoğunlukla ortaöğretim öğrencileri kâğıtla ilgili projelerinde ziyaret etmektedir. Okul gruplarına yönelik rehberli gezilerde bilgi aktarımı şeklinde bir öğrenme ortamı yaratılmaktadır. Müzede yeterli alan olmadığı için öğrencilere yönelik etkinlikler çeşitlenememekte ancak uygun ortamın sağlanmasıyla farklı yaş gruplarına yönelik kitap baskı teknikleri, kâğıt boyama, ebru ve farklı tekniklerin öğretildiği etkinlikler yapılması planlanmaktadır.

Üniversitenin Ege Art etkinliği kapsamında yetişkinlere ve çocuklara yönelik olarak sanatçılarla kâğıt üretme atölyesi düzenlenmiştir. Müze bahçesinde 2 gün boyunca yerel bitkilerden çeşitli tekniklerle İzmir’in haritası üretilip sonrasında müzede sergilenmek üzere asılmıştır (Kişisel iletişim, N. Sönmez, 17 Kasım 2016). Koleksiyonun halkın katılımıyla çeşitlenmiş olması bakımından örnek bir uygulama olduğu söylenebilir.

Kâğıt Sanatları Müzesi bir üniversite müzesi olmasına rağmen koleksiyon oluşumunda ya da üniversitede işlenen derslerle somut bir bağlantısının olmadığı görülmektedir. Ege Üniversitesi’ndeki diğer müzelerde de olduğu gibi “Üniversite Yaşamına Giriş” dersi kapsamında birinci sınıf öğrencileri ziyaret etmektedir. Ancak bu ziyaret kişisel istekleriyle değil, dersteki yönlendirme nedeniyle yapılmaktadır. Bu durumun aksine, üniversitenin Güzel Sanatlar Bölümü öğrencilerinin baskı teknikleri ve tipografi konularında bilgi almak için müzeyi etkin olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Müzenin mekânsal olarak değerlendirilmesi

Semtin işlek caddelerinden birinde yer alan müze kentlinin ulaşımı bakımından avantajlı bir noktada bulunsun da, üniversite kampüsünde yer almaması üniversite ile etkileşimini azaltmaktadır. Ancak semtin merkezi bir noktasında bulunması ve çevresinde okulların yer almasıyla çocukların ve gençlerin rahatça dâhil olabileceği bir yapıdır. Bu durum okullar ile ortak projeler geliştirilebilmesi için bir potansiyel yaratmaktadır.

Müze eski bir Levanten köşkünde yer almaktadır. 19.yüzyılın ikinci yarısında yapılan Giraud Köşkü olarak bilinen yapının en eski sahibi Balliani Ailesi’dir. Yapı, 1970’de kamulaştırılarak Maliye Hazinesi’ne geçmiştir (Bornova İçin Fikirler, 18). Aynı yıl Ege Üniversitesi tarafından satın alınarak zaman içinde lojman, hemşirelik yüksekokulu, arşiv ve Ege Üniversitesi Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı olarak kullanılmıştır (Şekil 5.60).

Şekil 5.60 Kâğıt Sanatları Müzesi’ne dönüştürülen Giraud Köşkü (Kişisel Arşiv, 2016).

Levantenlerin konut kültürlerini yansıtmaları bakımından toplumda bu konuda bilinç oluşturduğu söylenebilir. Yapı geniş bir bahçenin içinde yer almakta, çeşitli etkinliklerin kurgulanması ve doğal ortamın keşfi için uygun bir alan sağlamaktadır. Toplam 5 dönümlük bir bahçe içinde yer alan müze binası 500 m² alana sahiptir. Müzenin ilk katı kâğıt sanatlarına, ikinci katı ise kitap sanatlarına ayrılmıştır (Şekil 5.61). Ancak alan yetersiz geldiğinden seminer salonu, galeri, atölye, depo, kafeterya gibi birimlerin de yer aldığı yaklaşık olarak 250 m²'lik bir ek yapı projelendirilmiştir. Yeterli maddi desteğin sağlanması durumunda ek yapının uygulanması planlanmaktadır. Ek yapı, üniversiteye de hitap edecek mekânlar içermesiyle müze ile üniversite arasındaki iletişim kopukluğunu gidermede önemli bir yere sahiptir. Müzeyi sadece ziyaret edilen ve bilginin aktarıldığı bir kurum olmaktan çıkarıp, atölyeler, eğitimler ile farklı öğrenme yaklaşımlarının da uygulanabileceği, hem üniversiteye hem de halka hitap eden bir kurum haline getirecektir.

Şekil 5.61 Kâğıt Sanatı Müzesi kat planları.

Müzede eserlerin bir bölümü cam vitrinler içinde, bir bölümü ise asılarak sergilenmektedir (Şekil 5.62). Galeride sergileme biçimini çeşitlendirmek ve daha fazla yüzey oluşturmak için cam bölücüler kullanılmıştır (Şekil 5.63). Ancak mekânın da sınırlı olması nedeniyle, farklı sergileme yöntemleri kullanılamamakta, objeler bir bütün olarak ele alınıp sergi tasarımı yapılamamaktadır. Türkiye’de bir ilk olan bu koleksiyonun sergileme biçimlerinin ve müze deneyiminin çeşitlenmesi için dijital

teknolojiden yararlanılması müze ile olan etkileşimini arttıracaktır. Mekân sınırlılıklarını tolere edip, müzeyi uygun bir öğrenme ortamı haline getirebilmek için farklı teknolojilerin kullanılması, ziyaretçinin hem mekân hem de obje ile olan diyalogu çeştlendirecektir.

Şekil 5.62 Müzede sergileme biçimleri (Kişisel Arşiv, 2016).

Şekil 5.63 Sergi yüzeyini arttırmak için kullanılan cam bölücüler (Kişisel Arşiv, 2016).

4.2 Türkiye’de Bulunan Üniversite Müzelerinin Öğrenme Ortamı Olarak Değerlendirilmesi

Türkiye genelinde üniversite müzeleri incelendiğinde pek çok bölümün kendine ait koleksiyonu olduğu ancak bunların müzeleşmeden koleksiyon halinde kaldığı görülmektedir. Özellikle bilim müzelerinde, eğitimde kullanmak üzere toplanan objeler ve araştırma projeleri sonucu elde edilen nesneler koleksiyon oluşumuna yardımcı olmaktadır. Farklı bilim dallarına ait bu koleksiyonlar yeterli mekânın olmaması, maddi açıdan desteklenmemesi gibi sorunlarla, halka açılmayıp fakülte içinde kalmaktadır. Üniversite sanat koleksiyonları ise bağışlarla gelişip müze

kurulumu için gerekli şartları yerine getirdiklerinde müzeleşmektedir. Genel olarak, üniversitede verilen eğitimde aktif olarak kullanılmayıp, çalışmalar sonucu elde edilmediklerinden sanat koleksiyonlarındaki gelişmeler bilim müzelerindeki kadar hızlı olmamaktadır.

Ülkemizde üniversite müzelerinin üniversite içinde ya da kent çapında farkına varılamaması ciddi bir sorundur. Bu durumun nedenleri halk ve müze etkileşimini sağlayacak etkinliklerin yetersiz olması, üniversite bölümleriyle müze arasında bağ kurulamaması, her ikisinin de birbirinden bağımsız kurumlar gibi çalışması, mekânların hem akademik çalışmaları destekleyecek hem de bu çalışmaların iyi bir şekilde sunumunu sağlayacak şekilde ihtiyacı karşılayamaması olarak görülmektedir.

Pek çok müze çocuklara yönelik programlar kurgulamakta, okullar ile işbirliği yaparak daha fazla öğrencinin ziyaret etmesini hedeflemektedir. Ancak okul dışında da müze ziyaretlerini teşvik edebilmek için yaz döneminde, hafta sonları, okul çıkışları, sadece çocuklar ya da aileler için etkinlikler düzenlemek gerekmektedir. Sadece koleksiyonun sergilenmesi, onu destekleyen diğer etkinlikler olmadığı sürece yetersiz kalmaktadır. Halkın beklentilerini, ihtiyaçlarını dikkate alarak farklı yaş grupları da düşünülerek müzelerin informal bir öğrenme ortamı olarak yeniden ele alınması gerekmektedir.

Üniversite ve müzenin birbirinden bağımsız çalışması da üniversite müzesinin gerektiği gibi işlememesine neden olmaktadır. Üniversitede gerçekleştirilen akademik çalışmaların halka aktarımı, bu çalışmalara paralel olarak müze koleksiyonunun ve etkinliklerinin de genişleme durumu gözardı edilmektedir. Üniversite müzelerinin bir diğer görevi de öğrencilere ve araştırmacılara çalışmalarını yürütmek için uygun ortam sağlamasıdır. Türkiye'deki üniversite müzelerine bakıldığında sadece koleksiyondan yararlanma konusunda destek verildiği ancak gerekli mekânların sağlanamadığı görülmektedir.

Müzelerde ele alınan öğrenme yaklaşımları incelendiğinde pek çoğunda müze eğitimcisi olmadığı için bu konuda bilinçli bir yaklaşımın kurgulandığı söylenemez.

Santralistanbul Enerji Müzesi ve Sabancı Müzesi bu konuda diğerlerinden ayrılmaktadır. Müze eğitimcileri farklı yaş gruplarına yönelik programlar kurgulamakta, öğrencilere keşfederek ve bilgiyi yapılandırarak öğrenebilecekleri ortamlar sunmaktadır. ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi'nin bir bölümünde de öğrencilerin keşfederek deneyler aracılığıyla öğrenmesine imkân verilmekte, Ankara Üniversitesi Veteriner Anatomi Müzesinde drama etkinlikleriyle öğrenme sağlanmaktadır. Diğer müzelerde bilgi veren yetkililer doğrudan bilgi aktarımında bulunmakta, öğrenme ortamları çeşitlendirilememektedir.

Pek çok üniversite müzesi Kültür Bakanlığı'na bağlı olmadığı için koleksiyon kapsamındadır, belirli yönetmeliklere bağlı değildir ve bütçeleri yoktur. Ancak Arkeoloji ve Etnografya müzeleri sahip oldukları koleksiyon nedeniyle Kültür Bakanlığı'na bağlı olmak zorundadır ve bu durum belli şartları yerine getirmelerini gerektirmektedir. Bu nedenle Arkeoloji ve Etnografya müzelerinde mekânsal açıdan çeşitlilik de sağlayan seminer salonu, atölye alanları gibi birimler bulunmaktadır. Ancak bu birimlerin sadece var olması yeterli olmamakta, hem halka hem de üniversiteye hitap edecek biçimde kullanılması gerekmektedir.

Pek çok açıdan özel üniversite müzelerinin devlet üniversite müzelerinden farklı olduğu dikkat çekmektedir. Mekân kalitesi, uygulanan etkinlikler, eğitim programları ve koleksiyon zenginliği bakımından olumlu özellikler taşımasına karşın, özel müzelerin üniversite ile somut bağlarının olmadığı gözlenmiştir. Bir üniversite müzesinden çok vakıf müzesi gibi işletilmektedirler. Vakıf müzelerinin sahip olduğu koleksiyonların genel olarak bağlı oldukları vakfa ait olduğu görülmektedir. Kalıcı ve geçici koleksiyonların üniversiteden bağımsız olarak oluşturulduğu, akademik çalışmalara uygun ortam sağlamayan bu müzeler daha çok halka yönelmiştir. Devlet üniversitelerinin müzeleri ise koleksiyon oluşumunda ve kullanımında üniversiteye bağlı olarak işlemekte, bağışlarla, sergilerle, üniversitede bulunan araştırmacıların ve öğrencilerin desteğiyle koleksiyon oluşmaktadır. Ancak maddi sorunlar nedeniyle mekân, sergileme düzeni gibi konularda sorunlar yaşamaktadırlar.

Üniversite müzelerinin pek çoğu koleksiyonun toplanmaya başladığı odalarda kalmakta ya da fakülte içinde daha geniş bir alana taşınmaktadır. Özel olarak müze binası inşa edilen üniversite müzeleri sınırlı sayıdadır. Kendilerine ait binalara sahip olan müzelerin daha fazla ziyaretçiye hitap ettiği, diğerlerinin aksine üniversite içinde görünür olduğu, merak uyandırdığı ve ziyaretçi sayısını arttırdığı görülmektedir. Ancak ODTÜ Bilim ve Teknoloji Koleksiyonu ve Santralistanbul Enerji Müzesi dışında kendilerine ait yapı bulunduran müzeler genellikle kampüs dışında, semtin merkezi bölgelerinde konumlanmaktadır. Bu durum halkın müzeye erişimini kolaylaştırırken, üniversite ile müze bağıını zayıflatmaktadır. Ancak üniversite ile müze birbirini besleyen kurumlar haline gelebilirse, müzenin kampüs dışında olma durumunun üniversitede üretilen bilginin halka aktarımı açısından potansiyeller yaratacağı düşünülmektedir.

Müzelerin uzmanlık alanlarına göre de uygulanan programlar ve koleksiyonlarla beraber mekânsal özellikleri değişmektedir. Bilim müzelerinde koleksiyonların bakımının yapıp sergiye hazır hale getirilebilmesi için laboratuvarlar bulunmaktadır. Ancak bu laboratuvarlar üniversiteden çok müzeye hizmet etmek için kullanılmakta, gerekli durumlarda araştırmacılara da açılmaktadır. Sanat müzelerinde ise sergi alanlarının dışında bunları destekleyecek ve üniversite kullanıcılarına hitap edecek birimlere yer verilmemektedir. Oysaki sanat eserleri sadece seyredilerek değil ziyaretçiler tarafından sanat üretimi deneyimlenerek, tartışılarak anlamlandırılmaktadır. Bunu destekleyecek atölyelere, ortak kullanım alanlarına, farklı sanat türlerinin bir araya gelebileceği mekânlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye’de bulunan üniversite müzelerinde açık alan kullanımının da dikkate alınmadığı görülmektedir. Müze etrafındaki açık alanlar üniversite ve kent için etkileşimin sağlanabileceği, ziyaretçilerin müzeye davet edilebileceği alanlardır. Ayrıca öğrenme ortamının çeşitlendirilmesi için farklı potansiyeller sunmaktadır. Santralistanbul Enerji Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi gibi önemli birer kültürel peyzaj alanında bulunan müzeler için çevredeki alanların da müze kurgusuna dâhil edilmesi bu konuda bilinç oluşturulmasına yardımcı olmaktadır. Ülkemizdeki üniversite müzelerinin önemli bir kısmının müze olarak tasarlanan yapılar yerine

tarihi değere sahip yapılarda konumlandığı görülmektedir. Bu anlamda tarihi çevre bilinci, kültürel miras bilinci gibi konularda farkındalık yarattıkları söylenebilmektedir. Ancak bu yapılar müzenin ihtiyaçları doğrultusunda ek yapı ile desteklenmediği ve gerekli mekânları sağlayamadığı için müze olarak yetersiz kalmaktadır.

Ülkemizde bulunan üniversite müzeleri öğrenme ortamı olarak değerlendirildiğinde hem uygulanan etkinlikler hem de mekânsal açıdan yetersiz görünmesine rağmen sahip olduğu koleksiyon ile farklı potansiyellere sahiptir. Üniversitelerin çeşitli bölümlerinde bulunan koleksiyon çeşitliliğinin akademik ortama ve halka hizmet edecek şekilde bir müze çatısı altında birleştirilmesi üniversite müzelerinin gerçek anlamda işlevlerini gerçekleştirmesini sağlayacaktır. Üniversite kampüslerinin bir kısmının şehir merkezine uzak konumlanması, üniversite müzelerinin kampüste ihtiyaç duyulan kültürel ve sosyal ortamı yaratmasını sağlamaktadır. Santralistanbul ve Rezan Has Müzesi örneklerinde olduğu gibi kentin gelişimine ihtiyaç duyan bölgelerde konumlanan üniversiteler ve müzeler ise daha büyük bir sorumluluk yüklenerek, halkın bu öğrenme ortamına katılımını sağlamaktadır.

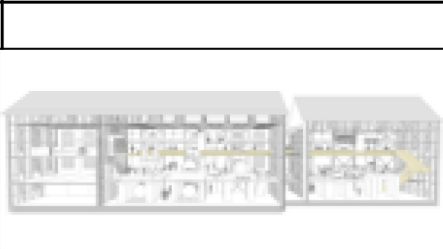
Türkiye’de bulunan üniversite müzelerinin sadece akademiye ya da sadece halka hitap etme durumundan vazgeçerek her ikisi arasında etkileşim sağlaması, üniversite-müze, üniversite-halk ilişkisini yeniden ele alarak hem müze etkinliklerinin hem de mekânlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tez kapsamında incelenen üniversite müzelerinin genel değerlendirmeleri Tablo 5.2’de, öğrenme yaklaşımları bağlamında incelenen mekânsal özellikleri ise Tablo 5.3, 5.4 ve 5.5’te özet olarak verilmiştir.

Tablo 5.2 İncelenen Türkiye üniversite müzelerinin genel özellikleri

İNCELENEN TÜRKİYE ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ															
	BAĞLI OLDUĞU ÜNİVERSİTE	MÜZE	BULUNDUĞU ŞEHİR	YAPI TÜRÜ						KONUM	MÜZE AÇILIŞ TARİHİ	YAPI TARİHİ		MİMAR	
				KENDİNE AİT YAPI	FAKÜLTE/ İDARİ BİRİM İÇİNDE	TARİHİ YAPI	TARİHİ YAPIYA EK	SON DÖNEMLERDE İNŞA EDİLEN YAPI	İŞLEV DEĞİŞİKLİĞİ			İNŞA	RESTORASYON	YAPI TASARIMI	RESTORASYON / EK YAPI
BİLİM KOLEKSİYONUNA SAHİP MÜZELER	ODTÜ	BİLİM VE TEKNOLOJİ KOLEKSİYONU	ANKARA	√				√		KAMPÜS İÇİNDE	2005	2001-2005	—	AYŞEN SAVAŞ/ BARIŞ YAĞLI	—
	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	VETERİNER ANATOMİ MÜZESİ	ANKARA		√				√	KAMPÜS İÇİNDE	2013	—	—	—	—
	EGE ÜNİVERSİTESİ	TABİAT TARİHİ MÜZESİ	İZMİR		√			√		KAMPÜS İÇİNDE	1973	1973	—	—	—
	BİLGİ ÜNİVERSİTESİ	ENERJİ MÜZESİ	İSTANBUL	√		√			√	KAMPÜS İÇİNDE	2007	1914	2004-2007	—	HAN TUMERTEKİN
	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	ZOOLOJİ MÜZESİ	BURSA		√				√	KAMPÜS İÇİNDE	2014	—	—	—	—
ARKEOLOJİK VE ETNOGRAFİK KOLEKSİYONA SAHİP MÜZELER	ODTÜ	ARKEOLOJİ MÜZESİ	ANKARA	√					√	KAMPÜS İÇİNDE	1969	1962-1963	—	BEHRUZ ÇİNİCİ	—
	EGE ÜNİVERSİTESİ	ETNOGRAFYA MÜZESİ	İZMİR	√			√		√	KAMPÜS DIŞINDA	2010	19. YY SONLARI		—	
	GAZİ ÜNİVERSİTESİ	SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS MÜZESİ	ANKARA	√					√	KAMPÜS DIŞINDA	2013	—		—	—
	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	TÜRK HAMAM KÜLTÜRÜ MÜZESİ	İSTANBUL	√		√			√	KAMPÜS DIŞINDA	2005		2000	—	—
SANAT KOLEKSİYONUNA SAHİP MÜZELER	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SANAT MÜZESİ	ANKARA		√				√	KAMPÜS İÇİNDE	2005	—	—	—	—
	SABANCI ÜNİVERSİTESİ	SAKIP SABANCI MÜZESİ	İSTANBUL	√			√		√	KAMPÜS DIŞINDA	2002	1927	1999-2002; 2005	EDOUARD DE NARİ	ALİŞAN ÇIRAKOĞLU/ AYŞEN SAVAŞ
	KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ	REZAN HAS MÜZESİ	İSTANBUL		√	√			√	KAMPÜS İÇİNDE	2007	1876	1997-2002	ALEXANDRE VALLAURY	MEHMET ALPER
	EGE ÜNİVERSİTESİ	KAĞIT VE KİTAP SANATLARI MÜZESİ	İZMİR	√		√			√	KAMPÜS DIŞINDA	2012	19. YY İKİNCİ YARISI		—	

Tablo 5.3 Türkiye’de incelenen bilim koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinin öğrenme ortamı olarak incelenmesi

TÜRKİYE'DE İNCELENEN BİLİM KOLEKSİYONUNA SAHİP ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN ÖĞRENME ORTAMI OLARAK İNCELENMESİ																							
KOLEKSİYON TÜRÜ	BAĞLI OLDUĞU ÜNİVERSİTE	MÜZE	ERİŞİM DURUMU	KOLEKSİYON OLUŞUMU	KOLEKSİYON TÜRÜ	GEÇİCİ SERGİLER	İNTERNET ÜZERİNDEN ERİŞİM DURUMU	MÜZE EĞİTİMCİSİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMI	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN PROGRAMLAR			KONUM	TASARIM ANA FİKRİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN MEKAN NİTELİKLERİ								GÖRSEL
										ÇOCUKLAR	ÜNİVERSİTE KULLANICILARI	HALK				AÇIK ALAN KULLANIMI	KÜTÜPHANE	SEMINER ODASI	ÇALIŞMA ODALARI	LABORATUVAR	ATÖLYELER	KAFETERYA	
BİLİM KOLEKSİYONUNA SAHİP MÜZELER	ODTÜ	BİLİM VE TEKNOLOJİ KOLEKSİYONU	HERZAMAN/ RANDEVU	ÜNİVERSİTE KOLEKSİYONU, BAĞIŞ	ULAŞIM ARAÇLARI, ÜNİVERSİTE EĞİTİMİNDE KULLANILAN OBJELER, BİLİM VE TEKNOLOJİ KOLEKSİYONU	—	—	UYGULAMA LI BİLİM MERKEZİND E VAR	ÖĞRETİCİ VE YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM	DENEY DÜZENEKLERİ, TARTIŞMA, GÖZLEM	MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ YAPIYI İNCELEMELİK İÇİN ZİYARET ETMEKTE	—	TEKNOKENT YAKININDA	DÖNEMİN TEKNOLOJİSİNİ YANSITAN MALZEME KULLANIMI VE YAPIM SİSTEMİ İLE BİLİM VE TEKNOLOJİ TEMASI YANSITILMAYA ÇALIŞILMIŞTIR.	DENEY DÜZENEKLERİ, TARTIŞMA PLATFORMU	√	—	—	—	—	—	—	
	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	VETERİNER ANATOMİ MÜZESİ	RANDEVU	DERSLERDE KULLANILMAK ÜZERE OLUŞTURULAN KOLEKSİYON	HAYVAN İSKELETLERİ, DONDURULMUŞ HAYVANLAR	—	—	YOK	AKTİF/KEŞFEDİCİ VE YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM	MÜZE GEZİLERİ, OYUNLAR, YARATICI DRAMA, BOYAMA, KEMİK YAPMA, PARÇALARI BİRLEŞTİRME	BİLİMSEL ÇALIŞMALARDAN ÜRETİLEN OBJELER MÜZEDE SERGİLENMEKTE. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ MÜZE KOLEKSİYONU OLUŞUMUNDA VE ZİYARETÇİLERE YÖNELİK MÜZE GEZİLERİNDE GÖNÜLLÜ OLARAK ÇALIŞMAKTA.	—	VETERİNER FAKÜLTİSİ İÇİNDE	—	—	—	—	√	—	—			
	EGE ÜNİVERSİTESİ	TABİAT TARİHİ MÜZESİ	HER ZAMAN	AKADEMİK ÇALIŞMALAR	FOSİLLER, MİNERALLER, KAYAÇLAR, PALEONTOLOJİ VE ZOOLOJİ GALERİSİ, ANATOMİ GALERİSİ	—	—	YOK	ÖĞRETİCİ YAKLAŞIM	MÜZE GEZİLERİ	BİLİMSEL ÇALIŞMALARDAN ÜRETİLEN OBJELER MÜZEDE SERGİLENMEKTE. ARAŞTIRMACILAR LABORATUVARLARDAN YARARLANMAKTA. BÖLÜM DERSLERİ KAPSAMINDA ÖĞRENCİLER ZİYARET ETMEKTE.	—	MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİNİN ARASINDA	ÜÇ GALERİ KANADI ORTAK BİR ALAN İLE BİRBİRİNE BAĞLANMAKTA. KAMPÜS MERKEZİNDEN YAKLAŞIM SAĞLANMAKTADIR.	—	—	√	√	√	—	—		
	BİLGİ ÜNİVERSİTESİ	ENERJİ MÜZESİ	HER ZAMAN	GEÇİCİ SERGİLER	ELEKTRİK SANTRALİNE AİT MAKİNALAR	√	—	VAR	YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM	ENERJİ OYUN ALANI, ATÖLYELER, BİNA TARİHÇESİNİN ANLATIMI	—	BÖLGE HALKINA YÖNELİK OKUMA-YAZMA KURSLARI, SEMİNER VE PANELLER	KAMPÜS GİRİŞİNDE	TÜM YAPI SEYRETTİRİLECEK ŞEKİLDE BİR KURULAN ATÖLYE ALANI, KARŞILAMA VE DOLAŞIM GÜZERGAHI KURGULANMIŞTIR.	ENERJİ OYUN ALANI, MAKİNELER ARASINDA KURULAN ATÖLYE ALANI, KARŞILAMA VE ETKİNLİK ALANI, GALERİLER VE KONTROL ODASINDA ESNEK KULLANIM	—	—	√	—	—	√	√	
	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	ZOOLOJİ MÜZESİ	RANDEVU	AKADEMİK ÇALIŞMALAR	DONDURULMUŞ HAYVAN ÖRNEKLERİ VE İSKELETLER	—	—	YOK	ÖĞRETİCİ YAKLAŞIM	MÜZE GEZİLERİ	BÖLGE HALKINA YÖNELİK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ZİYARETÇİLERE MÜZEYİ GEZDİRMEKTE. BİLİMSEL ÇALIŞMALARDAN ÜRETİLEN OBJELER MÜZEDE SERGİLENMEKTE.	—	FAKÜLTE İÇİNDE	—	—	—	—	√	—	—			

Tablo 5.4 Türkiye’de incelenen arkeolojik ve etnografik koleksiyona sahip üniversite müzelerinin öğrenme ortamı olarak incelenmesi

TÜRKİYE'DE İNCELENEN ARKEOLOJİK VE ETNOGRAFİK KOLEKSİYONA SAHİP ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN ÖĞRENME ORTAMI OLARAK İNCELENMESİ																							
KOLEKSİYON TÜRÜ	BAĞLI OLDUĞU ÜNİVERSİTE	MÜZE	ERİŞİM DURUMU	KOLEKSİYON OLUŞUMU	KOLEKSİYON TÜRÜ	GEÇİCİ SERGİLER	İNTERNET ÜZERİNDEN ERİŞİM DURUMU	MÜZE EĞİTİMCİSİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMI	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN PROGRAMLAR			KONUM	TASARIM ANA FİKRİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN MEKAN NİTELİKLERİ								GÖRSEL
										ÇOCUKLAR	ÜNİVERSİTE KULLANICILARI	HALK				AÇIK ALAN KULLANIMI	KÜTÜPHANE	SEMINER ODASI	ÇALIŞMA ODALARI	LABORATUVAR	ATÖLYELER	KAFETERYA	
ARKEOLOJİK VE ETNOGRAFİK KOLEKSİYONA SAHİP MÜZELER	ODTÜ	ARKEOLOJİ MÜZESİ	HER ZAMAN	AKADEMİK ÇALIŞMALAR, BAĞIŞLAR	ARKEOLOJİK ALANLARDAN ÇIKARILAN ESERLER	—	—	YOK	AKTİF/KEŞFEDİCİ YAKLAŞIM, ÖĞRETİCİ YAKLAŞIM	ARKEOLOJİK KAZI ATÖLYELERİ	—	—	KAMPÜSÜN ANA AKSI ÜZERİNDE	—	AÇIK KAZI ALANI	✓	—	✓	—	—	—	—	
	EGE ÜNİVERSİTESİ	ETNOGRAFYA MÜZESİ	HER ZAMAN	AKADEMİK ÇALIŞMALAR, BAĞIŞLAR	GELENEKSEL GİYİM EŞYALARI, HALK ÇALGILARI, AKSESUARLAR	✓	—	YOK	ÖĞRETİCİ YAKLAŞIM	MÜZE GEZİLERİ	MÜZE GEZİLERİ	SEMINERLER, KONSERLER, EĞİTİMLER	KAMPÜS DIŞINDA	ORTAK BİR AÇIK ALAN İLE BİRBİRİNE BAĞLANAN SERGİ YAPILARI, VE KAFETERYA	ESNEK MEKAN KULLANIMI	✓	—	—	—	—	—	✓	
	GAZİ ÜNİVERSİTESİ	SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS MÜZESİ	HER ZAMAN	BAĞIŞLAR	EL SANATLARI, RİTÜELLER, SÖZLÜ KÜLTÜR VE GÖSTERİ SANATLARININ AKTARIMI, GELENEKSEL ANADOLU KONAĞINDA KULLANILAN GEREÇLER	—	—	VAR	ÖĞRETİCİ VE AKTİF/KEŞFEDİCİ YAKLAŞIM	HİKAYE ANLATIMI, OYUNLAR, MASALLAR, KUKLA VE OYUNCAK YAPIMI	MÜZEDEKİ TÜM ETKİNLİKLER ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ TARAFINDAN ORGANİZE EDİLİYOR.	HİKAYE VE MASAL ANLATIMI, RİTÜELLER VE ŞENLİKLERİN AKTARIMINA YÖNELİK ETKİNLİKLER	KAMPÜS DIŞINDA	—	SOMUT KÜLTÜREL MİRASIN AKTARIMINDA GELENEKSEL KONUT YAPISI BİR ARAÇ OLARAK KULLANILMAKTA.	✓	—	—	—	—	—	✓	
	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	TÜRK HAMAM KÜLTÜRÜ MÜZESİ	HER ZAMAN	BAĞIŞLAR	GELENEKSEL HAMAM GEREÇLERİ	✓	—	YOK	ÖĞRETİCİ YAKLAŞIM	—	—	—	KAMPÜS DIŞINDA	—	GEÇİCİ SERGİ ALANI, ETKİNLİK ALANI, ESNEK KULLANIM	—	—	—	—	—	—	—	

Tablo 5.5 Türkiye’de incelenen sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzelerinin öğrenme ortamı olarak incelenmesi

TÜRKİYE’DE İNCELENEN SANAT KOLEKSİYONUNA SAHİP ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN ÖĞRENME ORTAMI OLARAK İNCELENMESİ																							
KOLEKSİYON TÜRÜ	BAĞLI OLDUĞU ÜNİVERSİTE	MÜZE	ERİŞİM DURUMU	KOLEKSİYON OLUŞUMU	KOLEKSİYON TÜRÜ	GEÇİCİ SERGİLER	İNTERNET ÜZERİNDEN ERİŞİM DURUMU	MÜZE EĞİTİMCİSİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMI	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN PROGRAMLAR			KONUM	TASARIM ANA FİKRİ	ÖĞRENME YAKLAŞIMINI DESTEKLEYEN MEKAN NİTELİKLERİ								GÖRSEL
										ÇOCUKLAR	ÜNİVERSİTE KULLANICILARI	HALK				AÇIK ALAN KULLANIMI	KÜTÜPHANE	SEMINER ODASI	ÇALIŞMA ODALARI	LABORATUVAR	ATÖLYELER	KAFETERYA	
SANAT KOLEKSİYONUNA SAHİP MÜZELER	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SANAT MÜZESİ	HER ZAMAN	BAĞIŞLAR	RESİM VE HEYKEL	✓	—	YOK	ÖĞRETİCİ YAKLAŞIM	RESİM ATÖLYELERİ	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÇALIŞMALARI SERGİLENMEKTE	—	FAKÜLTE İÇİNDE	—	—	✓	—	—	—	—	—	—	
	SABANCI ÜNİVERSİTESİ	SAKIP SABANCI MÜZESİ	HER ZAMAN	SAKIP SABANCI’NIN KİŞİSEL KOLEKSİYONU, SATIN ALIMLAR	HAT VE TABLOLAR, HATTAT ESERLERİ, KİŞİSEL EŞYALAR	✓	SESLENDİRİLEN ÇOCUK MASAL KİTAPLARI YER ALMAKTA	VAR	AKTİF/KEŞFEDİCİ VE YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM	KİTAP SÜSLEME, ÇİZGİ ÇALIŞMALARI, OYUNLAR, TABLETLERLE KEŞİF, ATÖLYELER	GALERİ KONUŞMALARI	YETİŞKİN PROGRAMLARI, OKUMA-YAZMA EĞİTİMİ	KAMPÜS DIŞINDA	TARİHİ YAPI VE YENİ YAPI GİRİŞ LOBİSİYLE BİRBİRİNE BAĞLANMAKTA; EK YAPIDAKİ SERGİ GALERİLERİ EĞİME OTURARAK ALT KOTLARA DAĞILMAKTA	AÇIK ALAN KULLANIMI, ETKİNLİK ALANLARI	✓	—	✓	—	—	✓	✓	
	KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ	REZAN HAS MÜZESİ	HER ZAMAN	VAKIF KOLEKSİYONU, SATIN ALIMLAR VE BAĞIŞLAR	ARKEOLOJİK ESERLER	✓	—	YOK	ÖĞRETİCİ YAKLAŞIM	—	—	SEMINERLER, PANELLER	KAMPÜS İÇİNDE	TARİHİ SARNIÇ YAPISI BİR SERGİ ÖĞRESİ OLARAK KULLANILMAKTA	MİMARLIK BÖLÜMÜ VE MÜZE ARASINDA GÖRSEL BAĞLANTI, MÜZE GİRİŞİ İLE ÜNİVERSİTENİN KAFETERYASI ARASINDA OLUŞTURULAN KESİŞİM NOKTASI	—	—	—	—	—	—	✓	
	EGE ÜNİVERSİTESİ	KAĞIT VE KİTAP SANATLARI MÜZESİ	HER ZAMAN	BAĞIŞLAR	KAĞIT SANATLARI, MİNYATÜR KİTAPLAR, BASKI TURLERİ	✓	—	YOK	ÖĞRETİCİ YAKLAŞIM	ATÖLYE	—	—	—	KAMPÜS DIŞINDA	—	AÇIK ALAN KULLANIMI	✓	—	✓	—	—	—	—

BÖLÜM ALTI

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yeni müzecilik anlayışının gelişmesiyle obje odaklı yaklaşım yerine ziyaretçi odaklı bir yaklaşım benimsenmeye başlanmış, müzenin toplumsal ve eğitsel rolüne önem verilmiştir. Müzeler her kesimden insana hitap eden, sosyalleşme, öğrenme ve boş zaman geçirme mekânları olarak görülmeye başlamıştır. Buna paralel olarak öğrenme kavramının yeniden ele alınması, yeni öğrenme yaklaşımlarının üretilmesi ve formal öğrenmeyi destekleyecek informal öğrenme ortamlarına ihtiyaç duyulması müzelerin birer öğrenme ortamı olarak önemini arttırmıştır. Yeni gelişmelerin takip edildiği, sürekli bilgi akışının ve üretiminin olduğu üniversite ortamında bulunan müzeler, öğrenme ortamı olarak diğer müze türlerine göre daha fazla potansiyele sahiptir.

Bu tezde üniversite müzeleri hem topluma hem de akademik hayata yönelik bir öğrenme ortamı olarak ele alınmış ve mekânsal özelliklerinin öğrenme ortamına olan etkisi irdelenmiştir. Dünyada üniversite müzelerinin geldiği durumu ve Türkiye’de bulunan müzelerin yaşadığı sorunları analiz edebilmek için dünyadan ve Türkiye’den seçilen üniversite müzeleri incelenmiştir. Karşılaştırmalı analiz yoluyla, Türkiye’de ve dünyada bulunan üniversite müzelerinin arasında işleyiş ve mekânsal özellikler bakımından önemli farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu bölümde incelenen üniversite müzelerinin genel değerlendirmesi ve karşılaştırması yapıldıktan sonra Türkiye’de üniversite müzeciliğinin gelişmesi için bu konuda yapılabilecek araştırmalara ve önerilere yer verilmektedir.

Koleksiyon oluşumu: Dünyada ve Türkiye’de bilim müzeleri büyük ölçüde akademik çalışmalar sonucu ve eğitimi desteklemek için kendi koleksiyonlarını oluşturduktan sonra müzeleşme sürecine girmiş; sanat müzeleri ise bağış yoluyla ilk koleksiyonlarını oluşturmuşlardır. Türkiye’de sanata verilen değerin daha geç olgunlaşması, sanat koleksiyonerlerinin ve müzelere yapılan bağışların da daha az olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle sanat koleksiyonuna sahip üniversite müzeleri bağışçılar ve sanatçılar tarafından desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu

konuda vakıf ve devlet üniversiteleri arasında önemli farklar ortaya çıkmaktadır. Sanat koleksiyonuna sahip devlet üniversitelerin koleksiyonları büyük ölçüde sabit kalmakta, vakıf üniversiteleri ise satın alımlar yoluyla koleksiyonlarını zenginleştirebilmekte ve çağdaş sanat eserlerine yönelik büyük çaplı geçici sergiler organize edebilmektedir.

Bağışlar: Dünyadaki örneklerle bakıldığında müze mekânlarını genişletmek ve yenilemek için de bağışlar yapıldığı görülmektedir. Türkiye’de ise müze mekânları geri plana atılmakta ve onların da koleksiyonla bağlantılı olarak geliştirilmesi gerektiği düşünülmemektedir. Müzelerin işleyişi büyük ölçüde koleksiyonlarına, programlarına ve bütçelerine bağlı olsa da verimli bir müze ziyareti koleksiyonların ve programların uygun ortamlarda sunulmasına ve mekân kalitesine bağlıdır. Müzenin amaçları doğrultusunda sağladığı eğitim, öğretim, eğlence olanakları, mekânların doğru kurgulanması ile ziyaretçiye sunulabilmektedir.

Uzmanlaşmış kadro: Dünyadaki üniversite müzelerinde genel olarak uzmanlaşmış bir kadronun varlığı dikkat çekmektedir. Müze eğitimcileri, küratörler, koruma uzmanları görev yapmaktadır. Türkiye’de ise müze kurulumu için gerekli olan minimum idari personel sayısı sağlanmakta, nitelikli bir öğrenme ortamı sağlayan müze personeli bulundurulmamaktadır. Türkiye’de müzeciliğin bir bilim dalı olarak görülüp müze eğitimsi yetiştirme sürecinin geç başlamış olması bu durumun nedenleri arasındadır.

Farklı kuruluşlarla işbirliği: Farklı kuruluşlarla işbirliği yaparak müzenin etkinliğini arttırmak mümkün görünmektedir. Dünya çapında bazı üniversite müzelerinde yer alan sergiler ve sergilerle bağlantılı etkinlikler farklı kuruluşlar tarafından organize edilmekte, üniversiteye bağlı diğer araştırma merkezleriyle işbirliği yapılmakta ve disiplinlerarası çalışma ortamları oluşturulmaktadır. Ülkemizde ise Santralistanbul Çocukistanbul ile işbirliği yaparak öğrenme ortamını çeşitlendirmektedir. Bazı bilim ve arkeoloji müzeleri de proje bazlı ortaklıklar kurabilmekte, ancak bu durum süreklilik göstermemektedir.

Bölüm dersleri-müze etkileşimi: Dünyadaki üniversite müzelerinin bölüm derslerinde aktif olarak kullanıldığı görülmektedir. Sanat müzelerinde eserlerin yorumlanarak, tartışılarak değerlendirilmesi, bilim müzelerinde ise uygulamalı derslerde koleksiyonların incelenmesiyle öğrenme ortamı yaratılmaktadır. Bu yönleriyle müze ve üniversitenin her yönden birbirini beslediği ve var ettiği görülmektedir. Ülkemizde bulunan üniversite müzelerinde üniversite ile müzenin bağımsız çalıştığı, sadece bilim müzelerinde koleksiyon oluşumu konusunda birbirlerini destekledikleri söylenebilir.

Gönüllülük programları: Dünyadaki üniversite müzelerinde öğrencilerin gönüllü olarak çalışma şansı bulunmakta, koleksiyonun oluşumunun her aşamasında aktif rol alabilmekte, müzeciliğin farklı alanlarını deneyimleyebilmektedirler. Bunlara ek olarak tur rehberliği ve okul gruplarına yönelik etkinliklerde yardımcı eleman olarak gönüllü çalışma şansları bulunmaktadır. Böylece öğrencilerin müzeye karşı oluşturdukları aidiyet hissi artarken, bir yandan da aktif katılım sağladıkları için deneyimleyerek öğrenmektedirler. Ülkemizde ise Ankara Üniversitesi Veteriner Anatomi Müzesi bu konuda oldukça aktiftir. İsteyen her öğrenci müze topluluğunda yer alarak koleksiyon oluşumu, rehberlik, sosyal sorumluluk projeleri konularında müzeye katkı sağlayabilmektedir.

Güncel konuların takibi: Dünyadaki üniversite müze etkinliklerinde ve geçici sergilerde güncel konulara yer verildiği görülmektedir. Halkın talepleri ve üniversitede üretilen yeni bilgiler doğrultusunda koleksiyon ve geçici sergiler de yenilenmektedir. Türkiye’de ki üniversite müzelerine bakıldığında, pek çoğunun koleksiyon ve etkinliklerinin sabit olduğu, uzun aralıklarla yenilendiği görülmektedir. Ancak bu konuda özel üniversitelerin müzeleri ile devlet üniversitelerinin müzeleri arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Sakıp Sabancı Müzesi, Rezan Has Müzesi ve Santralistanbul Enerji Müzesi’nde koleksiyon ve etkinlikler güncel konularla bağlantılı olarak geliştirilmektedir. Bu bakımdan ziyaretçilerin sadece bir defa değil, belirli aralıklarla ziyaret etmek isteyeceği ortamlar yaratılmaktadır.

Öğrenme yaklaşımlarının uygulanması: Etkinliklerin yaş gruplarına ve konulara göre ayrılması Falk ve Dierking'in (2000) bağlamsal öğrenme modelinde bahsettiği bireysel bağlama önem verildiğini göstermektedir. Tartışma platformları, araştırmacılar ile sohbetler, drama etkinlikleri, bilim tiyatroları gibi etkinlikler ise sosyo-kültürel öğrenme yaklaşımı ve öğrenmenin kaynağının diyalog olduğu prensibi dikkate alınarak düzenlenmektedir. Farklı sosyal çevrelerden gelen ziyaretçilerin birbirleriyle deneyimlerini, fikirlerini de paylaşmasına fırsat veren bu sohbetlerde kişiler hem uzmanların hem de ziyaretçilerin yorumlarını sentezleyerek kendi bilgilerini üretmektedirler. Bu ortamların konferans ya da seminer salonu gibi belirli bir konuşmacıya yönlendiren yerlerde değil, kafeterya gibi serbest oturma düzeni olan mekânlarda gerçekleşmesi herkesin aktif katılımcı olmasını sağlamaktadır. Ülkemizde ise sadece özel üniversite müzelerinde müze eğitimcisi bulunduğu için, bu müzelerde öğrenme yaklaşımları dikkate alınarak programlar hazırlanmaktadır.

Çocuklara yönelik programlar: Dünyadaki üniversite müzelerinde her çocuğun farklı zekâ türlerine sahip olduğu, dolayısıyla farklı biçimlerde öğrendiği göz önünde bulundurulmakta ve etkinlikler bu düşünceye göre planlanmaktadır. Bilgi doğrudan aktarılmamakta; keşfederek, deneyimleyerek, yorumlayarak bilgiyi yapılandırılmalarına yönelik bir yaklaşım benimsenmektedir. Objelere dokunarak, deneyler yaparak, keşif kartları ile müzeyi keşfederek, el becerilerini geliştirerek, doğayı ve mekânı deneyimleyerek, yazarak, üreterek, işbirliği yaparak öğrenecekleri ortamlar yaratılmaktadır. Bu süreçte çocukların içinde bulunduğu sosyal ortam da dikkate alınmakta aileleriyle ya da okul grubuyla gelme durumlarına göre etkinlikler çeşitlenmektedir. Çocuklar için okul sonrası veya okul saatleri içinde gerçekleşen programlar, yaz kampları, izci kampları gibi programlar yaratılmaktadır. Türkiye'de ki müzelere baktığımızda ise böyle bir çeşitlilik söz konusu değildir. Programlar genellikle çocuklara yönelik olup gençlere ve yetişkinlere yönelik aktiviteler düzenlenmemekte, sadece özel üniversitelerde bu aktivitelerin çeşitlendiği görülmektedir. Çocuklara yönelik düzenlenen aktiviteler değişiklik göstermemekte, tekrar tekrar müzeyi ziyaret etmeye teşvik etmemektedir. Üniversite müzeleri sürekli

olarak bir şeylerin öğrenilebileceği informal öğrenme ortamları olmaktan çıkıp, bir kerelik ziyaret edilen kurumlar haline dönüşmektedir.

Dijital teknoloji kullanımı: Tarihi yapılarda konumlanan müzelerin mekânsal müdahalelerle genişletilemediği durumlarda Oxford Üniversitesi Doğa Tarihi Müzesi'nde olduğu gibi teknolojiyi kullanarak müze deneyimini çeşitlendirmek istemektedirler. Ayrıca müzeye erişimi fiziksel erişim ile sınırlandırmayıp ziyaretçilerin her alandan koleksiyona erişimini sağlamak için pek çok üniversite müzesinin internet ortamını aktif olarak kullandığı görülmektedir. Koleksiyonla ilgili her türlü bilgi ve çocuklara yönelik bulmacalara, oyunlara internet ortamından ulaşılabilir. Oxford Üniversitesi Doğa Tarihi Müzesi çocuklar için oluşturduğu 'öğrenme bölgesi' isimli linkte bilmeceler, oyunlar, bulmacalar gibi uygun verilerin sağlanmasıyla çocukların internet ortamında da aktif bir şekilde öğrenebileceğini göstermektedir.

Sosyal sorumluluk projeleri: Müzenin bulunduğu kentin sosyal ortamının sorunlarını ele alması ve bunları iyileştirmeye yönelik çözümler üretmesi üniversite ve halk arasındaki etkileşimi sağlaması bakımından önemlidir. Dünyadaki üniversite müzelerinde bazı sergiler ve tiyatro gibi etkinlikler kentin çeperlerinde, müzeye ulaşma imkânı olmayan semtlere götürülmektedir. Bu durum müzenin sadece belirli mekânlar içinde sınırlı olmayıp ihtiyaç duyulan yerde, geçici olarak kendini varedebileceğini, böylece çok daha geniş kitlelere ulaşabileceğini göstermektedir. Ülkemizde bazı özel üniversiteler gelişime ihtiyaç duyan bölgelerde konumlanmakta ve müzeleri aracılığıyla bölge halkına ulaşmaya çalışmaktadır. Okuma-yazma kursları ve eğitimlerle bulundukları bölgeyi kültürel açıdan geliştirmeye çalışmaktadırlar.

Kültürel odak noktaları: Dünya çapında üniversite müzeleri incelendiğinde birden fazla müzeye sahip olan üniversitelerin kampüs içinde bir müze kompleksi yarattıkları görülmektedir. Bilim müzeleri kampüs içindeki araştırma merkezleri ya da teknoparklar, sanat müzeleri ise oditoryum, kütüphane, kültür merkezleri ile yakın konumlanmaktadır. Tüm bu birimlerin bir arada bulunması kampüs içinde kültürel

bir odak yaratmakta, etkileşim içinde olup, birbirlerinden beslenmelerini sağlamaktadır. Türkiye’de bulunan üniversite müzeleri için büyük ölçüde maddi sorunlar nedeniyle kampüs içinde yer ayrılmamakta, fakültelerin içinde kullanılmayan bir alanda, işlev değişikliği sonucu kurulmaktadır. Diğerlerinden farklı olarak ODTÜ Bilim ve Teknoloji Koleksiyonu Teknokent içinde, Tabiat Tarihi Müzesi de Fen Fakülteleri içinde yer almasıyla bulundukları bağlam ile işbirliği içinde çalışmaktadırlar.

Çevre ile kurulan ilişki: Dünyada yeni tasarlanan ya da ek yapılarla genişletilen üniversite müzelerinde müze girişlerinin ve yönlendirmesinin tasarımı etkileyen en belirleyici kriterlerden olduğu görülmektedir. Müzeler fakülteler ve kent arasında bir arakesit oluşturmakta, her iki tarafa da yönlenerken bir kesişim noktası yaratmayı amaçlamaktadırlar. Ayrıca kampüs içinde konumlanan bu müzeler, kampüs içi sirkülasyonu da yönlendirmekte, yoğun kullanımın olduğu güzergâhları müzenin açık alan kullanımıyla ilişkilendirmektedir.

Açık alan kullanımları: Müzelerin yönlendirmesinin yanı sıra açık alan kullanımlarıyla müze çevresinde de kesişim noktaları yaratılması üniversite ve halk arasında etkileşim sağlanması açısından önemlidir. Dünyadaki üniversite müzelerine bakıldığında dış mekânların hem açık alan heykel sergileri olarak hem de konser, festival gibi geniş çaplı etkinliklerde kullanıldığı görülmektedir. Böylece kampüs kullanıcıları için sanatla karşılaşabilecekleri alanlar oluşturulmaktadır. Bilim müzelerinde ise doğayı keşfetmeye yönelik etkinliklerde kullanılmak üzere tematik bahçeler, açık oyun alanları tasarlanmıştır. Türkiye’de bulunan üniversite müzelerine bakıldığında çoğunlukla mekân yetersizliğinden dolayı açık alan kullanımının yetersiz kaldığı görülmektedir. Müzelerin büyük bir bölümü kullanılabilir açık alanlara sahip olsa da müze etkinlikleri ve sergileri bu alanla ilişkilendirmemektedir.

Ortak kullanım alanları: Dünyadaki üniversite müzelerinde toplanma ve etkileşim mekânı olarak geniş atriyumlara yer verilmiştir. Atriyumlar ve bağlantılı olduğu sergi galerilerinde gerçekleştirilen tiyatro, müzik, dans performansları müzelerde gerçekleştirilen mekânsal deneyimi çeşitlendirmektedir. Gündüzleri daha

durağan olan sergi galerileri, belirli aralıklarla akşam saatlerinde düzenlenen özel etkinliklerde yer alan çeşitli ışık, ses, performans, müzik gösterimleriyle farklı mekân deneyimleri sunmaktadır. Sanatın çeşitli ifade biçimleri olan objeler ve performansların bir aradalığı, ziyaretçilerin sanatı yorumlayış biçimini geliştirmektedir.

Araştırma ortamını destekleyen birimler: Dünyadaki üniversite müzeleri akademik çalışmaları destekleyecek yönde kurgulanmakta, araştırma laboratuvarları, çalışma odaları, kütüphane, seminer salonu gibi birimler bulundurmaktadır. Türkiye de bulunan özel üniversite müzeleri ise koleksiyon oluşumundan itibaren, çoğunlukla halka hizmet ediyor gibi görünmekte, üniversite ile olan ilişkisini ikinci plana atmaktadırlar. Bu nedenle, üniversitedeki araştırma ortamını destekleyebilecek birimler bulundurmamaktadır. Devlet üniversitelerinin sahip olduğu müzeler ise mekân yetersizliği ve uygun mekânın sağlanamaması nedeniyle akademik çalışmaların geliştirilmesi için yetersiz kalmaktadır. Bu durum, müzenin üniversiteyle bağlarını zayıflatmasına neden olmaktadır.

Akademik ve ortak alanların ayrımı: Genel olarak müzelerde herkese açık olan sergi alanları ile araştırmacılara açık olan çalışma alanlarının birbirinden ayrıldığı görülmektedir. Bu ayrım Utah Üniversitesi Doğa Tarihi Müzesi'nde olduğu gibi iki ayrı kanadın oluşturulması ile ya da Fogg Sanat Müzesi'ndeki gibi farklı kotlarda konumlandırılmalarıyla oluşturulmaktadır. Yaratılan ortak kesişim noktaları ise üniversite öğrencilerinin, araştırmacıların, çocukların, gençlerin, yetişkinlerin birbirinden öğrendiği ve deneyimlerini paylaştığı alanlar haline gelmektedir. Ülkemizdeki müzelerde akademik çalışmalar için yeterli alan sağlanmadığı için böyle bir ayrımın varlığından da bahsedilemez.

Mekânsal deneyim: Müzelerde sadece kişiler arası diyaloga değil, mekânla ve obje ile kurulan diyaloga da önem verilmektedir. Özellikle bilim, arkeolojik ve etnografik eserlere sahip müzelerde görülen bu durum ziyaretçinin mekân aracılığıyla öğrenmesini sağlamaktadır. Mekân içinde su, toprak gibi doğal öğelerin kullanımı mekân deneyimini zenginleştirmekte, ziyaretçilerin duyularına hitap

ederek öğrenmeyi kalıcı hale getirmektedir. Ülkemizde ise Santralistanbul, müze deneyiminin büyük ölçüde mekân deneyimine bağlı olmasıyla verilebilecek örneklerdendir.

Mekânlar arası görsel bağlantı: Müze ziyareti süresince kişinin bilgiyi yapılandırabilmesi için çeşitli sergiler, etkinliklerle karşılaşması, yaşadığı müze deneyimlerini de katarak elde ettiği verileri anlamlandırabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle müzelerde sadece bir mekâna ve objeye odaklanmak yerine, müzede gerçekleşen diğer sergiler ve etkinliklerle görsel bağlantı kurabilmek için yarım kotlar, rampalar, galeri boşlukları, köprüler tasarlanmıştır. Ülkemizde Santralistanbul ve Rezan Has müzelerinde müze ziyareti büyük ölçüde mekânsal deneyime dayandığı için mekanlar arası görsel bağlantıların kurulmasına önem verilmiştir.

Manzaranın çerçevesi: Genellikle tarihi dokunun içinde bulunan üniversite müzeleri, yarattıkları geniş açıklıklarla bu tarihi dokuyu da bir manzara ögesi olarak seyrettirmekte, ziyaretçilerde tarihi doku ve kültürel miras bilincinin oluşmasını sağlamaktadır.

Müze mimarisine yönelik turlar: Tarihi yapılarda yer alan ya da mimari tasarımıyla öne çıkan üniversite müzelerinde, müze mimarisine yönelik turlar organize edilmekte, yapı çevre ve kültürel miras konularında bilinç oluşturulmak istenmektedir. Müzelerde sadece sergilenen objeye odaklanmayıp, mimari yapıyla beraber ele alınması, ziyaretçilerin müze yapısını ve koleksiyonu bütüncül olarak ele alıp birlikte yorumlaması sağlanmaktadır. Ülkemizde ise kendilerine ait yapılarda yer alan müzelerin pek çoğu tarihi değere sahip bir yapı içinde bulunmasına rağmen, bu konuda bilgilendirme yapılmadığı ya da ziyaretçilerin yüzeysel olarak bilgilendirildiği görülmektedir.

Türkiye’de yer alan üniversite müzeleri incelendiğinde koleksiyon bakımından zengin bir birikime sahip oldukları görülmektedir. Ancak bir öğrenme ortamı olarak ve mekân kalitesi bakımından ele alındıklarında, pek çoğu önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Dünya çapında farklı koleksiyon türlerine sahip üniversite müzeleri

incelendiğinde sahip oldukları mekân niteliklerinin öğrenme ortamlarını nasıl etkilediği görülmüştür. Bu doğrultuda Türkiye’de bulunan üniversite müzelerinin de daha iyi bir öğrenme ortamı sunabilmesi için bazı öneriler getirilebilir:

- Üniversitelerin mekânlarını iyileştirmesi ve koleksiyonlarını geliştirebilmesi için bağışlara ihtiyaç vardır. Sanatçıların, vakıfların ve bağışçıların devlet müzelerini desteklemesi gerekmektedir.
- Sadece koleksiyonun sergilenmesi, onu destekleyen diğer etkinlikler olmadığı sürece yetersiz kalmaktadır. Halkın beklentilerini, ihtiyaçlarını dikkate alarak farklı yaş grupları da düşünülerek müzelerin informal bir öğrenme ortamı olarak yeniden ele alınması gerekmektedir.
- Farklı koleksiyon türlerine sahip üniversiteler, birbiriyle ilişkili koleksiyonları bir çatı altında toplayarak ihtiyaç duydukları laboratuvar, arşiv, çalışma odaları, kütüphane, seminer salonu, atölye gibi birimleri ortak olarak sağlayabilir. Ayrıca müzelerin tek çatı altında toplanması, her birinin görünürlük kazanmasına yardımcı olup, üniversite kullanıcılarının haberdar olmadığı mekânlar olmaktan çıkacaktır.
- Yeni tasarlanacak üniversite müzeleri için yer seçiminin oldukça önemli olduğu unutulmamalıdır. Halk ile üniversite etkileşiminin sağlanabileceği, kesişim noktalarının oluşturulacağı alanlarda konumlanmalıdır. Ayrıca müzelerin, çevrelerinde kültürel odak yaratma potansiyelinin de olduğu düşünülmelidir.
- Bir fakülte ya da bölüme ait binada yer alan müzelerin, kampüs içinde farkedilebilmesi için dış mekân kullanımlarını çeşitlendirmesi ve çevre ile bağlantı kurması gerekmektedir. Sergiler dış mekâna da yayılarak kampüs kullanıcılarının sıklıkla karşılaşabileceği ve merak uyandıracak biçimde düzenlenebilir.
- Müzeler içerdikleri kafeterya, etkinlik alanı gibi birimlerle kampüs içinde bir sosyalleşme alanı yaratabilir.

- Üniversite-müze işbirliğinin sağlanabilmesi için müzenin üniversite öğrencilerine ve araştırmacılara ihtiyaç duydukları mekânları sağlaması gerekmektedir. Fakülteleri destekleyecek çalışma alanları, seminer salonu, kütüphane, laboratuvar gibi birimlerle desteklenebilir.
- Müze yapısına müdahale edilemediği durumlarda çeşitli dijital teknolojiler kullanılarak müze deneyimi daha yaratıcı hale getirilebilir.
- Farklı zekâ türlerine hitap edecek şekilde iç ve dış mekânlar düzenlenebilir.

Ülkemizdeki üniversite müzelerinin hem öğrenme ortamı olarak hem de mekânsal açıdan sorunlarına ve potansiyellerine dikkat çekmeyi hedefleyen bu çalışma, üniversite müzelerinin mevcut durumunu gözlemler aracılığıyla ortaya koymaktadır. Ancak daha detaylı inceleme yapabilmek ve çözümler üretebilmek için disiplinler arası çalışmalara ihtiyaç vardır. Müze eğitimcileri, eğitim bilimciler, mimarlar tarafından yürütülecek çalışmalarla, her bir müze, kullanıcı görüşlerine başvurularak daha detaylı olarak incelenebilir. Üniversite kullanıcıları, halk, çocuklar, araştırmacıların yorumları ve talepleri dikkate alınarak yapılacak bu çalışmalar müzelerin iyileştirilmesi ve daha nitelikli mekânların üretilmesi konusunda yol gösterici olacaktır.

KAYNAKLAR

Adıgüzel, H. Ö. (2000). Müze pedagojisinin Türkiye’deki yansımaları ve müzelerdeki yaratıcı drama uygulamaları. *Müzecilikte yeni yaklaşımlar-küreselleşme ve yerelleşme* içinde (130-143). İstanbul: Tarih Vakfı Yayını.

Akbulut, U. (2009). Ülkemizde bilim ve teknoloji müzeleri, ODTÜ bilim ve teknoloji müzesi deneyimi. B. Onur (Ed.) *Üniversite müzeleri ve müzecilik* içinde (105-110). Ankara: Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Aksoy, A., Açıkbaş, F. ve Ayşenur, A. (2009). *Silahtarağa Elektrik Santrali 1910-2004*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Ambrose, T. ve Paine, C. (2006). *Museum basics*. London:Routledge.

Ankara ODTÜ Müzesi. (b.t). 23 Aralık 2016,
<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43994/ankara---odtu-muzesi.html>

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, (b.t). 14 Aralık 2015,
http://www.veterinary.ankara.edu.tr/?mdl=icerik&icerik_id=80&menu_id=124

Artan, E. Ç. (2012). Etkileşim düzlemi ve tüketim mekânı olarak postmodern müzeler İstanbul’daki özel müzeler üzerine bir inceleme. *İletişim Dergisi*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları.

Artun, A. (2014). *Sanatçı müzeleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Art wise, (b.t). 14 Temmuz 2016,
http://artswise.blogspot.com.tr/2014_11_01_archive.html

Ashmolean Museum of Art and Archaeology. (b.t). 30 Mayıs 2016,
<http://www.ashmolean.org/>

Ashmolean Museum, Oxford, October live Friday, (2013). 23 Eylül 2016,
<https://www.youtube.com/watch?v=Ql1jT45NzQY>

Asia Museum of Modern Art, (b.t). 14 Temmuz 2016,
www.asia.edu.tw/EN/news1_detail.php?no=5

Atagök, T. (2010). Müzecilik ve Türk müzeciliği. *Ege Mimarlık*, 3(74) 8-13.

Atik, A. (1999). Müzelerin yeniden yapılandırılması kapsamında müze-toplum ilişkisi. T.Atagök, (Ed.), *Yeniden müzeciliği düşünmek* içinde (3-20). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi.

Allied Works Architecture. (b.t). *University of Michigan Museum of Art*. 8 Haziran 2016, <http://www.alliedworks.com/projects/university-of-michigan-museum-of-art/>

Başaran, I. (2004). Etkili öğrenme ve çoklu zekâ kuramı: Bir inceleme. *Ege Eğitim Dergisi*, (5), 7-15.

Bayezid Türk Hamam Kültürü Müzesi, (b.t). 25 Aralık, 2015,
http://muzeyum.istanbul.edu.tr/?page_id=6591

Bilgin, İ. (2009). *Silahtarağa Elektrik Santrali 1910-2004*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Binat, B. ve Şık, N. (2015). Kültür yapıları, B. Binat ve N. Şık (Eds.). *Vitra çağdaş mimarlık dizisi, Kültür yapıları* içinde (152-155). İstanbul: Vitra.

Birch, A. (2009). *Concrete proves crucial to Mather's Ashmolean redevelopment*. 26 Mayıs 2016, <http://www.bdonline.co.uk/concrete-proves-crucial-to-mather%E2%80%99s-ashmolean-redevelopment/3143470.article>

The Bloomfield Science Museum Jerusalem 2008 Report, (2008). 12 Haziran 2016, <http://www.jerusalemfoundation.org/media/17156/The-Bloomfield-Science-Museum-Report-2008.pdf>

Bloomfield Science Museum Jerusalem, (b.t). 12 Haziran 2016, <http://www.mada.org.il/en/exhibitions>

Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2005). *Görsel sanatlar eğitiminde müze uygulamaları*. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.

Centre of Research and Assessment of Historical Environmet, (b.t). 23. Aralık 2016, <http://tacdam.metu.edu.tr/>

Conn, S. (1998). *Museums and American intellectual life, 1876-1926*. University of Chicago Press.

Çolak, C. (2008). *Üniversite eğitiminde üniversite müzeleri ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nde sanat müzesi kurulması için bir ön değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

De Clercq, Steven W.G. ve Lourenço, M.C. (2003). A globe is just another tool: Understanding the role of objects in university collections. 18.01.16 <https://www.uu.nl/wetfilos/wetfil04/DeClercq&Lourenco20031.pdf>

Demircan, F. ve Altıntaş, O. (2016). “Harvard Üniversitesi Sanat Müzesi”ndeki eğitim etkinliklerinin çağdaş müzecilik anlayışı bakımından incelenmesi. *İdil Dergisi*, 5(20), 231-248.

Dizdar, T. C. (2008). *Eğitim ve müze semineri 18-21 Ekim 2007*. İ. San (Ed.), (150-154). İstanbul:Kök Yayıncılık.

Ege Üniversitesi, (2013). *Ege Üniversitesi koleksiyon ve müzeleri broşürü*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Erbay, F. (1998). Eğitim kurumlarının, müzelerin kurumlaşmasındaki yeri. *Müzecilik Semineri Bildirileri*, (47-51).

Eli and Edythe Broad Art Museum, (b.t). 17 Temmuz 2016, <https://broadmuseum.msu.edu/>

Falk, J.H. ve Dierking, L.D. (2000). *Learning from museums:visitor experiences and the making of meaning*. Walnut Creek, CA:AltaMira.

Fleming, D. (2005). Creative space. S. Macleod, (Ed.), *Reshaping museum space. Architecture, design, exhibitions içinde* (53-61). London: Published by Routledge.

Florida Museum of Natural History, (b.t). 10 Haziran 2016, <https://www.flmnh.ufl.edu/>

Frearson, A. (2012). *Eli and Edythe Broad Art Museum by Zaha Hadid Architects*. 17 Temmuz 2016, <https://www.dezeen.com/2012/11/14/eli-and-edythe-broad-art-museum-by-zaha-hadid-architects/>

Gardner, H. (2010). *Çoklu zekâ kuramı, zihin çerçeveleri*. İstanbul: Alfa.

Gazi, A. (2016). *Ahu Has Röportajı*. 5 Aralık 2016, <http://www.tebozelmuze.com/koleksiyoner/ahu-has>

Gioftsali, K. (2003). Museum learning as participation in a community of learners: A sociocultural perspective. *Museological Review*, 9, (49-58).

Gökmen, H., Arcan, C., Çelik, M., Mumcu, M., Özdemir, N. (2014). Çocuklar için farklı öğrenme ortamı olarak müzeler. *Güney Mimarlık*, (16), 28-36.

Harrison, J. D. (2005). Ideas of museums in the 1990s. Heritage, museums and galleries. G. Corsane, (Ed.), *An introductory reader* içinde (38-53). London: Published by Routledge.

Harvard Museum of Natural History. (b.t). 22 Haziran 2016, <http://hmnh.harvard.edu/>

Harvard Museum of Natural History, (b.t). 22 Haziran 2016, http://www.bostoncentral.com/activities/harvard_museum_natural_history/p475.php

Harvard Art Museums, (b.t). 5 Haziran 2016, <http://www.harvardartmuseums.org/>

Harvard Art Museum Renovation and Expansion, (2014). 5 Haziran 2016, <http://www.archdaily.com/568736/harvard-art-museums-renovation-and-expansion-renzo-piano-payette>

Hein, E. G. (2004). *John Dewey and museum education*. *Curator: The Museum Journal*, 47(4), 413-426.

Hidden Museum Project, (b.t). 18 Haziran 2016, <https://fortunacuriosa.com/2015/12/09/hidden-museum-project/>

Hooper-Greenhill, E. (1992). *Working in museum and gallery education*. United Kingdom: University of Leicester, Department of Museum Studies.

Hooper-Greenhill, E. (2000). *Museums and the interpretation of visual culture*. New York: Routledge.

Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museums and Education: Purpose, Pedagogy, Performance*. London: Routledge.

Hynes, R. (2009). 30 Mayıs 2016, <https://www.dezeen.com/2009/11/26/ashmolean-museum-by-rick-mather-architects/>

ICOM'a göre müzenin tanımı. (b.t). 10 Ekim 2015, <http://icomturkey.org/tr/icoma-g%C3%Bcre-m%C3%BCzenin-tan%C4%B1m%C4%B1>

Kadir Has Üniversitesi. (b.t). 10 Haziran 2016, <http://www.universiterehberim.com/portfolio/kadi-has-universitesi/>

Kai-Kee, E. (2015). Sanat müzesinde eğitimin kısa bir tarihi. E. Kai-Kei ve R. Burnham (Ed.). *Müze dersleri, yorum ve deneyim* içinde. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kandemir, Ö. (2005). *Değişen pedagojik yaklaşımın çağdaş müze tasarım anlayışına etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Kandemir, Ö. ve Uçar, Ö. (2015). Değişen müze kavramı ve çağdaş müze mekanlarının oluşturulmasına yönelik tasarım girdileri. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5 (9).

Karadeniz, C. ve Çıldır Z. (2014). *İngiltere’de müze eğitimi: “Londra’dan izlenimler”*, B. Onur, (Ed.). Ankara: Kalem Kitap.

Kaya, T. (2016). Ege Üniversitesi Tabiat Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi Tabiat Tarihi Müzesi. F. Erbay ve M. Erbay (Eds.) *Üniversite müzeleri* içinde (77-84). İstanbul: Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi.

Kelly, M. (2001). Introduction. M. Kelly, (Ed.), *Managing university museums. Education and skills* içinde (7-15). Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development.

King, L., (2001). University museums in the 21st century-opening address. M. Kelly, (Ed.), *Managing University Museums. Education and Skills* içinde (19-28). Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development.

King, V. (2012). *Natural History Museum of Utah/ Ennead Architects*. 16 Haziran 2016, <http://www.archdaily.com/201933/natural-history-museum-of-utah-ennead-architects>

Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: experience as the source of learning and development*. 12 Aralık 2015, <http://www.learningfromexperience.com/images/uploads/process-of-experiential-learning.pdf>

Krauss, R. (1989). *Postmodernism's museum without walls*. Chicago: Contemporary Books.

-Lourenço, M. C. (2001). Are university collections and museums still meaningful? Outline of a research project. *ICOM International Conference, Barcelona*, 3 Temmuz 2001. <http://publicus.culture.hu.berlin.de/umac/2001/lourenco.html>.

Lourenço, M. C. (2003). Contributions to the history of university museums and collections in Europe. *Museologia* 3,17-26.

Lourenço, M. C. (2005). *Between two worlds: the distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe*. Doktora Tezi, Conservatoire National des Arts et Métiers, Paris.

Maccario, K. N. (2012). Stimulation of multiple intelligence by museum education at teachers' training. *Elsevier*, 51, 807-811.

Mack, V. (2001). The dual role of university museums: Its influence on management. M. Kelly, (Ed.), *Managing university museums. Education and skills* içinde (29-36). Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development.

MacLulitch, C. (2000). Ways of creating meaning. *Museum National* 8 (4), 15-16.

Mimarizm, (2008). *Mehmet Alper ile Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası'ndan Kadir Has Üniversitesi'ne.* 18 Temmuz 2016, http://www.mimarizm.com/makale/mehmet-alper-ile-cibali-tutun-ve-sigara-fabrikasi-ndan-kadir-has-universitesi-ne_113537?sourceId=113527

Mimar Portreleri, Mehmet Alper, (b.t). 17 Temmuz 2016, <http://www.mimdap.org/?p=545>

Museum of Nature and Science Winning Proposal, (b.t). 12 Haziran 2016, <http://www.archdaily.com/339751/museum-of-nature-and-science-winning-proposal-schwartz-besnosoff-so-architecture>

Natural History Museum of Utah, (b.t). 16 Haziran 2016, <https://nhmu.utah.edu/museum/about/mission-values>

Natural History Museum of Utah by Ennead Architects with GSBS Architects. (b.t). 16 Haziran 2016, <http://www.dezeen.com/2011/12/04/natural-history-museum-of-utah-by-ennead-architects-and-gsbs-architects/>

New Heaven's Yale University Art Gallery reinvents itself, (2012). 7 Haziran 2016, <http://www.cntraveler.com/stories/2012-12-12/yale-university-art-gallery-museum-expansion>

Mimarlik Müzesi. (2012). *ODTÜ Mimarlık Fakültesi,* 15 Ekim 2016 <http://www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/DisplayPhoto.aspx?ID=9&DetailID=6&ExhibitionID=6>

Onur, B. (2009). *Üniversite müzeleri ve müzecilik*. Ankara:Ankara Ünversitesi Yayınları.

Onur, B. (2012). *Çağdaş müze eğitim ve gelişim müze psikolojisine giriş*. Ankara: İmge Kitabevi.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Müzesi, (b.t). 14 Ocak 2016,
<http://www.muzeasist.com/muze/>

Oruçoğlu, Z. (2002). Toplumsal uyum merkezi olarak müzeler. *Sanat ve Sosyal Adanmışlık SANART 5. Uluslararası Sempozyumu*, ODTÜ/Ankara, 1-3 Mayıs 2002.

Oxford University Museum of Natural History, (b.t). 18 Haziran 2016,
<http://www.oum.ox.ac.uk/>

Özkan, B. ve Sönmez, N. (b.t). *Ege Üniversitesi Etnografya Müzesi*.

Öztürk, F. (2000). Türk eğitim düşüncesi tarihinde “müze” kavramının düşünsel temelleri. (Ed.) *Müzecilikte yeni yaklaşımlar-küreselleşme ve yerelleşme içinde* (187-197). İstanbul: Tarih Vakfı Yayını. Numune Matbaacılık.

Parry, R. ve Sawyer, A. (2005). Space and the machine. Adaptive museums, pervasive technology and the new gallery environment. S. Macleod, (Ed.), *Reshaping museum space. Architecture, design, exhibitions içinde* (39-52). London: Published by Routledge.

Perkins, D. (1999). The many faces of constructivism. *Educational Leadership*, 57(3), 6-11.

Rick Mather Architects, (b.t). *Ashmolean Museum*. 26 Mayıs 2016,
http://www.rickmather.com/project/search/ashmolean_museum

Rezan Has Müzesi, (b.t). 15 Ocak 2016, <http://www.rhm.org.tr/tarihce/>

Romanek, D. ve Lynch, B. (2008). Touch and the value of object handling: Final conclusions for a new sensory museology. H. J. Chatterjee, (Ed.), *Touch in museums: Policy and practice in object handling* içinde, (275–286). Oxford: Berg.

Sağlam, H.İ. ve Bilgili, A.S. (2006). Aktif öğrenmeyi temel alan yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretimine yansımaları. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 271-285.

Sakıp Sabancı Müzesi, (b.t). 15 Mart 2016, <http://www.sakipsabancimuzesi.org/tr>

Sandell, R., (2007). *Museums, prejudice and the reframing of difference*. Londra: Routledge.

Santralistanbul Enerji Müzesi, (b.t). 18 Aralık 2015, <http://www.arkiv.com.tr/proje/santralistanbul-enerji-muzesi/1817>

Santralistanbul, (b.t). 18 Aralık 2015, <http://www.santralistanbul.org/pages/index/about/tr/>

Savaş, A. (2008). Türkiye'nin ilk depo-müze kompleksi. *Arredamento Mimarlık*, 11, 46-52.

Savaş, A. (2012). Neden üniversite müzeleri? *Arredamento*, 73-77.

Skolnick Designing Florida Museum, (b.t). 10 Haziran 2016, <https://segd.org/skolnick-designing-florida-museum>.

Sönmez, N. ve Ağırbaş, S.(2016). Ege Üniversitesi kâğıt ve kitap sanatları müzesi. F. Erbay ve M. Erbay (Eds.) *Üniversite müzeleri içinde*, (73-76) İstanbul: Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi.

Stanbury, P. (2000). University museums and collections. *Museum International*, 206, 52, 4-9.

Sveiven, M. (2010). *Yale University Art Gallery/Louis Kahn.*, 8 Haziran 2016, <http://www.archdaily.com/83110/ad-classics-yale-university-art-gallery-louis-kahn>

Şahan, M. (2005). Müze ve eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 4, 487-501.

Şener, D. ve Pehlivan, S. (2006). *Hacettepe Sanat Müzesi, Müze ziyaretleri*. 18 Haziran 2016, <http://www.sanatmuzesi.hacettepe.edu.tr/ziyaret.htm>

Şimşek, H. (2014). *Sanat eğitimi ortamı olarak üniversite sanat müzelerinin işlevi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Tirrell, P. B. (2000). Dealing with change: university museums of natural history in the united states. *Museum International*, 52(3), 15-20.

Tirrell P.B. (2002). The university museum as a social enterprise. *Museologia*, 2, 119-132.

The Architecture of the Museum. (b.t). 18 Haziran 2016, <http://www.oum.ox.ac.uk/learning/pdfs/arch.pdf>

Triangular geometry defines asia museum of modern art by tadao ando, (2015). 14 Temmuz 2016, <http://www.designboom.com/architecture/tadao-ando-asia-museum-of-modern-art-taiwan-05-08-2014/>

Tsitoura, A. (2010). Socio-cultural visions of Interactivity within Museum. *Sociomuseology*, 38(4), 89-102.

Tucci ve Pasquale, (2002), Role of university museums and collections in disseminating scientific culture. *Museologia*, 2, 17-22.

Tuna, N. ve Erdem, D. (2009). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Arkeoloji Müzesi deneyimi. B. Onur (Ed.) *Üniversite müzeleri ve müzecilik içinde*, (37-46). Ankara: Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Tyng, A. (b.t). *New Heaven, USA by Louis Kahn*. 7 Haziran 2016, <http://architectuul.com/architecture/yale-university-art-gallery->

UMAC. (b.t). *What is UMAC?* 28 Aralık 2016, <http://publicus.culture.huberlin.de/umac/whatisumac>.

University of Michigan Museum of Art. (b.t). 8 Haziran 2016, <http://umma.umich.edu/>

University of Michigan Museum of Art. (2011). 8 Haziran 2016, <http://www.archdaily.com/112010/university-of-michigan-museum-of-art-allied-works-architecture>

Utah Natural History Museum: NHMU Building. (2016). 16 Haziran 2016, <http://www.e-architect.co.uk/america/utah-museum-natural-history>

Weisman Art Museum, (b.t). 10 Haziran 2016, www.weisman.umn.edu/

Weisman Art Museum, (2015). 19 Temmuz 2016, <http://www.architectmagazine.com/project-gallery/weisman-art-museum-6463>

Yale University Art Gallery, (b.t). 7 Haziran 2016, <http://artgallery.yale.edu/>

Yenawine, P. (2002). Jump starting visual literacy. *Art education*, 56(1), 6-12.

